

**NAZAN BEKİROĞLU’NUN “NAR AĞACI” ADLI ESERİNDE
İŞLEVLERİNE VE YAPILARINA GÖRE DEVRİK YAPILAR**

NURHAN UZUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Danışman: Prof. Dr. Ahmet AKÇATAŞ

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temmuz, 2016

Uşak

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

Nazan Bekiroğlu'nun "Nar Ağacı" Adlı Romanında İşlevlerine ve Yapılarına Göre Devrik Yapılar

Nurhan UZUN

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temmuz 2016

Danışman: Prof. Dr. Ahmet AKÇATAŞ

Bu çalışmada; bazı aydınlarımızın sorun olarak gördüğü, bazı aydınlarımızınsa Türkçenin doğal yapısında var olduğunu düşündüğü "devrik yapılar" konusu, Nazan Bekiroğlu'nun "Nar Ağacı" adlı romanında incelendi. Amaç, Türkçenin bir zenginliği olan devrik yapıları araştırmaktır.

Her dilin kendine özgü bir söz dizimi vardır. Türkçenin klasik cümle yapısı, özne+ tümleç+ yüklem şeklindedir. Ancak özellikle konuşma dilinde zaman zaman bu yapıdan uzaklaşıldığı görülmektedir. Bu bir kuralsızlık mıdır, yoksa dilimizin zenginliği midir?

Nazan Bekiroğlu'nun Nar Ağacı adlı kitabındaki devrik cümleleri inceleyen bu tezde, yapılarına ve işlevlerine göre devrik yapılar incelenmiş, sınıflandırılmış ve değerlendirilmiştir. Böylece yüklemden sonra kullanılan sözcük ya da sözcük gruplarının anlam üzerindeki etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: *cümle, devrik cümle, devrik yapı, işlev, söz dizimi*

ABSTRACT

Inverted Sentences From Structural And Functional Point In The Nazan Bekiroğlu's
Novel "Nar Ağacı"

Nurhan UZUN

The Department of The Turkish Language and Literature Uşak University The
Institute of Social Sciences

July 2016

Adviser: Prof. Ahmet AKÇATAŞ

The aim of this study is to determine the existence of inverted sentences -that are seen as a problem for some of our intellectuals while the others consider them as the natural structures of Turkish language" in a novel by Nazan Bekiroğlu called "Pomegranate Tree" (Nar Ağacı).

Each language has its own syntax. The classical sentence structure in Turkish is (in the form of) subject+ object+ verb. However, especially in colloquial language this tends to change frequently. Now, is this irregularity or the richness of Turkish language?

In this thesis the inverted sentences in Nazan Bekiroğlu's " Pomegranate Tree" (Nar Ağacı) novel were examined, classified and evaluated according to their structures and functions. Thus it was tried to explain that how the words or word groups used after verbs affected the manner of telling.

Keywords: *sentence, inverted sentence, inverted structure, function, syntax.*

UŞAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı 134008201 No'lu öğrencisi Nurhan UZUN'un "Nazan Bekiroğlu'nun Nar Ağacı Adlı Eserinde İşlevlerine ve Yapılarına Göre Devrik Yapılar" adlı tezi 25 /07/ 2016 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Jüri	Adı Soyadı	İmza
Danışman	: Prof. Dr. Ahmet AKGATAŞ	
Üye	: Doç. Dr. Ömer SAYILAN	
Üye	: Doç. Dr. Zehra SAHA	
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Meis ÇAVUN	
Üye	: Yrd. Doç. Dr. İmdat ÖZMEN	

Doç. Dr. Asım ARI
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Cümlede asıl yargıyı bildiren unsur yüklemidir. Türkçenin geleneksel söz dizimine göre yüklem, cümlenin sonunda bulunur. Yüklemi sonda olan cümleye “düz cümle” , yüklemi sonda olmayan cümleye “devrik cümle” denir.

Devrik cümle, 1950’li yıllarda Türkçe dil bilgisinin tartışmalı konularından birisidir. Özellikle, Nurullah Ataç’ın taraftarı olduğu devrik yapı, geleneksel söz dizimimize uymadığı gerekçesiyle dönemin bilim adamları ve edebiyatçıları tarafından eleştirilmiştir. Ama bu konudaki tartışmalar giderek azalmıştır.

Devrik cümlenin dilimizdeki yerini ve kullanımını incelemek için bu çalışma yapıldı. Çalışmaya, bu konuda yazılmış yazılar, eserler ve bu alanda yapılan araştırmalar tespit edilerek başlandı. Bu çalışmalar incelendikten sonra Nazan Bekiroğlu’nun “Nar Ağacı” adlı romanındaki devrik cümleler tespit edildi.

Çalışmanın giriş bölümünde Türkçenin söz dizimi ve devrik cümle ile ilgili bilgi verildi. Devrik cümle konusunda bilim adamlarımızın fikirlerine yer verildi. Ayrıca Nazan Bekiroğlu ve “Nar Ağacı” adlı romanıyla ilgili kısa bir bilgilendirmenin uygun olacağı düşünüldü.

İkinci bölümde, romandan fişlenen devrik cümlelerin tüm kitaptaki cümle sayısına oranı bulundu. Bu cümlelerdeki yüklemden sonraki sözcük ya da sözcük gruplarının işlevleri belirlendi. Cümlelerin yanına parantez içinde sayfa numaraları verilerek işlevlerine göre cümleler liste halinde sıralandı.

Üçüncü bölümde, yüklemden sonraki öge sayısına ve bu ögelerin hangi ögeler olduğuna göre sınıflandırma yapıldı. Sayım yapılarak çıkan sonuçlar tablolar haline getirildi. Bu tabloların da yardımıyla devrik cümlelerin nerelerde kullanıldığı, anlatıma yaptığı etki ile ilgili çıkarımlar yapılarak çalışma sonuçlandırıldı.

Bu çalışmada beni yüreklendirip destek olan eşim Osman UZUN ve kızlarım Perihan ve Pelin’e, ayrıca bana yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen hocam Prof. Dr. Ahmet AKÇATAŞ’a, katkılarından dolayı teşekkürü borç bilirim.

Nurhan UZUN

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler :

Adı Soyadı : Nurhan UZUN

Doğum Yeri ve Tarihi : Sivash / 12.03.1973

Lisans Öğretimi : 2001, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Uşak Eğitim Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği

Yüksek Lisans Öğretimi : Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve
Edebiyatı Anabilim Dalı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi :

Çalıştığı Kurumlar : Ağaçbeyli ilköğretim Okulu

Sait Sabri Ağaoğlu Lisesi

Uşak Lisesi

Orhan Dengiz Anadolu Lisesi

İletişim

e-posta adresi : nurhan.uzun@hotmail.com

İÇİNDEKİLER	Sayfa
YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	vi
ÖZ GEÇMİŞ.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ	xiii
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. TÜRKÇENİN CÜMLE YAPISI VE DEVRİK CÜMLE	1
1.1.1. Türkçenin Cümle Yapısı.....	1
1.1.2. Devrik Cümle.....	2
1.2. DEVRİK CÜMLE İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR.....	3
1.3. ÇALIŞMANIN AMACI.....	4
1.4. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ	5
1.5. NAZAN BEKİROĞLU VE “NAR AĞACI”.....	6
1.5.1. Nazan Bekiroğlu	6
Nazan Bekiroğlu'nun Eserleri.....	6
1.5.2. Nar Ağacı.....	7
2. BÖLÜM : “NAR AĞACI” ROMANINDAKİ DEVRİK CÜMLELERİN İŞLEV YÖNÜNDE İNCELENMESİ.....	9
2. 1. İŞLEV YÖNÜYLE DEVRİK CÜMLELER	9
2. 2. ODAKLAMA İŞLEVİNİN BULUNDUĞU CÜMLELER.....	10
2.2.1. Cümlenin Ögelerinin İşlevlerine Dayalı Odaklamalar.....	10
2.2.1.1. Özne Odaklama	10
2.2.1.1.1. Doğrudan Özne Odaklama.....	10
2.2.1.1.2. Öznede Kişi Odaklama.....	25
2.2.1.2. Nesne Odaklama.....	42
2.2.1.2.1. Belirtisiz Nesne Odaklama	42

2.2.1.2.2. Belirtili Nesne Odaklama.....	43
2.2.1.3. Dolaylı Tümleç Odaklama	48
2.2.1.3.1. Dolaylı Tümleçte Yönelme Odaklama.....	48
2.2.1.3.2. Dolaylı Tümleçte Bulunma Odaklama.....	56
2.2.1.3.3. Dolaylı Tümleçte Ayrılma Odaklama	59
2.2.1.4. Zarf Tümleci Odaklama	62
2.2.1.4.1. Zarf Tümlecinde Tarz Odaklama	62
2.2.1.4.2. Zarf Tümlecinde Zaman Odaklama	72
2.2.1.4.3. Zarf Tümlecinde Miktar Odaklama.....	83
2.2.1.4.4. Zarf Tümlecinde Sebep Odaklama.....	85
2.2.1.4.5. Zarf Tümlecinde Yön Odaklama.....	87
2.2.2. Ögeden Bağımsız İşleve Dayalı Odaklama.....	88
2.2.2.1. Açıklamaya Odaklama.....	88
2.2.2.2. Aykırılık Odaklama	88
2.2.2.3. Çıkarım Odaklama.....	88
2.2.2.4. Hitap Odaklama.....	89
2.2.2.5. İhtimal Odaklama	91
2.2.2.6. İkaza Odaklama	93
2.2.2.7. İkna Odaklama.....	93
2.2.2.8. İstek Odaklama	93
2.2.2.9. Kabul Odaklama	93
2.2.2.10. Koşula Odaklama.....	94
2.2.2.11. Öncelik Odaklama	94
2.2.2.12. Özetleme Yoluyla Odaklama	95
2.2.2.13. Öznellik Odaklama	96
2.2.2.14. Paralellik Odaklama.....	96
2.2.2.15. Sonuç Odaklama.....	96
2.2.2.16. Süreklilik Odaklama	97
2.2.2.17. Şart Odaklama	97
2.2.2.18. Tekrara Odaklama.....	97
2.2.2.19. Ünleme Odaklama	99
2.2.2.20. Yüklemde Fiil Odaklama	100
2.3. VURGULAMA İŞLEVİNİN BULUNDUĞU CÜMLELER.....	105

2.3.1. Pekiştirme Vurgulama.....	105
2.3.2. Başlamamışlık Vurgulama	106
2.3.3. Bitmişlik Vurgulama	106
2.3.4. Benzerlik Vurgulama	108
2.3.5. Durum Vurgulama	109
2.3.6. Ekleme Vurgulama.....	110
2.3.7. Gerçeklik Vurgulama	110
2.3.8. İstisnailik Vurgulama	113
2.3.9. İşaret Vurgulama.....	115
2.3.10. İtiraz Vurgulama	116
2.3.11. İyelik Vurgulama	117
2.3.12. Kesinlik Vurgulama	122
2.3.13. Küçümseme Vurgulama	122
2.3.14. Sebep Vurgulama	122
2.3.15. Vasıta Vurgulama.....	122
2.3.16. Yaklaşma Vurgulama.....	122
2.3.17. Yorum Vurgulama.....	123
2.3.18. Yönelme Vurgulama	123
2.4. BELİRTME İŞLEVİNİN BULUNDUĞU CÜMLELER.....	123
2.4.1. Ek Nitelik Belirtme	123
2.4.2. İtibari Zaman Belirtme	125
2.5. KUVVETLENDİRME İŞLEVİNİN BULUNDUĞU CÜMLELER	126
2.5.1. Örneklendirmenin Kuvvetlendirilmesi.....	126
2.5.2. Sıralamanın Kuvvetlendirilmesi	126
2.5.3. Sorgunun Kuvvetlendirilmesi	127
2.5.3.1. “Hiç” Sözcüğüyle	127
2.5.3.2. “Acaba” Sözcüğüyle	127
2.5.4. Temenninin Kuvvetlendirilmesi	128
2.6. EKLEME İŞLEVİNİN BULUNDUĞU CÜMLELER	128
2.6.1. Olumlu Ekleme	128
2.6.1.1. “Hatta” Sözcüğüyle.....	128
2.6.1.2. “dA” Bağlacıyla.....	128
2.6.1.2.1. Bir İsimle “dA” Bağlacı.....	128

2.6.1.2.2. Bir zamirle “dA” Bağlacı.....	129
2.6.1.2.3. Başka bir edatla “dA” Bağlacı	129
2.6.2. Olumsuz Ekleme	129
2.7. KURGULAMA İŞLEVİNİN BULUNDUĞU CÜMLELER.....	130
3. BÖLÜM : “NAR AĞACI” ROMANINDAKİ DEVRİK CÜMLELERİN YÜKLEMEN SONRAKİ BÖLÜME GÖRE İNCELENMESİ.....	132
3.1. YÜKLEM SONRASI ÖGE SAYISINA GÖRE DEVRİK CÜMLELER....	132
3.1.1. Yüklemden Sonra Bir Öge Bulunan Cümleler	132
3.1.1.1. Özne Dolayısıyla Devrik Cümleler	132
3.1.1.2. Nesne Dolayısıyla Devrik Cümleler	162
3.1.1.2.1. Belirtisiz Nesne Dolayısıyla Devrik Cümleler.....	162
3.1.1.2.2. Belirtili Nesne Dolayısıyla Devrik Cümleler.....	162
3.1.1.3. Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler	167
3.1.1.4. Zarf Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler	178
3.1.1.5. Edat Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler.....	199
3.1.2. Yüklemden Sonra İki Öge Bulunan Cümleler.....	200
3.1.2.1. Belirtili Nesne ve Özne Dolayısıyla Devrik Cümleler	200
3.1.2.2. Zarf Tümleci ve Özne Dolayısıyla Devrik Cümleler	201
3.1.2.3. Dolaylı Tümleç ve Özne Dolayısıyla Devrik Cümleler.....	202
3.1.2.4. Özne ve Nesne Dolayısıyla Devrik Cümleler	202
3.1.2.5. Zarf Tümleci ve Nesne Dolayısıyla Devrik Cümleler	203
3.1.2.6. Özne ve Zarf Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler	203
3.1.2.7. Dolaylı Tümleç ve Zarf Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler	205
3.1.2.8. Nesne ve Zarf Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler	206
3.1.2.9. Zarf Tümleci ve Zarf Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler	207
3.1.2.10. Zarf Tümleci ve Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler ...	207
3.1.2.11. Nesne ve Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler	208
3.1.2.12. Özne ve Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler.....	208
3.1.3. Yüklemden Sonra Üç Öge Bulunan Cümleler.....	209
3.1.3.1. Dolaylı Tümleç, Özne ve Zarf Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler	209
3.1.3.2. Özne, Zarf Tümleci ve Zarf Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler	209

3.1.3.3. Özne, Dolaylı Tümleç ve Zarf Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler	209
3.1.3.4. Zarf Tümleci, Dolaylı Tümleç ve Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler	209
3.1.3.5. Zarf Tümleci, Zarf Tümleci ve Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler	210
3.1.4. Yüklemden Sonra Beş Öge Bulunan Cümleler	210
3.1.4.1. Belirtili Nesne, Özne, Dolaylı Tümleç, Özne, Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler	210
3.2. TAMLAMA DOLAYISIYLA DEVRİK CÜMLELER.....	210
3.2.1. Belirtili İsim Tamlaması Dolayısıyla Devrik Cümleler	210
3.2.2. Sıfat Tamlaması Dolayısıyla Devrik Cümleler.....	215
3.3. DEYİM DOLAYISIYLA DEVRİK CÜMLELER	215
4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	221
4.1. SONUÇ.....	221
4.2. DEĞERLENDİRME	228
KAYNAKÇA	229

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. İşlevleri Yönüyle Devrik Yapılar.....	222
Tablo 2. Cümle Öğeleriyle İlgili Odaklamalar.....	223
Tablo 3. Cümle Öğelerinin Dışındaki Odaklama Türleri.....	224
Tablo 4. Vurgulama İşlevinin Bulunduğu Cümleler.....	225
Tablo 5. Kuvvetlendirme İşlevinin Bulunduğu Cümleler.....	226
Tablo 6. Belirtme İşlevinin Bulunduğu Cümleler.....	226
Tablo 7. Ekleme İşlevinin Bulunduğu Cümleler.....	226
Tablo 8. Nar Ağacı ve Benim Adım Kırmızı Adlı Eserlerde İşlevleri Yönüyle Devrik Yapıların Oranları.....	227
Tablo 9. Yüklemeden Sonraki Durumlarına Göre Devrik Cümleler.....	227
Tablo 10. Türlerine Göre Devrik Cümleler.....	228

1. BÖLÜM: GİRİŞ

1.1. TÜRKÇENİN CÜMLE YAPISI VE DEVRİK CÜMLE

1.1.1. Türkçenin Cümle Yapısı

Tam bir yargı bildiren anlatımlar cümle olarak nitelendirilmektedir. Muharrem Ergin, cümlenin tanımını yaparken şöyle demiştir: “Cümle bir fikri, bir düşünceyi, bir hareketi, bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm halinde ifade eden kelime grubudur” (Ergin, 2008:398). Tahsin Banguoğlu, cümle konusunda “Kendi kendine yeten bir yargı bir cümle sayılır” (Banguoğlu, 1998:522) demiştir. Tuncer Gülensoy, cümlenin tanımını “Bir hüküm (yargı) bildirmek üzere tek başına kullanılan çekimli bir fiile veya çekimli bir fiille birlikte kullanılan kelimeler dizisine cümle denir.” (Gülensoy, 1995:203) şeklinde yapmıştır. Haydar Ediskun ise bu konuda “Cümle, içinde ya bir tek bağımsız yargı, ya da yeteri kadar yan yargıyla bir tek temel yargı bulunan kelime dizisidir.” (Ediskun, 1985:323) demektedir.

Cümlenin temel ögesi yüklemidir. Muharrem Ergin fiil konusunda: “Cümlenin en esaslı unsuru, ana unsuru, temel unsuru, cümlenin direğidir. Cümlenin bütün yapısı onun üzerine kurulur. Diğer bütün unsurlar fiil etrafında toplanan, onu destekleyen, onu tamamlayan unsurlardır. Türkçede asıl unsurun tâli unsurdan sonra gelmesi prensibine uygun olarak, cümlenin esas unsuru olan fiil daima sonda bulunur.” (Ergin, 2008:398-399) ifadelerini kullanmıştır.

Leyla Karahan, düz cümleyi tanımlarken: “Yüklemi sonda bulunan cümle, kurallı cümledir. Türkçede cümlenin ana unsuru yüklem, genellikle cümlenin sonunda yer alır. Yardımcı unsurdan ana unsura doğru diziliş, Türk cümle yapısının temel özelliğidir.”(Karahan, 1998:70) cümlelerini kullanmıştır.

Türkçenin geleneksel cümle yapısında dizilim “özne+ tümleç+ yüklem” şeklindedir. Cümlenin temel ögesi yüklem olduğu için vurgulanmak istenen öge yükleme yaklaştırılır. Vurgusu az olan ögeler ise yüklemden uzaklaştırılır. Bazı dilcilerimiz bu sıralamanın dışına çıkılmasını kuralsızlık olarak görmüşler ve bu

cümle yapısının dışına çıkmak istememişlerdir. Ancak bu bir kuralsızlık değildir, dilimizde var olan bir cümle yapısıdır.

Buradan da anlaşılacağı gibi Türkçenin geleneksel söz dizimine göre fiil, cümlelerin sonunda bulunur. Ancak Muharrem Ergin'in kesin kurallara bağladığı bu cümle dizilişinin dışında da cümle yapısına rastlanmaktadır. Devrik cümle dediğimiz bu cümle yapısı daha çok konuşma dilinde, atasözlerinde, şiirlerde ve duygu ağırlıklı cümlelerde görülmektedir.

1.1.2. Devrik Cümle

Devrik cümleyi dilcilerimiz farklı şekillerde tanımlamışlardır. Bu tanımların hepsinde yüklem cümle sonunda olmadığı belirtilmektedir. Leyla Karahan devrik cümle bahsinde “Devrik cümle, yüklemi sonda bulunmayan cümledir. Bu tür cümleler, daha çok şiir dilinde görülür. Çünkü şiirde, kelimelerin ses yapısı, her zaman ön plandadır. Atasözlerinde, günlük konuşmalarda, günlük konuşmaların aksettirildiği veya konuşma, sohbet üslûbunun hâkim olduğu eserlerde devrik cümle kullanılmıştır.” ifadelerinden sonra “Bir dil, diğer dillerden gramer şekilleri ve cümle yapısı ile ayrılır. Türk cümle yapısının ‘yardımcı unsurdan ana unsura doğru diziliş’ özelliği korunmalı, devrik cümle yaygınlaştırılmamalıdır.”(Karahan,1998:70) yargısına ulaşmıştır. Ancak atasözlerimiz ve deyimlerimize bakıldığında devrik yapıda olanları düz cümleye çevirince etkinin azaldığı, ifadenin tam olmadığı görülür. Örneğin “*Gülme komşuna, gelir başına*” atasözünü düz cümleye çevirip “Komşuna gülme, başına gelir” şeklinde kullanırsak aynı etkiyi yaratmadığımızı, aynı anlamı çıkaramadığımızı görürüz. Zaten aynı kitabın geliştirilmiş sonraki baskılarında Leyla Karahan bu düşüncesinden vazgeçmiştir.

Ahmet Akçataş, “Türkçede Devrik Cümlelerin Kullanımı Üzerine Bir İnceleme” adlı makalesinde “Konuşma dilinde, cümle kuruluşunda yarım kalan bilginin tamamlanması için yüklemden sonra yeni öğeler eklenir. Bu ekleme, cümlelerin anlamını değiştirmeyen veya anlatımın gelişiminden anlaşılacak öğelerdir.” (Akçataş, 2002:81) diyerek bu cümle türünün anlam özelliklerine değinmiştir. Buna göre; açıklama işlevi, betimleme işlevi, sıralama işlevi, geriye dönüş işlevi, aktarım işlevi, anlatımı kurma işlevi, geçiş işlevi, konu vurgulama işlevi olmak üzere devrik cümlelerin işlevlerini sekiz ana başlıkta incelemiştir. Bu konuda

ayrıca: “Devrik yapıdaki cümleler, önem verilen ve arka plana alınan öğeleri düzenleyerek verilecek mesajın daha sağlam bir şekilde iletilmesini sağlar. Yüklem sonrası öğelerin hem dikkati çekmek, hem de bazı öğeleri arka plana almak için kullanılması, devrik cümle yapısının en önemli işlevlerinden biridir” (Akçataş, 2002:87) bilgilerini vermektedir.

Devrik cümle ile ilgili tartışmaların yapıldığı 1950’li yıllarda Ataç, dilimizi tekrar kurma gerekliliğinden söz etmiş ve söz diziminin yeniden kurulmasının zaruri olduğunu savunmuştur. Sonraki yıllarda da Ataç, devrik cümlelerin öncüsü olmuş ve bu tür cümleleri sıkça kullanmıştır. Cevdet Kudret, 1960 yılında yazdığı makalede Ataç’ın söz diziminin değiştirilmesi gerektiği görüşüne karşı çıkararak “Devrik Cümle Üzerine III” adlı eserinde şu ifadelerle yer vermiştir: “Söz dizimi elbette eğilip bükülmeyen bir çelik çubuk değildir. Zamanla ve ihtiyaçlara uyarak bazı yenilikler kabul edebilir. Ama bu, bir dilin söz dizimi kurallarının kökten değişmesi anlamına gelmez. Ana kurallar durduğu yerde durur; yapılan yenilikler o kurallarla bağdaşabildiği ölçüde tutunur ve yayılır.” (Kudret, 1960:18)

Ahmet Akçataş 2009 yılında yayımlanan “Türkçede İşlev Bakımından Devrik Cümleler” adlı makalesinde devrik cümlelerin işleviyle ilgili görüşlerini “Devrik cümle daha çok konuşma ve şiir dilinde kullanılan bir cümle yapısıdır ve Türkçede değişik işlevler taşır. Bu işlevlerin incelenmesi, etkili bir anlatım ve derin bir dil çözümlemesi yapabilmemiz için önemli ipuçları sunacaktır.” şeklinde özetler.

1.2. DEVRİK CÜMLE İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Türkiye Türkçesinde devrik cümle tartışmaları 1950’li yıllarda başlamış fakat sonraki yıllarda bu konunun üzerinde çok fazla durulmamıştır. Günümüze kadar devrik yapıyla ilgili tez düzeyinde beş çalışmanın bulunduğunu görüyoruz. Bunlardan üçü yüksek lisans, diğer ikisi ise doktora tezidir.

Yüksek lisans tezlerinden ilki “Yaşar Kemal’in Kuşlar da Gitti Adlı Eserinde Devrik Yapı” adıyla 2001 yılında Nabi Küçük tarafından yayımlanmıştır. Sonraki yüksek lisans tezi, 2006 yılında Fatih Cihangir Tekin tarafından “Kemal Tahir’in ‘Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu ve Yol Ayrımı’ Adlı Eserlerindeki Devrik Yapı” adıyla yayımlanmıştır. Her iki yüksek lisans tezinde de incelenen eserlerde yer alan devrik cümleler tespit edilmiş ve bu cümleler yapı, anlam ve

kelime grubu düzeyinde devriklik olmak üzere tasnif edilmiş ancak devrik cümlelerin işlevleriyle ilgili herhangi bir ayrıntıya girilmemiştir. Erkan Yılmaz'ın hazırladığı, “Orhan Pamuk’un ‘Benim Adım Kırmızı’ Adlı Eserinde İşlevlerine ve Yapılarına Göre Devrik Yapılar” adlı tez çalışması 2014 yılında yayımlanmış ve bu tezde devrik cümleler işlevlerine göre de incelenmiştir.

Bu konudaki doktora tezleri ise yüksek lisans çalışmalarına göre daha hacimlidir. Bunlardan ilki “Nurullah Ataç’ın Denemelerinde Devrik Yapılar” adıyla Yeter Torun tarafından 2005 yılında yayımlanmış ve bu çalışma daha sonra kitap haline getirilip TDK tarafından basılmıştır. Yeter Torun bu çalışmasında Nurullah Ataç’ın bazı eserlerinde yer alan devrik cümleleri kelime grubu düzeyinde, cümle düzeyinde ve mantıksal düzeyde olmak üzere tasnif etmiş ve tespit ettiği devrik cümleleri çalışmasının sonuç bölümünde diğer cümlelere oranlarıyla değerlendirmiştir. Bu konudaki diğer doktora tezi ise “Eski Anadolu Türkçesi Metinlerinde Devrik Cümle Meselesi” adıyla Gamze Doğan İnan tarafından 2008 yılında yayımlanmıştır. İnan, bu çalışmasında Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait birkaç eseri devrik cümleler yönüyle incelemiş ancak işlevlerine değinmemiştir.

Bu konuyla ilgili yazılmış makaleler de vardır. Buna Ahmet Akçataş’ın 2002 yılında yayımlanan makalesi örnek olarak gösterilebilir. Ahmet Akçataş, “Türkçede Devrik Cümlenin Kullanımı Üzerine Bir İnceleme” adlı makalesinde devrik cümlenin anlam özelliklerine değinmiştir. Ahmet Akçataş “Türkçede İşlev Bakımından Devrik Cümleler” adlı makalesinde de devrik cümlenin işleviyle ilgili görüşlerini dile getirmiştir.

1.3. ÇALIŞMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, Nazan Bekiroğlu’nun “Nar Ağacı” adlı romanındaki devrik cümlelerin işlevleri ve yapıları bakımından incelenmesi ve bu eserden hareketle devrik yapının Türkiye Türkçesindeki işlevleriyle ilgili bir değerlendirme yapmaya çalışmaktır.

1.4. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışma, bir söz dizimi çalışmasıdır. Yöntem olarak Noam Chomsky'nin üretici dönüşümsel dil bilgisi kuramından yararlanıldı. Chomsky'nin üretici dönüşümsel dil bilgisi kuramını diğer dil bilim kuramlarından farklı kılan özellik Chomsky'nin metni cümle düzeyinde ele almasıdır. Chomsky'e göre metin; söz dizimsel, anlamsal ve ses bilimsel bileşenlerden meydana gelir. Bu bileşenlerden söz dizimsel ve anlamsal bileşenler metni metin yapan unsurlardır. Bir metnin oluşumunda sadece söz dizimsel ya da anlamsal bileşen tek başına yeterli değildir. Her iki bileşenin uyumu metni oluşturur. Söz dizimsel bileşendeki küçük değişiklikler anlamsal bileşenin yapısını bozabilir. "Ali bugün okula gitti." cümlesini "Ayşe bugün okula gitti." şeklinde değiştirmemiz mümkündür ancak "Masa bugün okula gitti." cümlesi söz dizimsel bileşen açısından uygun olmasına rağmen anlamsal açıdan uygun olmayacaktır ve bağdaştırma kurallarına uygun olmadığı için anlamsız kabul edilecektir. Bu yöntem Chomsky'nin dil bilim çalışmalarının kaynağını teşkil etmektedir. Konuşmayı öğrenen her birey aslında bir yandan da konuştuğu dilin söz dizimsel ve anlamsal bileşenlerini de öğrenmeye başlar. Dilin söz dizimsel ve anlamsal bileşenleri zamanla insan zihninde gerçek yerini bulur ve o dili konuşan herkes bu doğrultuda cümle kurmaya başlar.

Devrik cümle ile ilgili bir çalışma yapılmaya karar verildiğinde, öncelikle eser seçimi üzerinde duruldu. Nazan Bekiroğlu'nun romanlarında devrik cümle sayısı çok olduğu için zengin örnekler üzerinde çalışılabileceğinden "Nar Ağacı" adlı eser seçildi.

Bu çalışmada öncelikle Nazan Bekiroğlu'nun "Nar Ağacı" adlı romanındaki devrik cümleler tespit edildi ve fişlendi. Kitaptaki bütün cümleler sayıldı ve devrik cümlelerin sayısının bütün cümlelerin sayısına oranı bulundu. Devrik cümleler işlevlerine göre sınıflandırıldı. İşlevlerine göre sınıflandırma yaparken, işlevlerin adlandırılmasında, daha önce bu konuda hazırlanmış tezlerden ve danışman hocam Ahmet Akçataş'ın makalelerinden yararlanıldı. Sonraki bölümde aynı cümleler yüklemden sonraki öge sayısına ve bu ögelerin hangi ögeler olduğuna göre sınıflandırıldı. Çıkan sonuçlara göre tablolar oluşturuldu ve sonuca ulaşılmaya çalışıldı.

1.5. NAZAN BEKİROĞLU VE “NAR AĞACI”

1.5.1. Nazan Bekiroğlu

Nazan Bekiroğlu 1957 tarihinde Trabzon'da doğdu. İlk ve orta tahsilini aynı kentte yaptıktan sonra Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi (1979). Dört yıl lise öğretmenliği yaptı. KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü'ne öğretim görevlisi olarak girdi. (1985).

Orhan Okay yönetiminde sürdürdüğü Halide Edib Adıvar'ın Romanlarının Teknik Açısından Tahlili konulu doktorasını tamamladı (1987). Aynı bölümde öğretim üyesi olarak çalışmaya başladı.

Şair Nigâr Hanım konulu çalışmasıyla doçent oldu (1995). 1998'den itibaren aynı fakültede açılan Türkçe eğitimi bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmakta olan Nazan Bekiroğlu, 4 Mayıs 2001'de profesör olmuştur.

Çeşitli dergilerde çok sayıda bilimsel makale, deneme ve öyküsü yayımlanmakta.

Nazan Bekiroğlu'nun Eserleri

Öykü:

Nun Masalları (Öykü; Dergâh Yayınları, 1997)

Cam Irmağı Taş Gemi (Hikâye, Timaş Yayınları, 2006) (TYB 2006 Yılı Hikâye Ödülü)

Roman:

İsimle Ateş Arasında (Roman, Timaş Yayınları, 2002)

Lâ: Sonsuzluk Hecesi (Roman-Mesnevi, Timaş Yayınları, 2008)

Nar Ağacı (Roman, Timaş Yayınları, 2012)

Deneme-İnceleme

Şair Nigar Hanım (İnceleme; İletişim Yayınları, 1998)

Halide Edip Adıvar (İnceleme; Şule Yayınları, 1999)

Mor Mürekkep (Deneme; İyiadam Yayınları, 1999)

Yûsuf İle Züleyha/Kalbin Üzerine Titreyen Hüzün (Şark Mesnevîsi, Timaş Yay, 2000)

Mavi Lâle, Yitik Lâle (Deneme, İyiadam Yayınları, 2001)

Cümle Kapısı (Deneme, Timaş Yayınları, 2003)(TYB 2003 Yılı Deneme Ödülü)

Yol Hali (Deneme, Timaş Yayınları, 2010)

Mimoza Sürgünü (Deneme, Timaş Yayınları, 2013)

(http://www.turkedebiyati.org/yazarlar/nazan_bekiroglu.html 28.05.2016)

1.5.2. Nar Ağacı

Roman, kahraman anlatıcının bakış açısıyla yazılmıştır. Roman kahramanı, dedesi ve anneannesini araştırmaya karar verir. Taht-ı Süleyman'dan gelen bir mektuptaki adresle yola çıkar. Geçmişle yaşanan zaman arasında geçişlerle, bir tarafta dedesi Settarhan bir tarafta anneanesi Zehra'yı tanır. Settarhan bir halı tüccarıdır. Akrabası olan ve en güzel halıları dokuyan Azam'a âşık olur ancak bunu söyleyemez. Bir halı teslimatı sırasında zengin bir Zerdüş'tün oğlu Piruz'la tanışır. Piruz Settarhan'ı ziyarete geldiğinde Azam'ı görür. Piruz ve Azam arasında büyük bir aşk doğar. Bir Zerdüş'le Müslüman kızın evlenmesi uygun görülmeceği için Piruz ve Azam kaçarlar. Geleneklere göre Settarhan ya ikisini de bulup öldürmeli ya da Taht-ı Süleyman'ı terk etmelidir. Settarhan ikinci yolu seçer ve Batum'a gider. Orada, daha önce tanıştığı Sofia'yı bulur. Onunla birlikte kitapçıda çalışmaya başlar. Bu arada Bolşevik ihtilali olur. Settarhan çeteler tarafından tutuklanır. Sofia'nın bir arkadaşının yardımıyla kaçar. Yolu Trabzon'a kadar uzanır.

Zehra, annesi babası ölmüş, anneanesi ve dedesi tarafından büyütülmüş bir kızıdır. Kardeşi İsmail'le aralarında çok büyük bir sevgi bağı vardır. Resim yapmayı çok seven Zehra'ya İsmail'in resim öğretmeni ders vermeye başlar. İsmail liseyi bitirince gönüllü olarak orduya katılır. Balkan savaşlarına katılmak üzere resim öğretmeniyle birlikte İstanbul'a gider. Birkaç mektubundan sonra Trabzon'un işgali tehlikesinden dolayı Zehra, herkes tarafından Büyükhanım olarak bilinen anneanesi ve evde çalışanları İstanbul'a doğru zorlu bir yolculuğa çıkarlar. Yolda çok büyük sıkıntılar, hastalıklar yaşarlar. İstanbul'da bir akrabalarının yanında kalırlar. Şehit olan İsmail'in izini bir hastanede bulurlar. Ondan kalan hatıra defterini teslim alırlar. Zehra'nın Dedesi Hacıbey, savaşta kaybettiği bacağı nedeniyle Trabzon'da kalır. Bir süre sonra Bolşevik ihtilali olur ve Ruslar geri çekilir. Zehra ve yanındakiler Trabzon'a döner. Hiçbir şey eskisi gibi değildir. Bahçedeki nar ağacı bile zarar görmüştür.

Settarhan'ın yanında çalıştığı çay ocağı sahibi, Zehra'yla Settarhan'ın tanışmasına vesile olur. İstanbul'a gitmek isteyen Settarhan, Zehra'ya âşık olur ve İstanbul'a gitmekten vazgeçer.

2. BÖLÜM : “NAR AĞACI” ROMANINDAKİ DEVRİK CÜMLELERİN İŞLEV YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

2. 1. İŞLEV YÖNÜYLE DEVRİK CÜMLELER

“Nar Ağacı” adlı romanda toplam 13630 cümle bulunmaktadır. Bunlardan 1974 tanesi devrik cümledir. Devrik yapılı cümlelerin bütün cümlelere oranı yaklaşık %14,5’tir.

Devrik cümleler eserde farklı işlevlerde kullanılmıştır. Bu işlevler; odaklama, vurgulama, belirtme, kuvvetlendirme, ekleme, kurgulama işlevleridir. Bazı örnekleri inceleyelim:

-Dersliğin açık kapısından içeri uzattım *başımı*.

cümlesinde nesne, yüklemden sonraya bırakılmıştır. Cümle

-Başımı dersliğin açık kapısından içeri uzattım.

şeklinde olsaydı düz cümle olurdu. Bu durumda “başımı” sözcüğü dikkat çekmez. Ancak bu sözcük yüklemden sonra kullanıldığında bütün dikkati üzerine çeker. Bu nedenle bu devrik cümlelerin odaklama işlevinde kullanıldığını söyleyebiliriz.

-En küllüstür cinsinden bir kasaba minibüsündeyim *artık*.

örneğinde ise “artık” sözcüğü yüklemden sonraya bırakılarak devrik cümle oluşturulmuştur. “artık” sözcüğü bu cümlede daha önceki durumla içinde bulunulan durum arasında fark olduğuna dikkat çekmektedir. Bu yüzden bu cümlede itibari zaman belirtme işlevinin görüldüğü söylenebilir.

Gel gör ki Settarhan anlatmaya çoktan başlamıştı *bile*.

cümlesinde “bile” sözcüğü yüklemde bildirilen işin zaten başladığını vurgulamaktadır. Settarhan’ın anlatmaya başladığı söylenen cümlede hem “çoktan” sözcüğü kullanılarak hem de “bile” sözcüğü yüklemden sonraya bırakılarak işin başladığı üzerine dikkat çekilmektedir. Bu cümlelerin başlıklık vurgulama işlevinde kullanıldığını söyleyebiliriz.

Bu bölümde işlevlerine göre devrik cümleler sınıflandırılıp listelenmiştir.

2. 2. ODAKLAMA İŞLEVİNİN BULUNDUĞU CÜMLELER

TDK Türkçe Sözlük'te odak: "1. Bir ışık veya ısı kaynağından yayılan ışınların toplandığı yer, mihrak. 2. Herhangi bir düşüncede, nitelikte olan kimselerin kaynağı veya bir şeyin toplandığı, yoğunlaştığı yer, mihrak" olarak tanımlanmaktadır (TDK Türkçe Sözlük: 2010). Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi odaklama işlevi, cümlede asıl dikkat çekilmek istenilen şeyin üzerinde yoğunlaşmayı ifade eder. Devrik cümlelerde odaklama, dikkatin yoğunlaşması istenen bölümün yüklemden sonraya bırakılmasıyla yapılır.

2.2.1. Cümlenin Ögelerinin İşlevlerine Dayalı Odaklamalar

2.2.1.1. Özne Odaklama

2.2.1.1.1. Doğrudan Özne Odaklama

Cümlede öznenin yüklemden sonraya bırakılmasıyla oluşturulan yapılardır. Dikkati işi yapan ya da yüklemde özellikleri belirtilen kişi veya varlığın üzerine çekmek için kullanılır.

Taht-ı Süleyman'dan gelmişti *bu mektup* (11).

Fakat huzursuzum *ben* (12).

Hayal meyal hatırladığım dedemin hikâyesi mi *benim huzurumu kaçıran* (12)?

Affedilmeyecek bir hata mı işlemişti ki ikinci vatanında kurduğu yuvaya, tüttürdüğü ocağa rağmen unutmadığı anavatanına mektuplar yazıp dursa da gelmezdi *bu mektupların cevabı* (12).

Dönmemişti *o* (12).

Bir haber, bir rabıta, bir gönül bağıydı *bütün istediği* (12).

Kesin bir sükûtle bölünmüştü *o tek mektubun kurduğu köprü* (12).

"Yaz kurban" derdi *dedem* (13).

Dimdik, hâlâ çakı gibi bir adamdı *benim dedem* (13).

İki ırmak *onlar* (14).

Benim var olmam için birbirine doğru akmış bu iki ırmağın birleştiği yerde milyonlarca ihtimal arasında mümkünlerden bir mümkünüm sadece *ben* (14).

Bir selam gülümseyişi *bu* (17).

Ama laf olsun diye de değil, çok güçlü bir istek *bu* (19).

Gülümsüyor “*Bakı*”nın ruhu (19).

Ne kadar kolaymış *bunca yıl cesaret edip de niyet bile edemediğim o büyük yolun kapısının önümde açılması* (20).

Demek hâlâ üzerinde durulacak bir istek *bu benimki* (20).

Dedem öldükten sonra onun evinde bulunan, yer yer paslanmış, eğrilip bükülmüş bir kutu *bu* (25).

Fakat ne kadar ağır bir azlık *bu* (25).

Az ama bu azlıkta ayrılıyor birbirinden *benim hatıramda kalmış bir ihtiyar adamla onun bir zamanlar olduğu civan delikanlı, roman kahramanı* (25).

Kendime bir çay demliyorum, Bakü’nün çayı *bu* (26).

“İsmail dayım bu vapurla Balkan Harbi’ne gitmiş” derdi *annem* (26).

“Bunun ne zaman olduğunu bilmiyorum” derdi *annem* (26).

Ama başka türlü bir netleşmeydi *bu* (27).

Tanımaz mıydım kendi şehrimin havasını *ben* (28)?

“Bugünün rüzgârında yıkanan mazi gülü” diyordu *üstat* (30).

Benim gözlerimle bakınca göz göre göre geliyor *gelecek olan* (31).

Kassandra lâneti *bu* (32).

İstisnasız hepinizin ölü olduğu bir zamandan geliyorum *ben* (32).

Henüz neler keşfedilmeden, icat edilmenden, neler yaşanmadan, neler olup bitmeden yaşayıp gidiyordum *ben de* (33)?

Dört tarafı dolaplar ve peykelerle çevrili, sıra sıra rahleler ve minderlerle döşeli bir derslikti *bu* (38).

Pazarkapı kumsalında, geniş bir bahçe içinde, iki katlı bir ev *bu* (43).

Karıncaların su içmeye inse incinmeyeceği günlerden birinde çekilmiş olmalı *bu fotoğraf* (43).

Temizlemek lazımdı bunu ama o söylemezse kimsenin umurunda değildi *böyle işler* (45).

Ama sudan sebeplerle olurdu *bu* (46).

İyi de kız kısmına göre bir temaşa mıydı ki *bu* (50)?

Üstelik toprak bir sahanın üzerinde bir topun ardından sağa sola koşturan futbolculardan daha çok kadınların heyecanı ile ilgiliyim *ben* (51).

Fakat bu sesler var ya, bu sesleri tanıyordu *o* (54).

Bir sultan hanımı ağır layıncaya kadar, halkı balıkçılıkla geçinen küçük, bilinmeyen bir beldeymiş *Fol* (83).

Günler kısaltmaya, ikindiler daha erken, sabahlar daha geç okunmaya başladığında bile sürdü gitti *resim dersleri* (86).

Diğer insanlardan farklıydı ne de olsa *sanatçı milleti* (86).

Boş bulundum, avucumu açtım *ben de* (89).

Gümüş zarflı fincanlarda kahveler ikram edildi ardından, *Zehra'nın çeyiz sandığından o gün için çıkarılan telkârî tepside ihlamur rengi billur bardaklarda şerbetler* (89).

Kim bilir kaç kez önündeki masada oturarak çay ya da kahve içtiğim, dostlarımı ağırladığım pastanenin duvarındaki resimdi *bu* (90).

Buradan siyah görünüyordu ama ben görmüştüm, mordu *bu kareler* (91).

Suretim görünmese bile tam şu köşedeyim *ben* (91).

Demek her zaman doğru değildi *fotoğrafın, ruhun bile resmini çektiği* (91).

Çok az şeyin kendisini otuz yıl öncesinden kurtarabildiği bir ülkede yaşıyorum *ben* (95).

Nereden çıktı şimdi *bu* (97)?

Bir haritaya ya da fotoğrafa bakarak onun gerçeğini hayal etmekle geçmiş *benim ömrüm* (98).

Bakü'den bile önce Doğu'nun kapılarını açmış bana *bu şehir* (98).

Tacir-i Tebrizî *bu* (103).

“Settarhan” diye tekrarladım *ben de* (106).

Böyle mi tamamlanmışım *ben* (106)?

Böyle mi dokunmuş *kumaşım* (106)?

Zerdüşti oldukları dönemlerde de İslâm olduklarında da “Kralların Kralı”ydı *onlar* (109).

Aman beyzadem, bunun üzerini nereden bulup da sana versin *bu fakir* (114)?

Müstesna bir parçaydı *bu* (120).

Kukla devletin, kukla Şah'ın oyunu *bu* (124).

Yer yer dağınık, ipleri kopuk ama yakıcı bir oyundu *bu* (124).

Kalmayacakları yerde yol yapmaz *bu gâvurlar* (127).

Sen yollarını Ruslara yaptırırsan savaş zamanı yol aramakla vakit geçirmez *onlar* (127).

Büyük bir halı olacaktı demek ki *bu* (134).

Allah'ım, bu kadar öğüdü, bu kadar sitemi, bu kadar öfkeyi nereden buluyordu *bu kadın* (137)?

Firdevs Usta'ya kalsa, yaşları on ile on sekiz arasında değişen akli bir karış havada aylaklardı *şu kızların hepsi* (137).

Daha doğrusu kiremit kırmızısı da vardı ama kök boyalarla değil yeni moda sunî boyalarla boyanmış bir kırmızıydı *bu* (138).

Hazır geliyordu *Alman boyaları* (138).

Ama mümkün müydü *böylesi* (138)?

Neydi *bir eli, diğerinden ayıran* (140)?

Yüzünü görmüyordu onun fakat bir beden olarak yaklaşıyordu yanına *kadın* (141).

Bütün vücudundan tepeden tırnağa bir hayret ürpertisi geçti, *bir şaşkınlık hayranlığı* (143).

Şu atkı iplerine benziyorsun *sen* (145).

Kürtçe ve Farsçayı öğrenilmiş saymazdı bile, toprağının dilleriydi *bunlar* (148).

Antikacılar çarşısıydı *burası* (149).

Ama evet, göstermelikti *bütün bu camekânlıklar* (150).

Gelmiş geçmiş kumaşların en güzellerinden biridir *bu* (151).

Doğruydu *ateşin bütün karışık unsurları birbirinden ayırdığı, her birini kendi asliyetine döndürdüğü* (155).

Varlığın biraz da zulüm görünce kendi gerçeğini idrak ettiğini İstanbul'da öğrenmiş, Bakü'de anlamıştı *üniversiteli genç* (155).

Her zaman geçerdi atölyelere, kimse bir şey demez, kimsenin dikkatini çekmezdi *bu geçiş* (157).

Az değildi ki *İran'ın Zerdüştileri* (161).

O yüzden kalbimin kamaşması anlatılmaz; kolay kolay kimseye nasip olmaz ki *bu* (166).

Yüksek surların arkasında alabildiğine geniş, neredeyse şehir büyüklüğünde bir alan *bu* (167).

Çocukluğu bir ateş tapınağının kalıntılarına bakarak geçen, toprak arasından mavi çini toplayan birinin izini sürüyorum *ben* (168).

Settarhan *bu* (168).

“Hoş geldiniz” diyen genç bir sesle açtı gözlerini, çöl rüzgârı gibi uğultulu, sıcak bir sestir *bu* (171).

Sonsöz mührüdür *o* (179).

Kitabımız vardır, ehl-i kitabız *biz* (180).

Semadan yakıldığına inanıldığı için asla söndürülemez olduğuna da inanılan Zerdüşti ateşinin asırlarca parladığı en önemli merkezlerden biriydi *Taht-ı Süleyman* (183).

Çok da güzelmış o ev, öyle anlatırdı *eskiler* (188).

Yanıdakini soruyorum *ben* (190).

Hem Azam'ın aşkı Settarhan'ın içinde böyle büyürken, “Settarhan'ın Rus sevgilisi” nasıl olabilirdi *bu* (190)?

Bu mu *İsmail'i götüren gemi* (191)?

Ölmeyi bayılmak mı zannediyorsun *sen* (196)?

Neşeydi, sevinçti *fırtınalı deniz* (199).

Rüzgârın kuzeyden estiğine bakılırsa Karadeniz'in en büyük fırtınalarından biriydi *bu*. (204)

Ama Kâhin Prenses Kassandra'yım *ben* (211).

Açık bej zemin üzerine mavili kırmızılı renklerde dokunmuş, tepeliği gibi görkemli kuyruğunu da açmış bir tavuskuşu *bu* (214).

Nereden gelir nereye gider *bu insanlar* (215)?

Yanılmamıştı Settarhan, bulduğu her taşın üzerine çıkararak nutuklar çeken, her boş duvara yazılar yazan, üçü bir araya gelince gürültülü ihtilâl şarkıları söyleyen, burada “ihtilâl” sözcüğünü haykırdığında iki adım ötede ihtilâlin kopacağına inanan gençlerdendi *bunlar* (221).

Fakat nasıl olacak *bu* (229)?

Genç bir kıza alınacakmış *bu hediye* (230).

İnanırsam da hiçbir kilisenin dizginlerine gelmez *benim inancım* (232).

Bir kartpostala benzetti Settarhan manzarayı ama bu kadar masum değildi *hiçbir şey* (233).

Çünkü Batum'da da Petrograd'dan farklı değildi *manzara* (234).

Anlık rüzgârlarla değişiyordu *siyasetin yönü* (234).

Fark etmez kimin kalbinde kıpırdarsa kıpırdasındı ama yeter ki çıksındı *böyle bir yangın* (240).

Ama ne Âşık Kerem'in ne de İmam Ali'nin menkıbelerine benziyordu *bu* (241).

Günler olmuştu *Azam'ı görmeyeli* (244).

Neydi *şu kitabın adı* (245)?

El at *sen de* (250).

Balmumu kadar sarı fakat ürkütücü derecede güzel, gencecik bir yüzdü *bu* (250).

İstasyon dışına çıktıklarında, “Nereye efendi?” diye sordu *arabacı* (252).

Settarhan bu kâşanelerin şöhretini bilirdi; çoğu yoksulluktan gelerek petrol zengini olmayı başaran Azerbaycanlı petrol milyonerlerinin ardı ardına dizilmiş konaklarıydı *bunlar* (253).

Meşhur Mehmet Emin Resulzade'nin gazetesiydi *bu* (256).

Aras nehrinin kuzeyine geçen yüzlerce İranlının, Azerbaycanlının da toplandığı yerdi *Karaşehir* (256).

Cennet kurmuş kendilerine *bu gâvurlar* (258).

Kafkasya'nın en yalnız ülkesiydi *Azerbaycan* (259).

Sofya'nın bahsettiği kaynayan Rusya'nın bütün yüzleri gibiydi *bu yüzler de* (260).

Yollara düşmüş, ev ocak ne varsa arkalarında bırakmış, ta Petrograd'dan Batum'a giden matbaa işçileriydi *bunlar* (261).

Şunun şurasında Batum'dan birkaç adım ötedeydi *Trabzon* (262).

Alev alev yanan mermer bir lahit *Hafız'ınki* (266).

“Dedi: Hafız sus, bu da geçer” diye mırıldanıyor *biri* (266).

Dün gelmişti *haber* (271).

Hikmetinden sual olunmazdı elbet Yezdan'ın ama *belâ bu* (272).

Aramyüs'le ilgili bir dedikoducuk olsun duydunuz mu *siz* (278)?

Böyle iyilik görmedim *ben* (279).

Yetimhanede de ölür *benim yavrum* (279).

İslâm değil misin *sen* (281)?

Bitmeyen, bitti zannedilen yerde daha yeni başlayan, azaplı, bıktırıcı, insanın takatini tüketen, tükenmiş takatini sömüren, emen bir yürüyüşü *bu* (284).

“Kangren” demişti *doktor* (286).

Allah'ım, reva mıydı *böylesi* (290)?

Cadı masallarının ürkütücü sahnelerinde görünen çaresiz elem katarlarına benziyordu *bunlar* (294).

Çift kişilik bir yataktı *gece içinde uydukları* (296).

Remziye değil miydi *bu* (302)?

Aladurbiye'de yüksek köylerden ineğini, öküzünü alıp deniz kenarına inen köylü kadınlarla, genç kızlarla dolu bir bayram yerine dönerdi *kumsallar* (302).

Ama beterin de beteri var, bunu da gördü *Büyükhanım'ın gözleri* (303).

Ölenler ölmüş, geçenler karşıya geçmiş, düne göre biraz daha tenhalaşmıştı *kıyı* (304).

Göğüslerinde çapraz fişeklikleri, sırtlarında eğri tüfekleri, uzun çizmeleri, kara sakalları ile eşkıyalardı *bunlar* (310).

Kırmızıya yakın, berrak, sıcak bir suyu *bu* (316).

Nihayet otele varıyoruz, kervansaraydan bozma bir otel *bu da* (322).

Bir yer arıyorum *ben* (323).

Üç kat daha sarp, on kat daha sıcak *burası* (323).

Ben bunları tecrübe ettiğimi sanıyordum fakat bedensiz bir bilgiymiş *bu* (324).

Çünkü o gün Settarhan ve Piruz, akılları geride kalsa da Sessizlik Kulesi'nin dar ve dik patikasından aşağı inerlerken, gölge ben çoktan süzül müştüm ağır demir kapının aralığından içeri ve dünya gözüyle kimsenin görmediklerini görmüştü *şu gözlerim* (325).

Nerelerden geçmişim *ben* (326)?

Özel bir bağı *ateş bağı* (332).

Ama siparişlerini başka ağızlara emanet etmek istemeyen, halısının gidişatını kendi gözleriyle görmek isteyen müşterilere açık bir muafiyet alanıydı *atölye* (334).

Bundan sonra Piruz nereye Azam orayaydı; olsundu *olacak olan* (337).

En sönmez zannettiğiniz anda Mekke'den esen bir rüzgârla ebedîyen sönmedi mi *Kisra'nızın ateşi* (340)?

Yezd'deki Settarhan değildi *bu* (341).

Öncelik sonralık, sıra saygı, hak hukuk dinlemezdi *o* (341).

O kadar fazlaydı ki bu muhabbet, ondan boşalan yer sadeleştirilmiş bir duyguyla doldurulamazdı, mutedil bir yağmurla yıkanacak gibi değildi *bu kir* (346).

Benim tek başıma karar veremeyeceğim denli karışık *bu iş* (348).

Nice düşler teslim edilmişti kendisine; *sahiplerinin bile farkında olmadığı gizli emeller, işlenmiş işlenmemiş günahlar, kapalı açık arzular* (349).

Ama bu bakışlarda aşktan daha tehlikeli bir şey vardı, *aşkla bağdaşmayan bir şey* (351).

Zamanında bir masalın kaybetmeye mahkûm kahramanı ama biraz da o kaybın tam sebebi gibi, fukara sevdiceği gözünü karartıp da dağları delmeye, hiç olmazsa o yolda ölmeye kalkışamadığında, Çiçek'ini o masalın mutsuz sonundan çekip çıkaramadığında hep bir mucize olmasını bekleyip durmuştu *o da* (351).

Tek bir şey olsaydı oysa, *kendisine emredilen ya da içinden gelen bir sesin buyurduğu bir şey* (353).

Hançer gibi delici, kılıç gibi keskin, hazin bir “yanık hava”ydı *bu* (354).

Geceler boyunca sürerdi *Kerem ile Aslı'nın hikâyesi* (355).

Kaç gecede anlatılırdı *Ermeni keşişin kızı Karasultan'ı seven Ahmet Mirza'nın hikâyesi* (355)?

Kıvrak anlatıyordu *âşık* (355).

Fakat bazen dinleyicilerin çoğu öyle ihtiyar, öyle kanları ve kalpleri donmuş, öyle kendinden geçmiş adamlar olurlardı ki Kerem ile Aslı'nın o geceki bölümünü bir ahlâk risalesine dönüştürerek anlatıverirdi, yoksa bu pirifânilerin umurlarında olmazdı *aşk* (355).

Bu gece de hem söylüyor hem de nabza göre vereceği şerbetin kıvamını kestirmek için dinleyenlerini gözden geçiriyordu *âşık* (355).

Kerem'in akıbetini hikâyenin sona ereceği gece anlatacaktı *âşık* (356).

Eğri büğrü yazıya bakılırsa Sehend ağabeyinin oğlu Ali Ekber'e yazdırılmıştı *bu mektup* (357).

A oğul, hiç babanı düşünmez misin *sen* (357)?

Demek Tebriz'e kadar varmıştı ve demek doğruydu *Settarhan'ın bundan sonra başını yerden kaldıramayacağı* (358).

Uzun, içli bir ilâhiydi *bu* (365).

Bir öfke, ama bu kez bambaşka bir öfke, Piruz ve Azam'a karşı sadece gittikleri ve giderken Settarhan'dan alıp götürdükleri için değil; geride bıraktıkları için de büyüyen bir öfkeydi *bu* (367).

Taht-ı Süleyman'a dönüyorum *ben* (367).

Ondan mı soruluyordu *bin sülâlenin yüz bin erkeğin namusu* (370)?

Tebrizli âşıkların hikâyelerindeydi *yazgının seri bir dönemecinden sonra çöle düşmek, âh olup tutuşmak, küle dönmek, elin eylediğini, dilin söylediğini unutamamak, bir hayatı bütünüyle feda etmek* (374).

Sırtlarındaki tüfeklerin, bellerindeki dizi dizi ve göğüslerindeki çapraz fişekliklerin parıltısına bakılırsa, dağların gündüz sakini olan tacirlerin, kervancılarının hiç bilmediği geceye ait adamlardı *bunlar* (374).

Aynı dilin bambaşka bir coğrafyasında bükülmüştü *bu sesler* (375).

Katlanılmaz acıları vardı bir, *bir de kendileri* (376).

Ölümün hafif bir esintisiyle yerle bir olan küçücük bir aşk mıymış *onunki* (377)?

Çar'ın ordusunda bir Bolşevik *o* (378).

Doğru yere gelmişlerdi, burasıydı *Hamidiye Etfal Hastanesi* (387).

Az değildi *kapısına düşüp de oğlunu, kardeşini, babasını, kocasını arayan kadınların sayısı* (388).

İkisinin doğum tarihi uymadı, *birinin baba adı* (390).

O defterdeydi *İsmail'in kaydı* (390).

Kapkaranlıktı *gökler* (396).

Gözleri çukura kaçmış, avurtları çökmüş, elmacık kemikleri fırlamış, irileşmiş bir yüz *bu* (400).

Kim *bunun sorumlusu* (400)?

Kimin üzerine kesilecek *bu hesap* (400)?

Korkmuyordum ki, gönüllüydüm *ben* (401).

“Zafiyet-i umumî neticesi tevakkuf-ı kalpten vefat” dedi Hekim Efendi, umumî zayıflık neticesinden kalp durmasıymış *ölümünün sebebi* (402)!

Gerçi trendeki gibi, kocaman kazanlarda şekeriyle birlikte kaynatılmış bir tutam çaydan ibaret *bu da* (408).

Çinko maşrapalara dökülüyor *çayımız* (408).

Hangi hataların sonucu ve hangi oğulun hangi babadan aldığı intikam *bu* (409)?

Bir Kalandar gecesi *bu* (410).

"Çaylak fırtınası" diyorum *ben* (411).

Vay sen misin *bahar geldi sanan* (411)!

Yezd'deki oteldeyim oysa *ben* (414).

"Hiç" olmadığını pekâlâ biliyor, Yasemen *bu* (415).

Kalanları yeni fotoğraflarda tanımak güzel bir duygu, zamana tanıklık etmek çünkü *bu* (420).

Her zamanki kıyafeti *bu* (421).

Hayır, hem aşk hem dostluk sınıfına da dâhil değildi *bu duygu* (423).

Petersburg'dan geliyorum *ben* (424).

1905 devrimine katılmış da sonrasını kazasız belâsız atlatmışları, burnu kanamadan, Sibiry'a'yı boylamadan kurtulanları da görmüştü *bu makine* (427).

Işıkla yazmak değil miydi *fotoğrafın manası* (429)?

Böylesiydi *münasip olan* (429).

Ona göre bütün gözelerinden su fişkıran Petro'nun şehrinde, yine en iyi su üzerinde seyredilebileceği için Neva'nın kıyısında kurulmuştu *monarşinin kalbi* (430).

Seni seviyorum, bunu biliyor olmalısın ama senin anlayabileceğin bir aşk değil *bu* (432).

Bir cehennem kaynıyorsa, çok anlamsız bir şey *bu* (434).

Yasak çizgisi; yüreği sabit duramayanlara göre *bu* (434).

Eskisinden daha cılız, daha kırık bir sesteki *bu* (435).

Anadolu'nun ölüme yürüyen kabilelerinde bir anamı, bir babamı, yedi de kardaşımı bıraktım *ben* (441).

İntikam Tugaylarıyız *biz* (441).

Senin henüz görmediğin toprakların adamlarıyız *biz* (441).

Van Gölü'nün kıyısında doğdum *ben* (442).

Sağa sola kaçışmışlardır *onlar da* (443).

Pasaportun yok, önemli değil, kaptan seni gizlice götürecektir ama kemerine sahip çık çünkü epeyce pahalıya mal olacak *bu kaçış* (444).

Zaten pul idi *çarluk parasu* (446).

Söyle de oraya götürsün beni *şoför* (447).

Var olduğu müddetçe vardır *o* (449).

Aşk değildi *bu* (449).

Belli ki ne aklı ne kalbi Sofya'yı yarı yolda bırakmıştı şimdiye değin, hangi sefere çıksa fatihi *o* (449).

Bir rüya olmalı *bu* (452).

Rusça biliyor muydunuz *siz* (453)?

Altın dişlerini göstererek gülüyor *kadın* (453).

Rutubet kokan uzun bir koridorun sonunda bir kapıyı açıyor *kadın* (453).

Bizi bir yere götürecekmiş ama sonuca güvenenlere mahsus bir ketumlukla neresi olduğunu söylemiyor *yaşlı adam* (454).

Oteller de vardır ama pahalıdır *olar* (460).

Çemil'dur da *benim adum* (460).

"Hangi Asmalıkahve?" diye sordu *adam* (462).

İran'da tartışmasız çayhaneydi *bu mekânların ismi* (463).

Duvarda, Sohunkale fenerinin bir halk ressamı tarafından boyanmış resmi vardı, *hemen yanında, camı hayli tozlu, yer yer güvelenmiş ahşap bir çerçevede Mustafa Reis'in yine bir halk ressamı tarafından acemice çizilmiş hayalî bir resmi* (464).

Ne iş yapar neye yararsın *sen* (466)?

İyi iştir *kahvecilik* (467).

İstanbul'a geçeceğim *ben* (467).

Halk ressamlarının elinden çıkma imzasız, oransız resimlerdi *bunlar* (467).

Mumhane kapısından başlayarak kademe kademe yükselen, eğimli, merdivenli bir çarşıydı *Trabzon çarşısı* (472).

Ne güzel at *bu* (479).

Bir halk ressamının elinden çıkma acemi bir resimdi *bu da* (479).

İstanbul'a gideceğim *ben* (480).

Bu kafiye Samsun limanından hatırladı *canından bezmiş delikanlı* (486).

"Ne haliniz varsa görün" der gibi Masal'a yol verdi *biletçi* (486).

Günler sonra Reşadiye vapuru, Trabzon limanının açığına demir attığında rıhtıma varmak için bir kayığa atladılar, kolay olmadı *bu iş* (487).

Bu kılıksız, bu biçare, kavruk insanlar, bu sefiller güruhu; sahi kimlerdi *bunlar* (487)?

Biraz da onların desteğiyle ayakta kalabilmişti *Trabzon* (488).

"Evet" dedi *genç adam* (489).

Benim dedemdir *kendisi* (489).

Onlar geldiklerinde bunlar gitmişti, bunlar döndüğünde de *onlar* (490).

Burası işte *bizim yerimiz* (491).

Bir o uyanıktı *bir de Masal* (495).

Uzaktan bir bakıştı *bu* (495).

Niye ki *bunca acı* (496)?

Dilinin ucunda durdu *cümle* (498).

Onun macerasını bilmiyorsun *sen* (501).

"İşte şimdi orasını bana bırakın" diye yineledi Cemile Hanımefendi. "Haftaya cuma günü Halide Hanım'ın evine arabayla geliriz *biz* (502).

"Hiç öyle şey olur mu?" dedi *içlerinden biri* (504).

Milyonlarca ihtimal arasındaki tek mümkünün gerçekleşmesi için yaşanmış *bütün bunlar* (507).

Çok uzak yollardan yürüyerek geldim *ben* (508).

Bunca yolu yürürken yaşımın üstünde büyüdüm *ben* (508).

Gül rengi, ebrulu bir kâğıdın üzerine talik hatla yazılmış bir kıtaydı *bu* (510).

Gülümseyerek, nasırlarla dolu yanık elini uzattı, elimi uzattım *ben de* (516).

Yûsuf'tu sadece *o* (516).

"Bu beden bu ağırlığı taşıyamamış, bu yüzücü bu derinden vurgun yemeden çıkamamış, bu ciğerler bu yüksekliğe patlamadan dayanamamış, bu beyin bu oksijen fazlasını kaldıramamış" dememişti *kimse* (516).

Bu yüzden ırmaklarımı akıtırken her yere fotoğraflar üzerinden gittim *ben* (524).

Fotoğrafa bakınca zaman aşırıyım *ben* (524).

Bu dünyaya sağlam gelip sağlam gideceklerden, düşmeyecek sürünmeyecek, günü gelince bir çınar gibi devrileceklerdendi *o da* (528).

Yumuşaktır *kalbi* (529).

Gelecek zamanlı bir cümle kuruyordum *ben* (533).

2.2.1.1.2. Öznede Kişi Odaklama

Cümledeki sözü söyleyen, belirtilen işi yapan veya özellikleri verilen kişinin adı ya da vasfının yüklemden sonra söylenmesiyle yapılan odaklamadır. Böylece sözü söyleyen, işi yapan ya da özellikleri verilen kişiye dikkat çekilmiş olur.

Trabzon'daki İran konsolosunun bulduğu, üniversitede okuyan Fars bir öğrenciydi *Menije* (12).

“Tamam Settarhan Amca” demişti *Menije* (13).

Kıpkızıl akan lavları uzaktan göstererek beni bir yanardağın kıyısından geçiriyor *Yasemen* (18).

“Ateşdan” diye fisıldıyor *Yasemen* (18).

“İçerişehir, Bakü'nün en eski iç halkası” diyor *Yasemen* (18).

“Tebriz'i ve Tiflis'i görmeyi çok mu istiyorsunuz hocam?” diye soruyor *Yasemen* (20).

Troya'nın son kralı Priamos'un kızıydı *Prenses Cassandra* (32).

“Ah bu pencere!” diye geçirdi içinden *Büyükhanım* (45).

Evine göz dikmiş bu yabancı pencereden oldum olası hoşlanmamıştı *Hacıbey* (46).

Nasıl görsün, sabahtan akşama kadar meşguldü *kumaş tüccarı Aramyüs Efendi* (46).

Demek buydu *annemin hiç görmediği İsmail dayısı* (47).

“Ama” diye yüzünü buruşturdu *Zehra* (48).

Tatlı tatlı gülümsedi *Büyükhanım* (48).

“Kız kısmının futbol temaşasında ne işi varmış?” diye itiraz edecek oldu *Büyükhanım* (50).

“Nine!” diye yineledi *İsmail* (54).

Gözlerini açtı *Büyükhanım* (55).

“Bak ama ne kadar güzel” dedi *İsmail* (55).

Yine de gülümsedi *İsmail* (56).

“Ya sabır” çekti *Büyükhanım* (56).

İş bu raddeye gelince, “İsmini biliyor musun onun?” dedi *Zehra* (56).

“Hay anlatmaz olaydım o masalı” diye geçirdi içinden *Büyükhanım* (56).

Yıllar önce Urumiye’den Trabzon’a gelmiş ve Mevlevîhanlarıyla meşhur bir ailenin kızıydı *Hafize Hanım* (59).

“Haydi” dedi *Keyfiye*’ye *Büyükhanım* (60).

Sofralar kalkarken *Yıldırım*’a döndü *Büyükhanım* (60).

Hacıbey’in 93 Harbi’nden emir eriydi *Yıldırım* (60).

Zehra’ya döndü *Büyükhanım* (61).

Hafize Hanım’ın bahsettiği şeyi, sonsuzluktan gelip yine sonsuzluğa giderken bir süreliğine bu kusurlu dünyaya uğrayan desenleri görmeye çalıştıysa da bir süre sonra uykuya daldı *Zehra* (62).

“Ben bilmem...” dedi *Büyükhanım* (62).

Haziran ortasında sıcaklar bastırduğunda “Kiraz mevsimi hiç böyle sıcak geçmezdi” diye şikayet ediyordu *Büyükhanım* (63).

“Şark Meydanı’na kervan konmuş herhalde” dedi *Büyükhanım* (63).

Hacıbey odasına çekilir çekilmez “İsmail!” diye seslendi *Zehra* (63).

“Efendim?” dedi *İsmail* (64).

Bu rengârenk insan kalabalığından daha çok develeri seyretti *Zehra* (65).

“İftara kadar Halil Safa Bey oğlumla biraz sohbet edelim” dedi *Hacıbey* (69).

Bir araba içinde geçmişti *Hacıbey*’in önünden *Sultan Hamid* (70).

Gözleri Rum'un, Türk'ün, Ermeni'nin aynı toprak üzerinde aynı ideallerle yaşadığı o saadet günlerinin hülyasıyla dolu, "Geçti o devirler." diye mırıldandı *Hacıbey* (73).

"Geçti o devirler" diye tekrarladı *Halil Safa* (73).

"Siz" dedi *Hacıbey* (73).

O günkü Meşveret gazetesinin Balkanlar'daki kaynaşmayı haber veren manşetini gösterdi *Hacıbey* (73).

Bu plansızlığın, bu hazırlıksızlığın, bu toyluğun ve macera tutkusunun neye mal olacağını adı gibi biliyordu *Hacıbey* (74).

"Güneşi ancak görebildik" dedi *Celil Hikmet* (75).

Öğrencisinin hevs ü heva dolu olduğunu, iki gün sonra bu işten bıkabileceğini peşinen söylemişti *İsmail* (76).

Ama Zehra'nın her gösterilene bakışlarını bir an bile kaydırmadan izlemesine bakınca onun pek de bıkcı olmadığını düşündü *Celil Hikmet* (76).

O anda kararını verdi *Zehra* (77).

Gerçi dün gibi bugün de sebepli sebepsiz odaya girip çıkmıştı *Büyükhanım* (77).

Henüz bir şey yapmamıştı *Zehra* (77).

"Hayret!" diye içinden geçirdi *Zehra* (79).

Büyükhanım'ın odasına koştu aceleyle *Zehra* (80).

"Kal" dedi *Büyükhanım* (85).

Böyle gecelerce düşündü *Büyükhanım* (86).

Böyle bir şeyi daha evvel görmüş değildi *Celil Hikmet* (87).

"Hayır" diyor *Şahapzade* (101).

Kıymetli ile güzelin her zaman bir arada olamayacağını kestirebilecek kadar tecrübeli bir müşteriydi yaşlı *Çerkez* (105).

Usturasını sol elinin başparmak tırnağında denedi *İsfendiyar* (112).

Mirza Han'ın gözünden kaçmamıştı; kaytaran işçiler nasıl yakalanır, en iyi dokumayı yapan tezgâhlar diğerlerinden nasıl ayırt edilir, müşteriye halı nasıl gösterilir, diğer şehirlerdeki şubelerle nasıl bağlantı kurulur, kervan nasıl düzülür, nasıl yola koyulur bunların hepsini biliyordu *Settarhan* (115).

Hâsılı malını mülkünü, ticarethanesini kime emanet edeceğini, kimlere bırakacağını kara kara düşünenlere mahsus bir iç sıkıntısına kapılmadan, daha sağlığında yaslanacak dağı bulduğunu anlamıştı *Mirza Han* (115).

“Mavi taşlı olsun” diye ekledi *Settarhan* (117).

“En iyisi olacak” dedi *Kirkor Usta* (117).

Sonunda *Settarhan*'ın seçimini beklemeden, işlenmemiş, fındık büyüklüğünde biçimsiz bir taşı diğerlerinden ayırdı *Kirkor Usta* (118).

“Ne zaman biter?” diye sordu *Settarhan* (118).

Başını salladı *Kirkor Usta* (119).

Ne kadar da hareketliydi *Settarhan* (121).

Önce porselen, çivit rengi demlikten bardağa dem koydu *Settarhan* (123).

“Lâhavle” çekti *Settarhan* (129).

Mübalağalı bir hareketle ellerini dizlerine vurdu *Settahan* (132).

“Çözgü çözmek erkek gücü ister” diye cevap verdi *Azam* (134).

İlk kez görüyormuş gibi baktı ona *Settarhan* (136).

Durgun bir göl gibi göründü *Settarhan*'ın gözüne *Azam* (136).

Azam ilk sıranın zincirini atarken, “Kızlar!” diye ünledi *Firdevs Usta* (136).

Fakat “Ararız” dediyse de kilim örgüsü bitmiş bir halının ilk sıraya geçmeden bekletilmesinden hiç memnun olmadı *Firdevs Usta* (138).

“Ben o uyduruk boyaları kullanmam” diye diretti *Azam* (139).

“Hüsrev'in Baharı'nı dokuyacak halin mi var?” dedi *Mirza Han* (139).

Bu esmer ele, parmakların arasından süzülen damlalara büyülenmiş gibi baktı *Settarhan* (140).

Kendi bakışından kaçmak için ortaya öylesine bir söz attı *Settarhan* (140).

Neden babamı kızdırdım *Azam* (140)?

“Değil” dedi *Azam* (140).

“Biliyor musun?” der gibi baktı yüzüne *Azam* (141).

Anlattı *Azam* (141):

İkindiye doğru uyandı *Settarhan* (141).

Kendi bakışından kendi akışından bu kez korkmadı, utanmadı da *Settarhan* (142).

“Biliyor musun *Settarhan*?” diyordu *Azam* (145).

Antikacı *Sohrab*'ın dükkânını eliyle koymuş gibi buldu *Settarhan* (150).

Settarhan'ı bir alay-ı valâ ile karşıladı, ağırladı, azizledi *Antikacı Sohrab* (150).

Kendisini bekleyen *Serbülend*'e baktı *Settarhan* (151).

Anasının kollarında bir an boğulacağını sandı *Settarhan* (153).

65-70 yaşlarında, saçları kınalı, yerinden kıpırdaması bile hadise olan, iri yarı, devlet kapısı gibi bir kadındı *Settarhan*'ın anası (154).

Tezgâhının başına dönmek için yerinden kalktığında, “Dur” dedi *Settarhan* (157).

Sözüne sadık kalmamaktansa ölmeyi yeğlerdi *Mirza Han* (158).

Bu serveti bu şöhreti kolay elde etmemişti *Mirza Han* (159).

O sırada “Gidelim mi hocam?” diyor *Şahapzade* (165).

“Ben *Piruz Mansurî*” dedi genç adam (171).

“Mûbedler geldi” dedi *Piruz* (172).

“İyi ama nasıl olur? Yani ben Müslümanım” anlamında baktı *Piruz*'a *Settarhan* (172).

“Neden?” diye sordu *Settarhan* (175).

“Düşünceler, kelimeler ve işler” diye tekrarladı *Settarhan* (178).

“Doğayı kirletmemek için” dedi *Piruz* (181).

“Bilmez miyim?” dedi *Piruz* (183).

“Gelirim” dedi *Piruz* (183).

Sabahleyin, kenara diklenmiş halıyı gösterdi *Piruz* (183).

Böyle bir keder evinde bile nedensiz gülümsemek istedi *Settarhan* (184).

Ertesi sabah Tebriz'e kalkan bir kervana katıldı *Settarhan* (185).

“Keşke görseydim” dedi *Nizam* (188).

“Senin sorduklarını belki Behzat Amca bilir” dedi *Mevlûd* (189).

Kaç yaşlarında *Behzat Amca* (189)?

“Neymiş o istek?” dedi *Hacıbey* (196).

“Nine” dedi *İsmail* (196).

Yukarı, sofaya çıktı *Zehra* (197).

Denizin en fazla azametli, dalgalı, dağ halini severdi *Zehra* (199).

Dalgalar, içinde buldukları geminin üzerinden aşıyordu ki ter içinde uyandı *Zehra* (199).

“Deniz Rize'ye doğru akmaya başladığında fırtına kopar” derdi *Büyükhanım* (200).

Ufuktaki gittikçe büyüyen ve yaklaşan bembeyaz dağlar gibi dalgaları seçtiğinde bu gelenin alışıldık fırtınalar gibi olmadığını anladı *Zehra* (200).

Şerbetler, çörekler ikram edilirken Hafize Hanım'ın yanına sokuldu, kulağına eğildi *Büyükhanım* (202).

“Büyükhanım” dedi *İranlı Hafize Hanım* (202).

Fatih Sultan Mehmed'in Çatalca için, “Bu şehri Allah'a emanet ettim” dediğini hatırlattı *kumandan* (206).

Bundan sonra artık hem rehberimiz hem şoförümüz *Selman Bey* (213).

Hemi aşkem hemi süzem, diye başlayan dizeyi okuyor *Irac* (217).

Rus sokağına giderken Dağıstan Tekkesi'nin önünden geçti *Settarhan* (218).

İşaret parmağını sallayarak bir iki kelime etmeye kalkıştıysa da arkasını getiremedi ki *Settarhan* (220).

Kadehler, kahkahalar, dumanlar, şarkılar, gürültüler, bulanmış zihinler ama taze heyecanlar arasında, “Ben *Settarhan*” diye elini göğsünün üzerine koydu *Settarhan* (220).

Fakat onun bıyık altından gülümsediğini başı önünde, elleri kucağında sofranın örtüsüne bakarken bile fark etti *Settarhan* (223).

Gürcülerin mi Osmanlıların mı Rusların mı, çıkamadı işin içinden *Settarhan* (225).

Kadınların selâm duraklarında üç parmaklarını birleştirerek istavroz çıkarışlarına, ikonlar önünde gözleri açık dua edişlerine bakarken gayriihtiyarî sağ elinin ilk üç parmağını birleştirmişti *Settarhan* (231).

Bir çocuğunkini andıran bu bedenin nasıl bu kadar yiyebildiğine şaşırды *Settarhan* (233).

“Bak” dedi, uzakta, koyun tam karşısında petrol kuleleri, petrol yatakları, petrol tarlalarından ibaret bir hayal şehir gibi görünen bulanık bölgeyi işaret ederek *Sofya* (233).

“Nasıl bu kadar emin olabiliyorsun?” diye sordu *Settarhan* (233).

“Kitapçı dükkânını o yüzden mi açtın?” diye sordu *Settarhan* (234).

Elinin tersiyle ilgilenmediğini ima eden bir işaret yaptı *Settarhan* (237).

Bir an için bütün bu hikâyelerin gerçek olduğunu varsaydı *Settarhan* (237).

Otele gelince sikkeleri evirdi çevirdi *Settarhan* (238).

“Öyleyim” dedi *Settarhan* (239).

Ertesi gün akşama doğru neftî renkli petrol tankerleri kadar asker sevk eden trenlerle de dolu, ana baba günü bir gara indi *Settarhan* (242).

Buradaki dükkâna da telgraf çekmiş, geleceğini bildirmişti *Settarhan* (242).

Nerede görse bu mükemmel renk ve desenleri, bu kusursuz düğümleri, milim sapmayan atkı ve çözgü iskeletini tanırdu *Settarhan* (244).

“Yarın yolcuyum” dedi *Settarhan* (245).

Elini alınına vurdu *Settarhan* (245).

Kalktığı sandalyeye yeniden oturdu *Settarhan* (246).

Ne zaman söylemiş bunu *Puşkin Efendi* (246)?

Bütün bunları nereden mi biliyordu *Cafer* (246)?

“Puşkin okuyan bir hamamcı” diye geçirdi içinden *Settarhan* (246).

Bu kez “Ana, su!” diye bağırdı *genç zabıt* (249).

Başını vagonun camına dayadı *Settarhan* (251).

Böylece Bakü içinde uzun bir yolculuğa çıkmak zorunda kaldı *Settarhan* (253).

“Adın ne senin arabacı?” diye sordu *Settarhan* (253).

“Sür bakalım Necef” dedi *Settarhan* (255).

Neft milyonerinin malikânesine geldiklerinde ise kapıyı açan uşak *Settarhan*'a öyle bir baktı ki, “Acaba milyonerin kendisi bu mu?” diye geçirdi içinden *Necef* (255).

Arabaya binerken düşünceliydi *Settarhan* (256).

Neden sonra yola devam edebildiklerinde, az ileride, eteklerini dizlerine kadar sıyrarak suya girmiş kadınları işaret etti *Necef* (257):

Nobellerin devasa armasını göstererek "Geldik beyzadem" dedi *Necef* (257).

“Nobellerin armasını Surahanı tarafındaki ateşgedenin resmidir” dedi *Necef* (258).

Sabah serininde, “Nereye efendi?” diyen Necefe “Ateşgâh'a” dedi *Settarhan* (258).

“Gazete mi?” diye hayretle sordu *Settarhan* (261).

Çayhanede *Settarhan*'ı Rus matbaa işçileriyle tatlı bir sohbete dalmışken görmüştü *Mehdi* (262).

Yüksek sütunların taşıdığı mavi çinili bir kubbenin altındaki lâhitte yatıyor *Hafiz* (265).

Usanmamıştı *Hacıbey* (273).

“Ya Siranuş, komşum?” diye korkuyla sordu *Büyükhanım* (277).

“Bir damla çocuğu var mı *Büyükhanım*?” dedi *Hacıbey* (277).

O gece hiç uyumamıştı *Büyükhanım* (280).

Hacıbey, takma bacağı döşeğin kenarındaki duvara dikilmiş, kalkmaya yeltenince “Sen dur” dedi *Büyükhanım* (280).

Ama yine de “Ben de gitmem” diye bir giriş yapmak istedi *Büyükhanım* (282).

“Heee” diye atıldı *Yıldırım* (283).

Hem “Zaman sana hiç ummadığını ve biriktirmediğini getirir” buyurmamış mıydı *Hazret-i Ömer Efendimiz* (283)?

93 Harbi'nde Doğu cephesindeydi *Hacıbey* (284).

“Ne kadarsa” dedi *Hacıbey* (287).

Bunca dar zamanda hangi heybeyi hangi dengi hangi azığı hazırlayabilirdi *Büyükhanım* (288)?

Son kez evine, bahçesine, od'una ocağına baktı *Büyükhanım* (289).

Yılın bu aylarında yunus sürülerini görmeye alışkındı *Büyükhanım* (292).

Diğer arabaları takip ederek kıyıdan değil içeriden gitmeye gayret ediyordu *Yıldırım* (292).

Ürperdi *Büyükhanım* (293).

“Öyle yapalım” dedi *Büyükhanım* (297).

“Oraya gidelim” dedi *Büyükhanım* (301).

“Adı ne bunun?” diye sormuştu *Zehra* (302).

“Yaşmaklı” demişti *dul kadın* (302).

En zor, en acılı, en dehşetli zamanlarda, en dar vakitlerde bile namazını terk etmemişti *Büyükhanım* (304).

Geri çevirdi kavmini *Büyükhanım* (304).

Karşıya geçerlerken arkada kalan kıyıya uzun uzun baktı *Büyükhanım* (305).

Siranuş'u düşündü *Büyükhanım* (307).

Oysa bir an önce kafiye varmaları gerektiğini çok iyi biliyordu *Büyükhanım* (310).

“Çabuk olalım” dedi *Büyükhanım* (310).

Konak yerinde tepeden tırnağa çiçek açmış bir erik ağacının altına oturduklarında elini torununun alınına koydu *Büyükhanım* (313).

Heybesinin dibindeki kinin tabletlerini çıkardı *Büyükhanım* (313).

“Ah evlâtçığım” diye mırıldandı *Büyükhanım* (313).

“Hepsini biz mi yürüdük?” dedi *Zehra* (319).

“Piruz geliyor” dedi *Settarhan* (331).

“Burada mı kalacak?” diye sordu *Mirza Han* (331).

Hem bildiğin Mecusiler gibi değil *Piruz* (331).

Bu kez “Neden geliyor?” diye sordu *Mirza Han* (331).

“Beni özlemiş” diye gülümsedi *Settarhan* (331).

Yolu Taht-ı Süleyman ateşgâhının önünden her geçtiğinde düşüncelere dalmış, bu çetrefili kendince halletmişti *Mirza Han* (332).

Sabah, çorbasını bitirdiklerinde “Bugün artık Taht-ı Süleyman'a gidelim” dedi *Settarhan* (333).

Bu körlüğe sorgusuz sualsiz düşüverdi *Piruz* (335).

Halı tezgâhının başında dikilip kaldı *Piruz* (335).

Görmemesi gerekeni görmüştü *Piruz* (335).

Örttü üzerini *Settarhan* (336).

Taht-ı Süleyman'a, Azam'ın göklerini kaplasa da gölgesi yere düşmeyen tül bulutlarının altında vardı *Settarhan'la Piruz* (339).

Başlığını çıkardı, alnını, saçlarını rüzgâra verdi *Settarhan* (340).

İrkilerek açtı gözlerini *Settarhan* (340).

Sustu *Settarhan* (341).

Sükûtun ikrardan geldiğini biliyordu *Piruz* (341).

Gölün kıyısında bir taşın üzerine oturdu *Settarhan* (342).

“Dikkat et düşmeyesin” dedi *Settarhan* (342).

Atölyeye koştuğunda Azam'ın sekisini boş buldu *Settarhan* (344).

“Hüdâhafız” diye geçirdi içinden *Settarhan* (344).

Korkudan dili tutulmuş kızlara baktı *Settarhan* (344).

Mezarlarda ailenin büyük büyük babalarının kurumuş kafataslarının göz çukurlarından kanlı yaşlar aktığını ve o yaşların mahşere değin kurumayacağını sanki şu an, şimdi görüyormuş gibi anlatıyordu *Mirza Han* (346).

Az evvel Mirza Han'ın sırlını yasladığı minderlere baktı *Settarhan* (347).

Ortadan ikiye bölünmüştü *Settarhan* (348).

O gece bir rüya gördü *Settarhan* (349).

Bundan yıllar yıllar evvel büyük bir kapının önünde benzer bir rüya görmüş, o kapının önünde kalakalmıştı *Çiçek Hanım da* (350).

Gücü olsa, dizlerinde atılacak bir adımın dermanını bulsa, yüz geri o rüyadan çıkıp giderdi *Çiçek Kız* (350).

Ellerini çekti *Çiçek Hala* (350).

Üsteledi *Çiçek Hala* (351).

Attı adımını *Settarhan* (352).

Tebriz'de doğruca Kapalıçarşı'ya gitmişti *Settarhan* (353).

Kapıya yanaştı *Settarhan* (353).

Fazla göze çarpmadan ateşe, ocağa yakın boş bir yere ilişti *Settarhan* (354).

Sırtında kirli, yakasız bir gömlek, ayağında bol bir pantolon, yüzü kemikli, gözleri kuytu, saçları yarı dökülmüş, yaşı olmayan bu adama ilgiyle baktı *Settarhan* (354).

“Selamünaleyküm” dedi ortaya *Settarhan* (357).

Bunları düşünemedi bile *Settarhan* (359).

“Canım sikkın, sus!” dedi *Settarhan* (361).

Hep böyle kalsaydı, hiç kendine gelmeseydi *Settarhan* (362).

Dağıstan Tekkesi sokağının başına gelmişti *Settarhan* (362).

“Onu bilmem” diye gülümsedi *mürit* (363).

“Başım üzere” diyebildi *Settarhan* (364).

Demliğin üzerine su çekerken bir an tereddüt etti *Settarhan* (365).

Önce demi döktü *Settarhan* (365).

Eve gitmedi *Settarhan* (368).

Piruz'un eli Azam'a uzanırken bir kez daha gölün bulanık sularına baktı *Settarhan* (369).

Dağıstanlı Nakşî Şeyhi'nin dergâhında sükûnete erecek kıvamda da değildi *Settarhan* (369).

Azam'ın gölgesini bir kenara ayırdı *Settarhan* (370).

Serbülend'i mahmuzladı *Settarhan* (372).

Geceye kalmıştı *Settarhan* (373).

Haklarında anlatılan onca hikâyeyi, hikâye gibi dinlemişti şimdiye değin *Settarhan* (374).

Çayhanelerde onlara ilişkin anlatılan yarı gerçek yarı masal, göz yaşartıcı, ürkütücü hikâyeleri hatırladı *Settarhan* (375).

Kendisini çok yabancı, çok farklı bir dünyanın eşiğinde fakat yine de emniyette hissetti *Settarhan* (376).

Kendi yarasının üzerinden bir bulut geçirdi *Settarhan* (376).

“Ağaçlara fazla güvenme” dedi *Fazıl Reis* (377).

Sınırdan geçerken pasaportunu kontrol eden yarı sarhoş Rus subayların yüzüne endişeyle baktı *Settarhan* (377).

“Ben geldim” dedi *Settarhan* (378).

“Vasili yok mu?” diye sordu *Settarhan* (378).

Uyandığında, iki adımlık yolu ancak alabildiklerini söylemişti *Saffet* (384).

“Gitmek mi kalmak mı daha zor?” diye geçirdi içinden *Büyükhanım* (386).

Bu belki'ye tutundu *Büyükhanım* (386).

Kapı hatifçe tıklayıp da şu çocuk hemşirenin başı içeri uzanarak ardından biri yaşlıca ikisi gencecik üç kadın ürkekçe odaya girdiğinde kimin geldiğini hemencecik anladı *hekim efendi* (388).

Kendisini bıraksa altından kalkamayacağı bunca acıya mukabil, kalanlara birazcık faydalı olmak adına bir mukavemet duygusu geliştirmeyi öğreneli çok olmuş, gözleri

ele verse de merhametini kalbindeki kabukların altında saklamayı öğrenmişti *Hekim Binbaşı* (388).

“Hekim Efendi” diye başladı *Büyükhanım* (389).

O gece herkes uyuduktan sonra bir fiske şamdanının ışığında açtı defteri *Zehra* (393).

Sofranın başında hamsili pilavı açarken, “Kalandar” diye söyleniyor *Büyükhanım* (411).

Senin takviminde fırtınalar fırtınaları kovalıyor *Büyükhanım* (411).

Hemen arkasında sağlam bir fidan gibi ayakta duruyor *Settarhan* (421).

Geçen aylar, Sehend Dağı'nın zorlu zirvesinde ölümle burun buruna geldiğinde eğer yaşarsa kabuğunu kaldırmamaya karar verdiği yaraların üzerine bir tül çekmiş, Batum'da, hele de Sofya'nın yanında yeni bir hayatı yoklamıştı *Settarhan* (423).

Yirmi gün sonra döndü *Sofya* (423).

"Yakın mı?" diye sordu *Settarhan* (424).

"Yakın" dedi *Sofya* (424).

"Şöyle buyurun" diye genç çifti içeri buyur etti *Nikolay Aleksandroviç Olenin* (425).

Gözlerinin önünden o kadar çok yüz geçmişti ki insanları bir bakışta tanıyabilir, kimliğini çıkarabilirdi *Olenin* (425).

Şu fotoğraf makinesinin karanlık kutusuna bir görüntü bırakarak yok olup gidenleri, bir daha yüzünü bile görmediklerini düşündü *Petersburg'un meşhur fotoğrafçısı* (426).

Ama hepsinden önemlisi Çar II. Nikolay'ın da bir fotoğrafını çekmişti *Aleksandroviç Olenin* (427).

Kendi makinesinin de eskiyeceğinden, çok daha kolay ve hafif olanlarının az bir zaman sonra imal edileceğinden adı gibi emindi *Olenin* (427).

"Bunlar da nedir Olenin Usta?" dedi *Settarhan* (428).

Birazdan göründü *Sofya* (428).

"Gerek yok" dedi *Settarhan* (429).

"Öyle kavî bir kapı nasıl açılır?" diye sordu *Settarhan* (431).

"Mirza Han" deyince kanamadığını fark etti *Settarhan* (432).

"Her şey değişecek" diye devam etti *Sofya* (434).

Kendi eksiltilmiş ismini duymaktan yorulmuştu *Settarhan* (435).

Bu aşkı kendisine bir isim vererek aşikâr etmişti *Sofya* (435).

Gözleri birer alev parçası, yanakları alev olmasa onun taş kestiğini düşünebilirdi *Settarhan* (436).

Nereye gideceğini bilmeden sokaklarda dolaşmaya başladı *Settarhan* (436).

Neden sonra kendisini Sofya'yla birlikte gül küpeleri satın aldıkları Kuyumcu Sarafim'in dükkânının önünde buldu *Settarhan* (436).

Bu kavgaya rastlamasa gerisin geri o odaya Sofya'nın yanına döner miydi *Settarhan* (437)?

"Ama verdim" diye iki kelimeyi bir araya getirebildi *kuyumcu Sarafim* (438).

Kurtla kuzunun hikâyesini hatırladı *Settarhan* (438).

Kendi aralarında Türkçe konuştuklarını az bir kulak kabartmayla anlayabildi *Settarhan* (439).

Bunu düşünemedi *Settarhan* (440).

Şimdiye kadar dışarıdan seyrettiği ya da sadece kıyısından geçtiği şeyin tam içindeydi *Settarhan* (440).

"Biz" dedi *Dikran* (441).

"Haa!" dedi *Settarhan* (441).

"Taht-ı Süleyman'da" dedi *Settarhan* (442).

Ertesi sabah güneş henüz doğmadan "Kaç Gospodin, kaç" diyen bir sesle silkindi *Settarhan* (443).

Korkunun endişenin hüküm sürdüğü sınırların çok ötesine geçmişti *Vasili* (443).

"Peki Sofya?" diyebildi *Settarhan* (443).

"Settarhan görmüyor musun?" diye bağırdı *Vasili* (444).

"Kapıda Rus bir er var" dedi *Vasili* (444).

Fikirleri ve inancı gibi neşesinde de aşkında da terkinde de abartılı, her şeyinde saf ve duru, her şeyinde samimiydi *Sofya* (450).

Firuzesinin rengi solmuş yüzüğü parmağına geçirirken "Çemil Kaptan. Ortahisar. Çerkez Arslanbey. Fukara babası" diye mırıldandı *Settarhan* (460).

"Kaç gece kalacaksın?" diye sordu *hancı* (460).

"Emanete bırakacak eşyan yok mu Acemoğlu?" dedi *hancı* (461).

Acıkmıştı *Settarhan* (462).

Ertesi sabah güneşle uyandı *Settarhan* (463).

"Evet" demişti *vali* (464).

"Geleceğimi nasıl biliyordunuz?" anlamında baktı *Settarhan* (466).

"Halı mı?" diye dudak büktü *Arslanbey* (466).

Olurdu ama bir sözü vardı; sözü evirip çevirmedi *Çerkez Arslanbey* (466).

Yaldızlı fincanı tabağa bırakırken etraftaki müşterilere göz gezdirdi *Settarhan* (467).

Çerkez Arslanbey'in sesiyle kendine geldi *Settarhan* (467).

Bütün dolapları indirdi, rafları tek mil boşalttı beyzade *Settarhan* (468).

Çerçeveleri yerinden indirdi bir bir *Settarhan* (469).

Birbiri üzerine yığılmış, zamanı geçmiş gazetelere uzandı *Settarhan* (469).

Bakü'den dönerken ara istasyonlardan birinde karşılaştığı matbaa işçilerini hatırladı *Settarhan* (469).

Ruslar gider yakında, *adı batası Rum ve Ermeni çeteciler de* (470).

"Baş üstüne ustam" dedi *Settarhan* (471).

Çerkez Arslanbey'in ne demek istediğini biliyordu bilmesine de kazanı yüklenip çarşıya inince iyice anladı *Settarhan* (472).

"O, Nasreddin Şah" derken acı acı güldü *Settarhan* (478).

"Serbülemlend" diye mırıldandı *Settarhan* (479).

En son taşbaskısı bir İstanbul manzarasını en görünür yere astı *Settarhan* (479).

Şubat'ın yirmisinden sonra Erenköy'ndeki evde üç gece üst üste hepsi de feraha dair rüyalar gördü *Büyükhanım* (485).

Kalabalığın arasından sıyrılmaya çalışırlarken "Bir araba bulsaydık" diye mırıldandı *Büyükhanım* (490).

"Yoktur" dedi *Mehdi* (490).

Zehra, Anuş, Hasan, Yıldırım ve Masal'dan ibaret kafilesini bir kez daha önüne kattı *Büyükhanım* (490).

Birkaç adım atmışlardı ki koşturan Masal'a bakarak sordu *Mehdi* (490).

Başını Hacıbey'in yüzüne çevirdi yeniden *Büyükhanım* (493).

Elini kazara başına atsa bir avuç saç döküldüğünü, tırnaklarının yarıldığını, ön dişinin bir gecede çürüyüp ikinci gece düştüğünü de görmüştü *Büyükhanım* (494).

Ertesi sabah, evinde ilk kez uyumuş da uyanmış gibi, üzerine camdan bir yorgan atılmış da artık hiçbir gizli saklısı kalmamış gibi seher vakti uyandı *Büyükhanım* (495).

Döndü şu yarı virane eve baktı *Büyükhanım* (495).

Niye'leri, çünkü'leri zikretmekten vazgeçti *Büyükhanım* (496).

Her şeyi unutsa bile Harşit kıyısında ve cesetlerin yatağında geçirdiği o iki geceyi, duyduğu o sesleri unutamazdı *Büyükhanım* (496).

"Büyük bedel" demişti *Büyükhanım* (497).

İçi kıpır kıpır ayrılmıştı kahvehaneden *Lütfullah Bey* (499).

Puran Hanım'ın hareli yeşil gözlerine, dudak üzerindeki mühür ben'ine, bu eksilmeyen güzelliğe bakmıştı sevgiyle *Lütfullah Bey* (501).

"Orasını bana bırakın" dedi *Cemile Hanımefendi* (502).

"Çıkar çıkar" dedi *Çerkez Arslanbey* (504).

O sıkıntıyla döndü Asmalıkahve'ye *Settarhan* (509).

"Âlâ" dedi *Çerkez Arslanbey* (511).

"Zehra Hatun" diye başladı *Settarhan* (512).

"Eee?" dedi *Behzat Amca* (529).

Güldü *Behzat Amca* (530).

2.2.1.2. Nesne Odaklama

Bu cümle türünde nesne yüklemden sonraya bırakılarak nesne odaklı bir anlatım yapılmıştır.

2.2.1.2.1. Belirtisiz Nesne Odaklama

"Yasemen" diyorum yağmur devam ederken, "*Tebriz'e gidelim.*" (19).

Ya adres diye bildiğim yerde bir alışveriş merkezi bulursam ya da *katlı bir otopark veya müteahhide verilmiş bir apartman* (95).

Dışarı çıktıklarında *Settarhan* bir fayton çevirmek için etrafına bakınca "Yürüyerek gidelim" dedi *Sofya*, "*Araba bulamayız kolay kolay.*" (231).

Bir semaver söyledi, *bir de nargile* (354).

"Haydi" dedi mürit, "*Semaver kaynadı.*" (363).

Petersburg yorgunu *Sofya*, kitapçı dükkânının kapısından girdiği anda "Operaya gidiyoruz bu akşam" dedi *Settarhan*, "*Hazırlan.*" (424).

Yüklerini taşımak, gidecekleri kadar götürmek, bir tas çorba ikram etmek istiyordu, hiç olmazsa *sıcak bir çay* (488).

2.2.1.2.2. Belirtili Nesne Odaklama

Tümüyle sağlam kalmış bu Zerdüşti ateşgâhının ortasında yanan ateş kendine çekiyor *beni* (18).

Güler yüzlü bir kadın karşılıyor *bizi* (20).

Yavaş yavaş özetliyorum *hikâyeyi* (20).

Çok geçmedi, mahşerî bir gürültü doldurdu *kulaklarımı* (27).

Tellâl “Seferberliktir!” diye bir kez daha bağırdığında anladım *durumun vahametini* (27).

Ama sesim yoktu, duymazlardı *beni* (31).

Zaman zaman yaşadığım bir duygu, çok geçmeden bu seferberlik kalabalığının ortasında yakaladı *beni* (32).

Sonunda bıraktım *bütün bunları düşünmeyi* (33).

Kitapçı Hamdi'nin, Trabzon'un bu meşhur kitapçısının, adını o kadar işittiğim dükkânın önünden geçerken bu yaşadığının ne olduğunu artık düşünmeyecek, nasıl taşıyacağımı hesaplamayacak denli tatlı duygulara bırakmıştım *kendimi* (35).

Dersliğin açık kapısından içeri uzattım *başımı* (38).

Kan bastı *bedenimi* (41).

Tespit taneleri gibi yan yana dizilmiş kadınların meydanda oynanan maçı seyrettiğini görünce anladım *bu şehirde daha o zaman bile futbolun kan gibi damarlardan aktığını* (51).

5 Mart'a bakılırsa yağışlı Temmuzlardan biri bekliyordu *onları* (53).

Demek ki Kasım başında alışılmadık bir fırtına bekliyordu *onları* (54).

Sıkıntıyla öteye itti *süsen demetini* (67).

Beğenmediğiniz İttihat ve Terakki sayesinde öğreniyoruz *bütün bunları* (70).

İstanbul'da Mühendishane yıllarında mektebin bütün öğrencileriyle birlikte katıldığı selamlık törenlerinden birinde bir an için görebilmişti *o heybetli adamı* (70).

Çok, çok kötü günler bekliyordu *bu ülkeyi* (74).

Yumdu *gözlerini* (82).

Bu güzelliği başkalarının da fark edebileceğine dair hissettiği duygu büyük bir korkuya bıraktı *yerini* (87).

Büyükhanım'ı öyle bir sıcaklık öyle bir ter bastı ki ben bile olduğum yerden fark ettim *hararetini* (89).

Ancak dokuyan bilir *bir parmaklık mesafeye kaç düğüm sığdırdığını* (105).

Biz hükümet binasının önünden geçerken mavi ceketleri, kiremit kırmızısı pantolonlarıyla askerî bandonun “Şehinşahımız” marşını çalmaya başladığını duymam ise acı acı güldürdü *beni* (109).

Kim dinler *seni* (125)?

Başını Settarhan'ın omuzuna bırakıyor, usulca kucaklıyordu *onu* (141).

Eğilip onun yüzüne bakıyordu Settarhan ama bir türlü göremiyordu *bu yüzü* (141).

Bir daha açtı *Hafız'ın Divan'ını* (146).

Kurtulduktan sonra bu kez Çiçek Hala'nın kollarında buldu *kendisini* (153).

Akşam sofraya toplanırken bir kez daha gördü Settarhan *Azam'ı* (157).

Çöl ile gök gibi buldular *birbirlerini* (182).

Elimle koymuş gibi buldum *onları* (187).

Deniz fena tuttu *onu* (205).

Anlayacağım İstanbul ve Gülcemal, ağırladık, azizledik *birbirimizi* (206).

Taht-ı Süleyman'a götürürdük *seni* (212).

Tuttu *kendisini* (219).

Kim söylemiş *bunu* (245)?

Arabalara kadar taşıyalım *şu garibanları* (250).

Ne yapacaklar *bu kadarcık nefti* (257)?

Trabzon'daki Rus takviye kuvvetlerinin komutanı General Schwartz çağırmişti *onları*. (261)

Bıraktım *düşünmeyi* (263).

Bir sandalyeye oturtmuşlardı *onu* (273).

Agop'a ben mi söyledim *çetelere katılmasını* (278)?

Namahrem mahalline nasıl sokarım *sizi* (281)?

Kop Dağı'nın eteklerine vardıklarında mevsim sonbahar olmasına rağmen erken bastıran bir kışın tam ortasında bulmuşlardı *kendilerini* (284).

Bu hicranlı kafilenin en çok da köprüsüz dereler kesiyordu *önünü* (294).

Çünkü Harşit'in üzerinde o vakitler bir köprü yoktu, halk, "kelek" adı verilen bir tür kayıkla tutardı *karşı kıyıyı* (300).

Telâş sardı *Büyükhanım'ı* (310).

Büyükhanım asıl kıyametin bu sessizlikte koptuğunu kestirebilecek kadar tanıyordu *torununu* (313).

Diğerleri siyah bir bulut gibi takip etmişlerdi *onu* (325).

Yüzü kan içinde kalmış bir akbaba kanatlarını açıp gagasını kızgın taşın üzerinde bir o yana bir bu yana bilerken daha fazlasını görmeye tahammül edememiş, yummuştum *gözlerimi* (325).

O kadar yorgunum ki ne açlığımı fark edebiliyorum *ne susuzluğumu* (326).

Piruz, en acı kederin gölgesinde bir payvandla Settarhan'a bağlanmıştı, elbet arkadan hançerlemezdi *kendisini* (336).

Boşluğa dikti *gözlerini* (337).

Hangisini seçse aklının diğesinde kalacağı bir yol ayırımında bulmadı *kendini* (337).

Aramadı, peşlerine düşüp de bir köşede kıstırmadı *o ikisini* (352).

Hangi dudaklar telâffuz etmişti *bu zehir zembereği* (358)?

Her çay aynı türlü demlenmez, cinsine göre tutar *kararını* (364).

Hana vardı, giysileriyle döşeğin üzerine attı *kendisini* (367).

Çünkü Türk'ü de Ermeni'si de aynı siyah giysileri giyiyordu daima, *coğrafyanın ve şartların dayattığı giysiyi* (375).

Açlıktan, susuzluktan, yorgunluktan, soğuktan bitkin, sabaha çıkamamaktan korkulu, her türlü ihtimali hesaba katarak bir iki adım attı, gizlemedi artık *kendisini* (375).

Kimi gözünün önünde çocuğunun ipe çekildiğini görmüştü; *kimi karısının, kız kardeşinin, kızının başına gelen daha fazlasını; kimi anasının babasının diz çöktürülüp yalvartıldığını* (376).

Yine de ara sıra görüyorum *yüzünü* (378).

Rıhtıma ayak bastıkları daha ilk anda, savaşın bütün yollarının başladığı ve bittiği İstanbul'da mahşerî bir muhacir, asker, zabıt, at, katır, sivil kalabalığı, bitmeyen bir uğultu, dayanılmaz bir koku karşılamıştı *bu kabileyi* (383).

Büyükhanım kabak tatlısını açarken "Ne gülüyorsunuz, inanmazsanız gidip bakın" diye azarlıyor *bizi* (411).

Garip bir hüznün kaplıyor *içimi* (415).

Petersburg'dan getirdim *onları* (428).

Madem buraya kadar geldik, madem operadan çıktık ve fotoğraf çektiriyoruz, haydi giy *şunlardan birini* (428).

Kısaltmış, yenileştirmiş, benim'leştirmişti *bu ismi* (431).

Bırak *her şeyi* (432).

Geri gönderme, kabul et *beni* (434).

Çünkü genç Rus subayının lâcivert gözlerine baktığı anda bir yıldan beri Sofya'nın dükkânında görünmeyen Vasili'yi tanıdı; *Tebriz'deki meyhane gecesinde "Ölüüm de Çar'ın ordusunda savaşmam" dese de bu ordunun Çar'a kalmayacağı günlerin yakın olduğu hesaplanarak orduda kalması gerekli görülen Vasili'yi* (440).

Ama garip; ne Sofya Settarhan'ın kendisine neden evlenme teklif ettiğini ve o gece o odadan neden çıkıp gittiğini anlayabilmişti; *ne de Settarhan Sofya'nın kendisini "ne tür" bir aşkla sevdiğini* (450).

Ertesi sabah Anna geliyor, Türkiye'de fark etmediğim sıcacık bir muhabbetle kucaklıyor *beni* (451).

Balkona taşıyorum *tepsiyi* (455).

Ertesi sabah deniz tarafından gelen ışıkla açtı *gözlerini* (461).

Kulağına bir sıcaklık şöhreti çarpmamıştı bu şehrin ama sonbahar ortasında çekilmez, yapış yapış, rutubetli bir Pastırma Yazı karşılamıştı *Settarhan'ı* (461).

Biriyle duvardaki büyük aynayı parlattı, diğeriyle *camları* (469).

Gören gözlerin hatırına sevdi *o gözleri* (474).

Kervancı ilk anda tersledi *Settarhan'ı* (475).

Okudu *gördüğünü* (476).

Settarhan "Aman ustam" demek istediye de Çerkez Arslanbey elinin işaretiyle susturdu *onu* (480).

Bırak şu *gitmek işini* (480).

Şeytan görsün *yüzlerini* (493).

Neticede, hayatında "Vatanım" diyebileceği biri olursa vatan hasreti bile o kadar acıtmazdı *insanı* (501).

Cemile Hanımefendi'yi uğurladıktan sonra önce Hacıbey'e açtı *meseleyi* (503).

Gerçi Büyükhanım "Görsünler birbirlerini" demişti demesine ya, Hacıbey'in rızası olmazsa hemen geri alabilirdi *cümlesini* (503).

Çok mu özledin *oraları* (507)?

Kim bilir *Hûda'nın kimi hangi rüzgârın önüne niye düşüreceğini* (507)?

Hay Acemoğlu, arılar soksun *dilini* (512).

Zehra kaldırdı *başını* (512).

Görün beni ne olur, bir kerecik olsun görün *beni* (513).

Ne olur, bir kez olsun görün *beni* (513).

Sonra Zehra'ya çevirdim *yüzümü* (514).

Gör *beni* (514).

Peki, kim söylememiş *bütün bunları* (517)?

İçlerindeki ışığı sızdırıyor, taşıyorlardı ve sanki bir resim öğretmeni, fırçasının sivri sapını çevirerek üzerlerinden birer çizik geçirmiş, cennet bulutları kılmıştı *onları* (517).

Suda boğmadı mı *o ikisini* (529)?

Behzat Amca hayretle kaldırdı *başını* (529).

Davullu zurnalı gelin ettik *Azam'ı* (530).

Yani boğmuş *geçmişini* (530).

Karşıladım *sizi* (532).

Ama birden, bahçenin derinliğine doğru değiştirdim *yönümü* (532).

Sonra yere çevirdim *bakışlarımı* (532).

Hazar'a döndük *yüzümüzü* (533).

2.2.1.3. Dolaylı Tümleç Odaklama

2.2.1.3.1. Dolaylı Tümleçte Yönelme Odaklama

Yükleme “nereye”, “kime” sorularını sorarak bulduğumuz yönelme bildiren sözcüklerin yüklemden sonra kullanılmasıyla yönelmeye odaklama yapılır.

Peki, ama ben ne kadar çok yoldan geçerek varacağım *Taht-ı Süleyman'a* (11)?

“Gidelim” diyorum *Yasemen'e* (17).

Benim “ha demeden hayran olan” bir gönlüm var, o ise aynı şeyi anlayan iki kişiden birinin tebessümüyle bakıyor *yüzüme* (17).

Çünkü bu cümle, gayrimümkün zannettiklerimin, tahayyülümün sınırları dışında kalan bütün hayallerimin mümkünler faslında durduğunu ilk kez gösteriyor *bana* (19).

Söz buraya gelince her yıl aynı neşeyle sorardım *öğrencilerime* (30).

Şu anki şuurumuzu alacağız *yanımıza* (30).

İnanılır gibi gelmedi bu durum *bana* (33).

Denizin çoktandır unuttuğum kokusunu çektim *içime* (39).

Bir tebessüm takıldı *dudağıma* (41).

Balkan Harbi seferberliğinin ilan edildiği gün gelmişim ilk kez *eski Trabzon'a* (43).

Hem bakma *torunun olduğuma* (44).

Varlığındansa yokluğunun zararı dokunur *bana* (46).

“Yoo” dedi İsmail *Büyükhanım'a* (50).

Kadrajında yer tutsam da bu fotoğrafta yerim olmadığını bilirken bile gülümsedim *objektife* (52).

Melaike girmez sonra *evime* (56).

Ben isim vermem *o köpeğe* (56).

Mimozalar patlamış, meyve ağaçları tomurcuklanmış, su yürümüştü *bütün damarlara* (60).

Ve durup dururken “Hadi” dedi *İsmail'e* (65).

Gölgesinde yatanın sağlığındaki hayatını simgelemek üzere kalem, fırça, tüfek, top kabartmaları işlenmişti *üzerlerine* (81).

Zehra önce yerdeki halının zavallı çiçeklerine baktı, sonra tekrar *bulutlara* (88).

Anlatılmış mıdır bu hikâye *aile içinde kuşaktan kuşağa* (95)?

Bir ırmak vadisini izleyerek başlıyorum *yolculuğuma* (98).

“Çevir” anlamında bir işaret yaptı *çırağına* (104).

Bir halının soylu güzelliğinin her şeyi eşitlediği yerde ne kadarsalar o duygularla baktılar *birbirlerinin yüzüne* (106).

Simsiyah çarşafı bir kadın “Hüdâhafız!” diye söylenerek sarıldı *elindeki çocuğa* (108).

Ben de gayriihtiyarî kenara kaçtım, sonra güldüm *kendi halime* (108).

Nicedir güzelliğin de sahtesinin boy gösterdiğinin farkında, “Gözümü alamıyorsam saf firuzedir” diyerek katmıştı bunu da *diğerlerinin arasına* (118).

Bir miktar para koydu *tezgâhın üzerine* (119).

Siz bakmayın *şahlarımızın kendilerini hâlâ kaymak taşından kayalar üzerine aslan avlayan Behram-ı Gurlar biçiminde naksettirdiklerine* (125).

Buyurun İngiltere ve Rusya’nın, *pasta merasimine* (125).

Ondan sonra buyurun *İran’ın verdiği imtiyaznameler serencamına* (126).

Çözü çözecektin *bana* (132).

Güvenirdi *Azam’a* (137).

“Zor iş” dedi Firdevs Usta *yanına seçirten Azam’a* (138).

Dudak bükerek baktı *tezgâha* (138).

Peki, ne olmuş *o halıya* (141)?

Bütün bunları bir arada başaran bir Şah’tan daha iyisi gelemezdi *İran üzerine* (149).

Ama tam “Bitti, düze çıktık” derken yenisi dikiliyor *karşımıza* (166).

Havuz başına geldiklerinde, “Bahman Mansurî ile görüşmek için gelmişim” dedi Settarhan *hizmetkâra* (170).

Buz gibi bir sessizlik çöktü *Settarhan'ın üzerine* (171).

Dikkatle baktı *Piruz'un yüzüne* (175).

Sen bakma *bize yapıştırılan bu yaftaya* (180).

Tam o sırada Piruz bir sır verir gibi eğildi *kulağına* (181).

Bir Rus zabıt mi ne varmış, işte o, Settarhan'dan kalan heybeyi göndermiş *bizimkilere* (190).

Nizam bu kez Gülcemal vapurunun resmini aldı *eline* (191).

İtişmeler, kakışmalar, bağrış çağırışlar arasında Zehra son bir kez atıldı *torbasını sırtına vurmuş İsmail'in boynuna* (197).

Acı girdi *etiyle turnağının arasına* (199).

Neden sonra dönebildiler *eve* (199).

Büyükhanım olsa şimdi bu fırtınayı bir yerden bulup çıkarır, adını söylerdi *bize* (204).

Acı bir tebessüm geçti içimden, içim doğranarak baktım *bu beş satır, yedi cümleye* (211).

Şefkatle baktı *yüzüme* (212).

Önce tavus kuşlu battaniyemiz seriliyor *yere* (214).

Sanki dedesini bir roman kahramanına dönüştüren, sonra da onun izini sürmek için yollara düşen benden başkasının İran'da seyahat etmesi için bir sebep yokmuş gibi geliyor *bana* (215).

Çay söylemişim, bir fincan çay dolduruyorum *kendime* (216).

Bunun için gelmedik *İran'a* (222).

İşlerini tamamlaması için iki gün yetti *Settarhan'a* (226).

Her şey iyi, hoş, lâtif ve berrak geldi *ona* (227).

Kalktı, aynanın önüne geçti, önce gül küpeleri taktı *kulağına* (236).

Sıkılmıştı ki bir arabacı yaklaştı *yanına* (252).

Bütün Bakü'yü gösterdin *bana* (258).

Dışarı çıktığında “Yavaş sür” dedi *Necef'e* (258).

Grubun galiba en yetkilisi, işinin en tecrübelisi alaycı bir bakış fırlattı *Settarhan'dan yana* (261).

Balkan Harbi bittikten sonra 87. Alay gibi Gönüllü Taburu'ndan da bir iki kişi dönebilmişti ancak *geriye* (272).

Koca dağ gibi delikanlıların bile canı dayanmaz *böyle yollara* (277).

Keyfiye ve Seher ise öbür sabah köydeki kabileyle çıkacaklardı *yola* (287).

Kesif bir karanfil kokusu doldu *genzine* (288).

O sırada Hacıbey geldi *yanına* (288).

Vakit yatsıyı bulduğunda hazırlık hemen hemen tamamlanmış, arabanın kasası iyice dolmuş, tentesi çekilmişti *üzerine* (288).

Meşhur takviminde “Büyük Fırtına” diye yazmıştı iri harflerle *Mart ayının karşısına* (293).

Üç beş parça eşya alabildiler *yanlarına* (298).

İnsan, yaratıldığı günden beri önüne dikilen suya her defasında nasıl baktıysa öyle cinnetle bakıyorlardı *suya* (299).

Bir kayanın sırtını mekân tuttu *kendilerine* (300).

Yıldırım'ı bile beklemeden, “Kaç kişi alır bu kelek?” dedi *adama* (305).

Kayaları atlayarak indiler *buharlı suyun kıyısına* (315).

Yaprağı yoksa kabuğunu atardık *sıcak suya* (316).

Hayvanı mı alayım *gemiye* (318)?

Tek gerçek var: Yezd'e gidiyorum, *Behzat Amca'ya* (320).

Çölün nemli sis tabakası arkasında dolunay renginde, donuk bir güneş ufka inerken varıyoruz *Yezd'e* (321).

Kulenin duvarına tünemiş siyah kuşlardan en güçlü, en cesur olanı rahipler dışarı çıkar çıkmaz geniş kanatlarını açarak ok gibi inip konmuştu *göğsüne* (325).

Settarhan içerlemişti, kırgın kırgın baktı *Mirza Han'ın yüzüne* (331).

Settarhan gururla baktı *Piruz'a* (334).

Bir başka bakışla baktı *Azam'a* (335).

Azam'sa başını kaldırdı ve omuz hizasında dikilerek büyülenmiş gibi kendisine bakan Piruz'a baktı önce; sonra da “Onu buraya neden getirdin?” der gibi, *aynı büyüünün içinde kendisini seyreden Settarhan'a* (335).

Bir ateş topu düşmüştü *ortaya* (336).

Göle baktı Settarhan, *onun ürperen suyuna* (342).

Neden sonra içeri geçtiğinde Mirza Han, “Otur” dedi *Settarhan'a* (345).

Oysa kendisine hiç sorulmadan, zamanında verilmiş bir sözün kurbanı olarak gelmişti *o günlere* (350).

Öyleyse üçü de ortakı *bu cümleye* (359).

Yoluna devam etmeden, önce yanındaki gençlerden birine baktı, sonra *Settarhan'ın yerde tozlar içinde yatan papağına* (359).

Karanlıkta sese yönelen körler gibi yönelmedi *bu sese* (366).

Eylemine nicedir aradığı gerekçeyi bulmuşların haz dolu gücüyle, haksızlığa uğradığını bilenlerin mutlu alacıklılığıyla baktı *gölün yeşil, bulanık sularına* (371).

Bir adım attı, yeşil su titredi gibi geldi *Settarhan'a* (371).

“Haydi kızım” diye fısıldadı *Serbülend'in kulağına* (377).

Uzun uzun bakıyorum *resme* (379).

Zehra'ya göz attı yine de, *Anuş'a, Hasan'a* (384).

Adres tutuşturuldu *eline* (386).

Hem öyle olsa bile hatırlayamam ki nine, her gün yüzlerce asker geliyor *bu hastaneye* (387).

İsmail'i hatırlarım, hemşehrim olduğu için kanım daha bir ısınmıştı *ona* (391).

Sabit kalemlerle "Kırık Kafiye" diye bir başlık atılmıştı *ilk sayfaya* (392).

Fakat çamurlara bata çıka bir yol arayarak beş altı saatte ancak varabildik *çifliğe* (396).

Şimdi ben söylüyorum *sana* (413).

Güzel giyin, operaya gidiyoruz, malûm, *soyluların pazarına* (424).

Yaşlı olanın bile gösterdiği saygıya bakılırsa bu genç, reisleri olmalıydı, "Dikran" diye hitap ediyorlardı *ona* (441).

Batum-Trabzon arasında işleyen ticaret motorlarından birinin kaptanı, dünya yanarken bile dönüp geriye bakmayanlara mahsus sarışın bir sükûnetle baktı *Settarhan'a* (445).

Tök olari *yaliya* (445).

Settarhan kaptana baktı, kaptan da *ona* (446).

Tak oni *barmağına* (460).

İşte şu Çerkez Arslanbey, Mustafa Reis'in kahvehanesindeki "tövbekâr" çıraklardan birinin oğluydu ve o da babası kadar düşküdü *Mustafa Reis'e* (465).

O gece Dağıstanlı Nakşî Şeyhi'nin tekkesinde çaya dair o kadar şey öğretilmişti *kendisine* (466).

Nasıl düştü yolun *buralara* (466)?

"Bana bir önlük gelir" diye seslendi *uykulu çırağa* (468).

Kırmızı beyaz şeritli çay tabaklarını -kırmızı demi daha iyi gösterirdi-, kulplu kulpsuz, tabaklı tabaksız, metal zarfların içinde ya da zarfsız porselen fincanları; mavi beyaz, geniş ağızlı Mekke fincanlarını bir bir dizdi *raflara* (468).

Hele sen de gel şöyle *yamacıma* (470).

Manalı bir bakış gönderdiler *birbirlerine* (470).

İki kulaçlık mesafe gibi görünse de sandalla rıhtım arası hiç bitmeyecek gibi geldi *Büyükhanım'a* (487).

Aş ve çay dağıtıyoruz *muhaçirlere* (492).

Rum bir aile yerleşti *oraya* (493).

Sanki biri büyük bir oyun oynamıştı *onlara* (497).

Elini muhabbetle uzattı *Settarhan'a* (500).

"Olur mu?" demişti o gece baş başa kaldıklarında *Puran Hanım'a* (500).

Yaşlı kadın, yüzünde görmüş geçirmiş bir tebessümle bakmıştı *konsoles da olsa, İran şahı da olsa kendisi için hâlâ minicik bir bebekten farkı olmayan oğluna* (501).

Kendisini hiç terk etmeyecek bilgiler kaydedilmişti *bu hüviyete* (502).

Bense orada, kameriyenin dışında, korkuluklara dirseklerimi dayamış, safiyetle bakıyordum *onlara* (513).

İyice yanaştım *yanlarına* (513).

Kalın bir fırçayla, ışık dolu, top top bulutlar resmedilmiş sanki *üzerine* (518).

Bu koleksiyonların hepsi, ırmaklarımın üzerinde aktığı onca şehrin dününü "gerçek" suretleriyle gösterdiler *bana* (523).

İstanbul'da on gün kaldıktan sonra döndüm *Trabzon'a* (523).

Bir inci kolye taktım *boynuma* (525).

Adresi veriyorum *eline* (527).

Yersiz ve anlamsız bir soruyla karşılaşanların hepsinde görülen o bakışla baktı *yüzüme* (529).

Bir tire koydum *araya* (533).

2.2.1.3.2. Dolaylı Tümleçte Bulunma Odaklama

Yükleme “nerede”, “kimde” sorularını sorarak bulduğumuz bulunma bildiren sözcüklerin yüklemden sonra kullanılmasıyla bulunmaya odaklama yapılır.

Artık gözlerinin ferri söndüğünde, daha da hazini hafızası kelimelere ihanet edip Farsça sözcükler dilinden yapraklar gibi ağır ağır düştüğünde, yerine yenileri konulamayan eksik kelimeler meramına artık yetmeyince oysa meram giderek daha da çoğalınca Menije görünmeye başlamıştı *evimizde* (12).

Bir de cevap almıştım, *işte şu elimde tuttuğum zarfın içinde* (13).

Merak, zamanı gelmiş bir katmer gibi açılıyor *içimde* (14).

Sağlı sollu sıralanmış kalabalığa bakılırsa deve ve kervan meraklıları az değildi *Trabzon'da* (64).

Uyudu uyandı, döndü durdu *döşeginde* (66).

Neler yoktu ki *bu kartonların üzerinde* (67)?

Farklı milletler bir arada fakat birbirine dönüşmeden yaşardı *onda* (72).

Azalttı, anlamsız bir kül rengi kaldı *ortada* (78).

Peki, ne işi vardı Gülbahar Sultan'ın *Trabzon'da* (82)?

Karadeniz mavi bir boncuk renginde sakın sakın uzanıyordu *karşısında* (88).

Fakat ben görünmüyordum *o fotoğrafın aynasında* (91).

Diyelim ki adresi buldum, çalacak bir kapı var mıdır *orada* (95)?

Yarım gün geçirdim *çarşılarda* (96).

Bebekler de vardır belki *kundakta, beşikte, kucakta* (96).

Üç üç buçuk saatlik bir mesafe var *arada* (99).

Akla gelebilecek her türlü insan ve her şey vardı *burada* (109).

Şahımız tarafsızlığını ilan etmiş *bu savaşta* (125).

Ne işi var Reuter cenaplarının *İran'da* (126)?

Neler yok ki *bu imtiyazlar arasında* (126)?

Bir kadın oluyordu *rüyasında* (141).

Settarhan'ın av halılarında görmeye alışık olduğu kandan, birbirlerinin sırtına pençelerini ya da dişlerini geçirmiş kaplanlardan, arslanlardan eser yoktu *burada* (151).

Edep, siyasî mevzularda bile büyüklere itiraz etmesine maniydi *bu meclislerde* (155).

İşte Ruslar Tebriz'e kadar gelmişti, İngilizler cirit atıyordu *İran'da* (156).

Dibi kum ve ırmak taşları ile dolu kupkuru bir yatak uzanıyor *karşımızda* (166).

Bir deri bir kemik kalmış, daha şimdiden canlıdan çok ölüye benzeyen upuzun bir beden uzanmıştı *sedirin üzerinde* (173).

“Ne kadar daha kalacak *burada*?” (174).

Taht-ı Süleyman'daki ateşgâhtan bahsedilirdi *bizim arkadaşlar arasında* (183).

Taht-ı Süleyman ateşgâhından ayrılırken Trabzon'dan beri taşıdığım cümle büyüyordu *beynimde* (187).

Neredeyse alev alacak bir nefes işitiyorum *kulağımın ta içinde* (191).

Yarısı kendinde kaldı ayrılık acısının yarısı *İsmail'de* (199).

Ne işiniz var *burada* (222)?

Dinin tüccarlarından, pazarlıklar sürdüğü sürece gelinin ya da cenazenin bekletildiği törenlerden başka bir şey kalmamıştı *ortada* (232).

Dükkân sahibi bir parça aydınlık uğruna hiçbir zahmetten ve masraftan kaçınmamış, on dükkânı aydınlatmaya yetecek kadar ışığı bir araya toplamıştı, ama haklıydı *bu israfta* (235).

Tiyatro binasının önünden geçerlerken Üzeyir Hacıbeyov'un “Aslı-Kerem” operasının ismini okudu Settarhan *afişte* (255).

Dünyanın iki yüzü bir arada yaşıyordu *burada* (256).

Ne yapacaklardı ki *orada* (261)?

Dünyanın her yeri kaynarken işgal altına girmemiş çok az yer kalmıştı neredeyse *haritaların üzerinde* (262).

Ne yapacaksın *Trabzon'da* (262)?

Her şey taşlara kazınmış *burada* (264).

Hacıbey sendelemişti *askeriye dairesinin koridorlarında* (273).

Bu en büyük küfürdü *Hacıbey'in ağzında* (276).

Kimler isyan etmişse onları yakalasinlar, kimler cinayet işlemişse onları assınlar *Şark Meydanı'nda* (278).

“Bir de...”lerin sonu yoktu *anne yüreğinde* (279).

Yakıcı bir hasret hissetti *kalbinin üzerinde* (290).

Her kafadan bir ses çıkıyordu, insanıyetin de nezaketin de esamisi kalmamıştı *burada* (300).

Bir daha geri gelmeyecek ne kadar çok şeyi bırakmışlardı *bu yollarda* (313).

Bir ölünün başında bekler gibi beklediler *başında* (314).

Dehşetli bir sahnenin resmi beliriyor *gözlerimin önünde* (325).

Öyleyse benden bir şey kalmalı *burada* (326).

Dokunulacak kadar maddî bir sessizlik hâkimdi *Taht-ı Süleyman'ın üzerinde* (339).

Piruz kendi evini gezer gibi sekiyordu *yıkık taşların üzerinde* (339).

İkinci ve üçüncü kadehi ayakta devirdi, dördüncüyü *kapı ağzında* (361).

Ne yapacağım *semaver başında* (363)?

Çay şifa, semaver şifa-sazdı *bu mecliste* (364).

Dikildi *döşeğinin içinde* (367).

Yiyecek lokma, içecek su yoktu *yanımızda* (396).

Ne işimiz var bizim *bu yolda* (398)?

Yanmayan yok *bu alevde* (398).

Doktorlar muayene için beni yatağımın içinde oturttuklarında bile koğuşun tavanı, pencereler, duvarlar dönüyor *gözümün önünde* (405).

Sen, ben, Büyükhanım ve Keyfiye var *bu resimde* (410).

Zehra'nın hikâyesine geçtiğimde aklım Settarhan'da kalıyor, Settarhan'inkine geçtiğimde *Zehra'da* (414).

Bu hengâmeden burnu kanamadan kurtulacağına dair ilk ümit uyandı *içinde* (440).

Settarhan'a öyle geldi ki yine başka biri onun yerine karar vermişti ve kendi iradesinin hiçbir payı yokmuştu *bu kararda* (444).

Opera sokağı diye bir sokak yoktur *Batum'da* (447).

Öyle bir kitapçı yoktur *Batum'da* (451).

Söyle bakalım Acemoğlu, ne diyor *burada* (479)?

Ve ben, ne aradım *yüzlerinde* (523)?

Bir kedi vardı *kucağımda* (525).

2.2.1.3.3. Dolaylı Tümleçte Ayrılma Odaklama

Yükleme “nereden”, “kimden” sorularını sorarak bulduğumuz ayrılma bildiren sözcüklerin yüklemden sonra kullanılmasıyla ayrılma üzerine odaklama yapılır.

Mektuplar döşenirdi *Menije'nin inci harflerinden* (13).

Üzerinde Kız Kulesi'nin resmi bulunan teneke bir kutuyu çıkarıyorum *dolaptan* (25).

Ağaçlar hâlâ yapraklıydı, sert bir rüzgâr, sayılı bir fırtına geçmemişti *üzerlerinden* (28).

Daha yüksek bir gerekçeyi sahiplenerek dönmüştü *sözünden* (32).

Çok geçmeden "Nine!" diye seslendi Zehra *dışarıdan* (54).

Bana ne *Agop'tan* (62)?

Ertesi sabah Zehra uyandığında doğruldu *yerinden* (88).

Garip bir duygu geçiyor *üzerimden* (103).

Güneş tayfındaki renklerin en soyluları geçti *gözümün önünden* (105).

Para üstü istemiyorum ki *senden* (114).

Buraya gelenlerin neredeyse hepsi ya bir yüzük ya bir küpe ya bir gerdanlık yapmasını isterlerdi *kendisinden* (118).

Derin bir sessizlik geçti *çayhanenin üzerinden* (125).

Üniversiteli genç sıkıntıyla doğruldu *yerinden* (155).

Eski yoldan gidiyormuşuz, yani *tacirin geçtiği yoldan* (166).

İsmail'den gelen son haber, üzerinde Hilâl-i Ahmer hemşiresinin resmi olan kartpostalın arkasında kalmış, bir daha da haber çıkmamıştı *kendisinden* (272).

Sabaha karşı yaslandığı erik ağacının altında bir ara nasılsa dalmıştı ki Büyükhanım, kendisini attı *bu kısacık uykudan* (314).

Geçip gidiyoruz *önünden* (323).

Taş parçaları, topraklar yuvarlanıyor *ayaklarımızın altından* (324).

Bir mücadele geçmedi ki *Azam'ın kalbinden* (337).

“Azam nerede?” diye sorduysa da böyle bir soruya cevap verebilecek cesarete biri çıkmadı *aralarından* (344).

Babasıyla aynı çatı altında nefes aldığını unutsa o da şu halı yastıkları birer hançer darbesiyle parçalayacak, camları çerçeveleri indirecekti *tekmil yerinden* (347).

Yakın geleceğe ilişkin felâketler okumuştur rüyaları daha dinlemeden *onların sahiplerinin yüzünden* (349).

Berber Isfendiyar şahdamarına dayanan usturaya aldirmamasından anlamıştı Settarhan'ın âşık olduğunu, Kirkor Usta geriye bıraktığı firuzenin renginin alev almasından; Çiçek Hala ise *bakışlarından* (351).

Settarhan bir yanıyla korktu *bu uluorta sözlerden* (351).

Sanki bir el silgi geçirmişti *üzerinden* (367).

Hiçbir şey çıkaramazdı onu *düştüğü kuyudan* (370).

“Doğru mu görüyorum?” diye şüphe etti *bakışı bulanmış gözlerinden* (374).

Büyükhanım şu aksi Hekim Binbaşı'dan korkmasa Zehra'yı kolundan çekecek, “Kalk kızım, gidelim” diyecekti, arkasına bile bakmadan çıkacaktı *şu kapıdan* (389).

Memleketi: Trabzon'da uyuşan üç İsmail daha geçti *doktorun tırnağının ucundan* (390).

Binlerce kişi geçti *yanımızdan* (397).

Allah aşkına git *buradan* (434).

İran'ı bu yüzden terk etmiş, Sofya biraz evvel odasına bu yüzden gelmiş, Settarhan onu bu yüzden reddetmiş, bu yüzden kaçarcasına çıkmıştı *o odadan* (439).

Hemen gidelim *buradan* (445).

Nasıl ayrılacağım *onlardan* (455)?

Sermaye de istemem *senden* (480).

İki yıl önce, hiç unutmamıştı, 15 Mart günü çıkmışlardı *Trabzon'dan* (486).

Kapağıyla mürekkebinin rengi bir türlü uyuşmayan kalemimle defterimi çıkarıyorum *çantamdan* (518).

İran'dan bu yana kullanmadığım sırt çantamı çıkarıyorum *kaldırdığım yerden* (527).

Evi tanıyorum *ilk gelişimizden* (527).

Gözlüklerini istedi *Masume'den* (531).

2.2.1.4. Zarf Tümleci Odaklama

2.2.1.4.1. Zarf Tümlecinde Tarz Odaklama

Yükleme “nasıl” sorusunu sorarak elde ettiğimiz zarf tümlecinin yüklemden sonra kullanılmasıyla olur.

Otuz yıl önce postaya verildiği yerin harflerini okudum *teker teker* (11):

Trafiğin uğultusu, devasa şantiyelerin tozu toprağı, hayatın gürültüsü kesiliyor *birdenbire* (19).

İncecik limon dilimini fincanımın içine bırakıyorum *yavaşça* (21).

Okumam gereken final kâğıtları masamın üzerinde, “Taht-ı Süleyman” diye mırıldanıyorum *ne yapacağına karar vermişlere mahsus bir baş işaretiyle* (25).

İki adım attım *sırtımı ağaçtan ayırarak* (29).

Hacıbey’e kalsa çoktan mahkemenin kapısına dayanacak, bahçesine, mahremiyetine açılmış bu bir çift gözü kapattıracaktı *külliyen* (46).

Nicedir tatsız haberler tatsız olaylar eksik değildi gerçi, ağızlarının tadı bozulmaya başlamıştı *handiyse*(46).

“Nine! diye bağırdılar *bir daha, aynı anda bir ağızdan* (54).

“Ya! Bir o güzel, bir de Balat’taki Mişon” dedi Büyükhanım *öfkeyle* (55).

O zaman İranlı Hafize Hanım onun içinden geçeni okumuş gibi, “Çekinmeyin. Nevruz sofrası Halil İbrahim sofrasıdır” demişti *usulca* (58).

Savaş bittikten sonra gelip ona kapılanmış, ekmeğinden nasiplenmiş, evin emektarı olmuştur *bir bakıma* (60).

“Halide nerede?” diye sordu Büyükhanım *şaşkınlıkla* (69).

Ani parlayışlarını ilk anda yadırgasalar da zamanla bu insanlara alışmış, onları anlamış ve sevmişlerdi fakat bu kapalı havaya hiç alışamamış, Manisa'nın güneşini hasretle anmışlardı *sürekli* (75).

“Tanımaz olur muyum?” dedi Celil Hikmet *İsmail'e bakarak* (75).

Odaya giremediği zamanlarda da varlığını duyurmuştu *olur olmaz gürültülerle* (77).

İkide bir ya bir vazo devrilmiş ya kapılar açılıp kapanmıştı, “*Ben buradayım, sakın kendinizi yalnız sanmayın!*” *kabilinden* (77).

Öğleden sonra resim öğretmeni geldiğinde, “Gri” dedi Zehra *soluk soluğa* (79).

Gelen seslerle daldığım düşüncelerden uyandım, daha doğrusu *fısıltılar, gülüşmelerle* (84).

Trabzon'a gelmiş, hantal makinesini sırtlamış, şehrin mesire yerlerini, tarihî eserlerini, görülmeye değer yanlarını kaydetmeye başlamış bir fotoğrafçı demek bu sevimli manzarayla karşılaşmıştı *aniden* (90).

Anlatılmış mıdır bu hikâye aile içinde *kuşaktan kuşağa* (95)?

Öyle titizim ki tespihi yeniden dizdirdim *kuyumcunun itirazlarına aldırmadan* (96).

“Kaç yaşında?” diye soruyor *gülümseyerek* (97).

“Yoksa bebek mi henüz?” diye soruyor *daha da içten gülümseyerek* (97).

“Henüz tanışmıyoruz” diye mukabele ediyorum ben de *gülümseyerek* (97).

Sabah bir otel odasında başörtümü prova ediyorum *ilk defa* (99).

Her kapıyı teker teker çalarım *gerekirse* (101).

Gülümsedim *hayretle* (104).

Sanat göstermek için önce iyi bir malzeme sonra da onu işleyebilecek usta gerekliydi *Kirkor Usta'nın kanısınca* (120).

Bir o yandan inceledi, *bir bu yandan* (120).

Gerçi Gürcü'ye kalsa, dört bardak çay fiyatına bir fincan kahve içilse bile, kahveyi geçirmezdi eşliğinden, lakin bazı hatırlı müşteriler kahvede sebat etmişti *bir kere* (122).

Dilinin şirazesini yoktu *kısacası* (124).

Peki, şahım, öyle olsun ama Rusya o dediğin yerlere girip çıkmadı mı *yine de* (125)?

Sen kenarda dur *şöyle* (125).

“Hüsrev’in Baharı”na tutundu *can havliyle* (141).

Sonunda “Ben uyumaya gidiyorum” dedi Azam *sıkıntıyla* (141).

“Azam” diye seslendi Settarhan, *yüzünde alev gülüşlerin en cüretlisiyle* (145).

Settarhan daha ilk halıdan itibaren o kadar keyiflendi ki yarı uzandı balyaların üzerine, *her zamanki gibi* (148).

Kadife bir kumaştı bu, dokumada altın ve gümüş teller de kullanılmış, renklerin aydınlığı artırılmıştı *böylece* (151).

Ayaklarının, bacaklarının ağırlarından şikâyet edip dururdu *sürekli* (154).

Ahund, İran milletinden bahsediyordu *iyimserlikle* (156).

Güneşin doğmasına hâlâ zaman vardı ve serinde ne kadar yol alırlarsa o kadar kâr, kervanbaşının zihnindeyse harita hazırды *bütünüyle* (161).

“Hocam” diyor Yasemen, *yüzüme bakarak* (165).

Neden sonra şoförümüz sakın sakın “Ben yolu şaşırdım” diyor, *otoyola giremediğini fark ederek* (166).

Dayanıklılığının sımanacağı muhakkak olan zaif bedenime fisıldıyorum *usulca* (166).

Hepsinin üzerine eğiliyorum *ilgiyle* (167).

O sırada Şahapzade “Önce Taht-ı Süleyman'a uğrayalım” diyor, *Taht-ı Süleyman harabelerini kastederek* (167).

Sasanî ateşgâhında tapınağın kalıntılarını, ebedî ateşin yandığı yer olan âteş-i cavidanî mahallini gezerken ateş tapınaklarının neden beni kendilerine böylesine tutkulu bir ilgiyle çektiklerini de seziyorum *Bakü'deki ateşgâhın bana eklediği duyguyu hatırlayarak* (168).

Küçük kalabalıkta yüzler kederli, benizler sarıydı ve sesler fısıltıyı aşmıyordu *bir türlü* (170).

Demek birazdan, yaşayanları bile neredeyse eritecek bu sığağın altında o yollar tırmanılacaktı, *hem de ölü bir bedeni taşıyarak* (174).

Kimine İsa olarak görünür *kimine Musa olarak, kimine Muhammed kimine Zerdüşt olarak* (179).

Öyle gösterilir *özellikle* (180).

Onun yüzüne baktı *muhabbetle* (182).

İkisi de yerlerinden doğruldular *saygıyla* (183).

Buna hazırlıklıydım *doğal olarak* (188).

“Bu ev o ev değil” diyecektim *kendimi tutmasam* (188).

“Adresleri de yok mu?” dedim *inatla* (189).

“Bir şey yok mu?” dedim Nizam'a *son bir ümitle* (190).

“Bu kim?” dedim *parmağımın ucuyla kadını göstererek* (190).

“Ya Rabbim” diyorum “Zehra nerededir şimdi, ne yapıyordu?” *onun bitimsiz bir zaman içinde bir yerlerde yaşadığını artık iyi bilerek* (191).

Ama Gönüllü Taburu'nun Trabzonluluk damarı tutmuştu *bir kere* (196).

“Kaybetmem” dedi İsmail *gülümseyerek* (197).

“İsmail” diye haykırdı *sesini uğultular arasında duyurmaya çalışarak* (198).

Şu bizim Karagöz bahçesinde Feyyaz'ın oyunlarından birini seyretmişsinizdir *mutlaka* (202).

Gök alçaldı, ufuk yok olurken dalgaların dağlara nasıl dönüştüğünü gördüm *dehşetle* (203).

“Gelirken uğradık” dedim *hüzünle* (212).

Zöhre Hanım battaniyeyi sererken de şekerliği koyarken de bana bakıp gülümsüyor *muzipçe* (214).

Bir koltuğa oturuyorum *usulca* (216).

Yüzüne bakıyorum *dikkatlice* (216).

Arkada ayakta duran Settarhan’ın kıyafeti her zamanki gibi ama Sofya, onların yaşadığı döneme göre bile en az elli altmış yıl öncede kalmış olması gereken bir saray modasına göre giyinmiş, *XIX. asır Rus romanlarında anlatılan bir balodan çıkmış gibi* (217).

“Oy!” dedi *gülümseyerek* (219).

Şimdi hepsi susmuş, başlarını kaldırmış ona bakıyorlardı *hayretle* (220).

Araba bulamayız *kolay kolay* (231).

Sonra aniden “Acıktım” dedi, *yan taraftaki yeme içme tezgâhlarını göstererek* (232).

“Yakıştı matmazele” dedi Sarafim *keyifle* (237).

Kuyumcu, hepsinin hikâyesini gözleriyle görmüş gibi anlattı, *hiçbir ayrıntıyı ihmal etmeden* (237).

İç içe geçmiş sayısız lâbirentin üzerinde Doğu geleneğine uygun olarak esnafa göre sıralanmış ve binlerce eşya üreten dükkânlar kapılarını kapatıyordu *yavaş yavaş* (243).

Ne diye zorla içeri sokuyorlar bizi *böyle* (247)?

Tren uzaklaştıktan sonra istasyona bir ölüm sessizliği çöktüyse de uzun sürmedi, erkekler taşların üzerine atılmış dört cesedin başına toplandılar *hızla* (250).

Araba çok ağır bir petrol kokusu arasında tıngır mıngır ilerlerken Settarhan hem Latin hem Rus harfleriyle yazılmış işletmelerin isimlerini okuyordu *bir yandan* (256).

Settarhan'ın tefeülünü hatırlıyorum *gülümseyerek* (265).

Yağmur başlamış az sonra kara dönüşmüş ve Kop Dağı'nı tırmandıkları sırada kemik yığınının dönüşmüş askerlerin birer birer düşerek oldukları yere yığılıp kaldıklarını görmüştü Hacıbey *dehşetle* (284).

“Ben bu adresi, bu insanları arıyorum” dedim *Türkçe* (187).

Bahçesindeki nar ağacının yandığını görmüştü, *alev alev* (289).

Büyükhanım arabaya binmeden, bir şey hatırlamış gibi arka bahçeye geçti *koşarak* (290).

Şu kayıklar güya muhacir kabilelerine tahsis edilmişti ama Büyükhanım onlara da memur tabakasının ve çiçek saksılarının doldurulduğunu gördü *öfkeyle* (297).

Bunları anlatmıştı Remziye *uzun uzun ve hasretle* (303).

Az sonra kısık bir havlama duyuldu, *art arda* (312).

“Telgraf?” dedi Büyükhanım *endişeyle* (317).

Her şey toz, toprak, güneş ve çöl renginde, *hatırladığım gibi* (323).

Birbiri üzerine yıkılmaması için aralarına ağaç gövdeleri çatılmış yüksek kerpiç duvarlar, çatlamasın diye ahşap takozlarla delinmiş toprak binalar, hiçbir geometrik nizamı uymayan, üzeri sık sık kemerlerle kapanan, dehlizlere, tünellere dönüşerek uzayıp giden, tepesi bir demet ışık şelâlesi, gerisi loş, eğri büğrü, daracık sokaklarda ilerliyoruz *şaşkın ve mutlu* (323).

Sıcak, beynimi kaynatırken nasıl inceğimizi düşünüyorum *hayal meyal* (324).

Bir kanat sesinin hatırasında irkiliyorum *aniden* (325).

Bir sergi salonunu gezer gibi duvarlardaki fotoğraflara bakıyorum *bir bir* (326).

Mirza Han sengek ekmeğine uzanırken başını kaldırdı *hayretle* (331).

Candan yürekten “Gel” demişti Settarhan *tatlı bir heyecanla* (331).

Piruz'a baktı *usulca* (334).

Yakınlık getirmedi ama “Gidelim” dedi *sıkıntıyla* (336).

Settarhan daha fazla dinleyemedi, Piruz'un yanından ayrıldı *sessizce* (340).

Aynı duvara yaslandılar, *yan yana* (340).

Hiçbir kelâm etmeden Settarhan'ın yüzüne baktı *uzun uzun* (349).

Yazlık havuz kapalıydı lâkin güneş şu birkaç saatlik saltanatında, değdiği yeri okşuyordu *tatlı tatlı* (357).

Başını kaldırdı, bir çift gözle göz göze geldi; *bir çift alev nazarla, rengi olmayan bir kartal bakışıyla* (359).

Gülümsemişti *sessizce* (359).

Derviş çuvalı bağlamaya devam etti, *başını kaldırmadan* (362).

Dervişlerden diğeri Settarhan'a döndü *eliyle kapıyı göstererek* (362).

Üzerine kaynar su kat semaverin çeşmesinden, *döndüre döndüre* (364).

Teşbih hatalı kaçtı diye geçirdi içinden *utanarak* (366).

Sanki Demavend Dağı'nın zirvesinde gerilmiş bir yaydan ilâhi bir boşluğa fırlatılan temreni kırık bir ok, yükselmiş yükselmiş gök katlarının sonuncusunu da aşarak bu dünyaya ait olmayan bir boşluğa geçmiş, bir daha da yere düşmemiş, *sonsuzda değin böyle uçmaya mahkûm kalmış gibi* (372).

Settarhan'ın durumundan konuştular *sakin sakın, yine yağmurdan, havadan, sudan bahseder gibi* (378).

Arabacı “Burası” dedi *iki kulesi ilk anda dikkat çeken büyük bir binayı işaret ederek* (386).

Kapının önüne gelebildiklerinde “Oku kızım şu yazıyı” dedi Büyükhanım Zehra'ya *yüksek kitabeyi göstererek* (386).

Bu hastanede diğerlerinden çok daha yeniydi fakat takati tükenmemiş olmalı ki, "Soralım" dedi *güler yüzle* (388).

Bu hükümsüzlükte Celil Hikmet'in mektubunu bir kenara bıraktı *usulca* (394).

"Trabzonluyum" dedim *gururla* (407).

Epey bir süre karşılıklı sustuktan sonra "Celil Hikmet?" dedim *korka korka* (410).

Sen glerdin bu kez *korkuyu unutarak* (413).

Sofya'nın sesini duyuyorum önce, *derin kuyulardan gelir gibi yankılı, baygınlıklardan uyanma anında duyulan sesler kadar pushu* (421).

Settarhan, solmuş siyah paltoyu üzerine örterken Sofya'nın yüzüne baktı *şefkatle* (423).

"Peki, bunu giymek isteyen var mıydı?" diye sordu Settarhan, *Sibiryaya elbiselerini göstererek* (428).

"Ya bunlar?" dedi Settarhan *bu kez kabarık etekli balo elbiselerini göstererek* (428).

Sofya'nın kucağına ortasından açılmış küçük, zarif bir kitap bıraktı, elini de kitabın üzerine yerleştirdi *dikkatle* (429).

"Heyy!" diye bağırdı *kendi sesinin yansımasına kulak kabartarak* (430).

"Ne dersin Settarhan?" diye sordu, *duman kaçan tek gözünü kısıarak ve yaldızlar içindeki ağır oymalı görüntüsüyle bile insanı ezen devasa kapıyı işaret edercesine* (430).

"Sofya" dedi *bir kez daha yüzünü ona doğru çevirerek* (432).

Sofya, Settarhan'ın yüzüne baktı *hafifçe gülümseyerek* (432).

İstimbot düdükleri duyuldu o sırada, *perde perde* (432).

"İşte buradayım" diye fısıldadı *ellerini uzatarak* (434).

Siyah eski mantosunun düğmelerini açtı *bir bir* (435).

"Bak Türk" dedi *düzgün bir Türkçeyle* (441).

Beni yolcu edersin, *kararlaştırdığımız gibi* (447).

Hafif bir rüzgâr esti *aniden* (448).

Bunu bu gölge ben gördü de kendileri görmemişti; *her aşkın körlüğü gibi* (450).

Dün akşamüzeri aniden nereye gittiniz *öyle* (451)?

Tiflis'in de bir Eskişehir'i var ve ben bu şehre daha evvel gelmiştim *Settarhan'la* (452).

Cemil Kaptan parlamıştı *aniden* (460).

Yetmiş yaşlarında ama sırtı hâlâ dik, göğsü hâlâ geniş, kalbi hâlâ yanardağ alevi gibiydi ve Allah bilir, öyle de ölüp gidecekti; *hiç düşmeden, çözülmeyen, ezilmeyen, yitip gitmeden* (463).

Duvardaki destanın mısralarını mırıldanan Settarhan'a karşısında yer gösterdi Çerkez Arslanbey, *alçak hasır iskemleyi ona doğru iterek* (466).

"Yok" dedi Çerkez Arslanbey *başını iki yana sallayarak* (466).

Sadece kahvehaneler her yerdeydi ve kendilerine bir fenalık yapılmayan köpekler hiçbir şeye aldırmandan yarı aç yarı tok yolun ortasına boylu boyunca serilmişlerdi, *her zamanki gibi* (472).

Lütfullah Bey'le karşılaştığında onun gözlerinin içine baktı *kalbi titreyerek* (474).

Yine de Settarhan, gözlerine hasretle bakıyordu kervancıların, *her İranlıya baktığı gibi* (475).

Hele karşıma otur *şöyle* (479).

Saffet, ismi gibi aydınlık haberlerle dönüyordu eve, ağzından cennet müjdeleri dökülüyordu *biteviye* (485).

Türk ordusu Rusların aldığı şehri Rum ve Ermeni çetelerinden geri almıştı *bir bakıma* (486).

Çerkez Arslanbey, İran konsolosunu bir çay ikram etmeden dünyada bırakmamış, güzelim Nisan havasında çardağın altında karşısına almıştı *keyifle* (499).

Sonsöz mührü pilavdan sonra, çay faslında Tebriz'in kuruyemişlerinin biri gelip biri giderken, "Settarhan" dedi Lütfullah Bey, *gözlerinin içinde büyük ve güzel bir şeyin gerçekleşmesine vesile olmanın her insanın gözlerine sindirdiği o parıltılı mutluluk ile* (501).

"Bizim Acemoğlu görücüye çıkıyor" diye mırıldandı Çerkez Arslanbey *keyifli keyifli* (504).

Settarhan'a baktı *yan gözle* (504).

"Hala" diyor Büyükhanım'a, *bahçeden birkaç basamak yukarıdaki kapıyı işaret ederek* (505).

"Olur kızım, olur" diyor Büyükhanım *heyecan içinde, telâşlı hatta korkulu* (505).

"Demek burada gördüler birbirlerini" diye geçiriyorum içimden *gülümseyerek* (506).

Zehra utanmıştı, görünen parmağının ucunu geri çekti *aceleyle* (508).

"Hayır" dedi Zehra *hafif ama kararlı bir sesle* (509).

İçeri girdim *usulca* (513).

"Gör beni ne olur" diye yalvardım ikisine de *ayrı ayrı* (513).

Settarhan'a baktım *ümitle* (514).

Önce ben koşuyordum *kendi isteğimle* (515).

"Hee!" dedi *dişsiz ağzına yayılan çok sevimli bir gülümsemeye* (516).

Akan burnumu sildim *elimin tersiyle* (516).

Teşekkür ediyorum *yarım yamalak* (518).

Bana kalsa bu hikâyenin en güzel cümlesini tekrarlıyorum *kendi kendime* (518).

Bu binlerce fotoğrafa alıcı gözüyle baktım ben, *manzaradan çok hayata, harekete, insana dikkat kesilerek* (523).

"Zehra Hatun" dedi Settarhan *bu kez dünya kelimeleriyle* (508).

"Sen Azam'ı da biliyorsun?" dedi *gülerek* (529).

"Biliyorum" dedim *kalbim göğsümün üzerinde çarparken* (529).

Ama evlendirdik *kendi elimizle* (530).

"Peki" dedim, *daha önce düşünmediğim, o an aklıma takılan bir soruyu saklamayarak* (530).

"Ne yani, şimdi sen beni görüyor musun?" diye sordu *hayretle* (532).

Otuz yıl önce postaya verildiği yerin harflerini okudum *teker teker* (533).

2.2.1.4.2. Zarf Tümlecinde Zaman Odaklama

Yükleme “ne zaman” sorusunu sorarak elde ettiğimiz zaman zarfının yüklemden sonra kullanılmasıyla olur. –ken zarf fiil ekiyle durum belirtilerek; şimdi, önce, sonra gibi sıralamalarla; genelleme yapılarak; aradan geçen süre bildirilerek zaman üzerine odaklama yapılmıştır.

“Oku azizcan” demişti *bir keresinde* (13).

Ama sonra bir gün, en olmaması gereken gün, beklenen cevap geldi, *dedemin ölümünden iki gün sonra* (13).

Gel zaman git zaman, fakülteyken Fars bir arkadaşına bir mektup yazdırmıştım ben de, *tam otuz yıl önce* (13).

Benimle İstanbul Türkçesi ile konuşsa da özel isimleri kendi ağzında telaffuz ediyor *genellikle* (18).

Bir terasın korkuluklarına oturuyoruz *sonra* (19).

Bu kadar az şey mi almış yanına *geçmişinden geçerken* (25)?

Meclis-i Mebusan’da alınan bir karardı *evveleminde* (29).

Beş Şehir’in “İstanbul” bahsinde son bölümü sınıfta okurken oynardık bu oyunu, *Tanpınar’ın “mazi ile hangi seviyede ilişki kurmamız gerektiğini” irdelerken uyardığı şeyi anlamaya çalışırken* (30).

Çocuklaşarlardı *ardına kadar açık pencerelerden Mayıs kokuları sınıfımıza dolarken* (30).

Ciddileşirlerdi *bu kez* (30).

Meydan'daki mahşerin ortasında Kassandra'ydım ben *şimdi* (32).

Bunların hepsi öldü *çoktan* (32).

Oysa siyah cübbeli, kara sakallı papazların koşuşturduğu avluda kravatı, ceketini ve şapkasıyla tabiat dersinin öğretmeni görünmüştü *çoktan* (39).

Neden sonra etraftaki bıçak kesmez sessizliği fark ettiklerinde akılları başlarına geldi ama olan olmuştu *çoktan* (40).

Oysa az değildi “Bahçeme pencere açtın” diye kadının, mahkemenin yolunu tutup davalı olanların sayısı *bu devirde* (43).

Sofanın ortasındaki yeşil çini sobanın ateşi geçmeye yüz tutmuş, bakır mangalda kıvama gelmiş közün külü açılmıştı *çoktan* (47).

Sağ tarafı birazcık sarkık *hâlâ* (49).

“Mart iyi geçiyor,” diye mırıldandı *Keyfiye'nin getirdiği kahveyi alırken* (52).

Kavakların yaprak dökme biçimi, ayvaların azlığı çokluğu, kestanelerin dökülme zamanı ve daha bir sürü şeyden Büyükhanım mevsimlerin nasıl geçeceğini tahmin edecek bilgiye az çok ulaşmıştı *yıllardır* (52).

“Efendim!” diye cevap verdi Büyükhanım *başını kaldırken* (54).

Savaşta bir kez kaçmaya kalkışmış, kurşuna dizilmekten Hacıbey'in himmetiyle kurtulmuştu *son anda* (60).

Başını çevirdi sonra, hepsi kırkını çoktan devirmiş konsolos madamlarını inceledi *bir süre* (61).

Ama “Eyvah!” diye geçirdi içinden Büyükhanım *başını, gaz lambasının ışığında onardığı potlu çarşaftan kaldırıp gözlüklerinin üzerinden bakarken* (64).

Neticede alan razı veren razı; Halide dünden razı gelmişti bu işe, Halil Safa *ezelden* (69).

Yataktan çıkamıyor *epey zamandır* (69).

“Artık evlensen oğlum” diye başının etini yiyen annesini, kız kardeşini düşündü *Zehra'nın dudağının üzerinde tomurcuklanan ter damlalarına bakarken* (79).

Daha uzun daha cesur baktı, palete döndü *neden sonra* (79).

Kimi kırılmıştı yarı belinden kimi un ufak olmuş, toprağa karışmıştı *çoktan* (81).

Oysa yumuşak, sarımsı Şubat güneşinde yıkanan tül perdenin gül gölgeleri defterimin üzerinde oynaşyordu *hâlâ* (90).

Oysa ne kadar çok şey değişmiştir *bu otuz yılda* (95).

Şoför radyonun düğmesine dokunuyor *o sırada* (97).

Serin bir rüzgâr başlıyor *Temmuz sonunda* (97).

Üzerimize dökülen ışık, bal rengi gözlerinin içinde hareler yaparken anladım, bundan böyle o önde ben ardı sıra sürüklenecektik *bir müddet* (104).

Çaylar geldi *o sırada* (106).

Hemencecik ayırt edilen beyaz başlıklı Bahtiyarîler ve siyah başlıklı Kaçarlar gibi hangi kabileye mensup olduğu belli olmayan, kabilesi filan da olmayan üstü başı dökük, açlıktan nefesi kokan gençler, sırtı bükük ihtiyarlar İngiliz kasasına altın akıtan petrol borularını döşemek için yollara düşmüşlerdi *çoktan* (110).

Avucunun içinde sakladı *bir süre* (119).

Hafif bir kişneme işitti *o sırada* (119).

“Serbülend” diye cevap verdi Settarhan *atının alnını okşarken* (119).

Serbülend'in dünya şemailinin ardında koşturuyordum *bu defa* (121).

Zümrüt yeşili cam gövdeden süzülen ışığın, halının üzerine dökülüşünü seyretti *bir süre* (123).

Osmanlı olmasa Rusya, Azerbaycan'ın altından girip üstünden çıkmıştı *çoktan* (125).

Çayı soğumuştü *çoktan* (127).

Görün bakın sizlerin canı bahasına koruduğu Meşrutiyet Tebrizi'nde neler oluyor *şimdi* (129)?

Öyle ya, Azam'ın şaheseri için çözüğü germeye söz vermişti Settarhan *daha dün gece* (132).

Bir halının ilk birkaç sırası örülmeden bekletilmesi işin ağır gideceğine alâmet edilirdi *genellikle* (138).

Onun düğümlerini düşündü *başparmağını gizlice seyrederken* (140).

Settarhan boyahaneye gitti *bu kez* (144).

Şakaklarından aşağı şelâlelerin döküldüğünü sandı *ona her baktığında* (144).

“Oy” dedi Azam, *yerinden şöyle bir yekinirken* (145).

Şimdilerde böyle kumaşlar dokunmuyor *artık* (151).

Çölün ortasındaki Yezd'e gitmek, hem de bu mevsimde bu sıcakta, nereden icab etmişti *şimdi* (158)?

“Taht-ı Süleyman 55” diye bir yol levhasıyla karşılaşıyoruz *sonunda* (167).

“Sen git” dedi Settarhan çırağa *atları duvardaki halkaya bağlarken* (170).

Piruz'un yüzünden bir incinmişlik ifadesi geçmedi ama “Bunu sormanı bekliyordum” dedi *bembeyaz gömleğinin göğsünde esmer elini gezdirirken* (180).

Settarhan, yanı başında doğup büyüdüğü, çocukluğunu yıkıntılarının ya da ayakta kalmış duvarlarının arasında geçirdiği bu ateşgâha dair Piruz'la söyleşirken Taht-ı Süleyman'da ev sahibi mi misafir mi olduğunu düşündü *ilk kez* (183).

Aynı halının üzerinde karşılıklı oturuyorlardı *şimdi* (184).

Ertesi gece, Tebriz'de oteldeyim *şimdi* (187).

Settarhan 1917'den sonra vatanına dönmemişti *bir daha* (189).

İkinci geçmiş, ortalık alacakaranlığa bürünmüştü *çoktan* (199).

İranlı Hafize Hanım, bütün ricalara rağmen yüksekçe bir yere oturmayı reddederdi *sohbet esnasında* (201).

Sisin, dumanın, pusun, dalga dağlarının içinde yol aldık *bir süre* (203).

Süvari köprüsüne çıktım *bir ara* (204).

Bunu ne Büyükhanım ne Zehra ne de Hacıbey görebilirler *şimdi* (211).

“Şems-i Tebrizî” redifli bir kaside işitiliyordu *biz çaylarımızı yudumlar*ken (212).

Hemi derdem hemî dâğem, diyecek *şimdi* (217).

Kısa saçlı kız “Ben Sofya” diye ayağa kalktı *elini uzatırken* (221).

Subay olacak *yakında* (221).

Karadeniz kıyısında Rus işgaline uğramış Osmanlı şehirlerine gidecek takviye kuvvetler, kendilerini götürecek gemileri bekliyordu *saatlerdir* (233).

“Aldatıcı parıltı” diye söylendi Sofya ayağıyla yere daireler çizerken. Ordunun, içten içe kaynadığını, kendisini sevk eden el ile arasındaki bağın nicece çözülüğünü bakışı keskin olanlar görebiliyordu *çoktan* (233).

Hayret, bu binanın üzerinde böyle bir yazı yoktu *geçen sene* (243).

Pencereden sarkmış genç bir zabıt, “Burası neresi?” diye sordu *o sırada* (249).

Yanaklarından sağlık fişkırان genç bir kız durumu fark etmişti *o sırada* (250).

Senin neft milyonerlerinden birinin sarayına gidiyoruz *şimdi* (255).

Açık Söz 'ü eline aldı *bu kez* (256).

Uğrarım, *yarın* (256).

Zağros Dağları'nın ovaların gerisindeki saltanatlı silsileleri, daha da etkileyici olan yalnız ve ihtişamlı tepeleri arasında Şiraz yoluna düşüyoruz *sonunda* (263).

Otel değiştirerek, çanta açıp çanta toplayarak, gece konaklayıp sabah devam ederek, her şehrin “Tamam, bu yeter” dedirten anından sonra yeniden yola koyularak, dört

tekerlek üzerinde olmayı artık doğal addederek alışkanlıklarımınla uyuşmayan bu seyahat tarzına ben de dâhil olmuşum *çoktan* (264).

Otele dönüyoruz *sonunda* (266).

“Bir felâket bir başka felâketi kovar, korkma” diye teselli ederdi annesi *başlarına bir musibet geldiğinde* (272).

Başını iki yana sallamıştı Hacıbey *güç belâ bir yudum su içerken* (273).

Geldiler *sonunda* (274).

Büyükhanım, “Demek bunu da görecekmışiz” diye düşünmüştü *ilk anda* (274).

‘Onun hakkını yemişsem diyetini buna ödesem’ dersin *daima* (279).

Hazırlığını yap sen, git *şimdi* (280).

Hacıbey başını yerden kaldırdı *o esnada* (280).

Cana gelince, Allah'a bir can borçları vardı *nihayetinde* (282).

Bir anlık uykudan kendini atmıştı *sık sık* (284).

Hepsi taşlıkta toplanmıştı *şimdi* (289).

Büyükhanım sağ taraflarında uzanan bir gümüş tabak kadar parlak denizin yüzünde yunus sürülerini fark etti *bir ara* (292).

Kayıklara rüzgâr gücü, kol kuvveti; karadan gidenlere taban kuvveti; hepsine de Allah'ın inayeti lâzımdı *şimdi* (292).

“Geliyorum” dedi, *doğrulurken* (296).

Duvardaki oymalı ceviz aynayı, karşı duvarda iki kapılı ceviz dolabı, üç çekmeceli yüksek konsolu, üzerindeki karpuzlu çift lâmbayı, yerdeki taban halısını inceledi Büyükhanım *kapının pervazına dayanırken* (296).

Bir tencere, bir kazan ya da benzer bir şey lâzımdı *şimdi* (296).

İltimas, tarafgirlik ve acımasızlıkla birleşmiş; savaş zenginlerinin yolu açılmıştı *çoktan* (297).

Büyükhanım başını salladı *yemenisinin ucuyla gözlerini silerken* (302).

Masal'ın başını okşamıştı şefkatle, “*Bu sizin mi?*” diye sorarken (302).

Olan para tükenmiş, yükler, azıklar erimişti *çoktan* (306).

Ordu'yu geçmiş, ağır ağır yürüyorlardı ki Yıldırım'ın yanlarında olmadığını fark ettiler, arkada kalıyordu *nicedir* (306).

Acaba o da gördükleri, yaşadıkları karşısında cinnet getiren kadınlar kafilesine karışmış mıydı *çoktan* (307)?

Günü, ayı karıştırmışlardı *artık* (309).

Ve ki bu bölgenin eşkıyalarına dair tevatür kabile arasında yayılmıştı *çoktan*.(310)

Akşam bastıracak *birazdan* (310).

Dirilerin şerrinden korunmak için ölümlere sarılarak sabahı ettiklerinde eşkıyalar çekilmişti *çoktan* (312).

Üzerlerinde bunca sefaletin kiri pası, tozu toprağı; onca meşakkatin teri kanı, irini gözyaşı, ceset kokusu, yangın dumanı, çamuru, biti piresi, tifüsü kolerası vardı fakat ümit çiçek açmıştı *bir kere* (314).

Hadi öyleyse, ne duruyorsun *o zaman* (316)?

Fırına, önündeki listeden isimleri tek tek okurken zadedegândan olanlar eski hizmetkârlarıyla bir hizaya girmişti *çoktan* (318).

“Birazdan çöle gireceğiz” diyor Selman Bey, *üzerimdeki yalnızlık duygusu elle tutulacak kadar artarken* (320).

Yanık mı yanık bir ses Hafız'dan, Sadi'den gazeller okurken çöl yoluna giriyoruz; bir dağ, bir çöl, bir Allah, bir de biz varız *şimdi* (321).

Kahvaltı dediysem, öyle uyumuşuz ki vakit öğleye yaklaşmış *çoktan* (322).

Yola başım açık devam ediyorum *kısa bir süre* (324).

Bir köşeye sinmiştim *o gün de* (325).

Fotoğrafa doğru eğiliyorum *çayım*dan bir yudum alırken (326).

Bu tezgâhların her gün dinlemeye alışık olduğu artık ezberlenmiş emirlerini yağıdırıyordu *bu sabah da* (334).

Azam başını kaldırıp geri baktığında Piruz bir yüz gördü *bu defa* (335).

Ne isterlerse yapmaya razıydı *bundan böyle* (342).

Mirza Han, ailesinin gelmiş geçmiş bütün kadınlarına karşı minnet ve şükran içindeydi *şimdi* (345).

Mirza Han akkor kesmiş gözlerini bambaşka bir dünyaya açmış, kan donduran bir soğukkanlılıkla konuşuyordu *şimdi* (346).

“Ev de senin üzerine yıkıldı, he mi?” diye tamamladı Çiçek Hala, *çubuğundan derin bir nefes çekerken* (350).

İçindeki sesler kendisini boğmaya azmetmiş olmalıydı ki gündüz vakti yolunu kaybetmeye başlamıştı *çoktan* (357).

Üstelik o hayâsızları Taht-ı Süleyman gölünün başında görenler olmuş bir keresinde, *sabahın çok erken bir vaktinde* (357).

Bir çift kartal gözü, korku içindeki üç adama döndü *bu kez* (359).

Bardaklar tepsiye dizilmişti *evvelden* (365).

Settarhan onun bileğine kadar suyun içinde gezinen elini, sonra avucuna aldığı suyu parmaklarının arasından akıtışını, başörtüsünün bir daha kaymasını, o, başörtüsünü düzeltirken ıslanan alnını; sonra Piruz'u, o ikisinin suya düşen yansımasını seyretti *bir süre* (369).

Onu buraya getirenin hangisi olduğunu zikretmedi, ikisi birbirine karışmıştı *çoktan*.(369)

Üç gölgeydiler *şimdi* (370).

Şimdi şu uçurumun kenarında dursa, arkasında bıraktığı cennete de önünde uzanan cehenneme baktığı kadar uzun uzun baksa, yumruğunu göklere doğru sıkırsa, içindeki nefesi ciğerlerini patlatarak boşaltsa, haykırırsa; Kabil olacaktı *o zaman* (372).

Tırnakları morarmaya başlamıştı *şimdiden* (373).

Doğunun bu parçası kıyama kalkmış, tümüyle ayaklanmıştı ve onun insanları göğüslerinde çapraz fişeklikleri, tüfekleri, kılıçları ve mızraklarıyla, birer cephanelik gibi öle öldüre yürüyordu *nicedir* (375).

Kendime geldiğimde Yezd'deki otelde, çayhane fotoğrafının önünde ayaktaydım *hâlâ* (379).

Büyükhanım kendisini bıraksa muhacirlik yolunda düştüğü kuyulardan daha beterine düşecekti *bu defa* (384).

Ama doğum tarihi uymadı; bu, öldüğünde yirmi sekiz yaşındaydı, bizim İsmail'se o kartpostalı yazdığında yirmisini bulmamıştı *daha* (390).

Kendi bedenini gören bir ruhum ben *şimdi* (396).

Celil Hikmet'le karşılaştık *bir ara* (396).

Koleralı değilse bile açlıktan, soğuktan, yorgunluktan, uykusuzluktan, sefalet ve bakımsızlıktan, ölüme bunca yakın durmaktan hepsi aynı yüze sahip olmuş *sonunda*.(400)

Kimi cinnete düşmüş *çoktan* (400).

Çatalca'ya vardık *sonunda* (402).

Bir yağmur uykusuna düştüm *sonunda* (404).

Beni neden tecrid etmediklerini sordum *bu kez* (405).

Nereden aklına gelmişti bu *şimdi* (412)?

Bir kapı atlıyoruz, her şey yabancı oluyor *o zaman* (419).

Ben Batum'un eski halini de görmedim mi *Settarhan'ın bir adım arkasında sürüklenirken* (420)?

Çırak, fotoğrafhanenin hazır olduğunu haber verdi *o sırada* (426).

"Sen kıyafet değiştirmek istemez misin Settarhan?" dedi Sofya *tülünü dantelini çekiştirirken* (428).

Settarhan'sa "Buraya nasıl geldin sen?" diye bağırdı *telâşla yerinden doğrulurken* (433).

Telgraf geldi *bugün* (433).

İnsanlar fırtınadan çok Petersburg tarafından kopacak tufandan korktukları için evlerine kapanmışlardı *çoktan* (436).

Batum yangın yerine döner *birazdan* (443).

Kalbimde Sofya'nın, Vasili'nin, Serbüend'in sızısıyla başımı çevirip Batum'a bakmak istedim ben de, Karadeniz'in simsiyah sularında *tan daha atmamışken* (447).

Aşk ve ahlâkı tartıp durdun *aylar boyunca* (449).

Arabaya binip yol alıyoruz *bir süre* (452).

Yine de kendi zamanımın gözüyle Eski Tiflis'i akşam inerken, güneşin altın yıldızıyla tüllemiş bir buğu arkasından, simya tozuna bulanmış bir ırmak vadisinde esrarlı parıltılar içinde yüzerken görüyorum *ilk kez* (452).

Zaman diye bir şey yok *artık* (452).

Rehberimiz ve şoförümüz geliyor *birazdan* (452).

Ne kadar çok otel odasına girip çıktım *bütün bu yolculuklar boyunca dünyanın bana lâzım olan kısmını arşınlarken* (454).

Senin paran puldur ha *şimdi* (459).

Çemil Kaptan, sana iki türlü borçlu kaldım *şimdi* (460).

Cemil Kaptan'sa bu genç adamın arkasından baktı *bir müddet* (460).

Sızdı kaldı *çok geçmeden* (461).

Acem taraflarından olduğu belliydi ama her taş da kendi yerinde ağırdı *nihayetinde* (463).

Sohumkale, Karadeniz kıyısında, Batum'un kuzeyinde, fenerinin güzelliğiyle meşhur, Rus egemenliğinde bir şehirdi *o zamanlar* (464).

Vali, nargilesine kahve, kahvesine bahane eklerken geçkince karısı gözüne huriler gibi görünmüş, kendisini de Taht-ı Süleyman'da saltanatta zannetmişti *o gece* (465).

Ama iş bu raddeye varınca Mustafa Reis de sözünü tutmuş, en iyi bildiği iki şeyin birinden ebedîyen el çekmiş diğerine sarılmış, kendisine bir kahvehane açarak yaşayıp gitmişti; *ta ki bir lokantada yemek yerken beylik bir tabancayla arkasından vurulduğu ana değin* (465).

Bir kitapçının yanında çalıştım *bir süre* (466).

Birkaç ihtiyar, kimi içeride, kimi çardağın altında, örselenmiş bir sorgun ağacının üzerine eğildiği kuru havuza karşı masalara kurulmuştu *çoktan* (469).

Çerkez Arslanbey güldü *Settarhan'ın sırtını sıvazlarken* (471).

Settarhan'ın enderunu Asmalıkahve kadar Cemiyet-i Hayriye kapısına da açılacak kadar genişti *en nihayetinde* (476).

Kolunda büyükçe bir bohça ile geri döndüğünde güneş yolu yarılarmıştı *çoktan* (478).

Her taş kendi yerinde ağır olsa da denklerdi *bundan böyle* (480).

Gülümseyerek eğiliyor *masamın üzerine fincanı bırakırken* (481).

Büyükhanım ise bitmez nutkuna başlamak için ağzını açmıştı *çoktan* (486).

Nisan ayının yarısı geçmiş, güneş ısıtmaya, çiçekler beyazdan mora, mordan kırmızıya dönmeye başlamıştı *çoktan* (499).

"Hem" dedi Lütfullah Bey, *siyah deri kapaklı küçük bir cüzdanı Settarhan'a uzatırken* (501).

Ama çare tükenmez, aklına bir şey geldi *sonunda* (502).

Ve evet, Halide'nin evine giden yola giriyoruz *sonunda* (505).

"Hoş gelmişsiniz" dedi Settarhan, *Zehra'ya oturması için yer gösterirken* (507).

"Bizim memlekette de vardır" dedi Settarhan *can havliyle erik dalına tutunurken* (507).

"Biz" kılmıştı kendilerini *çoktan* (509).

"Ya Rabbim, bana bir yol göster" dedi *Asmalıkahve'ye girerken* (509).

Yerimden doğruldum *bu kez* (513).

"Kimsin sen?" dedim ona, *bir mezar taşına sırtımı dayayarak otururken* (516).

Sağ yanımdaki geniş pencerelerden dışarı bakıyorum *bu defa* (518).

Ve "Görün beni" diyerek oyunu bozmaya kalkışmayacağım *bir daha* (518).

Yapraklar sararmaya başladı *çoktan* (523).

Onca hareket, hayat, maceradan eser yok *şimdi* (523).

Seyahatname'li bir romana benzeyen bu sergüzeştin sonuna iyice yaklaştım *artık* (524).

Sen Hazar'a bakan bir otelde bir oda tut *şimdiden* (526).

Aslında Tebriz'in ırmağı Karadeniz'e kavuştu *çoktan* (526).

Ama Nizam'dan bir mail geliyor *sonunda* (527).

Otele doğru gidiyorum *şimdi* (532).

Yüzüne baktım *içime acı dolarken* (532).

2.2.1.4.3. Zarf Tümlecinde Miktar Odaklama

Cümlede yükleme “ne kadar” sorusunu sorarak elde ettiğimiz miktar zarfının yüklemden sonra kullanılmasıyla olur.

Bu çağrıya icabet etmemiş, Zehra'sının, Sehend Dağı'nın gölgesinde, o bambaşka coğrafyada, bambaşka alışkanlıkların, bambaşka insanların arasında yaşayamayacağını düşünmüştü *en fazla* (12).

İçerişehir'in daracık, dolambaçlı, kemerli, tünelli yollarında dolaşıyoruz *bir süre daha* (20).

Dururduk *biraz* (30).

Teneffüste bile ders kitabı okuyan iflah olmaz çalışanları, gölgelerini uzata uzata koşan, suya taş atıp kaçan çocukları seyrettim *bir süre* (39).

Ve bu durum, Ruslar 1917'de Bolşevik İhtilâli'nin patlak vermesi üzerine geri çekilseler de İngiliz sathında 1918'e kadar sürecekti, yani *iki yıl daha* (109).

Soluklan *biraz* (126).

Siz de yorgunsunuzdur, dinlenin *biraz* (171).

Dedelerden hayatta kimse kalmamıştı, eskiler göçüp gitmişti *külliyen* (188).

Her zamanki gibi Bakü'deki dükkâna da telgraf çekmişti Settarhan, karşılanmayı bekledi *bir müddet* (252).

Hacıbey hükümet dairesine, askeriye gitmişti *defalarca* (273).

Bu yollarda neler olduğunu duyuyoruz *az çok* (278).

Patates al *alabildiğin kadar* (288).

Kızgın demirin çevrilmesi durdu *bir parça* (336).

Ne olup bitene göz yumarak zillet altında yaşamak ne de o ikisini birden ortadan kaldırmak; bunların ikisi de Settarhan'a göre değildi *bütünüyle* (348).

Masumdular *tümüyle* (384).

Elimize bir kâğıt tutuşturdular *hepi topu* (387).

İsmail, heybede kartal olur mu *hiç* (413)?

Devriyeler görünüyordu köşe başlarında *tek tük* (430).

Gerekçelerini, savunularını, ithamlarını, infazlarını sıraladım; sanığı da savcısı da yargıcı da sen olan bir mahkemede yargılayıp durdun kendini *defalarca* (449).

Kitaplardan da anlarım *az çok* (466).

Ama bak, iki sokak ötede Acem bir kahveci vardır, tezgâhını dağıtacaktır *duyduğum kadarıyla* (472).

İran toprağını bu kadar özleyeceğini tahmin etmemişti *hiç* (475).

Kervan yükü perakende açılır mı *hiç* (475)?

Settarhan acı acı gülümsedi, kervan yükünün yol ortasında açılmayacağını bilmez miydi *hiç* (475)?

Çayından bir yudum daha aldı, "Beyzadem" dedi *ağız dolusu* (480).

Pazarkapı Mahallesi'nde Trabzon Sultanîsi'nin emekli müderrislerinden Hacıbey'i gördünüz mü *hiç* (489)?

Ama ne olur görün beni, *bir kez olsun* (513).

Sessiz kelimesiz, eylemsiz hareketsiz olamazdım *daha fazla* (515).

2.2.1.4.4. Zarf Tümlecinde Sebep Odaklama

Yükleme "niçin" sorusunu sorarak elde ettiğimiz sebep bildiren zarf tümlecinin yüklemden sonra kullanılmasıyla olur.

Bu kadar zaman yetiyor *ona güvenmem için* (19).

Elimi bastırdım kalbime, *yerinden çıkmasın diye* (29).

Ne zaman bu yedi kapılı şehrin Fatih kapısından geçerek sur içine girsek, birkaç sokak ötede annem yerini gösterirdi, "*Annemin baba evi buradaydı*" diye (41).

Siranoş Hanım'a gittikleri gün, annesi kadar suratsız olan Marta, Zehra'yla iki kelam etmeye yanaşmayınca Siranoş içinde türlü türlü fotoğraflar, rengârenk kartpostallar bulunan kocaman bir kutu getirmişti önlerine, *oyalansınlar diye* (67).

Fotoğrafçılar övünüp dururlardı hani, "*Fotoğraf, görünmeyeni bile gösterir*" diye (91).

Sesim duyulmaz ama yine de kendimi tutuyorum *çığlık atmamak için* (103).

Her halının önce arkasına bakardı *bu yüzden* (105).

Hem rakip hem müttefikler *bu yüzden* (109).

Rüyanın başını değil sadece sonunu duyabildi *bu yüzden* (144).

Yanıma bir gecenin bol rüyalı uykusunu katmam gerekti *bunu anlatmam için* (187).

Dilden üstte dil var *çünkü* (216).

Baban öyle sayıyor *çünkü* (223).

Yıldırım kimi tek nefeste bir adım atmıştı kimi on nefes alması gerekmişti *adım atmak için* (285).

Her yanda Hacıbey gibi yüzlercesi vardı *çünkü* (286).

Herkesin iştahı açılmıştı *yol yorgunluğundan* (292).

Çaresiz muhacirler o an için ihtiyaçları olmayan şeyleri almak zorunda kalıyorlardı *bu yüzden* (318).

Kendisini heba etmeden bu acı öfke dinmezdi *çünkü* (347).

Dünya yansa o alev almazdı artık, o denli yanmış, bütünüyle kavrulmuştu *çünkü* (355).

Dün sabah annesinden bir mektup almıştı *çünkü* (357).

Bu mecliste sessizliği bozacak bir kaşık sesi duyulmamalıydı *çünkü* (365).

Gelişlerinin ertesi sabahı Büyükhanım belindeki keseden çıkardığı elmas yüzüğü Saffet'e verdi, *bozdurması için* (384).

Yazdıkça kendime ve bütün bu olanlara uzaktan bakabiliyorum *çünkü* (396).

Hiçbir alfabede “Z”den sonra harf yok *çünkü* (401).

Bu öksüz yetimler ne zaman gülse Büyükhanım'ın da ömrüne ömür katılır *çünkü* (411).

Üç beş dakikası vardı Sofya'ya iyi yolculuklar dilemek *için* (422).

Rusya'nın başka bir yüzü daha vardı *çünkü* (424).

Yıkılmalı *çünkü* (431).

Hayatına bundan sonra ne dolacaksa bunun hayatının evvelinde karşılığı olmayan bir şey olması gerektiğini hissetti, *unutulmuş her şeyi bir daha unutmak için* (432).

Geri döneceğim birazdan *çünkü* (447).

Biricik değildim *bu yüzden* (449).

Her şeyin üstesinden gelen Sofya'nın, bu çetrefilin üstesinden gelemediğini, Settarhan'ın gittiğini, bir daha geri dönmeyeceğini çok iyi biliyordum *çünkü* (450).

Diğer yandan Mustafa Reis, valiye haber göndermişti, "*Şayet Sohumkale fenerini çalıp Trabzon'a getirirsem beni affeder mi?*" diye (464).

Orada pişirilen pilav da orada dokunan halı da Acem'dir *bu yüzden* (471).

Darda kalmışın elinden tutmak lâzım gelir *diye* (479).

Eniştem rıhtımlarda, limanlarda beklemeye kalkışıp da *perişan olmasın diye* (486).

"Kehkeşanı haraç mezat" edilmişti *çünkü* (491).

Bu işgalde ahşap, en fazla yok edilen meta olmuştu *çünkü* (491).

Sadece ona gösterilen bir oyundu bütün bunlar; *sadece onun atacağı adım, onun ne düşüneceği, neye gayret neye niyet edeceği görülsün diye* (497).

Bilen acı çekmez *çünkü* (497).

Zehra ise onun giysisine bakıyor önce, *yüzüne bakamadığından* (506).

Bolşevik İhtilâli bile sanki bu yüzden patlak vermiş, *Settarhan arkasında bir idam hükmü bırakarak bir motorla Trabzon'a kaçsın diye* (506).

2.2.1.4.5. Zarf Tümlecinde Yön Odaklama

Cümlede yön bildiren “içeri”, “dışarı”, “aşağı”, “yukarı”, “ileri”, “geri” gibi sözcüklerin yüklemden sonra kullanılmasıyla olur.

Usulca süzüldüm *kapıdan içeri* (36).

Utançtan kıpkırmızı, terden sırlıklam ve korkudan titreyerek koştular *içeri* (38).

Güneş henüz tepeyi bulmadan bütününü beyaz giysiler içinde iki ölü taşıyıcı cesedi dirilerin arasından bir an evvel almak için acele edercesine girdiler *kapıdan içeri* (175).

Settarhan'ı beklemeden süzüldüm *dükkândan içeri* (229).

Fırlatıp atsam *şu yardan aşağı* (324)!

Nasıl dönmüşüm *geri* (326)?

Çevirme benim kaderimi *geri* (338).

Kaçarcasına dönüyorlar *geri* (399).

Usulca süzülüyorum *içeri* (421).

Barakanın kapısı aniden açılmış, Vasili rüzgâr gibi girmişti *içeri* (443).

Buyur, gel *içeri* (473).

2.2.2. Ögeden Bağımsız İşleve Dayalı Odaklama

2.2.2.1. Açıklamaya Odaklama

Açıklama belirten “yani”, “zira” gibi sözcükler yüklemden sonra kullanılarak odaklama yapılmıştır.

Hiçbirimizin kökleri kendi toprağında değil *yani* (100).

Böylece Gürcü milliyetçilerini besleyen aristokrasi, onlara yaslanan Menşevikler, Ermenileri ordu edinen Çar, kimin eli kimin cebinde belli değildi *yani* (234).

Bahis için zemin gerekli *zira* (350).

O vakte kadar yaşadı mı *yani* (529)?

2.2.2.2. Aykırılık Odaklama

“güya” “ama” gibi sözcükler yüklemden sonra kullanılarak var olan duruma aykırılık odaklanmıştır.

Acıyla iç geçirdi; bu haftanın cumasına aşure kaynatacağı *güya* (288).

Vazgeçmek, geri dönmek aklıma bile gelmiyor *ama* (324).

2.2.2.3. Çıkarım Odaklama

“demek” ve “demek ki” sözcükleri yüklemden sonra kullanılarak cümleden yapılan çıkarıma odaklama yapılmıştır.

Bu rengin farkındasınız *demek* (79).

Adaşını dinlerken Settarhan kendisini bu sözlerin, bu sesin çağrısına bırakmıştı fakat isim aynı kaderi doğurmuyordu *demek ki* (129).

Ölü varlığından irkilen ama yaşama dair hatıraları unutulmaz olan beden in aralarından ebediyen ayrılma zamanı gelmişti *demek* (175).

Güneş arkamdan batıyor, ben doğuya doğru yürüyorum *demek ki* (264).

Temiz gözyaşları dökmek güçlü padişah olmak için yetmiyordu *demek ki* (277).

Ne zaman ve nerede biteceği belli olmayan bir yolculukta ayağı karadan kesmenin karşılığı buydu *demek ki* (297).

İnsanın kıyameti de kendisiyle birlikte yürüyordu *demek ki* (319).

Olup biteni duymuştu *demek ki* (349).

Bir fotoğraf eksikim var *demek ki* (481).

2.2.2.4. Hitap Odaklama

Hitap bildiren sözcükler bazı bilim adamlarınca cümle dışı unsur olarak nitelendirilmektedir. Bu sözcüklerin yüklemden sonra kullanılmasıyla hitaba odaklama yapılmıştır.

Şirvanşahlar Sarayı'na götüreceğim şimdi sizi *hocam* (19).

Hayy'sın *Allah'im* (35).

“Kilerden ayva getir biraz, komposto yapacağım *kızım* (44).”

Onu niye getirmedi *a oğlum* (69)?

Ok yaydan çıktı bir kere *enişte* (72).

Adımı söyler misin *Türk* (106)?

Neden babamı kızdırdın *Azam* (140)?

Neden şaşırıyorsun *Settarhan* (179)?

Ne düşünüyorsunuz *hocam* (212)?

“Seninle biraz konuşalım *oğul* (223).”

Yürümek nedir bilirim ben *Büyükhanım* (282).

Sen Hasan'ı sırtlan *Yıldırım* (310).

Bazen en büyük hakikatlerin bilgisinin en büyük günahlarla yan yana durduğunu unutma *Settarhan* (351).

Başkalarının ayıplarını araştırarak kadar temiz kim var içinde, *densizler* (359)?

Söylemişim, bu ordu Çar'ın ordusu olarak kalmayacak *Settarhan* (378).

Herkesin ırmağı gürül gürül akıyor da bir senin ırmağın mı kurudu *annem* (379)?

Hastaneye gidelim *nine* (386).

Uzun etme *Hüseyin Efendi* (391).

Bazılarının hesabı rûz-ı mahşerde ne kadar ağır görülecek *Zehra* (409).

Al sana *hain kış* (411)!

Açılmayacak kapı yoktur *Settarhan* (431).

Burada çok kötü şeyler olacak *Settar* (433).

"Hiç bulamamaktan daha acısı var biliyor musun *Settarhan* (436)?"

Birilerinin mucizesi olmak lâzım *Settarhan* (439).

Bir opera var ama değil mi *Anna* (447)?

Yarın buluşuruz *Anna* (447).

Oysa aşkın yeterince'si olmaz benim hiç olmamış *sevgilim* (449).

Kalıcı değilim zaten *usta* (467).

Bilmem doğru yaptım mı *hala* (486)?

Doğru yapmışsın *evlâdım* (486).

Erken dön *ağam* (489).

Yürüyelim *oğlum* (490).

Öyle *oğul* (490).

Olur, *oğlum* (492).

Çok şey oldu bana ey *Meczip Yûsuf* (519).

Ben geldim *Yasemen* (532).

Oda servisine büyük bir demlik çay söyle *Yasemen* (533).

Bekliyorum *hocam* (533).

2.2.2.5. İhtimal Odaklama

“herhalde”, “galiba”, “belki”, “belki de”, “ihtimal” gibi sözcükler yüklemden sonraya bırakılarak, yüklemde belirtilen işin gerçekleşmesinin kesin olmayıp ihtimal bildirdiği üzerinde durulmuştur.

“Deli misin sen?” derdi *herhalde* (36).

Ben birinci fotoğrafa vaktinden evvel bakmışım *galiba* (43).

Bir bedenim olsaydı sırtımdan aşağı ter inerdi *herhalde* (44).

“Sen de kimsin?” diyecekti *herhalde* (44).

İçi sıkıldı Hacıbey’in; bu toy çocuklar savaşın, hele de hazırlıksız yakalanılmış bir savaşın ne demek olduğunu bilmiyorlardı *galiba* (73).

Yanlarından da gidebilirdim gerçi ama ne zamandır aralarında olmama rağmen henüz görünmezliğe alışabilmiş değildim *galiba* (81).

Atlarının dördü de yan yana dizilmiş görkemli bir araba , tozu dumana katarak geliyordu ve önüne çıkanı ezip geçeceğe benzeyen sürücü bu narayla “Çekilin!” demek istiyordu *herhalde* (108).

Duygudaşlık, ortaklık doğurmak, insana yalnız başına eksik olduğunu hatırlatmak içindir *belki* (175).

Yoksulluğu tanırdı Settarhan, bu evet, acımasız bir temsildi *belki* (257).

Kolu kanadı kırık turnalar gibi bir evin içinde yaşayıp gideceklerdi *belki* (273).

Katlanmak daha kolay olurdu *belki* (289).

Bakayım, ırmağın sığ bir yanı vardır *belki* (300).

O da olmazsa sağ çıkamayız bu muhacirlikten *herhalde* (302).

Eğer sadece birer gölge olarak kalsalar Settarhan öz varlığına söz geçirebilir, kendisini emin bir ele emanet ederek farklı bir yandan yekpareleşebilirdi *belki* (368).

Ateşe özlemlerle baktı Settarhan; şimdi, şu saniye kendisini o ateşin içine atsalar hiç yanmaz, hiç şikâyet etmezdi *ihtimal* (374).

Etraftaki sefalet gözüne takılmasa, bir bir sıyrılan silüetlerinden Topkapı Sarayı'nı, Dolmabahçe'yi tanıyabilir, Sultanahmet ve Ayasofya camilerini yerli yerine koyabilirdi *belki* (383).

Bu halleriyle bize sadece anne ya da hemşire olduklarını ima ediyorlardı *herhalde* (407).

Bize ne olduğunu görmeyelim diyer *herhalde* (408).

Gerçi bizim evde artık çocuk namına kimse kalmamıştı ama Zehra ile İsmail, Karakoncolos'un defterinde soru sorulacaklar hanesinden düşmemiş olabilirlerdi *belki de* (412).

Böyle bir şeye daha evvel tanık olmamıştım, bundan sonra da olamam *herhalde* (454).

Ama bir süre kalmam gerekecek *herhalde* (459).

Bir zamanlar başına oturduğu sıcak sofraların özlemi bir yana, ruhunda gurbet duygusunun alazladığı bambaşka bir alev içten içe tutuşuyordu *galiba* (500).

Başımı dizlerinize bırakır ağlarım *belki* (513).

Tanıştığımız, görüştüğümüz günden bu yana maillerimin çoğuna cevap gelmiyor, bir kısmı ulaşmıyor bile *belki* (526).

Behzat Amca babasını unutmuştur bile *belki* (528).

2.2.2.6. İkaza Odaklama

“ama” ve “sakın” sözcükleri ikaz bildirme anlamıyla kullanıldığında aşağıdaki örneklerde görüldüğü gibi ikaza odaklama işlevi oluşur.

Bunu, bu son cümleyi söylemiyorum *ama* (20).

Söylediğine kendisi de güldü *ama* (65).

Haksızlık etmeyelim *ama* (126).

Buradan Tebriz’e yürüyerek gidip gelsem ancak bu kadar yol alırım *ama* (133).

Halının değeri sırtından okunur, görünürü kurtarıp görünmezi ihmal etmeyin *sakın* (137).

Bir tek şeyi bilmiyorum *ama* (452).

2.2.2.7. İkna Odaklama

Bu cümlede ikna odaklama işlevi “hiç olmazsa” sözcüğünün yüklemden sonra kullanılmasıyla yapılmıştır.

Konuşmak daha kolay, arada alfabe engeli yok *hiç olmazsa* (239).

2.2.2.8. İstek Odaklama

“keşke” sözcüğü yüklemden sonra kullanılarak gerçekleşmesi istenen durumun gerçekleşmediği anlatılmaktadır.

Hatırlamasaydı *keşke* (289).

Taş olsaydı *keşke* (293).

2.2.2.9. Kabul Odaklama

Başka seçenek olmamasından kaynaklanan kabullenışı anlatan “amenna” ve “bari” sözcükleriyle odaklama yapılmıştır.

Dünya imtihan yeri belli, bu da bir sınav, *amenna* (496).

Ben çay götüreyim *bari* (507).

2.2.2.10. Koşula Odaklama

Şart bildiren –sA ekiyle oluşturulan sözcük ya da sözcük grubunun yüklemden sonra kullanılmasıyla koşula odaklama yapılmıştır.

Ve ki çayhane tacirleri iş konuşmak, pazarlık yapmak, bir anlaşmaya varmak için toplandıkları en uygun yerd, *tabii bu yer eğer bir meyhane olarak seçilmemişse* (123).

Kendinden utanabilirdi, *kalbi yerinden çıkacak gibi çarpmasaydı* (145).

Ara sıra yanına giderdim, *lâflardık hali olursa* (391).

Söyle *ne söyleyeceksen* (391).

Varacağımız çiftlik Aya Mama, üççeyrek saatlik mesafedeydi *söylenene bakılırsa* (396).

Omuzları çökmüş, kamburu çıkmış, beli bükülmüş, bacakları kolları incecik kalmış ortak bir beden de bu ortak yüzü taşıyor, *tabii taşıyabilirse* (400).

Uzayıp gidecek bu mevzu, *taşlıktan gelen ses duyulmasa* (412).

"Eski Ev" fotoğrafını elime alıyorum, bu eve dönecekler *öyleyse* (481).

2.2.2.11. Öncelik Odaklama

“önce”, “ilk bakışta”, “başlangıçta”, “ilk günden” sözcükleri yüklemden sonra kullanılarak, yüklemde belirtilen işin sıralamada öncelikli olduğuna odaklama yapılmıştır.

Çünkü şekillerin sislendiğini, bulandığını, buğulandığını fark ettim *önce* (27).

Ne yapacağımı nereye gideceğimi düşünmeden Cihan Oteli'nin önünden geçerek denize inen İskele yoluna saptım *önce* (34).

İki çocuğun boyun bağlarını çözdüğünü, yeleklerini, gömleklerini çıkardığını gördüm *önce* (39).

Kapının çingırağı çekildi *önce* (47).

Ayaklı, körüklü, hantal mı hantal bir fotoğraf makinesi gördüm *önce* (52).

Gidişatın kötülüğünden, Balkanlar'ın kaynadığından bahsettiler *önce* (69).

Zarif kıvrımları, gümüş boynu gözümü alan bir gülabdandan gülsuyu ikram edildi *önce* (89).

Pahası ağır yükü hafif bütün kuyumcu dükkânları gibiydi burası da *ilk bakışta* (117).

Küpeştesini çizdi *önce* (200).

Pırıl pırıl sarı metal düğmeleri, şık şapkaları, rütbeleri, nişanları, kaputları, eldivenleri, postalları vesaireleri ile Rus ordusu ne kadar iyi giyimli, ne kadar düzenli ve bakımlıydı *ilk bakışta* (233).

Divan 'ı rastgele açıyorum *önce* (265).

Uyuyup kalırsa bir daha kalkamayacağını bilecek kadar bilinci yerindeydi *başlangıçta* (285).

Ama her zaman geçerli bir usul istersen, çaydanlığa kuru çay koy *önce* (364).

Bomboş yolda bir sokak kavgasına rastladığını zannetti *önce* (437).

"Benim adım Mehdi" dedi genç adam, arkadaşlarından birine seslenmeden *önce* (489).

Oğlunun epey zamandır evine alıp sofrasını açmakta beis görmediği bu genç adamı o da sevmiş, sevmekten öte tanımişti *daha ilk günden* (500).

Zehra onun nereli olduğunu sordu *önce* (503).

2.2.2.12. Özetleme Yoluyla Odaklama

Anlatılmak istenen olayın özet olarak anlatıldığı durumlarda yüklemden sonra "kısacası" sözcüğü kullanılarak özetleme üzerine odaklama yapılmıştır.

Futbol bu, seyredeni oynayanından daha yorgun, daha heyecanlı, ortalıkta bir gürültü patırtıdır gidiyordu *kısacası* (52).

Arabayı tam evlerinin önünde durdurmuş, onları onlara sormuşuz *kısacası* (187).

2.2.2.13. Öznellik Odaklama

Yüklemde belirtilen düşüncenin bir özneye göre doğruluğunun odaklandığı durumlardır.

Haftanın günleri, bir şeylerin yapılmasına ya da yapılmamasına mahsus bir takvim içine yerleşmişti *ona göre* (52).

Tekin değildi bu taife *Büyükhanım'a göre* (86).

Bir halının güzelliği yüzünden okunurdu ama değeri arkasında saklıydı *tacire göre* (105).

Bunlar hatırlı kişiler olmalıydı *Necef'e bakılırsa* (258).

Kahvehane dünyanın mihveriydi *ona göre* (464).

Mustafa Reis'i affetmek hiç de zor olmamıştı *vali için* (465).

Bu çok mantıksız geliyor *bana* (530)?

2.2.2.14. Paralellik Odaklama

Önceki cümleyle paralel bir durum olduğunu anlatmak amacıyla “bir yandan” sözüyle odaklama yapılmıştır.

İçi ezildi *bir yandan* (443).

2.2.2.15. Sonuç Odaklama

Anlatılan durumdan çıkarılan sonuca odaklama yapmak amacıyla “hâsılı”, “nihayetinde”, “neticede”, “böylece” gibi sözcükler yüklemden sonra kullanılmıştır.

Yola koyuluyoruz *hâsılı* (20).

Selin ortasında damla ne kadar emniyetteyse ben de o kadar emindim *nihayetinde* (35).

Büyükhanım Sultani'de resim öğretmeni olan Celil Hikmet Bey'in ahlaklı, temiz biri olduğundan emindi ama Zehra'ya yedi kat yabancı, genç bir adamdı *neticede* (68).

Tebriz halısının üzerinde İranlı Hafize Hanım'ın bir sonsuzluktan gelip bir sonsuzluğa giden motiflerini göremedim ama senin sayende cennet bulutlarını görebildim *nihayet* (88).

Bir heceyi isminden kesip atmış; erk alanını eksiltmiş, onu sınır kayıt altına almış, kendi hükümdarlığını ilân etmişti *böylece* (435).

Trabzon'un başı selâmetlikleri yalnız değillerdi *hâsılı* (496).

Lütfullah Bey uğramış, Arslanbey'i bir köşeye çekmiş, yine Hafız'dan beyitler, Mevlâna'dan rubailer ile süslediği uzun bir konuşmanın ardından konuya girebilmişti *nihayet* (503).

2.2.2.16. Süreklilik Odaklama

Yüklemde belirtilen durumun devam ettiğini anlatmak amacıyla yüklemden sonra kullanılan “hâlâ” sözcüğüne odaklama yapılmıştır.

Kendime geldiğimde Taht-ı Süleyman'da, gölün kıyısındaki taşa oturuyordum *hâlâ* (186).

2.2.2.17. Şart Odaklama

Yüklemde söylenen durumun bir şarta bağlı olduğunu anlatmak için yüklemden sonra kullanılan “yeter ki” sözüyle odaklama yapılmıştır.

O iyi olsun *yeter ki* (69).

2.2.2.18. Tekrara Odaklama

“yeniden”, “bir daha”, “yine”, “tekrar”, “bir kez daha” sözcüklerinin yüklemden sonra kullanılmasıyla yüklemde belirtilen işin bir daha yapıldığına ya da yapılacağına dikkat çekilir.

Tellalı kendi nidalarıyla baş başa bıraktıktan sonra, sokak arasından çıkararak Meydan'a döndüm *yeniden* (34).

“Deli misin sen?” derdi herhalde *bir daha* (36).

O şey içimden taşıyor *yine* (41).

“Zehra!” diye seslendi *yeniden* (44).

Ne oldu *yine* (54)?

Limana bakmaya başladı *tekrar* (61).

İlk fotoğrafı, tek olarak Sofya'yı, açıyorum *bir kez daha* (217).

“Sofya Hanım” dedi Settarhan *bir kez daha* (230).

Adam en güzel yüzünü takınmıştı *yine* (240).

Işığın, toprağın ve gölgenin tülüne bakarken sonsuzluk duygusu dört bir yanıma kuşatsa da mütevazı piknik halimize dönüyoruz *yeniden* (264).

“Hacıbey ne yapacağız?” diye sordu Büyükhanım *bir kez daha* (282).

Aslında söylediğine kendisi bile inanmamıştı ama “Gönderme bizi Hacıbey” diye yalvardı *bir kez daha* (282).

Harşit'i geçebilenleri zorlu bir yürüyüş bekliyordu *yine* (306).

Çayın kokusu dilime damağıma yayılırken fotoğrafa bakıyorum *tekrar* (327).

Kartpostalın arkasını çevirip İsmail'in artık ezberlediğim cümlelerini okuyorum *tekrar* (379).

Hemşire koğuşa döndü *yine* (406).

İçeri geçip teneke hazine sandığımdan bu bir yıl boyunca kim bilir kaç kez baktığım fakat hiçbirinin bana yeniden açılmadığı fotoğrafları çıkarıyorum, balkona geçiyorum *tekrar* (420).

Derin bir özlemle bir yıl üzerine ancak içine girebildiğim hikâyeye katılıyorum *yeniden* (421).

Yürümeye başladılar *yeniden* (433).

Sofya'nın sesi duyuldu *bir kez daha* (435).

“Kaç Settarhan” diye seslendi Vasili *bir kez daha* (443).

“Kaç” dedi Vasili *bir kez daha* (443).

Gülümsüyorum *yine* (453).

Bütün fotoğraflara bir bir bakıyorum *yeniden* (481).

İstanbul'da kendi tezgâhımı kurar, ticaret yollarımı bağlarım *yeniden* (509).

İçeri girdi *yeniden* (511).

O an ellerine sarılmak istedim *yeniden* (529).

Yere diz çöktüm *yine* (530).

2.2.2.19. Ünleme Odaklama

Ünlem bildiren sözcüklerin yüklemden sonra kullanılmasıyla ünleme odaklama yapılır.

Şairin hülyaları hakikate dayanacaktı *ha* (74)!

Sen bunu görebiliyor musun *peki* (179)?

Durmayın *haydi* (310).

Settarhan ve Piruz Yezd'de çöl ile gök gibi bulmuşlardı birbirlerini; aralarında bir yağmur eksikti *hani* (336).

Şunları Rus parasına çevirelim *hele* (378).

Üzerinde Hamidiye Etfal Hastanesi'nde bir Hilâl-i Ahmer hemşiresinin fotoğrafı vardı *hani* (379).

Gel otur *hele* (462).

Kazanın altını yak, yerleri bir süpür *hele* (468).

Settarhan, bak *hele* (489)!

Vardı *ya* (493).

Şu hacim onun, şu şekil oydu *ya* (493).

Var *ya* (493)!

Sağ *ya* (493)!

Nefes alıp veriyor *ya* (493)!

Allah'ım, bana bu günleri gösterdin *ya* (493)!

Böyle şeyler kız kısmının alınına damga olup yapışır kalırdı *alimallah* (502).

Bu surete 'Hayır' diyecek kız da olmaz *ya* (504).

Ben de sana 'Ustam, ben kalıcı değil geçiciyim, İstanbul'a gideceğim' demiştim *ya* (511).

2.2.2.20. Yükleme Fiil Odaklama

Yüklemi oluşturan birleşik fiilin, deyimini ya da kalıplaşmış ifadenin unsurlarının yer değiştirmesiyle oluşur. Böylece dikkat yüklemde karşımıza çıkan fiile çekilir.

Çok geçmedi, mahşeri bir gürültü doldurdu *kulaklarımı* (27).

Hayatın o sıcak uğultusu, rutubetli sıcaklığın içinden çarptı *yüziime* (27).

Şu anki şuurumuzu alacağız *yanımıza* (30).

Daha yüksek bir gerekçeyi sahiplenerek dönmüştü *sözünden* (32).

Çıkamadım *içinden* (33).

Dersliğin açık kapısından içeri uzattım *başımı* (38).

Denizin çoktandır unuttuğum kokusunu çektim *içime* (39).

Mimozalar patlamış, meyve ağaçları tomurcuklanmış, su yürümüştü *bütün damarlara* (60).

Deveyle, kervanla, kervancıyla; dünyanın yedi iklim dört bucağı üzerine devrilmiş bir bardak buzlu limonatayla, fırtınalar ve kafiyelerle dolu bir günün havaîliğinde eve dönmek için yola girdiklerinde ise hayatın iskelet eli bambaşka bir ayna tuttu *yüzlerine* (66).

Yumdu *gözlerini* (82).

Bu güzelliği başkalarının da fark edebileceğine dair hissettiği duygu büyük bir korkuya bıraktı *yerini* (87).

Her zamanki garson yaklaştı *yanıma* (90).

Garip bir duygu geçiyor *üzerimden* (103).

“Altın takan yeni moda Müslümanlardan bu da herhal” diye geçirdi *içinden* (117).

Nicedir güzelliğin de sahtesinin boy gösterdiğinin farkında, “Gözümü alamıyorsam saf firuzedir” diyerek katmıştı bunu da *diğerlerinin arasına* (118).

Puslu bir aynanın önünden geçerken başını çevirdi, kendisine şöyle bir baktı, “Berber İsfendiyar’a sık sık uğramak gerek” diye geçirdi *içinden* (121).

Al *baştan* (126).

Kurtulduktan sonra bu kez Çiçek Hala'nın kollarında buldu *kendisini* (153).

Ama tam “Bitti, düze çıktık” derken yenisi dikiliyor *karşımıza* (166).

Tam o sırada Piruz bir sır verir gibi eğildi *kulağına* (181).

Bulut bulut üstüne binerken hızla karardı *hava* (203).

Tuttu *kendisini* (219).

Gönül almayı da başardı, nesi varsa döktü saçtı *ortaya* (236).

Kalktı, aynanın önüne geçti, önce gül küpeleri taktı *kulağına* (236).

Yüzüne merakla bakan Rus “Siz nereden biliyorsunuz?” diye mukabele ederken çubuğunu keyifle tüttürmekte olan dükkân sahibi girdi *araya* (244).

“Ah Necef!” diye geçirdim *içimden* (263).

Bıraktım *düşünmeyi* (263).

Yol boyunca Hafız'dan beyitler geçiyor *aklımdan* (265).

Bir otel penceresinden de olsa bu bambaşka dünyaya bu kadar yakından bakınca, onun çok çok uzağında olan Zehra geliyor *aklıma* (267).

“Ya Rabbim” diye geçirdi *içinden* (278).

Kop Dağı'nın eteklerine vardıklarında mevsim sonbahar olmasına rağmen erken bastıran bir kışın tam ortasında bulmuşlardı *kendilerini* (284).

Keyfiye ve Seher ise öbür sabah köydeki kabileyle çıkacaklardı *yola* (287).

Kesif bir karanfil kokusu doldu *genzine* (288).

Bu hicranlı kafilenin en çok da köprüsüz dereler kesiyordu *önünü* (294).

İçeriden Zehra seslenmese, “Nine!” demese bir daha kalkamayacaktı *secdeden* (295).

Karanlığın içinde önce nerede olduğunu anlamaya çalıştı; anladığında ise “Böyle bir sabaha keşke hiç uyanmasaydım” diye geçirdi *içinden* (295).

Bir kayanın sırtını mekân tuttu *kendilerine* (300).

Benim de Harşit kıyısında, Ordu çıkışında kopmuştu *kiyametim* (320).

Dört çölün ortasında kurulmuş Yezd şehrine vardığımız andan itibaren zaman içinde bambaşka bir zaman açılıyor *önümüzde* (321).

Yüzü kan içinde kalmış bir akbaba kanatlarını açıp gagasını kızgın taşın üzerinde bir o yana bir bu yana bilerken daha fazlasını görmeye tahammül edememiş, yummuştum *gözlerimi* (325).

Boşluğa dikti *gözlerini* (337).

Hangisini seçse aklının diğerinde kalacağı bir yol ayrımında bulmadı *kendini* (337).

Bıraktı kendini *aşkın oluruna* (337).

Bu saatlerde dışarıda olmak için ya İngiliz ya Rus askeri olmak gerekirdi *ya da Ermeni çetecisi veya Türk milisi* (361).

Her çay aynı türlü demlenmez, cinsine göre tutar *kararını* (364).

Hepsi var da bir tek o uçup gitmişti *aklından* (367).

Bir nefret kalmıştı ona *bu kazadan geriye* (369).

Piruz'un gölgesini ayırdı bu defa Settarhan, onu çıkardı *aralarından* (370).

Sıcak, bir daha kavuşamayacağı bir hayal gibi göründü *gözüne* (373).

En son buradan, bu hastaneden yazdığı bir kartpostal geçmişti *elimize* (387).

Bir perde daha kalktı *Hekim Binbaşı'nın kalbinden* (389).

Hazin bir veda sızıyor *içime* (398).

Yine de tek kurşun atmasam da gelişimin bir işe yaradığı hissi uyandı *içimde* (409).

Bu kez heybemdeki gerçek variyeti dökmüştüm *ortaya* (413).

Son kez geçiyoruz *önlerinden* (414).

Sonra dağlar giriyor *araya* (414).

Garip bir hüznün kaplıyor *içimi* (415).

Ne balkon, ne çözülen ışık, ne Karadeniz'in uğultusu, ne de yağmurun iri damlaları kalıyor *geriye* (421).

Görünmez bir anlaşma imzalanmıştı *aralarında* (423).

Petersburg'un bütün sosyetesini, bütün kibar muhitleri, opera dönüşlerinde, isim günlerinde, Noel'de, Paskalya tatillerinde, düğün, nişan, madalya törenlerinde; balo kıyafetleriyle, üniformalarıyla, en güzel elbiseleriyle geçmişlerdi *şu objektifin, gördüğünü yalansız yansıtan, hiçbir şeyi unutmayan gözünün önünden* (426).

Yaşlı İranlı suçlar gibi bakıyordu *yüzüne* (436).

"Keşke tuttursaydım hem" diye geçirdi *içinden* (442).

Ne garip, kader şimdiye değin ondan esirgediği savaş kılıcını bir Ermeni'yi bir başka Ermeni'den kurtarması için tutuşturmuştu *eline* (442).

Kime sorsa gösterirler, *Mirza Han'ın'ın evi diye* (444).

"Sofya" diye geçirdi *içinden* (446).

Varlığım çıktı *aradan* (448).

O kimse, ondan başkasıyla dolmayan ve ona dolamayan yanınla dikildin *karşıma* (449).

"Hikâyen bitmedi mi daha?" der gibi bakıyor *yüzüme* (452).

Ertesi sabah deniz tarafından gelen ışıkla açtı *gözlerini* (461).

Hiç kimse görünmüyordu *ortalıkta* (468).

Şaşkınlıkla bakındı *etrafına* (470).

"Geldiler" diye geçirdi *içinden* (478).

Bir başka akşam Saffet elinde vapur biletleriyle döndü *eve* (486).

Birlikte geçtiler *eve* (499).

Cemile Hanımefendi'yi uğurladıktan sonra önce Hacıbey'e açtı *meseleyi* (503).

"Tebrizli" olduğunu işittiği daha ilk anda o cehennem dönüşü rihtımda karşılaştığı Bakü Cemiyet-i Hayriyesi'nin fedakâr şahısları, hele de Mehdi geldi *aklına* (503).

Şimdi mi karşısına çıkmıştı bu levha, şimdi mi görünmüştü *gözüne* (511)?

Hay Acemoğlu, arılar soksun *dilini* (512).

Zehra kaldırdı *başını* (512).

Sonra Zehra'ya çevirdim *yüzümü* (514).

Bir inci kolye taktım *boynuma* (525).

Uğrayacağım bir yer kaldı *geriye* (526).

"Baba oğul ne kadar az benziyorlar" diye geçirdim *içimden* (528).

Yaklaşık karşılığımı çıkardım *zihnimden* (529).

Behzat Amca hayretle kaldırdı *başını* (529).

Ama birden, bahçenin derinliğine doğru değiştirdim *yönümü* (532).

Sonra yere çevirdim *bakışlarımı* (532).

Hazar'a döndük *yüzümüzü* (533).

2.3. VURGULAMA İŞLEVİNİN BULUNDUĞU CÜMLELER

Vurgulamak sözcüğü TDK Türkçe Sözlük'te: “Bir yazı veya konuşmada sürekli olarak öne sürülen, önemle belirtilmek istenen düşünceye dikkati çekmek, belli bir noktayı altını çizerek belirtmek.” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK Türkçe Sözlük: 2010). Bu bölümde incelediğimiz cümlelerde, altı çizilmek istenen ifadeler yüklemden sonraya bırakılarak vurgulama yapılmıştır.

2.3.1. Pekiştirme Vurgulama

Yüklemde belirtilen işin daha önce başladığını vurgulamak amacıyla “bile” ve “artık” sözcüklerinin olumlu yüklemden sonra kullanıldığı cümlelerdir.

Havada bir sonbahar fısıltısı dolaşmış, ağaçların güçsüz yaprakları bir gecede kavrulmuş gibi sararmış, dökülmeye başlamıştı *bile* (76).

Bütün süsümü püsümü sol elimin orta parmağındaki oval siyah taşlı yüzükte derlesem yetip de artacak *bile* (96).

Yaşlı bir Çerkez müşteri halı seçmek istiyordu ve tacir, çırağına denkleri çözmesini buyurmuştu *bile* (104).

Bak güneş zevale yükseldi *bile* (132).

İki taraftan uzanan eller Farsça, Türkçe, Kürtçe daha bilmem nece ama hepsi de yoksulluğun dilinde yalvarmaya başlamıştı *bile* (257).

Gel gör ki Settarhan anlatmaya çoktan başlamıştı *bile* (350).

Kanın ancak kanla yıkandığı bir dünyanın nizamında, gözünün önünde ciğerinin parçası doğrananlar için “Önce kim başlattı?” anlamı kalmayan bir soruydu *artık* (376).

Bolşeviklerle Menşevikler birbirini öldürmeye başladı *bile* (443).

Burada kalırsın *artık* (467).

2.3.2. Başlamamışlık Vurgulama

“bile” ve “zaten” sözcüklerinin olumsuzluk bildiren yüklemden sonra kullanılmasıyla oluşur. Böylece yüklemde vurgulanan eylemin hiç gerçekleşmediğine dikkat çekilir.

Dedem henüz Tebriz'den gelmemiş *bile* (33).

Bakamam *bile* (45).

Durup dinlenemem *bile* (133).

Ama şuna bir bak Meşhedi, o kadar güzel ki bir şey olması gerekmiyor *bile* (151).

Gerisini hatırlamıyordu *bile* (273).

Ama onun halılara dikilmiş gözü, dokuyan ellere kaymıyordu *bile* (334).

Settarhan anlatılanları duymuyordu *bile* (340).

Settarhan'ı dilim dilim doğrasalar kanı akmazdı *bile* (371).

Kendi sergüzeştini anlatmamıştı, kimse de ona bir şey sormamıştı *zaten* (377).

Kendime geldiğimde rüzgâr, esmeye başladığı yerden devam ediyordu ve az evvel dallarından kopan çınar yaprakları yere henüz düşmemişti *bile* (450).

Bakü'ye indiğimde henüz öğle olmamıştı *bile* (532).

2.3.3. Bitmişlik Vurgulama

Bitmişlik vurgulamada “bile” ve “artık” sözcüklerini kullanarak yüklemde belirtilen eylemin sona ermiş olduğunu vurgulayabiliriz.

Hepsi ölümü tattı *bile* (32).

Burnunun direği sızladı Büyükhanım'ın, doğumda ölen anne, bir kız olduğunu bilmemişti *bile* (48).

Fena değildi *bile* (73).

Çantamı kimse açmıyor *bile* (100).

Hatta fazlaydı *bile* (124).

Firdevs Usta öyle söylerdi ve atölyede onun sözü emirdi, *Azam için bile* (135).

Bilmiyor musun, bitti *bile* (157).

Yasemen, “Hocam geldik” diyordu, çabucak Tebriz'e varmışız *bile* (212).

Onlar İran'dan da öteye, ta Erzurum'a, Trabzon'a kadar gittiler *bile* (222).

Sormasına gerek yoktu *bile* (228).

Bütün bunları size anlatmakla kalmayıp her şeyin içinde yaşayan, Settarhan'ı adım adım izleyen gölge ben, o daha karşıya geçerken dükkâna doğru ilerlemiştim *bile* (229).

Yolun sonu gelmişti *bile* (234).

Sofya koltuğuna çekilmiş ikinci sigarasını yakarken, küpeleri kadife bir keseye yerleştirmekte olan kuyumcu, oltasının ucuna bir yem daha takmış, Settarhan'ın önüne atmıştı *bile* (237).

Ne olduğunu anlamamıştı *bile* (247).

Kalabalığın büyük kısmı çözülen asker duvarını aşmış, vagonlara hücum etmişti *bile* (249).

Bu şehirde durulmaz *artık* (282).

Böyle olmayacaktı, onlar bu yolda telef olurken gemisini yürüten kaptanlar yolun yarısını almışlardı *bile* (297).

Onlar bebekle uğraşırken kabile çoktan gözden kaybolmuştu *bile* (310).

Onun, zamanında kendi başkaldıramamışlığının acısını şimdi Azam'ın başkaldırısına göz yummakla mı çıkarmaya çalıştığını ise hiç düşünmedi *bile* (352).

Tebriz halkı çoktan evlerine çekilmişti *bile* (361).

Kar iyice artmış, şu kadarcık zamanda yığılmıştı *bile* (362).

Çünkü yaşadıklarımı mektup kâğıtlarına aktarıp da sana, size yollayamam *artık* (395).

Rus ordusu savaşmayacaktır çünkü Rusya imparatorluğu diye bir şey de yok *artık* (444).

Hiçbir şehre "ilk kez" girmiyorum *artık* (452).

Büyük camiler yerindeyse de mihrapları yıkıktı, cami değildiler *artık* (491).

Kızı buldum *bile* (501).

Sana göre bir kız bulmuş *bile* (501).

2.3.4. Benzerlik Vurgulama

Cümlede belirtilen eylemin ne şekilde yapıldığını ya da yapılacağını; yüklemdeki durumun neye benzediğini, “gibi” sözcüğünü kullanarak vurgulayabiliriz.

Her şey gelip, bilmekte çözüldü, *onda düğümlendiği gibi* (31).

Başını ninesinin omuzuna yaslamıştı Zehra, *kedi gibi* (56).

Bıraksaydı da elinin altındaki unsurlar dört bir yana mı dağılsaydı *ipi kopmuş tespahler gibi* (71)?

Sardunyalı o kadar beğenilmişti ki ertesi gün Zehra, hocası gelmeden bir deniz manzarası çizmeye heves etti; dalgalı bir deniz olacaktı bu, *Karadeniz gibi* (78).

Fırçayı yer yer kaydırıyor, yer yer lekeler halinde tuvale dokunduruyordu, *Celil Hikmet Bey'in öğrettiği gibi* (78).

Ol sebep burada her şey sohbeta göre tanzim edilmişti, *İran'ın bütün çayhaneleri gibi* (121).

Settarhan daha ilk halıdan itibaren o kadar keyiflendi ki yarı uzandı balyaların üzerine, *her zamanki gibi* (148).

Develer ve insanlar birbirlerine muhtaçtılar Mirza Han'a göre, *kalbi ve beyni olan hurma ağaçları gibi* (160).

Arkada ayakta duran Settarhan'ın kıyafeti her zamanki gibi ama Sofya, onların yaşadığı döneme göre bile en az elli altmış yıl öncede kalmış olması gereken bir saray modasına göre giyinmiş, *XIX. asır Rus romanlarında anlatılan bir balodan çıkmış gibi* (217).

Demek giderken onlar da ellerine hafif geleni almış, diğerlerini yük etmemişlerdi, *tıpkı kendileri gibi* (296).

Her şey toz, toprak, güneş ve çöl rengine, *hatırladığım gibi* (323).

Fakat bir diğer yanı daha vardı Settarhan'ın, *her insan gibi* (348).

Sanki Demavend Dağı'nın zirvesinde gerilmiş bir yaydan ilâhi bir boşluğa fırlatılan temreni kırık bir ok, yükselmiş yükselmiş gök katlarının sonuncusunu da aşarak bu dünyaya ait olmayan bir boşluğa geçmiş, bir daha da yere düşmemiş, *sonsuzda değin böyle uçmaya mahkûm kalmış gibi* (372).

Settarhan'ın durumundan konuşular sakın sakın, *yine yağmurdan, havadan, sudan bahseder gibi* (378).

Zehra da sofada, döşeğini akşam serdi sabah kaldırdı, *tıpkı Trabzon'daki gibi* (384).

Hayallerimde bile sana söyleyemediğim şeyleri yazacağım şimdi, *Siz yerine Sen demek gibi* (393).

Beni yolcu edersin, *kararlaştırdığımız gibi* (447).

Bunu bu gölge ben gördü de kendileri görmemişti; *her aşkın körlüğü gibi* (450).

Sadece kahvehaneler her yerdeydi ve kendilerine bir fenalık yapılmayan köpekler hiçbir şeye aldırmandan yarı aç yarı tok yolun ortasına boylu boyunca serilmişlerdi, *her zamanki gibi* (472).

Yine de Settarhan, gözlerine hasretle bakıyordu kervancılardan, *her İranlıya baktığı gibi* (475).

2.3.5. Durum Vurgulama

Yüklemden sonra “yani” sözcüğünün kullanılmasıyla yüklemde belirtilen durum vurgulanmıştır.

Kim “Aralarından su sızmazdı” dese yalan olurdu *yani* (46).

2.3.6. Ekleme Vurgulama

Yüklemde belirtilen durumun, var olan duruma ek olarak söylendiğini belirtmek için “üstelik” sözcüğüyle vurgulama yapılmıştır.

Aşk, yorumların, akletmenin öldürdüğünü kestiremeyecek kadar da cahildi *üstelik* (450).

2.3.7. Gerçeklik Vurgulama

“aslında”, “aslolan”, “tabii”, “zaten”, “elbet”, “doğrusu”, “besbelli” gibi sözcükler yüklemden sonra kullanılarak, yüklemde bildirilen durumun daha önceden bilindiğinin ortaya konulması ya da durumun aslının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Taht-ı Süleyman’dan her nasılsa gökten düşen elma gibi Trabzon’a düşürmüş dedemin hikâyesi sade çizgileriyle belliydi *aslında* (13).

Onun bugün ve yarın için bize vereceği hızı *aslolan* (30).

Diyemedim *tabii* (36).

Sırtüstü yüzerek denizle gök arasında iyice açıldıklarında kıyıdaki bütün seslerin kesildiğini de fark edemediler *tabii* (39).

Adı kimi Kavak kimi Kabak olarak telaffuz edilen bu meydan spor müsabakalarının ve bayram eğlencelerinin yapıldığı yerd *aslında* (40).

Bilmezsiniz *tabii* (70).

Yıldız’ın yanı başındaki Hamidiye Camii’ne gitmek için çıktığı cuma selamlıkları Sultan’ın halk tarafından görülebildiği tek zamandı *zaten* (70).

O bir kavmin değil âlemlerin Rabbidir *elbet* (73).

Büyükhanım bundan bir şey anlamadı *tabii* (77).

Perşembe gününün akşamı hiç olmadı, gelişi çarşambadan değilse de salıdan belliydi *aslında* (89).

Yedi kez depremde yıkılmış yedi kez yeniden kurulmuş bir şehri görmeye giderken hayal ettiğimle göreceğim arasında bir mesafe bulunacağını biliyordum *elbet* (101).

Sırt çantasıyla çıktığım yolculuktan bavullarla dönmemem gerek *elbet* (102).

Bu, onun adıydı biliyordum *elbet* (106).

Peygamber “Din yıldızlarda olsaydı, Selman onu yine bulurdu” demişti; böyle bir pir de her meslek erbabına nasip olmazdı *doğrusu* (114).

Velhasılıkelâm civan delikanlıydı *doğrusu* (114).

Ama işte o fazlalık her türlü aşırılık gibi bir denge kaybına, mizan kaymasına yol açmıştı *besbelli* (124).

Bir de şahlarmızın Avrupa gezileri var *tabii* (127).

Hissettiği şeyin gerçekte öfke olup olmadığı bile belli değildi *aslında* (139).

Sorduğu sorunun cevabını biliyordu *elbet* (140).

Dünyanın esrarına erememiş olsa da bütünüyle iyilik bütünüyle güzellikti *aslında* (154).

Hava şimdilik serindi ama birazdan bastırarak sıcağın rutubetli ağırlığı ufkun arkasında tetikte bekliyordu *besbelli* (159).

Kötürüm bir imayı aşıp da kelimeye dökülmemiş aşkın baharı ve bahçesi onun içindeydi *haddizatında* (184).

İranlı Hafize Hanım'ın kalbine gömdüğü kim bilir kaç acıya, bunların arasında dağ gibi bir delikanlının ve bir kocanın yasına, onun bu zamana acının kıymetini büyüte büyüte gelmiş olduğuna Büyükhanım da tanıktı *esasen* (202).

Perdelerin arkasında salkımlı elmas küpeleriyle hanım sultanların hayal meyal güzelliğini göremedim *elbet* (206).

Settarhan Rusya'nın nicedir kaynadığını bilse de ayrıntılardan haberdar değildi *elbet* (221).

Bu mümkün, Sofya'nın kalbinde rağbet bulsa da Azam'la dolu bir kalpte yansmazdı *elbet* (236).

Kıymetli taşların güzel bir kadınının kulağına küpe olunca daha güzel göründüklerini, daha fazla parladıklarını biliyordu *zaten* (237).

Yaşarken ölmüşler, ölmüş de sürünenler sürüler halinde önlerini kesmişti *düpedüz* (257).

Zengin bir Ermeni ailesinin evine düşmüşlerdi *belli ki* (296).

Bu günler geçer *elbet* (305).

Uçurum kenarlarından sarkarak yol alıyoruz *düpedüz* (324).

Piruz'u ne kadar özlediğini Bakü'deki ateşgedede fark etmemiş miydi *zaten* (331)?

Bundan sonra Piruz ne yapsa, ne söylese Settarhan'a batacağı *besbelli* (339).

Bu aşikâr edilmiş mahremiyetin çaresizliğinde büyük bir acılık vardı *aslında* (340).

Yolu bu yol değildi, bu kapıdan nasibi yoktu *belli* (366).

Hadımköy'e kadar yürüyeceğimiz, hepi topu iki adımlık yoldu *aslında* (399).

Daha fazlasını da göremedi *zaten* (442).

Kimse yoklu fakat hem bir öfke hem bir yağma geçmişti bu dükkânın üzerinden *belli ki* (448).

Sevgili bile olamamışlardı *aslında* (450).

Masa kurmayı, sandalye dizmeyi, nargile dağıtmayı da biliyorsun *besbelli* (471).

Yaz gelince şu havuz, şu berrak su cana can katacağı *besbelli* (476).

Sonbahardan beri ümit içinde değiller miydi *zaten* (485)?

Hatırlamak ve tanımak kadar görmek de zaman işiydi *besbelli* (489).

Bu iki yıl boyunca olup bitenlerin kaydedildiği beden defterini, kendilerine ne olduğunu birbirlerinin yüzünden izlemişlerdi *gerçi* (494).

Mademki bahsedilen aday iyi biriydi, mademki elinin hüneri de vardı, olabilirdi *elbet* (502).

2.3.8. İstisnailik Vurgulama

“sadece”, “ancak”, “müstesna” sözcüklerinin yüklemden sonra kullanılmasıyla istisnai bir durumun vurgulandığı cümlelerdir.

Kovulduğu cennetin kapıları bir türlü açılmaz, kimseler ona cevap yazmazdı; *tek mektup müstesna* (12).

Sokak çalgıcısı ile bağışçısı değil, müzisyenle dinleyicisiyiz *sadece* (17).

Gölgeydim *sadece* (30).

Yahya Kemal Paris'ten dönmemişti, Mustafa Kemal, Trablusgarp Savaşı'nda parlayan gencecik bir isimdi *sadece* (33).

Halı, sonsuzluğun bir çerçeve içinde seyredildiği bir an'dır *sadece* (62).

Bu kadar keskin bir bakış geçici olmayan bir ilginin habercisi olabilirdi *ancak* (76).

Böyle bir akşamın olmayacağını ben de biliyordum fakat sebebini kestiremiyordum *sadece* (89).

“Çok acı” diyebilsek *sadece* (100).

Herkes gözüme kibar görünüyor, neden geldiğimle ilgililer *sadece* (100).

Acemi bir çocuk gibi eli ayağına dolaştı *ancak* (144).

“Kendi rüyalarından beni sorumlu tutma” diyebildi *sadece* (145).

Kesik, karanlık bir hıçkırık halinde ağzından Azam'ın adı döküldü *sadece* (145).

Ahuramazda tek Tanrıdır ve ateş, bize onun retini ve temiz isimlerini hatırlatır *sadece* (181).

Deniz tutmasına uğramayan bir iki kişi kalmıştı *sadece* (204).

Şöhreti kendisini yakından tanıyan, yolu kıyısına düşenlerce malûmdu *ancak* (299).

Üstelik bunlar raflardan ya da raf altından bir şey alan ya da arayan müşteriler değillerdi *sadece* (230).

Ortaya çıkaracağı tek akçe çığırından çıkmış şu fukaraların birbirini ezmesine sebep olurdu *sadece* (257).

Bu devlet şimdi olduğu gibi o zaman da askerini sevk edememiş, yürütmüştü *sadece* (284).

Onlar durgun suyun üzerinde bata çıka, bir görünüp bir kaybolarak giderken başka zaman olsa pencerenin önünden ayrılmayacağı, evin bütün halkını uykudan kaldıracığı bu geçişe şöyle bir baktı *sadece* (292).

Gülümsüyorum *sadece* (323).

Ama yo, Isfahanî ateşgâh bir mukaddimeymiş *sadece* (323).

Arkasına düştüğüm hikâye ile gerçeğin kamaşmasını bana en fazla yaşatan yer olduğu için değil *sadece* (326).

Ama her biri diğerine dış geçiren iki büyük heyulâ arasında paramparçaydı *sadece* (353).

Bir parmak *sadece* (365).

Önünde yeni bir yazgının uzanabileceği düşüncesi bir ümit olarak karşısına dikildiğinde, insanın özünde bir koridor açılmışsa eğer, ruhun da bedeninin de kendisini ne kadar çabuk onarabildiğine hayret etti *sadece* (373).

Hepsi, bakışlarında aynı ifadesizlikle ateşe bakıyordu *sadece* (374).

Lâkin nasır değildi kalbindeki, perde üstüne perdeydi *sadece* (388).

"Medet, medet, medet" diye mırıldanabildi *sadece* (389).

"Git buradan" diyebildi *sadece* (434).

Sandallarla tahliye edilen yolcular yarı bellerine kadar suya giren hamalların sırtında kıyıya çıkarılıyordu *ancak* (461).

Ama bu Nasreddin Şah da o Nasreddin Şah değil, şahlarla sultanların cirit oynadığı masallar âleminden kalma bir hatıraydı *sadece* (478).

Yûsuf şehrin delisiydi, "Deli Yûsuf'tu *sadece* (516).

Yol üzerinde yorgun argın uzanan gölgeme baktım *sadece* (525).

2.3.9. İşaret Vurgulama

Yüklemde belirtilen duruma ya da eyleme işaret etmek amacıyla "işte" sözcüğü yüklemden sonra kullanılarak vurgulama yapılmıştır.

Bu ana tanışım *işte* (29).

Dönüp bakmaları lâzımdı doğal olarak ama bakmıyorlardı *işte* (29).

Yüce Yaradan izin vermiş, öksüz ve yetimler de ortaya çıkmış, bugünlere gelmişlerdi *işte* (48).

Ne fotoğrafçı gördü beni ne başka biri, oysa vardım *işte* (52).

Eli bir türlü kalkmıyordu şiire, korkuyordu *işte* (65).

Pek bir karar tutturamıyorum ama olacak *işte* (99).

Yakışmak buydu *işte* (237).

Netice de bu da güzeldi *işte* (244).

Minyatürlerde ve şiirlerdeki küçük, narin servi bu *işte* (265).

Felâket felâketi çağırıyordu *işte* (272).

Emir kuluydu neticede ama kulluğunu yerine getirmiş, emre riayet etmişti *işte* (281).

Adına "sevk" diyordu komutanlar ama düpedüz yürüyorlardı *işte* (284).

Tokmak sesi, makas şıkırtısı, yün kokusu, hav tozu; atölye buydu *işte* (334).

Ama dayanıyorum *işte* (398).

Hepi topu aşk *işte* (449).

Bu ana tanığım *işte* (454).

Sonunda dönmüşlerdi *işte* (487).

O benim *işte* (507).

Geldim *işte* (532).

2.3.10. İtiraz Vurgulama

Bir önceki cümlede var olan karşıt, aykırı durumun cümleye bağlanması için “*oysa*” bağlacı kullanılmıştır. Bu bağlacın cümle sonunda kullanılmasıyla itiraza vurgulama yapılmıştır.

Bilgim de bilincim de yanımda *oysa* (31).

Şimdilerde cılız birer suydular *oysa* (36).

Makinenin kocaman gözüyle göz göze geldiğim o andaki benden de geriye ölümsüz bir suret kalmış olmasını ne kadar isterdim *oysa* (91).

Avluya bakan camekânlı köşkün renkli camlarından süzülen ışığa bakılırsa güneş iyice yükselmişti *oysa* (132).

Ertesi gün Azam ilk düğümü atacağı zaman Settarhan da atölyeye seğirtti, güneş henüz doğmuştu *oysa* (136).

Rüyada da olsa ne yaptığını bilmiyordu *oysa* (145).

Bir yol hediyesi gibi kendilerine armağan edilen bu tatlı havanın uzun sürmeyeceğini biliyordu *oysa* (290).

Çaresizdi *oysa* (307).

Tarih kitaplarına girecek üç soğuk cümlenin ardında ne mahşer var *oysa* (401).

Çatalca'da ne olup bittiğini bilmiyorum *oysa* (404).

Resmin dünyasında ne cerahatin kokusu ne yaralının iniltisi ya da feryadı var *oysa* (407).

Bir yanında Zehra Hatun, diğer yanında İstanbul vardı *oysa* (509).

Ne yanılığ *oysa* (513)!

Hayatla "Kim daha deli?" oynadığım, kendimi namluya tetiksiz sürdüğüm, içteki hikâyeleri size ne kadar anlatsam da içimdekileri sustuğum zamanlardı *oysa* (518).

2.3.11. İyelik Vurgulama

Cümlede yer alan isim tamlamasında tamlayanla tamlananın yer değiştirdiği ve tamlayanın yüklemden sonra kullanıldığı durumlardır. Böylece iyelik vurgulanmış olur.

Çocukluğun taşıyamadığı merak yegâne müdafaam *benim* (12).

Yüzü pembeleşiyor, ışıyor *Yasemen'in* (20).

Görüyorsunuz işte, eğer bilmiyorsak bir anlamı yok ne olup *bittiğinin* (31).

Tellalın davuluna inen tokmak damarlarımdaki kanı dondurmasa tadını çıkarabilirdim *mucizeye benzer bu tecrübenin* (31).

Aman Allah'ım, aklım başımda *benim* (33).

Hiçbirini bilmiyor anneannem *bunların* (33).

Bizim, Meydan olarak bildiğimiz bu yere onlar Meydan-ı Şarkî yani Doğu Meydanı diyorlar, dahası Hıristiyan nüfus burada yoğunlaştığından adı halk dilinde Gâvur Meydanı *buranın* (34).

Dahası yoktu *bunun* (41).

Ama gözünden kaçmazdı Büyükhanım'ın, bir tarafları hep eksik kalmıştı *onların* (48).

Bir adı vardı elbet *onun da* (49).

Çünkü kuralları belliydi *Büyükhanım'ın* (52).

Ama yıllık iklim haritasını çıkarmak için daha kesinlikli bir yolu vardı *onun* (53).

Böyle bir ders vermek aklına nereden gelmişti *Hafize Hanım'ın* (57)?

Keyfiye, eline doğmuştu *Büyükhanım'ın* (60).

Çetelerle münasebeti varmış *adı batasıcının* (62).

Zehra sözünü kesti *onun* (65).

Artık geri dönüşü yok *bunun* (72).

Zannınca artık bu soruya da verecek bir cevabı olamazdı *Halil Safa'nın* (73).

Bir yanı kırık *Yasemen'in* (102).

Yüzü hayretten hayrete girmişti *Berber İsfendiyar'ın* (114).

Üç kızın üzerine Allah kendisine bir oğul nasip ettiğinde Mirza Han, karşısında yükselen dağ gibi güçlü olsun diye adını Sehend koymuştu *oğlunun* (115).

Bir yerde Rus devriyelerinin sorgusuna uğradı Settarhan, bir yerde *İngiliz askerlerinin* (130).

Ama işte ortaya bir söz atması lazımdı *Settarhan'ın* (140).

Boyam da bitkilerden, ağaçlardan, köklerden elde edilir, hakikidir *benim* (140).

Yeteri kadar noktam, çizgim, yıldızım, ağacım, yaprağım, çiçeğim dalım var *benim* (140).

Ürktüğüm şuydu ki bu özgüvende de bu kendini beğenmişlikte de hatta bu kibirde bile hakkı vardı *Azam'ın* (140).

Daha ötesi yoktu *bu rüyanın* (141).

Dağlar taşlar işaret dolu olsa da okumam yazmam yok *benim* (143).

Damgalı semaverler, giyilmiş de eskitilememiş üniformalar, tüylü şapkalar, madalyalar, muşamba fenerler, karpuzlu lâmbalar, yarı değerli taşlardan olsa da eski olduğu için kıymeti değerli taşlarla yarışan gerdanlıklar, küpeler, yüzükler, gül rengi, şarap rengi, şafak rengi, kırmızının rengârengi kadehler arasında kendisi de en az sattığı eşyalar kadar eski görünüyordu *Sohrab'ın* (150).

O kadar bütündü ki hanedanlar gelip geçmişti Şahlık makamından. Kimi Fars, kimi Türk, kimi Kürt, kimi Arap idi *bunların* (155).

Bütün gençliği deve ya da at ve katır sırtında geçmişti *Mirza Han'ın* (159).

İçi gururla doldu *Mirza Han'ın* (160).

Elinde bir tepsi vardı ve Anuş da yanındaydı *Büyükhanım'ın* (200).

Bir mutluluk boğazına dayandı *Settarhan'ın* (226).

İyi kâr kalmıştı, keyfi yerindeydi *Settarhan'ın* (226).

Fakat Ortodoks kilisesinin kapısından içeri daha ilk adımı attıkları anda içyağından mumlarla karışık günlük buhurunun kokusu yüzüne çarptı *Settarhan'ın* (231).

Gizlisi saklısı yoktu *Sofya'nın* (234).

Settarhan “Biliyorum” diye sözünü kesti *kuyumcunun* (236).

Gül küpelere küçük bir servet yatırınca yanında yeteri kadar para kalmamıştı *Settarhan'ın* (238).

Özlem, içini sızlattı *Settarhan'ın* (244).

“Koyu çay rengi”; başka adı olamazdı *bu rengin* (246).

Bir kısmı da buraya kadar geldi *zavallıların* (254).

Ne kadar çok yazar, ressam, arkeolog, tarihçi, bilim adamı olduğundan haberin var mı *senin* (261)?

İsmi ne olacak *gazetenizin* (261)?

Dört yıldır kolu kanadı zaten kırıktı *bu evin* (272).

Hiçbir şeyi beklemeye tahammülü yoktu *sabırsız kadının* (303).

İmanı kuvvetliydi *Büyükhanım'ın* (311).

Düşündüğü gibi de oldu *Settarhan'ın* (333).

Gözleri karardı *Azam'ın* (336).

O azabın mantığı yok ihtimali vardı sadece ve kendisini güven duygusu üzerinden ölçtürmek de kahrolası âdetiydi *kıskançlığın* (336).

Bütün bunlar silik soluk birer düşünce, rüyalarda görülen hayaller gibi geçti aklından *Azam'ın* (337).

Ruhları huzur bulmayacaktı *bu ailenin hiçbir ölü ferдинin* (346).

“Ona” -Azam'a yani- duyduğu muhabbet şimdi her zamankinden daha fazlaydı aslında *Mirza Han'ın* (346).

Bundan böyle Tebriz'de de Taht-ı Süleyman'da da başı yerden kalkmayacaktı *Settarhan'ın* (367).

Sehend Dağı'nın ilk üç zirvesini aşması zor olmadı *Settarhan'ın* (368).

İçinde “Söyle” diye başlayan bir soru, üç beş kelâm gezindi *Settarhan'ın* (369).

O sırada çarşafının üst kısmı başından bir daha kaydı *Azam'ın* (371).

Artık düşünmeye takati kalmamıştı *Settarhan'ın* (374).

Yollarda işaret ağaçlarım var *benim* (377).

Keder, acıma, öfke ve çaresizlik kalbinden aynı anda geçti *Binbaşı'nın* (388).

Hepsi farklı makamlara farklı muhataplara yönelmişti *bu duyguların* (388).

Başka da bir şeyi yoktu *fukaranın* (392).

Sonu gelmiyor *bu kabilelerin* (397).

Bir bozgunun üzerine geldik biz, *bir hezimetin, bir hacaletin; çözülen, geri çekilen, dağılan, bir kısmı düpedüz kaçan Osmanlı ordusunun* (399).

Böyle bir ölüme nasıl bir sebep gösterilebilir, adı ne koyulabilirdi *bu illetin* (402)?

Allah ne verdiyse biri gelip biri gidecek *tepsilerin* (410).

Sen sözü ağzından alıyorsun *Büyükhanım'ın* (411).

Gözüm de gönlüm de Yezd'de kalıyor *benim* (414).

Kalbi derin bir heyecanla doldu *Settarhan'ın* (432).

Settar, aşk dediysem hesabım yoktu *benim* (434).

Etin kaç dirhem *senin* (435)?

Bilmediğin bir adımız daha var *bizim* (441).

Çünkü bu gün aldığını yarın alacak gücü yoktur *olarun* (445).

Puldur da, hükmi yoktur *olarun* (446).

Yatacak yerin yoktur, paran da pul olmuştur şimdi *senin* (467).

"Burada" dedi, "Oğul" diye ekledi, gönlünü kırmaktan korkmuştu *Settarhan'ın* (471).

Bunları yapan başka kahveciler de vardı ama Settarhan'ın çayında başka bir şey vardı ve Trabzon şehrinde bir eşi menendi daha yoktu *bunun* (476).

Ve dahi isimlerini henüz aynı bölüm içinde zikretmedim ben *onların* (481).

Hafızası yaralıydı bundan böyle *bu şehrin* (491).

Hiçbir diyeceği yoktu *Settarhan'ın* (501).

Şu kahvehaneye adım attığı ilk günden bu yana Settarhan, demliğe aldığı suyun miktarında hiç yanılmamış, her zaman kıvamını tutturmuştu *çayın* (504).

Bu yolculuğa başladığım, görünmeden gördüğüm, duyulmadan işittiğim, su ışığı zamanı yarararak geri döndüğüm, mekânı aştığım ilk günden itibaren en çok da şu "görünmezlik" hali hoşuma gitmişti *benim* (513).

Etrafında meczup menkıbeleri birikmemişti *Yûsuf'un* (516).

Şimdi kalbim de kanıyor *benim* (518).

Hiçbiri yaşamıyor bugün *bunların* (523).

Anlıyorum ki zamanı ve mekânı bir anın derinliğinde dondurup genişleten, dürüp çeviren Taht-ı Süleyman'ım, "kaybolmuş bir dünyanın canlı resimleri"ni gösteren fotoğrafmış *benim* (524).

Başını yere eğdi *ailemizin* (530).

2.3.12. Kesinlik Vurgulama

Yüklemde belirtilen durumun kesinliği vurgulanmak amacıyla “eminim” ve “nasılsa” sözcükleri kullanılmıştır.

Kendisini seyre o kadar kaptırmıştı ki zaman ötesi görünmeyen bir varlık değil de kanıyla canıyla bir âdemoğlu olsaydım bile fark etmezdi *eminim* (51).

Zamanla açılırdı *nasılsa* (304).

2.3.13. Küçümseme Vurgulama

Bu cümlede sürenin uzun olmadığını belirtmek amacıyla “şunun şurasında” sözcüğü kullanılmıştır.

Şehre kervan konmuştu, birkaç gün kalıp yoluna devam edecekti *şunun şurasında* (474).

2.3.14. Sebep Vurgulama

Daha çok özgü olmayı vurgulayan bir işlevdir.

Kaç yıl, kaç zihniyet, kaç uyanık kuşağın dikkati gerekecekti *bunun için* (491)?

Ama o -dili geçmiş zamanlı bir cümle kuruyordu şu anda, *hepimiz için* (533).

2.3.15. Vasıta Vurgulama

-IA ekiyle biten cümlelerde vasıta üzerine vurgulama yapılmıştır.

O yol boyunca ilerlemeye, ara sokaklara girip çıkmaya, arka sokaklara sapmaya başlayınca karşılaştım *o bilmediğim yüzle* (35).

Çok geçmeden bir çift gözle göz göze geldi; *ateşe yakın oturmuş, durgun su gibi kederli, yanardağ ağzı gibi tutuşmuş Settarhan'ın gözleriyle* (355).

2.3.16. Yaklaşma Vurgulama

Yüklemden sonra “neredeyse” sözcüğü kullanılarak yüklemde belirtilen işin ya da durumun gerçekleşmesine az kaldığı, yaklaşıldığı vurgulanmaktadır.

“Buluruz” deyiş de o kadar mümkünler faslından ki “Buluruz” diyeceğim ben de *neredeysel* (21).

Yol boyunca çoğu dizeyi ezberledim *neredeysel* (217).

Asker ve subay kalabalığının yanı sıra ihtişamlı kalpaklar ve zarif hançerler taşıyan mağrur Kafkasyalılar, daha sade giyinen Türkler, siyah ya da koyu mavi tunikleriyle İranlılar, kasvetli kaftanları ve beyaz ya da yeşil sarıklarıyla hemen fark edilen mollalar, yırtık pırtık paçavralar içinde dağlılar, çoğu Türkler gibi giyinse de bir kısmı Avrupalılar gibi giyinen Ermeniler ve Ruslar arasında adım atmaya yer yoktu *neredeysel* (242).

2.3.17. Yorum Vurgulama

Durumun yorumlanmasından çıkan sonucun, cümlemin sonuna “zahir” sözcüğünün getirilmesiyle vurgulanmasıdır.

Yangın gelince sıradan ayrıntılar anlamını yitirdiği gibi harikulâde de sıradanlaşıyordu *zahir* (292).

2.3.18. Yönelme Vurgulama

“-A doğru” edatının kullanılmasıyla yönelmeye vurgulama yapılmıştır.

Settarhan iki adım attı *kapıya doğru* (362).

2.4. BELİRTME İŞLEVİNİN BULUNDUĞU CÜMLELER

Belirtme sözcüğü TDK Türkçe Sözlük’te: “Belirli kılma, görüş bildirme, tasrih.” olarak tanımlanmıştır (TDK Türkçe Sözlük: 2010). Cümlemin belirli kılınmak istenen bölümü yüklemden sonraya bırakılarak belirtme işlevi gerçekleştirilmiştir.

2.4.1. Ek Nitelik Belirtme

Yüklem Sonrası sıfat, durum, zaman, nesne, duygu, doğrudan nitelik, kişi, değer, nicelik (miktar), eylem, amaç, mekân belirtmek için kullanılır.

Meydan’da bir kalabalık var, *hıncahınç* (26).

Şu, derin bir sohbeta daldığı zat da Sultanî'nin meşhur edebiyat öğretmeni İbrahim Alâeddin Bey olmalı, *Gövsâ* (36).

İçinden çok tatlı bir duygu geçti Zehra'nın, *tanıdık ama unutulmuş bir şeyle karşılaşmanın ürpertisi* (88).

Gelen Suat Hanım'dı, resim öğretmenin annesi; yanında da Mevlûde vardı, *kızı*.(89)

Ama zaten bir şey yok *çantaya koyacak* (95).

Ve bu durum, Ruslar 1917'de Bolşevik İhtilâli'nin patlak vermesi üzerine geri çekilseler de İngiliz sathında 1918'e kadar sürecekti, *yani iki yıl daha* (109).

Bütün vücudundan tepeden tırnağa bir hayret ürpertisi geçti, *bir şaşkınlık hayranlığı* (143).

Eski yoldan gidiyormuşuz, *yani tacirin geçtiği yoldan* (166).

Settarhan'ın kalabalıktan başı dönmüştü, *insanlardan çok kilisenin kendi kalabalığından* (232).

Nizam'ın bahsettiği gelin bu olmalı, *Masume* (322).

Nice düşler teslim edilmişti kendisine; *sahiplerinin bile farkında olmadığı gizli emeller, işlenmiş işlenmemiş günahlar, kapalı açık arzular* (349).

Ama bu bakışlarda aşktan daha tehlikeli bir şey vardı, *aşkla bağdaşmayan bir şey* (351).

Tek bir şey olsaydı oysa, *kendisine emredilen ya da içinden gelen bir sesin buyurduğu bir şey* (353).

Birkaç mısra çalınmıştı kulağına Settarhan'ın, *tebessüm edilesi iki mısra* (358).

Bir hana indi önce, *en ucuzundan* (377).

Ama hayatta kalmak arzusu hiçbir şey dinlemiyordu, *hem de kendisi için değil kâfilesi için hayatta kalmak* (384).

Şunlar İran'da giydiğim siyah tuniklerim, şunlar başörtülerim, şu Yasemen'in hediye ettiği neftî ipek örtü, *hani Hafız'ın kabrinde başımda olan, Sessizlik Kulesi'nde kayıp giden, bir yanımı kırık bırakan* (415).

Koyu renk -siyah olmalı- kadifemsi bir balo elbisesi var sırtında, *tüllü, dantelli, kabarık etekli bir elbise* (420).

Güzel giyin, operaya gidiyoruz, malûm, *soyluların pazarına* (424).

Ne yapacaklarını düşünürken yanlarına genç bir adam yanaştı; *harıl harıl çalışmaları, rıhtıma ayak bastıkları andan beri Büyükhanım'ın dikkatini çekmiş olan erkeklerden biri* (488).

Kanı gördüm, *etimle tırnağım arasından sızan* (515).

Dedemi değil ama roman kahramanımı görmüştü Sehend; *Behzat Amca'nın babası* (526).

Bir de tarih söyledi, *İranî tarihlerden biri* (529).

"Son-ra" diye bir bölüm yazdım, *yayıncımın pek de hoşuna gitmeyecek türden, bitmiş romanın üzerine, olmasa da olur bir kısım* (533).

2.4.2. İtibari Zaman Belirtme

“artık”, bir bitiş sonrası yeni başlangıçları belirler. Devrik yapılarda başlangıç noktası olan zaman ve anı belirleyen cümlelerde yüklem sonrası tercih edilir.

En külüstür cinsinden bir kasaba minibüsündeyim *artık* (98).

Siyahlar içinde ve tepeden tırnağa örtülüyüm *artık* (100).

Otele dönsek *artık* (102).

Sofya'yı düşünme *artık* (443).

Ama sen bunları düşünme *artık* (444).

2.5. KUVVETLENDİRME İŞLEVİNİN BULUNDUĞU CÜMLELER

Kuvvetli sözcüğünün “ Gücü çok olan, zorlu, şiddetli, etkileyici, inandırıcı, önemli, üstün” gibi anlamları vardır. Kuvvetlendirme işlevinin bulunduğu cümlelerde; önemli görülen, etkileyici kılınmak istenen bölüm yüklemden sonraya bırakılmıştır.

2.5.1. Örneklendirmenin Kuvvetlendirilmesi

“mesela” ya da “örneğin” sözcüklerinin yüklemden sonraya bırakılmasıyla örneklendirmeye dikkat çekilir.

Salı günleri çamaşır yıkamaz, yıkanmasına da izin vermezdi *meselâ* (52).

İstanbul’da Üsküdar’ın sahibi Aziz Mahmud Hüdayî Hazretleri’dir *meselâ* (82).

Alacalı çarşaflarının eteklerini dizlerine kadar sıyırılmış üç beş kadının çamur birikintilerinde pazar artıkları aradığını gördüm *meselâ* (110).

Şehrin her yanından görünen soğan kubbeli Rus Katedrali, Bulvar üzerindeki yerinde yok *örneğin* (420).

Bir gün hiç durmayacak gibi koşmamış, yüksekçe bir yere çıkmamış, orada durmamış ve önce böğrünü yumruklayarak ellerini göklere kaldırmamış, sonunda hiç susmayacakmış gibi haykırmamıştı *meselâ* (516).

2.5.2. Sıralamanın Kuvvetlendirilmesi

“sonra” sözcüğü yüklemden sonra kullanılarak, yüklemde belirtilen işin, önceki cümle ya da cümlecikte belirtilen işten ileriki bir zamanda yapıldığını veya yapılacağını anlatır.

Geri döndüm *sonra* (35).

“Ah Kafkasyalılar” diye geçirdi içinden *sonra* (119).

Önce Batum'a, sonra Tiflis'e gidecek, Bakü'ye geçecekti *sonra* (224).

“Hadi ama!” dedim kendi kendime *sonra* (263).

Teneke kutuyu açıyorum *sonra* (267).

Bir ay evvel çıktığım sınır kapısını hatırlıyorum *sonra* (415).

Önünde diz çöktüverdi *sonra* (435).

İkisi birbirini karşılıklı süzdüler kısa bir süre, selâmlaştılar *sonra* (463).

2.5.3. Sorgunun Kuvvetlendirilmesi

2.5.3.1. “Hiç” Sözcüğüyle

Yüklemdeki eylemin varlık bakımından sorgulandığı cümlelerdir.

Yaşanıp durmasaydı, şu an üzerinde sınav kâğıtları bekleyen bir masanın başında bir fotoğrafa baktığımı, buraya zaman aşırı geldiğimi bile bile böyle acı çeker miydim *hiç* (33)?

2.5.3.2. “Acaba” Sözcüğüyle

Yüklemde belirtilen işin ya da oluşun şüphe ile karşılandığı durumlarda bu şüpheyeye dikkat çekmek için “acaba” sözcüğü yüklemden sonraya bırakılmıştır.

Şu denizi, Boztepe’yi, Yoroç burnunu, Faroz’u, Moloz’u, Sotka’yı tanımasam kendi şehrimi çıkarabilir miydim *acaba* (35)?

Camekânın üzerinde Âyine-i Efkâr yazısını parlatan Kitabî Hamdi’nin bu, Uzun Sokak’taki kaçınıcı dükkânıdır *acaba* (36)?

Haklı mıydı *acaba* (73)?

Rüyada mıyım *acaba* (99)?

İran’ın neresindeydi *acaba* (222)?

Sultan Reşad, bu pâk ahlâklı adam, Hırka-i Saadet dairesinde temiz seccadesine temiz gözyaşlarını akıtırken tarihinin en fecaatli döneminde saltanat ettiğinin farkında mıydı *acaba* (277)?

Ya Rabbi onlar ne yapıyor, nasıl yapıyorlardı *acaba* (324)?

Olur, muydu *acaba* (466)?

2.5.4. Temenninin Kuvvetlendirilmesi

Cümlede dileğin ve temenninin üzerinde kuvvetlendirme yapmak için “inşallah”, “biiznillah” gibi sözcükler yüklemden sonraya bırakılır.

Osmanlılar bu savaşın başında Azerbaycan’dalardı sonunda da burada olurlar *inşallah* (125).

Ortalık ne zaman durulursa o zaman da geri dönersiniz *biiznillah* (287).

2.6. EKLEME İŞLEVİNİN BULUNDUĞU CÜMLELER

TDK Türkçe Sözlük’te eklemek sözcüğü şu şekilde tanımlanmıştır: “Bir şeyi ekle tamamlamak, ulamak, ilave etmek.” (TDK Türkçe Sözlük: 2010). Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi ekleme işlevi, cümleye ilave edilmek istenen bölümün yüklemden sonraya bırakılmasıyla gerçekleşir.

2.6.1. Olumlu Ekleme

“hatta” sözcüğü ve “dA” bağlacının yüklemden sonra kullanılmasıyla olumlu ekleme yapılır.

2.6.1.1. “Hatta” Sözcüğüyle

Büyükhanım’ın eski çarşaflarından birini giy *hatta* (50).

Onlar da yok edilebilirdi *hatta* (347).

Ara sıra uğruyorlardı *hatta* (493).

2.6.1.2. “dA” Bağlacıyla

2.6.1.2.1. Bir İsimle “dA” Bağlacı

“Eee, Mart ne de olsa” diye ekledi, kış ayazları da ondaydı *yaz sıcakları da* (52).

Bu ismi, “y”sinin üzerine öyle kuvvetli bir şedde giydirek telâffuz etti ki Sofya da güldü *Vasili de* (230).

Bu “bir süre”nin ucu açık kalmıştı, bir saat de olabilirdi *bir gün de* (261).

Piruz heyecanlı bir sesle anlatıyordu oysa: Sasanî Kralı Piruz'un da yolu geçmişti buralardan *Büyük Kürus'un da* (339).

Geçmiş de yoktu *geleceği de* (372).

Dekabrist isyancılarından olduğu için tam otuz yıl Sibiry'a'da ömür geçiren Köylü Prens Volkonski de düşmüştü merceğinin önüne, güzeller güzeli şaire *Anna Ahmetova da* (427).

İstanbul'a gidebilse sanki Tebriz'i de özlemeyecekti *Taht-ı Süleyman'ı da* (475).

Büyükhanım'ı da Hacıbey'i de bırakmam, *Anuş'u ve Hasan'ı da* (509).

2.6.1.2.2. Bir zamirle “dA” Bağlacı

O da hayvan *bu da* (318).

2.6.1.2.3. Başka bir edatla “dA” Bağlacı

Boynu satır altında İsmail gibi *hem de* (197).

Adresler alınıp verildi *yine de* (212).

Fakat kimseye bir fenalıkları dokunmuyor *yine de* (399).

2.6.2. Olumsuz Ekleme

“Ne... ne” bağlacıyla yapılan olumsuzlukların ikinci “ne” ile başlayan söz öbeğinin yüklemden sonraya bırakılmasıyla olumsuzluğa dikkat çekilir.

Bizim haylazlar o kadar kendilerinden geçmişlerdi ki ne mümessili fark edebildiler *ne de ders odasının kapısında penceresinde birikmiş küçücük başların hep bir ağızdan makama başladıklarını* (38).

Ne bir otomobil geçiyor yanımızdan *ne de bir insan* (166).

O kadar yorgunum ki ne açlığımı fark edebiliyorum *ne susuzluğumu* (326).

Ama ne kalbi aklını ikna edebilmişti *ne de akli kalbini* (349).

Ne bir bardak su anlatmasını bölebildi ne çay *ne de şerbetler* (350).

Ne menzili vardı artık *ne de maksudu* (372).

Ne dilim geçer bundan böyle *ne de cebimdeki akçeler* (419).

Ama garip; ne Sofya Settarhan'ın kendisine neden evlenme teklif ettiğini ve o gece o odadan neden çıkıp gittiğini anlayabilmişti; *ne de Settarhan Sofya'nın kendisini "ne tür" bir aşkla sevdiğini* (450).

Belli ki ne senden bana çırak olur *ne benden sana efendi* (467).

Ne Settarhan Zehra'yı gördü o esnada *ne de Zehra Settarhan'ı* (489).

Ne senin anneannem olacak olman umurumda artık *ne de senin dedem* (513).

2.7. KURGULAMA İŞLEVİNİN BULUNDUĞU CÜMLELER

Devrik yapılarda kurgulama, “sanki” ile yapılır. Örneklerde de görüldüğü gibi...

Bir daha sersemledim, kanım damarlarımda dondu *sanki* (29).

Öyle büyüktü ki kaybettiği şey, doğum yatağındaki kızını ölüme verirken ruhunun kendisine ait olan yeri de sökülüp çıkarılmıştı içinden *sanki* (48).

Parçalanmış, dağılmış her hayatın hesabı bir parça ondan sorulurdu ve bir hayatın dağılması için yapılan şey kadar bir hayatın toplanması için yapılmayan şey de onun boynuna vebaldi *sanki* (50).

Ama şu kadar renk bu kaynamayı karşılamaya yetmezdi *sanki* (78).

Arapların, bu muazzam büyüklükteki halıyı parçalara ayırdığını, her birini ayrı ayrı sattığını, her parçanın sahibine bir hazine kazandırdığını bilmiyor muydu *sanki* (141)?

Hayatına ne diye girmişti *sanki* (172)?

Bu kadar papaza, diyakoza, rahibe gerek var mıydı *sanki* (232)?

Zehra ayaklarının ucuna dökülen bu saçları, bu kirlî yığını boş gözlerle seyretti, hiçbir şey görmüyordu *sanki* (315).

Biraz dikkatli baksam kum üzerinde develerin uzayıp kısalan gölgelerini göreceğim, kulak kesilsem çingırak seslerini duyacağım *sanki* (321).

Atölye ışığa boğulmuştu *sanki* (334).

Kalbine dolan nefret de, o aşkın kendisi de, cürüm de indirildikleri gibi kalbinin üzerinden kaldırılmıştı *sanki* (377).

Hatta Yıldırım bile Büyükhanım'dan sorulacaktı *sanki* (384).

İçimde bir yanardağ, derimin bütün gözeneklerini patlatarak lav püskürtüyor *sanki* (402).

Bir tiyatroyu tekmil ediyoruz *sanki* (411).

Ne kadar uzağa yürürse, ne kadar yorulursa geri dönmesi o kadar imkânsızlaşacaktı *sanki* (436).

Nalincılar, nalbantlar, kuyumcular, terziler, şekerciler, lokmacılar, kavurmacılar, çizmeciler, bakırcılar sırta kadem basmıştı *sanki* (472).

Bu ihtiyar, bu eksik beden iyice kurumuş, kavrulmuş, küçülmüş, kısalmış, bir daha eksik kalmıştı *sanki* (493).

Olanlar olmamıştı *sanki* (497).

Rüzgâr vursa alıp götürecekti *sanki* (516).

3. BÖLÜM : “NAR AĞACI” ROMANINDAKİ DEVRİK CÜMLELERİN YÜKLEMDEN SONRAKİ BÖLÜME GÖRE İNCELENMESİ

3.1. YÜKLEM SONRASI ÖGE SAYISINA GÖRE DEVRİK CÜMLELER

Bu bölümde yüklemden sonra bulunan öge sayısına göre sınıflandırma yapılmıştır. Yüklemden sonra kaç öge bulunduğu, bu ögelerin neler olduğuna göre inceleme yapılmıştır.

3.1.1. Yüklemden Sonra Bir Öge Bulunan Cümleler

3.1.1.1. Özne Dolayısıyla Devrik Cümleler

Taht-ı Süleyman’dan gelmişti bu mektup (11).

Fakat huzursuzum ben (12).

Hayal meyal hatırladığım dedemin hikâyesi mi benim huzurumu kaçıran (12)?

Affedilmeyecek bir hata mı işlemişti ki ikinci vatanında kurduğu yuvaya, tütürdüğü ocağa rağmen unutmadığı anavatanına mektuplar yazıp dursa da gelmezdi bu mektupların cevabı (12).

Dönmemişti o (12).

Bir haber, bir rabita, bir gönül bağıydı bütün istediği (12).

Kesin bir sükûtle bölünmüştü o tek mektubun kurduğu köprü (12).

Trabzon’daki İran konsolosunun bulduğu, üniversitede okuyan Fars bir öğrenciydi Menije (12).

“Tamam Settarhan Amca” demişti Menije (13).

“Yaz kurban” derdi dedem (13).

Dimdik, hâlâ çakı gibi bir adamdı benim dedem (13).

İki ırmak onlar (14).

Benim var olmam için birbirine doğru akmış bu iki ırmağın birleştiği yerde milyonlarca ihtimal arasında mümkünlerden bir mümkünüm sadece ben (14).

Bir selam gülümseyişi bu (17).

Kıpkızıl akan lavları uzaktan göstererek beni bir yanardağın kıyısından geçiriyor Yasemen (18).

“Ateşdan” diye fısıldıyor Yasemen (18).

“İçerişehir, Bakü’nün en eski iç halkası” diyor Yasemen (18).

Ama laf olsun diye de değil, çok güçlü bir istek bu (19).

Gülümsüyor “Bakı”nın ruhu (19).

Ne kadar kolaymış bunca yıl cesaret edip de niyet bile edemediğim o büyük yolun kapısının önümde açılması (20).

“Tebriz’i ve Tiflis’i görmeyi çok mu istiyorsunuz hocam?” diye soruyor Yasemen (20).

Demek hâlâ üzerinde durulacak bir istek bu benimki (20).

Dedem öldükten sonra onun evinde bulunan, yer yer paslanmış, eğrilip bükülmüş bir kutu bu (25).

Fakat ne kadar ağır bir azlık bu (25).

Az ama bu azlıkta ayrılıyor birbirinden benim hatıramda kalmış bir ihtiyar adamla onun bir zamanlar olduğu civan delikanlı, roman kahramanı (25).

Kendime bir çay demliyorum, Bakü’nün çayı bu (26).

“İsmail dayım bu vapurla Balkan Harbi’ne gitmiş” derdi annem (26).

“Bunun ne zaman olduğunu bilmiyorum” derdi annem (26).

Ama başka türlü bir netleşmeydi bu (27).

“Bugünün rüzgârında yıkanan mazi gülü” diyordu üstat (30).

Benim gözlerimle bakınca göz göre göre geliyor gelecek olan (31).

Kassandra lâneti bu (32).

Troya'nın son kralı Priamos'un kızıydı Prenses Cassandra (32).

İstisnasız hepinizin ölü olduğu bir zamandan geliyorum ben (32).

Henüz neler keşfedilmeden, icat edilmenden, neler yaşanmadan, neler olup bitmeden yaşayıp gidiyordum ben de (33)?

Dört tarafı dolaplar ve peykelerle çevrili, sıra sıra rahleler ve minderlerle döşeli bir derslikti bu (38).

Pazarkapı kumsalında, geniş bir bahçe içinde, iki katlı bir ev bu (43).

Karıncaların su içmeye inse incinmeyeceği günlerden birinde çekilmiş olmalı bu fotoğraf (43).

Temizlemek lazımdı bunu ama o söylemezse kimsenin umurunda değildi böyle işler (45).

“Ah bu pencere!” diye geçirdi içinden Büyükhanım (45).

Ama sudan sebeplerle olurdu bu (46).

Evine göz dikmiş bu yabancı pencereden oldum olası hoşlanmamıştı Hacıbey (46).

Nasıl görsün, sabahtan akşama kadar meşguldü kumaş tüccarı Aramyüs Efendi (46).

Demek buydu annemin hiç görmediği İsmail dayısı (47).

“Ama” diye yüzünü buruşturdu Zehra (48).

Tatlı tatlı gülümsedi Büyükhanım (48).

“Kız kısmının futbol temaşasında ne işi varmış?” diye itiraz edecek oldu Büyükhanım (50).

İyi de kız kısmına göre bir temaşa mıydı ki bu (50).

Üstelik toprak bir sahanın üzerinde bir topun ardından sağa sola koşturan futbolculardan daha çok kadınların heyecanı ile ilgiliydim ben (51).

Fakat bu sesler var ya, bu sesleri tanıyordu o (54).

“Nine!” diye yineledi İsmail (54).

Gözlerini açtı Büyükhanım (55).

“Bak ama ne kadar güzel” dedi İsmail (55).

Yine de gülümsedi İsmail (56).

“Ya sabır” çekti Büyükhanım (56).

İş bu raddeye gelince, “İsmi biliyor musun onun?” dedi Zehra (56).

“Hay anlatmaz olaydım o masalı” diye geçirdi içinden Büyükhanım (56).

Yıllar önce Urumiye’den Trabzon’a gelmiş ve Mevlevîhanlarıyla meşhur bir ailenin kızıydı Hafize Hanım (59).

Sofralar kalkarken Yıldırım’a döndü Büyükhanım (60).

Hacıbey’in 93 Harbi’nden emir eriydi Yıldırım (60).

Zehra’ya döndü Büyükhanım (61).

Hafize Hanım’ın bahsettiği şeyi, sonsuzluktan gelip yine sonsuzluğa giderken bir süreliğine bu kusurlu dünyaya uğrayan desenleri görmeye çalıştıysa da bir süre sonra uykuya daldı Zehra (62).

“Ben bilmem...” dedi Büyükhanım (62).

Haziran ortasında sıcaklar bastırıldığında “Kiraz mevsimi hiç böyle sıcak geçmezdi” diye şikayet ediyordu Büyükhanım (63).

“Şark Meydanı’na kervan konmuş herhalde” dedi Büyükhanım (63).

Hacıbey odasına çekilir çekilmez “İsmail!” diye seslendi Zehra (63).

“Efendim?” dedi İsmail (64).

Bu rengârenk insan kalabalığından daha çok develeri seyretti Zehra (65).

“İftara kadar Halil Safa Bey oğlumla biraz sohbet edelim” dedi Hacıbey (69).

Gözleri Rum'un, Türk'ün, Ermeni'nin aynı toprak üzerinde aynı ideallerle yaşadığı o saadet günlerinin hülyasıyla dolu, "Geçti o devirler." diye mırıldandı Hacıbey (73).

"Geçti o devirler" diye tekrarladı Halil Safa (73).

"Siz" dedi Hacıbey (73).

O günkü Meşveret gazetesinin Balkanlar'daki kaynaşmayı haber veren manşetini gösterdi Hacıbey (73).

Bu plansızlığın, bu hazırlıksızlığın, bu toyluğun ve macera tutkusunun neye mal olacağını adı gibi biliyordu Hacıbey (74).

"Güneşi ancak görebildik" dedi Celil Hikmet (75).

Öğrencisinin hevs ü heva dolu olduğunu, iki gün sonra bu işten bıkabileceğini peşinen söylemişti İsmail (76).

Ama Zehra'nın her gösterilene bakışlarını bir an bile kaydırmadan izlemesine bakınca onun pek de bıkcı olmadığını düşündü Celil Hikmet (76).

O anda kararını verdi Zehra (77).

Gerçi dün gibi bugün de sebepli sebepsiz odaya girip çıkmıştı Büyükhanım (77).

Henüz bir şey yapmamıştı Zehra (77).

"Hayret!" diye içinden geçirdi Zehra (79).

Bir sultan hanımı ağırlayıncaya kadar, halkı balıkçılıkla geçinen küçük, bilinmeyen bir beldeymiş Fol (83).

"Kal" dedi Büyükhanım (85).

Böyle gecelerce düşündü Büyükhanım (86).

Günler kısaltmaya, ikindiler daha erken, sabahlar daha geç okunmaya başladığında bile sürdü gitti resim dersleri (86).

Böyle bir şeyi daha evvel görmüş değildi Celil Hikmet (87).

Boş bulundum, avucumu açtım ben de (89).

Kim bilir kaç kez önündeki masada oturarak çay ya da kahve içtiğim, dostlarımı ağırladığım pastanenin duvarındaki resimdi bu (90).

Buradan siyah görünüyordu ama ben görmüştüm, mordu bu kareler (91).

Suretim görünmese bile tam şu köşedeyim ben (91).

Demek her zaman doğru değildi fotoğrafın, ruhun bile resmini çektiği (91).

Çok az şeyin kendisini otuz yıl öncesinden kurtarabildiği bir ülkede yaşıyorum ben (95).

Bir haritaya ya da fotoğrafa bakarak onun gerçeğini hayal etmekle geçmiş benim ömrüm (98).

“Hayır” diyor Şahapzade (101).

Tacir-i Tebrizî bu (103).

Kıymetli ile güzelin her zaman bir arada olamayacağını kestirebilecek kadar tecrübeli bir müşteriydi yaşlı Çerkez (105).

“Settarhan” diye tekrarladım ben de (106).

Böyle mi tamamlanmışım ben (106)?

Böyle mi dokunmuş kumaşım (106)?

Zerdüştî oldukları dönemlerde de İslâm olduklarında da “Kralların Kralı”ydı onlar (109).

Usturasını sol elinin başparmak tırnağında denedi İsfendiyar (112).

Aman beyzadem, bunun üzerini nereden bulup da sana versin bu fakir (114)?

Mirza Han’ın gözünden kaçmamıştı; kaytaran işçiler nasıl yakalanır, en iyi dokumayı yapan tezgâhlar diğerlerinden nasıl ayırt edilir, müşteriye halı nasıl gösterilir, diğer şehirlerdeki şubelerle nasıl bağlantı kurulur, kervan nasıl düzülür, nasıl yola koyulur bunların hepsini biliyordu Settarhan (115).

Hâsılı malını mülkünü, ticarethanesini kime emanet edeceğini, kimlere bırakacağını kara kara düşünenlere mahsus bir iç sıkıntısına kapılmadan, daha sağlığında yaslanacak dağı bulduğunu anlamıştı Mirza Han (115).

“Mavi taşlı olsun” diye ekledi Settarhan (117).

“En iyisi olacak” dedi Kirkor Usta (117).

Sonunda Settarhan’ın seçimini beklemeden, işlenmemiş, fındık büyüklüğünde biçimsiz bir taş diğerlerinden ayırdı Kirkor Usta (118).

“Ne zaman biter?” diye sordu Settarhan (118).

Başını salladı Kirkor Usta (119).

Müstesna bir parçaydı bu (120).

Ne kadar da hareketliydi Settarhan (121).

Önce porselen, çivit rengi demlikten bardağa dem koydu Settarhan (123).

Kukla devletin, kukla Şah’ın oyunu bu (124).

Yer yer dağınık, ipleri kopuk ama yakıcı bir oyundu bu (124).

Kalmayacakları yerde yol yapmaz bu gâvurlar (127).

Sen yollarını Ruslara yaptırırsan savaş zamanı yol aramakla vakit geçirmez onlar (127).

“Lâhavle” çekti Settarhan (129).

Mübalağalı bir hareketle ellerini dizlerine vurdu Settahan (132).

“Çözü çözmek erkek gücü ister” diye cevap verdi Azam (134).

Azam ilk sıranın zincirini atarken, “Kızlar!” diye ünledi Firdevs Usta (136).

Firdevs Usta’ya kalsa, yaşları on ile on sekiz arasında değişen akıllı bir karış havada aylaklardı şu kızların hepsi (137).

Allah’ım, bu kadar öğüdü, bu kadar sitemi, bu kadar öfkeyi nereden buluyordu bu kadın (137)?

Fakat “Ararız” dediyse de kilim örgüsü bitmiş bir halının ilk sıraya geçmeden bekletilmesinden hiç memnun olmadı Firdevs Usta (138).

Daha doğrusu kiremit kırmızısı da vardı ama kök boyalarla değil yeni moda sunî boyalarla boyanmış bir kırmızıydı bu (138).

Hazır geliyordu Alman boyaları (138).

Ama mümkün müydü böylesi (138)?

“Ben o uyduruk boyaları kullanmam” diye diretti Azam (139).

“Hüsrev’in Baharı’nı dokuyacak halin mi var?” dedi Mirza Han (139).

Bu esmer ele, parmakların arasından süzülen damlalara büyülenmiş gibi baktı Settarhan (140).

Kendi bakışından kaçmak için ortaya öylesine bir söz attı Settarhan (140).

“Değil” dedi Azam (140).

Neydi bir eli, diğerinden ayıran (140)?

Anlattı Azam (141):

İkindiye doğru uyandı Settarhan (141).

Kendi bakışından kendi akışından bu kez korkmadı, utanmadı da Settarhan (142).

“Biliyor musun Settarhan?” diyordu Azam (145).

Şu atkı iplerine benziyorsun sen (145).

Kürtçe ve Farsçayı öğrenilmiş saymazdı bile, toprağının dilleriydi bunlar (148).

Antikacılar çarşısıydı burası (149).

Antikacı Sohrab’ın dükkânını eliyle koymuş gibi buldu Settarhan (150).

Settarhan’ı bir alay-ı valâ ile karşıladı, ağırladı, azizledi Antikacı Sohrab (150).

Ama evet, göstermelikti bütün bu camekânlıklar (150).

Gelmiş geçmiş kumaşların en güzellerinden biridir bu (151).

Kendisini bekleyen Serbülend'e baktı Settarhan (151).

Anasının kollarında bir an boğulacağını sandı Settarhan (153).

65-70 yaşlarında, saçları kınalı, yerinden kıpırdaması bile hadise olan, iri yarı, devlet kapısı gibi bir kadındı Settarhan'ın anası (154).

Doğruydu ateşin bütün karışık unsurları birbirinden ayırdığı, her birini kendi asliyetine döndürdüğü (155).

Varlığın biraz da zulüm görünce kendi gerçeğini idrak ettiğini İstanbul'da öğrenmiş, Bakü'de anlamıştı üniversiteli genç (155).

Tezgâhının başına dönmek için yerinden kalktığında, “Dur” dedi Settarhan (157).

Her zaman geçirdi atölyelere, kimse bir şey demez, kimsenin dikkatini çekmezdi bu geçiş (157).

Sözüne sadık kalmamaktansa ölmeyi yeğlerdi Mirza Han (158).

Bu serveti bu şöhreti kolay elde etmemişti Mirza Han (159).

Az değildi ki İran'ın Zerdüştileri (161).

O sırada “Gidelim mi hocam?” diyor Şahapzade (165).

O yüzden kalbimin kamaşması anlatılmaz; kolay kolay kimseye nasip olmaz ki bu (166).

Yüksek surların arkasında alabildiğine geniş, neredeyse şehir büyüklüğünde bir alan bu (167).

Çocukluğu bir ateş tapınağının kalıntılarına bakarak geçen, toprak arasından mavi çini toplayan birinin izini sürüyorum ben (168).

Settarhan bu (168).

“Hoş geldiniz” diyen genç bir sesle açtı gözlerini, çöl rüzgârı gibi uğultulu, sıcak bir sestir bu (171).

“Ben Piruz Mansurî” dedi genç adam (171).

“Mûbedler geldi” dedi Piruz (172).

“Neden?” diye sordu Settarhan (175).

“Düşünceler, kelimeler ve işler” diye tekrarladı Settarhan (178).

Sonsöz mührüdür o (179).

Kitabımız vardır, ehl-i kitabız biz (180).

“Doğayı kirletmemek için” dedi Piruz (181).

“Bilmez miyim?” dedi Piruz (183).

“Gelirim” dedi Piruz (183).

Sabahleyin, kenara diklenmiş halıyı gösterdi Piruz (183).

Semadan yakıldığına inanıldığı için asla söndürülemez olduğuna da inanılan Zerdüşî ateşinin asırlarca parladığı en önemli merkezlerden biriydi Taht-ı Süleyman (183).

Böyle bir keder evinde bile nedensiz gülümsemek istedi Settarhan (184).

Ertesi sabah Tebriz'e kalkan bir kervana katıldı Settarhan (185).

“Keşke görseydim” dedi Nizam (188).

Çok da güzelmiş o ev, öyle anlatırdı eskiler (188).

“Senin sorduklarını belki Behzat Amca bilir” dedi Mevlûd (189).

Kaç yaşlarında Behzat Amca (189)?

Yanıdakini soruyorum ben (190).

Hem Azam'ın aşkı Settarhan'ın içinde böyle büyürken, “Settarhan'ın Rus sevgilisi” nasıl olabilirdi bu (190)?

Bu mu İsmail'i götüren gemi (191)?

“Neymiş o istek?” dedi Hacıbey (196).

“Nine” dedi İsmail (196).

Ölmeyi bayılmak mı zannediyorsun sen (196).

Yukarı, sofaya çıktı Zehra (197).

Denizin en fazla azametli, dalgalı, dağ halini severdi Zehra (199).

Dalgalar, içinde buldukları geminin üzerinden aşırıyordu ki ter içinde uyandı Zehra (199).

Neşeydi, sevinçti fırtınalı deniz (199).

“Deniz Rize'ye doğru akmaya başladığında fırtına kopar” derdi Büyükhanım (200).

Ufuktaki gittikçe büyüyen ve yaklaşan bembeyaz dağlar gibi dalgaları seçtiğinde bu gelenin alışıldık fırtınalar gibi olmadığını anladı Zehra (200).

Şerbetler, çörekler ikram edilirken Hafize Hanım'ın yanına sokuldu, kulağına eğildi Büyükhanım (202).

“Büyükhanım” dedi İranlı Hafize Hanım (202).

Rüzgârın kuzeyden estiğine bakılırsa Karadeniz'in en büyük fırtınalarından biriydi bu (204).

Fatih Sultan Mehmed'in Çatalca için, “Bu şehri Allah'a emanet ettim” dediğini hatırlattı kumandan (206).

Ama Kâhin Prenses Kassandra'yım ben (211).

Bundan sonra artık hem rehberimiz hem şoförümüz Selman Bey (213).

Açık bej zemin üzerine mavili kırmızılı renklerde dokunmuş, tepeliği gibi görkemli kuyruğunu da açmış bir tavuskuşu bu (214).

Nereden gelir nereye gider bu insanlar (215)?

Hemi aşkem hemî süzem, diye başlayan dizeyi okuyor Irac (217).

Rus sokağına giderken Dağıstan Tekkesi'nin önünden geçti Settarhan (218).

İşaret parmağını sallayarak bir iki kelime etmeye kalktıysa da arkasını getiremedi ki Settarhan (220).

Kadehler, kahkahalar, dumanlar, şarkılar, gürültüler, bulanmış zihinler ama taze heyecanlar arasında, “Ben Settarhan” diye elini göğsünün üzerine koydu Settarhan (220).

Yanılmamıştı Settarhan, bulduğu her taşın üzerine çıkararak nutuklar çeken, her boş duvara yazılar yazan, üçü bir araya gelince gürültülü ihtilâl şarkıları söyleyen, burada “ihtilâl” sözcüğünü haykırdığında iki adım ötede ihtilâlin kopacağına inanan gençlerdendi bunlar (221).

Fakat onun bıyık altından gülümsediğini başı önünde, elleri kucağında sofranın örtüsüne bakarken bile fark etti Settarhan (223).

Gürcülerin mi Osmanlıların mı Rusların mı, çıkamadı işin içinden Settarhan (225).

Fakat nasıl olacak bu (229).

Genç bir kıza alınacakmış bu hediye (230).

Kadınların selâm duraklarında üç parmaklarını birleştirerek istavroz çıkarışlarına, ikonlar önünde gözleri açık dua edişlerine bakarken gayriihtiyarî sağ elinin ilk üç parmağını birleştirmişti Settarhan (231).

İnanırsam da hiçbir kilisenin dizginlerine gelmez benim inancım (232).

Bir çocuğunkini andıran bu bedenın nasıl bu kadar yiyebildiğine şaşırđı Settarhan (233).

Bir kartpostala benzetti Settarhan manzarayı ama bu kadar masum değildi hiçbir şey (233).

“Nasıl bu kadar emin olabiliyorsun?” diye sordu Settarhan (233).

“Kitapçı dükkânını o yüzden mi açtın?” diye sordu Settarhan (234).

Çünkü Batum'da da Petrograd'dan farklı değildi manzara (234).

Anlık rüzgârlarla değişiyordu siyasetin yönü (234).

Elinin tersiyle ilgilenmediğini ima eden bir işaret yaptı Settarhan (237).

Bir an için bütün bu hikâyelerin gerçek olduğunu varsaydı Settarhan (237).

Otele gelince sikkeleri evirdi çevirdi Settarhan (238).

“Öyleyim” dedi Settarhan (239).

Fark etmez kimin kalbinde kıpırdarsa kıpırdasındı ama yeter ki çıksındı böyle bir yangın (240).

Ama ne Âşık Kerem'in ne de İmam Ali'nin menkıbelerine benziyordu bu (241).

Ertesi gün akşama doğru neftî renkli petrol tankerleri kadar asker sevk eden trenlerle de dolu, ana baba günü bir gara indi Settarhan (242).

Buradaki dükkâna da telgraf çekmiş, geleceğini bildirmişti Settarhan (242).

Günler olmuştu Azam'ı görmeyeli (244).

Nerede görse bu mükemmel renk ve desenleri, bu kusursuz düğümleri, milim sapmayan atkı ve çözgü iskeletini tanırdu Settarhan (244).

“Yarın yolcuyum” dedi Settarhan (245).

Elini alınına vurdu Settarhan (245).

Neydi şu kitabın adı (245)?

Kalktığı sandalyeye yeniden oturdu Settarhan (246).

“Puşkin okuyan bir hamamcı” diye geçirdi içinden Settarhan (246).

Bütün bunları nereden mi biliyordu Cafer (246)?

Bu kez “Ana, su!” diye bağırdı genç zabıt (249).

El at sen de (250).

Balmumu kadar sarı fakat ürkütücü derecede güzel, gencecik bir yüzdü bu (250).

Başını vagonun camına dayadı Settarhan (251).

İstasyon dışına çıktıklarında, “Nereye efendi?” diye sordu arabacı (252).

Settarhan bu kâşanelerin şöhretini bilirdi; çoğu yoksulluktan gelerek petrol zengini olmayı başaran Azerbaycanlı neft milyonerlerinin ardı ardına dizilmiş konaklarıydı bunlar (253).

Böylece Bakü içinde uzun bir yolculuğa çıkmak zorunda kaldı Settarhan (253).

“Adın ne senin arabacı?” diye sordu Settarhan (253).

“Sür bakalım Necef” dedi Settarhan (255).

Neft milyonerinin malikânesine geldiklerinde ise kapıyı açan uşak Settarhan'a öyle bir baktı ki, “Acaba milyonerin kendisi bu mu?” diye geçirdi içinden Necef (255).

Arabaya binerken düşünceliydi Settarhan (256).

Meşhur Mehmet Emin Resulzade'nin gazetesiydi bu (256).

Aras nehrinin kuzeyine geçen yüzlerce İranlının, Azerbaycanlının da toplandığı yerdî Karaşehir (256).

Neden sonra yola devam edebildiklerinde, az ileride, eteklerini dizlerine kadar sıyrarak suya girmiş kadınları işaret etti Necef (257):

Nobellerin devasa armasını göstererek "Geldik beyzadem" dedi Necef (257).

“Nobellerin arması Surahanı tarafındaki ateşgedenin resmidir” dedi Necef (258).

Sabah serininde, “Nereye efendi?” diyen Necef'e “Ateşgâh'a” dedi Settarhan (258).

Kafkasya'nın en yalnız ülkesiydi Azerbaycan (259).

Sofya'nın bahsettiği kaynayan Rusya'nın bütün yüzleri gibiydi bu yüzler de (260).

Yollara düşmüş, ev ocak ne varsa arkalarında bırakmış, ta Petrograd'dan Batum'a giden matbaa işçileriydi bunlar (261).

“Gazete mi?” diye hayretle sordu Settarhan (261).

Çayhanede Settarhan'ı Rus matbaa işçileriyle tatlı bir sohbe dalmışken görmüştü Mehdi (262).

Şunun şurasında Batum'dan birkaç adım ötedeydi Trabzon (262).

Yüksek sütunların taşıdığı mavi çinili bir kubbenin altındaki lâhitte yatıyor Hafız (265).

Alev alev yanan mermer bir lahit Hafız'ınki (266).

“Dedi: Hafız sus, bu da geçer” diye mırıldanıyor biri (266).

Dün gelmişti haber (271).

Hikmetinden sual olunmazdı elbet Yazdan'ın ama belâ bu (272).

Usanmamıştı Hacıbey (273).

“Ya Siranuş, komşum?” diye korkuyla sordu Büyükhanım (277).

“Bir damla çocuğu var mı Büyükhanım?” dedi Hacıbey (277).

Aramyüs'le ilgili bir dedikoducuk olsun duydunuz mu siz (278)?

Böyle iyilik görmedim ben (279).

Yetimhanede de ölür benim yavrum (279).

O gece hiç uyumamıştı Büyükhanım (280).

Hacıbey, takma bacağı döşeğin kenarındaki duvara dikilmiş, kalkmaya yeltenince “Sen dur” dedi Büyükhanım (280).

İslâm değil misin sen (281)?

Ama yine de “Ben de gitmem” diye bir giriş yapmak istedi Büyükhanım (282).

“Heee” diye atıldı Yıldırım (283).

Hem “Zaman sana hiç ummadığını ve biriktirmediğini getirir” buyurmamış mıydı Hazret-i Ömer Efendimiz (283)?

93 Harbi'nde Doğu cephesindeydi Hacıbey (284).

Bitmeyen, bitti zannedilen yerde daha yeni başlayan, azaplı, bıktırıcı, insanın takatini tüketen, tükenmiş takatini sömüren, emen bir yürüyüşü bu (284).

“Kangren” demişti doktor (286).

“Ne kadarsa” dedi Hacıbey (287).

Bunca dar zamanda hangi heybeyi hangi dengi hangi azığı hazırlayabilirdi Büyükhanım (288)?

Son kez evine, bahçesine, od'una ocağına baktı Büyükhanım (289).

Allah'ım, reva mıydı böylesi (290)?

Yılın bu aylarında yunus sürülerini görmeye alışkındı Büyükhanım (292).

Diğer arabaları takip ederek kıyıdan değil içeriden gitmeye gayret ediyordu Yıldırım (292).

Ürperdi Büyükhanım (293).

Cadı masallarının ürkütücü sahnelerinde görünen çaresiz elem katarlarına benziyordu bunlar (294).

Çift kişilik bir yataktı gece içinde uyudukları (296).

“Öyle yapalım” dedi Büyükhanım (297).

“Oraya gidelim” dedi Büyükhanım (301).

“Adı ne bunun?” diye sormuştu Zehra (302).

“Yaşmaklı” demişti dul kadın (302).

Remziye değil miydi bu (302).

Aladurbiye'de yüksek köylerden ineğini, öküzünü alıp deniz kenarına inen köylü kadınlarla, genç kızlarla dolu bir bayram yerine dönerdi kumsallar (302).

Ama beterin de beteri var, bunu da gördü Büyükhanım'ın gözleri (303).

Ölenler ölmüş, geçenler karşıya geçmiş, düne göre biraz daha tenhalaşmıştı kıyı (304).

En zor, en acılı, en dehşetli zamanlarda, en dar vakitlerde bile namazını terk etmemişti Büyükhanım (304).

Geri çevirdi kavmini Büyükhanım (304).

Karşıya geçerlerken arkada kalan kıyıya uzun uzun baktı Büyükhanım (305).

Siranuş'u düşündü Büyükhanım (307).

Oysa bir an önce kafiye varmaları gerektiğini çok iyi biliyordu Büyükhanım (310).

“Çabuk olalım” dedi Büyükhanım (310).

Göğüslerinde çapraz fişeklikleri, sırtlarında eğri tüfekleri, uzun çizmeleri, kara sakalları ile eşkıyalardı bunlar (310).

Konak yerinde tepeden tırnağa çiçek açmış bir erik ağacının altına oturduklarında elini torununun alınına koydu Büyükhanım (313).

Heybesinin dibindeki kinin tabletlerini çıkardı Büyükhanım (313).

“Ah evlâtçığım” diye mırıldandı Büyükhanım (313).

Kırmızıya yakın, berrak, sıcak bir suydı bu (316).

“Hepsini biz mi yürüdük?” dedi Zehra (319).

Nihayet otele varıyoruz, kervansaraydan bozma bir otel bu da (322).

Bir yer arıyorum ben (323).

Üç kat daha sarp, on kat daha sıcak burası (323).

Ben bunları tecrübe ettiğimi sanıyordum fakat bedensiz bir bilgiymiş bu (324).

Çünkü o gün Settarhan ve Piruz, akılları geride kalsa da Sessizlik Kulesi'nin dar ve dik patikasından aşağı inerlerken, gölge ben çoktan süzülmeştüm ağır demir kapının aralığından içeri ve dünya gözüyle kimsenin görmediklerini görmüştü şu gözlerim (325).

Nerelerden geçmişim ben (326)?

“Piruz geliyor” dedi Settarhan (331).

“Burada mı kalacak?” diye sordu Mirza Han (331).

Hem bildiğin Mecusiler gibi değil Piruz (331).

Bu kez “Neden geliyor?” diye sordu Mirza Han (331).

“Beni özlemiş” diye gülümsedi Settarhan (331).

Yolu Taht-ı Süleyman ateşgâhının önünden her geçtiğinde düşüncelere dalmış, bu çetrefili kendince halletmişti Mirza Han (332).

Özel bir bağdı ateş bağı (332).

Sabah, çorbasını bitirdiklerinde “Bugün artık Taht-ı Süleyman'a gidelim” dedi Settarhan (333).

Ama siparişlerini başka ağızlara emanet etmek istemeyen, halısının gidişatını kendi gözleriyle görmek isteyen müşterilere açık bir muafiyet alanıydı atölye (334).

Bu körlüğe sorgusuz sualsiz düşüverdi Piruz (335).

Halı tezgâhının başında dikilip kaldı Piruz (335).

Görmemesi gerekeni görmüştü Piruz (335).

Bundan sonra Piruz nereye Azam orayaydı; olsundu olacak olan (337).

Taht-ı Süleyman'a, Azam'ın göklerini kaplasa da gölgesi yere düşmeyen tül bulutlarının altında vardı Settarhan'la Piruz (339).

Başlığını çıkardı, alnını, saçlarını rüzgâra verdi Settarhan (340).

En sönmez zannettiğiniz anda Mekke'den esen bir rüzgârla ebedîyen sönmedi mi Kisra'nızın ateşi (340)?

Yezd'deki Settarhan değildi bu (341).

Öncelik sonralık, sıra saygı, hak hukuk dinlemezdi o (341).

Sustu Settarhan (341).

Sükûtun ikrardan geldiğini biliyordu Piruz (341).

Gölün kıyısında bir taşın üzerine oturdu Settarhan (342).

“Dikkat et düşmeyesin” dedi Settarhan (342).

Atölyeye koştuğunda Azam'ın sekisini boş buldu Settarhan (344).

Korkudan dili tutulmuş kızlara baktı Settarhan (344).

“Hüdâhafız” diye geçirdi içinden Settarhan (344).

Mezarlarda ailenin büyük büyük babalarının kurumuş kafataslarının göz çukurlarından kanlı yaşlar aklığını ve o yaşların mahşere değin kurumayacağını sanki şu an, şimdi görüyormuş gibi anlatıyordu Mirza Han (346).

O kadar fazlaydı ki bu muhabbet, ondan boşalan yer sadeleştirilmiş bir duyguyla doldurulamazdı, mutedil bir yağmurla yıkanacak gibi değildi bu kir (346).

Az evvel Mirza Han'ın sırlını yasladığı minderlere baktı Settarhan (347).

Ortadan ikiye bölünmüştü Settarhan (348).

Benim tek başıma karar veremeyeceğim denli karışık bu iş (348).

O gece bir rüya gördü Settarhan (349).

Bundan yıllar yıllar evvel büyük bir kapının önünde benzer bir rüya görmüş, o kapının önünde kalakalmıştı Çiçek Hanım da (350).

Gücü olsa, dizlerinde atılacak bir adımın dermanını bulsa, yüz geri o rüyadan çıkıp giderdi Çiçek Kız (350).

Ellerini çekti Çiçek Hala (350).

Üsteledi Çiçek Hala (351).

Zamanında bir masalın kaybetmeye mahkûm kahramanı ama biraz da o kaybın tam sebebi gibi, fukara sevdiceği gözünü karartıp da dağları delmeye, hiç olmazsa o yolda ölmeye kalkışamadığında, Çiçek'ini o masalın mutsuz sonundan çekip çıkaramadığında hep bir mucize olmasını bekleyip durmuştu o da (351).

Attı adımını Settarhan (352).

Tebriz'de doğruca Kapalıçarşı'ya gitmişti Settarhan (353).

Kapıya yanaştı Settarhan (353).

Fazla göze çarpmadan ateşe, ocağa yakın boş bir yere ilişti Settarhan (354).

Sırtında kirli, yakasız bir gömlek, ayağında bol bir pantolon, yüzü kemikli, gözleri kuytu, saçları yarı dökülmüş, yaşı olmayan bu adama ilgiyle baktı Settarhan (354).

Hançer gibi delici, kılıç gibi keskin, hazin bir “yanık hava”ydı bu (354).

Geceler boyunca sürerdi Kerem ile Aslı'nın hikâyesi (355).

Kaç gecede anlatılırdı Ermeni keşişin kızı Karasultan'ı seven Ahmet Mirza'nın hikâyesi (355)?

Kıvrak anlatıyordu âşık (355).

Fakat bazen dinleyicilerin çoğu öyle ihtiyar, öyle kanları ve kalpleri donmuş, öyle kendinden geçmiş adamlar olurlardı ki Kerem ile Aslı'nın o geceki bölümünü bir ahlâk risalesine dönüştürerek anlatıverirdi, yoksa bu pirifânilerin umurlarında olmazdı aşk (355).

Bu gece de hem söylüyor hem de nabza göre vereceği şerbetin kıvamını kestirmek için dinleyenlerini gözden geçiriyordu âşık (355).

Kerem'in akıbetini hikâyenin sona ereceği gece anlatacaktı âşık (356).

Eğri büğrü yazıya bakılırsa Sehend ağabeyinin oğlu Ali Ekber'e yazdırılmıştı bu mektup (357).

A oğul, hiç babanı düşünmez misin sen (357)?

Demek Tebriz'e kadar varmıştı ve demek doğruydu Settarhan'ın bundan sonra başını yerden kaldıramayacağı (358).

“Canım sikkın, sus!” dedi Settarhan (361).

Hep böyle kalsaydı, hiç kendine gelmeseydi Settarhan (362).

Dağıstan Tekkesi sokağının başına gelmişti Settarhan (362).

“Onu bilmem” diye gülümsedi mürit (363).

“Başım üzere” diyebildi Settarhan (364).

Demliğin üzerine su çekerken bir an tereddüt etti Settarhan (365).

Önce demi döktü Settarhan (365).

Uzun, içli bir ilâhiydi bu (365).

Bir öfke, ama bu kez bambaşka bir öfke, Piruz ve Azam'a karşı sadece gittikleri ve giderken Settarhan'dan alıp götürdükleri için değil; geride bıraktıkları için de büyüyen bir öfkeydi bu (367).

Taht-ı Süleyman'a dönüyorum ben (367).

Eve gitmedi Settarhan (368).

Piruz'un eli Azam'a uzanırken bir kez daha gölün bulanık sularına baktı Settarhan (369).

Dağistanlı Nakşî Şeyhi'nin dergâhında sükûnete erecek kıvamda da değildi Settarhan (369).

Azam'ın gölgesini bir kenara ayırdı Settarhan (370).

Ondan mı soruluyordu bin sülâlenin yüz bin erkeğin namusu (370)?

Serbülend'i mahmuzladı Settarhan (372).

Geceye kalmıştı Settarhan (373).

Tebrizli âşıkların hikâyelerindeydi yazgının seri bir dönemecinden sonra çöle düşmek, âh olup tutuşmak, küle dönmek, elin eylediğini, dilin söylediğini unutamamak, bir hayatı bütünüyle feda etmek (374).

Sırtlarındaki tüfeklerin, bellerindeki dizi dizi ve göğüslerindeki çapraz fişekliklerin parıltısına bakılırsa, dağların gündüz sakini olan tacirlerin, kervancıların hiç bilmediği geceye ait adamlardı bunlar (374).

Aynı dilin bambaşka bir coğrafyasında bükülmüştü bu sesler (375).

Çayhanelerde onlara ilişkin anlatılan yarı gerçek yarı masal, göz yaşartıcı, ürkütücü hikâyeleri hatırladı Settarhan (375).

Kendisini çok yabancı, çok farklı bir dünyanın eşiğinde fakat yine de emniyette hissetti Settarhan (376).

Kendi yarasının üzerinden bir bulut geçirdi Settarhan (376).

Katlanılmaz acıları vardı bir, bir de kendileri (376).

“Ağaçlara fazla güvenme” dedi Fazıl Reis (377).

Sınırdan geçerken pasaportunu kontrol eden yarı sarhoş Rus subayların yüzüne endişeyle baktı Settarhan (377).

Ölümün hafif bir esintisiyle yerle bir olan küçücük bir aşk mıymış onunki (377)?

Çar'ın ordusunda bir Bolşevik o (378).

“Ben geldim” dedi Settarhan (378).

“Vasili yok mu?” diye sordu Settarhan (378).

Uyandığında, iki adımlık yolu ancak alabildiklerini söylemişti Saffet (384).

Bu belki'ye tutundu Büyükhanım (386).

“Gitmek mi kalmak mı daha zor?” diye geçirdi içinden Büyükhanım (386).

Doğru yere gelmişlerdi, burasıydı Hamidiye Etfal Hastanesi (387).

Kapı hatifçe tıklayıp da şu çocuk hemşirenin başı içeri uzanarak ardından biri yaşlıca ikisi gencecik üç kadın ürkekçe odaya girdiğinde kimin geldiğini hemencecik anladı hekim efendi (388).

Kendisini bıraksa altından kalkamayacağı bunca acıya mukabil, kalanlara birazcık faydalı olmak adına bir mukavemet duygusu geliştirmeyi öğreneli çok olmuş, gözleri ele verse de merhametini kalbindeki kabukların altında saklamayı öğrenmişti Hekim Binbaşı (388).

Az değildi kapısına düşüp de oğlunu, kardeşini, babasını, kocasını arayan kadınların sayısı (388).

“Hekim Efendi” diye başladı Büyükhanım (389).

İkisinin doğum tarihi uymadı, birinin baba adı (390).

O defterdeydi İsmail'in kaydı (390).

Kapkaranlıktı gökler (396).

Gözleri çukura kaçmış, avurtları çökmüş, elmacık kemikleri fırlamış, irileşmiş bir yüz bu (400).

Kim bunun sorumlusu (400)?

Kimin üzerine kesilecek bu hesap (400)?

Korkmuyordum ki, gönüllüydüm ben (401).

“Zafiyet-i umumî neticesi tevakkuf-ı kalpten vefat” dedi Hekim Efendi, umumî zayıflık neticesinden kalp durmasıymış ölümünün sebebi (402)!

Gerçi trendeki gibi, kocaman kazanlarda şekeriyle birlikte kaynatılmış bir tutam çaydan ibaret bu da (408).

Çinko maşrapalara dökülüyor çayımız (408).

Hangi hataların sonucu ve hangi oğulun hangi babadan aldığı intikam bu (409)?

Bir Kalandar gecesi bu (410).

"Çaylak fırtınası" diyorum ben (411).

Vay sen misin bahar geldi sanan (411)!

Sofranın başında hamsili pilavı açarken, “Kalandar” diye söyleniyor Büyükhanım (411).

Senin takviminde fırtınalar fırtınaları kovalıyor Büyükhanım (411).

"Hiç" olmadığını pekâlâ biliyor, Yasemen bu (415).

Her zamanki kıyafeti bu (421).

Hemen arkasında sağlam bir fidan gibi ayakta duruyor Settarhan (421).

Geçen aylar, Sehend Dağı'nın zorlu zirvesinde ölümle burun buruna geldiğinde eğer yaşarsa kabuğunu kaldırmamaya karar verdiği yaraların üzerine bir tül çekmiş, Batum'da, hele de Sofya'nın yanında yeni bir hayatı yoklamıştı Settarhan (423).

Yirmi gün sonra döndü Sofya (423).

Hayır, hem aşk hem dostluk sınıfına da dâhil değildi bu duygu (423).

"Yakın mı?" diye sordu Settarhan (424).

"Yakın" dedi Sofya (424).

Petersburg'dan geliyorum ben (424).

"Şöyle buyurun" diye genç çifti içeri buyur etti Nikolay Aleksandroviç Olenin (425).

Gözlerinin önünden o kadar çok yüz geçmişti ki insanları bir bakışta tanıyabilir, kimliğini çıkarabilirdi Olenin (425).

Şu fotoğraf makinesinin karanlık kutusuna bir görüntü bırakarak yok olup gidenleri, bir daha yüzünü bile görmediklerini düşündü Petersburg'un meşhur fotoğrafçısı (426).

Ama hepsinden önemlisi Çar II. Nikolay'ın da bir fotoğrafını çekmişti Aleksandroviç Olenin (427).

Kendi makinesinin de eskiyeceğinden, çok daha kolay ve hafif olanlarının az bir zaman sonra imal edileceğinden adı gibi emindi Olenin (427).

1905 devrimine katılmış da sonrasını kazasız belâsız atlatmışları, burnu kanamadan, Sibiry'a'yı boylamadan kurtulanları da görmüştü bu makine (427).

"Bunlar da nedir Olenin Usta?" dedi Settarhan (428).

Birazdan göründü Sofya (428).

"Gerek yok" dedi Settarhan (429).

Işıkla yazmak değil miydi fotoğrafın manası (429)?

Böylesiydi münasip olan (429).

Ona göre bütün gözelerinden su fışkıran Petro'nun şehrinde, yine en iyi su üzerinde seyredebileceği için Neva'nın kıyısında kurulmuştu monarşinin kalbi (430).

"Öyle kavî bir kapı nasıl açılır?" diye sordu Settarhan (431).

"Mirza Han" deyince kanamadığını fark etti Settarhan (432).

Seni seviyorum, bunu biliyor olmalısın ama senin anlayabileceğin bir aşk değil bu (432).

"Her şey değişecek" diye devam etti Sofya (434).

Bir cehennem kaynıyorsa, çok anlamsız bir şey bu (434).

Yasak çizgisi; yüreği sabit duramayanlara göre bu (434).

Eskisinden daha cılız, daha kırık bir sestî bu (435).

Kendi eksiltilmiş ismini duymaktan yorulmuştu Settarhan (435).

Bu aşkı kendisine bir isim vererek aşikâr etmişti Sofya (435).

Gözleri birer alev parçası, yanakları alev olmasa onun taş kestiğini düşünebilirdi Settarhan (436).

Nereye gideceğini bilmeden sokaklarda dolaşmaya başladı Settarhan (436).

Neden sonra kendisini Sofya'yla birlikte gül küpeleri satın aldıkları Kuyumcu Sarafim'in dükkânının önünde buldu Settarhan (436).

Bu kavgaya rastlamasa gerisin geri o odaya Sofya'nın yanına döner miydi Settarhan (437)?

"Ama verdim" diye iki kelimeyi bir araya getirebildi kuyumcu Sarafim (438).

Kurtla kuzunun hikâyesini hatırladı Settarhan (438).

Kendi aralarında Türkçe konuştuklarını az bir kulak kabartmayla anlayabildi Settarhan (439).

Bunu düşünemedi Settarhan (440).

Şimdiye kadar dışarıdan seyrettiği ya da sadece kıyısından geçtiği şeyin tam içindeydi Settarhan (440).

"Biz" dedi Dikran (441).

"Haa!" dedi Settarhan (441).

Anadolu'nun ölüme yürüyen kabilelerinde bir anamı, bir babamı, yedi de kardaşımı bıraktım ben (441).

İntikam Tugaylarıyız biz (441).

Senin henüz görmediğin toprakların adamlarıyız biz (441).

Van Gölü'nün kıyısında doğdum ben (442).

"Taht-ı Süleyman'da" dedi Settarhan (442).

Ertesi sabah güneş henüz doğmadan "Kaç Gospodin, kaç" diyen bir sesle silkindi Settarhan (443).

Korkunun endişenin hüküm sürdüğü sınırların çok ötesine geçmişti Vasili (443).

"Peki Sofya?" diyebildi Settarhan (443).

Sağa sola kaçışmışlardır onlar da (443).

"Settarhan görmüyor musun?" diye bağırdı Vasili (444).

"Kapıda Rus bir er var" dedi Vasili (444).

Pasaportun yok, önemli değil, kaptan seni gizlice götürecektir ama kemerine sahip çık çünkü epeyce pahalıya mal olacak bu kaçış (444).

Zaten pul idi çarlık parası (446).

Var olduğu müddetçe vardır (449).

Aşk değildi bu (449).

Belli ki ne aklı ne kalbi Sofya'yı yarı yolda bırakmıştı şimdiye değin, hangi sefere çıksa fatihi o (449).

Fikirleri ve inancı gibi neşesinde de aşkında da terkinde de abartılı, her şeyinde saf ve duru, her şeyinde samimiydi Sofya (450).

Bir rüya olmalı bu (452).

Rusça biliyor muydunuz siz (453)?

Altın dişlerini göstererek gülüyor kadın (453).

Rutubet kokan uzun bir koridorun sonunda bir kapıyı açıyor kadın (453).

Bizi bir yere götürecekmış ama sonuca güvenenlere mahsus bir ketumlukla neresi olduğunu söylemiyor yaşlı adam (454).

Oteller de vardır ama pahalidir olar (460).

Çemil'dur da benim adum (460).

Firuzesinin rengi solmuş yüzüğü parmağına geçirirken "Çemil Kaptan. Ortahisar. Çerkez Arslanbey. Fukara babası" diye mırıldandı Settarhan (460).

"Kaç gece kalacaksın?" diye sordu hancı (460).

"Emanete bırakacak eşyan yok mu Acemoğlu?" dedi hancı (461).

"Hangi Asmalıkahve?" diye sordu adam (462).

Acıkmıştı Settarhan (462).

Ertesi sabah güneşle uyandı Settarhan (463).

İran'da tartışmasız çayhaneydi bu mekânların ismi (463).

"Evet" demişti vali (464).

"Geleceğimi nasıl biliyordunuz?" anlamında baktı Settarhan (466).

Ne iş yapar neye yararsın sen (466)?

"Halı mı?" diye dudak büktü Arslanbey (466).

Olurdu ama bir sözü vardı; sözü evirip çevirmedi Çerkez Arslanbey (466).

Yaldızlı fincanı tabağa bırakırken etraftaki müşterilere göz gezdirdi Settarhan (467).

Çerkez Arslanbey'in sesiyle kendine geldi Settarhan (467).

İyi iştir kahvecilik (467).

İstanbul'a geçeceğim ben (467).

Halk ressamlarının elinden çıkma imzasız, oransız resimlerdi bunlar (467).

Bütün dolapları indirdi, rafları teknil boşalttı beyzade Settarhan (468).

Birbiri üzerine yığılmış, zamanı geçmiş gazetelere uzandı Settarhan (469).

Bakü'den dönerken ara istasyonlardan birinde karşılaştığı matbaa işçilerini hatırladı Settarhan (469).

"Baş üstüne ustam" dedi Settarhan (471).

Çerkez Arslanbey'in ne demek istediğini biliyordu bilmesine de kazanı yüklenip çarşıya inince iyice anladı Settarhan (472).

Mumhane kapısından başlayarak kademe kademe yükselen, eğimli, merdivenli bir çarşıydı Trabzon çarşısı (472).

"O, Nasreddin Şah" derken acı acı güldü Settarhan (478).

Ne güzel at bu (479).

"Serbülend" diye mırıldandı Settarhan (479).

En son taşbaskısı bir İstanbul manzarasını en görünür yere astı Settarhan (479).

Bir halk ressamının elinden çıkma acemi bir resimdi bu da (479).

İstanbul'a gideceğim ben (480).

Şubat'ın yirmisinden sonra Erenköy'ndeki evde üç gece üst üste hepsi de feraha dair rüyalar gördü Büyükhanım (485).

Bu kafiye Samsun limanından hatırladı canından bezmiş delikanlı (486).

"Ne haliniz varsa görün" der gibi Masal'a yol verdi biletçi (486).

Günler sonra Reşadiye vapuru, Trabzon limanının açığına demir attığında rıhtıma varmak için bir kayığa atladılar, kolay olmadı bu iş (487).

Bu kılıksız, bu biçare, kavruk insanlar, bu sefiller güruhu; sahi kimlerdi bunlar (487)?

Biraz da onların desteğiyle ayakta kalabilmişti Trabzon (488).

"Evet" dedi genç adam (489).

Benim dedemdir kendisi (489).

Kalabalığın arasından sıyrılmaya çalışırken "Bir araba bulsaydık" diye mırıldandı Büyükhanım (490).

"Yoktur" dedi Mehdi (490).

Zehra, Anuş, Hasan, Yıldırım ve Masal'dan ibaret kfilesini bir kez daha önüne kattı Büyükhanım (490).

Birkaç adım atmışlardı ki koşturan Masal'a bakarak sordu Mehdi (490).

Elini kazara başına atsa bir avuç saç döküldüğünü, tırnaklarının yarıldığını, ön dişinin bir gecede çürüyüp ikinci gece düştüğünü de görmüştü Büyükhanım (494).

Ertesi sabah, evinde ilk kez uyumuş da uyanmış gibi, üzerine camdan bir yorgan atılmış da artık hiçbir gizli saklısı kalmamış gibi seher vakti uyandı Büyükhanım (495).

Bir o uyanıktı bir de Masal (495).

Döndü şu yarı virane eve baktı Büyükhanım (495).

Uzaktan bir bakıştı bu (495).

Niye ki bunca acı (496)?

Niye'leri, çünkü'leri zikretmekten vazgeçti Büyükhanım (496).

Her şeyi unutsa bile Harşit kıyısında ve cesetlerin yatağında geçirdiği o iki geceyi, duyduğu o sesleri unutamazdı Büyükhanım (496).

"Büyük bedel" demişti Büyükhanım (497).

Dilinin ucunda durdu cümle (498).

Onun macerasını bilmiyorsun sen (501).

"Orasını bana bırakın" dedi Cemile Hanımefendi (502).

"İşte şimdi orasını bana bırakın" diye yineledi Cemile Hanımefendi. "Haftaya cuma günü Halide Hanım'ın evine arabayla geliriz biz (502).

"Hiç öyle şey olur mu?" dedi içlerinden biri (504).

"Çıkar çıkar" dedi Çerkez Arslanbey (504).

Milyonlarca ihtimal arasındaki tek mümkünün gerçekleşmesi için yaşanmış bütün bunlar (507).

Çok uzak yollardan yürüyerek geldim ben (508).

Bunca yolu yürürken yaşımın üstünde büyüdüm ben (508).

Gül rengi, ebrulu bir kâğıdın üzerine talik hatla yazılmış bir kıtaydı bu (510).

"Âlâ" dedi Çerkez Arslanbey (511).

"Zehra Hatun" diye başladı Settarhan (512).

Gülümseyerek, nasırlarla dolu yanık elini uzattı, elimi uzattım ben de (516).

"Bu beden bu ağırlığı taşıyamamış, bu yüzücü bu derinden vurgun yemeden çıkamamış, bu ciğerler bu yüksekliğe patlamadan dayanamamış, bu beyin bu oksijen fazlasını kaldıramamış" dememişti kimse (516).

Bu yüzden ırmaklarımı akıtırken her yere fotoğraflar üzerinden gittim ben (524).

Fotoğrafa bakınca zaman aşırıyım ben (524).

Bu dünyaya sağlam gelip sağlam gideceklerden, düşmeyecek sürünmeyecek, günü gelince bir çınar gibi devrileceklerdendi o da (528).

Yumuşaktır kalbi (529).

"Eee?" dedi Behzat Amca (529).

Güldü Behzat Amca (530).

Gelecek zamanlı bir cümle kuruyordum ben (533).

3.1.1.2. Nesne Dolayısıyla Devrik Cümleler

3.1.1.2.1. Belirtisiz Nesne Dolayısıyla Devrik Cümleler

Ya adres diye bildiğim yerde bir alışveriş merkezi bulursam ya da katlı bir otopark veya müteahhide verilmiş bir apartman (95)?

Bir semaver söyledi, bir de nargile (354).

Yüklerini taşımak, gidecekleri kadar götürmek, bir tas çorba ikram etmek istiyordu, hiç olmazsa sıcak bir çay (488).

3.1.1.2.2. Belirtili Nesne Dolayısıyla Devrik Cümleler

Tümüyle sağlam kalmış bu Zerdüşti ateşgâhının ortasında yanan ateş kendine çekiyor beni (18).

Güler yüzlü bir kadın karşılıyor bizi (20).

Yavaş yavaş özetliyorum hikâyeyi (20).

Çok geçmedi, mahşeri bir gürültü doldurdu kulaklarımı (27).

Tellâl "Seferberliktir!" diye bir kez daha bağırdığında anladım durumun vahametini (27).

Ama sesim yoktu, duymazlardı beni (31).

Zaman zaman yaşadığım bir duygu, çok geçmeden bu seferberlik kalabalığının ortasında yakaladı beni (32).

Sonunda bıraktım bütün bunları düşünmeyi (33).

Kitapçı Hamdi'nin, Trabzon'un bu meşhur kitapçısının, adını o kadar işittiğim dükkânın önünden geçerken bu yaşadığımın ne olduğunu artık düşünmeyecek, nasıl taşıyacağımı hesaplamayacak denli tatlı duygulara bırakmıştım kendimi (35).

Dersliğin açık kapısından içeri uzattım başımı (38).

Kan bastı bedenimi (41).

Tespîh taneleri gibi yan yana dizilmiş kadınların meydanda oynanan maçı seyrettiğini görünce anladım bu şehirde daha o zaman bile futbolun kan gibi damarlardan aktığını (51).

5 Mart'a bakılırsa yağışlı Temmuzlardan biri bekliyordu onları (53).

Demek ki Kasım başında alışılmadık bir fırtına bekliyordu onları (54).

Sıkıntıyla öteye itti süsen demetini (67).

Beğenmediğiniz İttihat ve Terakki sayesinde öğreniyoruz bütün bunları (70).

İstanbul'da Mühendishane yıllarında mektebin bütün öğrencileriyle birlikte katıldığı selamlık törenlerinden birinde bir an için görebilmişti o heybetli adamı (70).

Çok, çok kötü günler bekliyordu bu ülkeyi (74).

Yumdu gözlerini (82).

Bu güzelliği başkalarının da fark edebileceğine dair hissettiği duygu büyük bir korkuya bıraktı yerini (87).

Büyükhanım'ı öyle bir sıcaklık öyle bir ter bastı ki ben bile olduğum yerden fark ettim hararetini (89).

Ancak dokuyan bilir bir parmaklık mesafeye kaç düğüm sığdırdığını (105).

Biz hükümet binasının önünden geçerken mavi ceketleri, kiremit kırmızısı pantolonlarıyla askerî bandonun "Şehinşahımız" marşını çalmaya başladığını duymam ise acı acı güldürdü beni (109).

Kim dinler seni (125)?

Başını Settarhan'ın omuzuna bırakıyor, usulca kucaklıyordu onu (141).

Eğilip onun yüzüne bakıyordu Settarhan ama bir türlü göremiyordu bu yüzü (141).

Bir daha açtı Hafız'ın Divan'ını (146).

Kurtulduktan sonra bu kez Çiçek Hala'nın kollarında buldu kendisini (153).

Çöl ile gök gibi buldular birbirlerini (182).

Elimle koymuş gibi buldum onları (187).

Deniz fena tuttu onu (205).

Anlayacağın İstanbul ve Gülcemal, ağırladık, azizledik birbirimizi (206).

Taht-ı Süleyman'a götürürdük seni (212).

Tuttu kendisini (219).

Kim söylemiş bunu (245)?

Arabalara kadar taşıyalım şu garibanları (250).

Ne yapacaklar bu kadarcık nefti (257)?

Trabzon'daki Rus takviye kuvvetlerinin komutanı General Schwartz çağırmişti onları (261).

Bıraktım düşünmeyi (263).

Bir sandalyeye oturtmuşlardı onu (273).

Agop'a ben mi söyledim çetelere katılmasını (278)?

Namahrem mahalline nasıl sokarım sizi (281)?

Kop Dağı'nın eteklerine vardıklarında mevsim sonbahar olmasına rağmen erken bastıran bir kışın tam ortasında bulmuşlardı kendilerini (284).

Bu hicranlı kafilenin en çok da köprüsüz dereler kesiyordu önünü (294).

Çünkü Harşit'in üzerinde o vakitler bir köprü yoktu, halk, "kelek" adı verilen bir tür kayıkla tutardı karşı kıyıyı (300).

Telâş sardı Büyükhanım'ı (310).

Büyükhanım asıl kıyametin bu sessizlikte koptuğunu kestirebilecek kadar tanıyordu torununu (313).

Diğerleri siyah bir bulut gibi takip etmişlerdi onu (325).

Yüzü kan içinde kalmış bir akbaba kanatlarını açıp gagasını kızgın taşın üzerinde bir o yana bir bu yana bilerken daha fazlasını görmeye tahammül edememiş, yummuştum gözlerimi (325).

Piruz, en acı kederin gölgesinde bir payvandla Settarhan'a bağlanmıştı, elbet arkadan hançerlemezdi kendisini (336).

Boşluğa dikti gözlerini (337).

Hangisini seçse aklının diğerinde kalacağı bir yol ayrımında bulmadı kendini (337).

Aramadı, peşlerine düşüp de bir köşede kıştırma o ikisini (352).

Hangi dudaklar telâffuz etmişti bu zehir zembereği (358)?

Her çay aynı türlü demlenmez, cinsine göre tutar kararını (364).

Hana vardı, giysileriyle döşeğin üzerine attı kendisini (367).

Kimi gözünün önünde çocuğunun ipe çekildiğini görmüştü; kimi karısının, kız kardeşinin, kızının başına gelen daha fazlasını; kimi anasının babasının diz çöktürülüp yalvartıldığını (376).

Yine de ara sıra görüyorum yüzünü (378).

Rıhtıma ayak bastıkları daha ilk anda, savaşın bütün yollarının başladığı ve bittiği İstanbul'da mahşerî bir muhacir, asker, zabıt, at, katır, sivil kalabalığı, bitmeyen bir uğultu, dayanılmaz bir koku karşılamıştı bu kabileyi (383).

Büyükhanım kabak tatlısını açarken "Ne gülüyorsunuz, inanmazsanız gidip bakın" diye azarlıyor bizi (411).

Garip bir hüznü kaplıyor içimi (415).

Petersburg'dan getirdim onları (428).

Madem buraya kadar geldik, madem operadan çıktık ve fotoğraf çektiriyoruz, haydi giy şunlardan birini (428).

Kısaltmış, yenileştirmiş, benim'leştirmişti bu ismi (431).

Bırak her şeyi (432).

Geri gönderme, kabul et beni (434).

Çünkü genç Rus subayının lâcivert gözlerine baktığı anda bir yıldan beri Sofya'nın dükkânında görünmeyen Vasili'yi tanıdı; Tebriz'deki meyhane gecesinde "Ölürüm de Çar'ın ordusunda savaşmam" dese de bu ordunun Çar'a kalmayacağı günlerin yakın olduğu hesaplanarak orduda kalması gerekli görülen Vasili'yi (440).

Ertesi sabah Anna geliyor, Türkiye'de fark etmediğim sıcacık bir muhabbetle kucaklıyor beni (451).

Balkona taşıyorum tepsiyi (455).

Ertesi sabah deniz tarafından gelen ışıkla açtı gözlerini (461).

Kulağına bir sıcaklık şöhreti çarpmamıştı bu şehrin ama sonbahar ortasında çekilmez, yapış yapış, rutubetli bir Pastırma Yazı karşılamıştı Settarhan'ı (461).

Gören gözlerin hatırına sevdi o gözleri (474).

Kervancı ilk anda tersledi Settarhan'ı (475).

Okudu gördüğünü (476).

Settarhan "Aman ustam" demek istediye de Çerkez Arslanbey elinin işaretiyle susturdu onu (480).

Bırak şu gitmek işini (480).

Şeytan görsün yüzlerini (493).

Neticede, hayatında "Vatanım" diyebileceği biri olursa vatan hasreti bile o kadar acıtmazdı insanı (501).

Cemile Hanımefendi'yi uğurladıktan sonra önce Hacıbey'e açtı meseleyi (503).

Gerçi Büyükhanım "Görsünler birbirlerini" demişti demesine ya, Hacıbey'in rızası olmazsa hemen geri alabilirdi cümlesini (503).

Çok mu özledin oraları (507)?

Kim bilir Hûda'nın kimi hangi rüzgârın önüne niye düşüreceğini (507)?

Hay Acemoğlu, arılar soksun dilini (512).

Zehra kaldırdı başını (512).

Görün beni ne olur, bir kerecik olsun görün beni (513).

Ne olur, bir kez olsun görün beni (513).

Sonra Zehra'ya çevirdim yüzümü (514).

Gör beni (514).

Peki, kim söylememiş bütün bunları (517)?

İçlerindeki ışığı sızdırıyor, taşıyorlardı ve sanki bir resim öğretmeni, fırçasının sivri sapını çevirerek üzerlerinden birer çizik geçirmiş, cennet bulutları kılmıştı onları (517).

Suda boğmadı mı o ikisini (529)?

Behzat Amca hayretle kaldırdı başını (529).

Davullu zurnalı gelin ettik Azam'ı (530).

Yani boğmuş geçmişini (530).

Karşıladım sizi (532).

Ama birden, bahçenin derinliğine doğru değiştirdim yönümü (532).

Sonra yere çevirdim bakışlarımı (532).

Hazar'a döndük yüzümüzü (533).

3.1.1.3. Dolaylı Tümeleç Dolayısıyla Devrik Cümleler

Peki, ama ben ne kadar çok yoldan geçerek varacağım Taht-ı Süleyman'a (11)?

Artık gözlerinin ferri söndüğünde, daha da hazini hafızası kelimelere ihanet edip Farsça sözcükler dilinden yapraklar gibi ağır ağır düştüğünde, yerine yenileri

konulamayan eksik kelimeler meramına artık yetmeyince oysa meram giderek daha da çoğalınca Menije görünmeye başlamıştı evimizde (12).

Mektuplar döşenirdi Menije'nin inci harflerinden (13).

Bir de cevap almıştım, işte şu elimde tuttuğum zarfın içinde (13).

Merak, zamanı gelmiş bir katmer gibi açılıyor içimde (14).

Benim “ha demeden hayran olan” bir gönlüm var, o ise aynı şeyi anlayan iki kişiden birinin tebessümüyle bakıyor yüzüme (17).

“Gidelim” diyorum Yasemen'e (17).

Çünkü bu cümle, gayrimümkün zannettiklerimin, tahayyülümün sınırları dışında kalan bütün hayallerimin mümkünler faslında durduğunu ilk kez gösteriyor bana (19).

Üzerinde Kız Kulesi'nin resmi bulunan teneke bir kutuyu çıkarıyorum dolaptan (25).

Ağaçlar hâlâ yapraklıydı, sert bir rüzgâr, sayılı bir fırtına geçmemişti üzerlerinden (28).

Söz buraya gelince her yıl aynı neşeyle sorardım öğrencilerime (30).

Şu anki şuurumuzu alacağız yanımıza (30).

Daha yüksek bir gerekçeyi sahiplenerek dönmüştü sözünden (32).

Denizin çoktandır unuttuğum kokusunu çektim içime (39).

Bir tebessüm takıldı dudağıma (41).

Hem bakma torunun olduğuma (44).

Varlığındansa yokluğunun zararı dokunur bana (46).

Kadrajında yer tutsam da bu fotoğrafta yerim olmadığını bilirken bile gülümsedim objektife (52).

Ben isim vermem o köpeğe (56).

Mimozalar patlamış, meyve ağaçları tomurcuklanmış, su yürümüştü bütün damarlara (60).

Bana ne Agop'tan (62)?

Sağlı sollu sıralanmış kalabalığa bakılırsa deve ve kervan meraklıları az değildi Trabzon'da (64).

Ve durup dururken "Hadi" dedi İsmail'e (65).

Uyudu uyandı, döndü durdu döşeginde (66).

Neler yoktu ki bu kartonların üzerinde (67)?

Farklı milletler bir arada fakat birbirine dönüşmeden yaşardı onda (72).

Azalttı, anlamsız bir kül rengi kaldı ortada (78).

Gölgesinde yatanın sağlığındaki hayatını simgelemek üzere kalem, fırça, tüfek, top kabartmaları işlenmişti üzerlerine (81).

Ertesi sabah Zehra uyandığında doğruldu yerinden (88).

Karadeniz mavi bir boncuk renginde sakın sakın uzanıyordu karşısında (88).

Fakat ben görünmüyordum o fotoğrafın aynasında (91).

Diyelim ki adresi buldum, çalacak bir kapı var mıdır orada (95)?

Yarım gün geçirdim çarşılarda (96).

Bir ırmak vadisini izleyerek başlıyorum yolculuğuma (98).

Üç üç buçuk saatlik bir mesafe var arada (99).

Garip bir duygu geçiyor üzerimden (103).

"Çevir" anlamında bir işaret yaptı çırağına (104).

Güneş tayfındaki renklerin en soyluları geçti gözümün önünden (105).

Bir halının soylu güzelliğinin her şeyi eşitlediği yerde ne kadarsalar o duygularla baktılar birbirlerinin yüzüne (106).

Simsiyah çarşafı bir kadın "Hüdâhafız!" diye söylenerek sarıldı elindeki çocuğa (108).

Ben de gayriihtiyarî kenara kaçtım, sonra güldüm kendi halime (108).

Akla gelebilecek her türlü insan ve her şey vardı burada (109).

Para üstü istemiyorum ki senden (114).

Buraya gelenlerin neredeyse hepsi ya bir yüzük ya bir küpe ya bir gerdanlık yapmasını isterlerdi kendisinden (118).

Bir miktar para koydu tezgâhın üzerine (119).

Siz bakmayın şahlarımızın kendilerini hâlâ kaymak taşından kayalar üzerine aslan avlayan Behram-ı Gurlar biçiminde naksettirdiklerine (125).

Derin bir sessizlik geçti çayhanenin üzerinden (125).

Şahımız tarafsızlığını ilan etmiş bu savaşta (125).

Buyurun İngiltere ve Rusya'nın, pasta merasimine (125).

Ondan sonra buyurun İran'ın verdiği imtiyaznameler serencamına (126).

Neler yok ki bu imtiyazlar arasında (126)?

Çözü çözecektin bana (132).

Güvenirdi Azam'a (137).

“Zor iş” dedi Firdevs Usta yanına seğirten Azam'a (138).

Dudak bükerek baktı tezgâha (138).

Peki, ne olmuş o halıya (141)?

Bir kadın oluyordu rüyasında (141).

Bütün bunları bir arada başaran bir Şah'tan daha iyisi gelemezdi İran üzerine (149).

Settarhan'ın av halılarında görmeye alışık olduğu kandan, birbirlerinin sırtına pençelerini ya da dişlerini geçirmiş kaplanlardan, arslanlardan eser yoktu burada (151).

Edep, siyasî mevzularda bile büyüklere itiraz etmesine maniydi bu meclislerde (155).

Üniversiteli genç sıkıntıyla doğruldu yerinden (155).

İşte Ruslar Tebriz'e kadar gelmişti, İngilizler cirit atıyordu İran'da (156).

Dibi kum ve ırmak taşları ile dolu kupkuru bir yatak uzanıyor karşımızda (166).

Ama tam “Bitti, düze çıktık” derken yenisi dikiliyor karşımıza (166).

Buz gibi bir sessizlik çöktü Settarhan'ın üzerine (171).

Bir deri bir kemik kalmış, daha şimdiden canlıdan çok ölüye benzeyen upuzun bir beden uzanmıştı sedirin üzerinde (173).

“Ne kadar daha kalacak burada (174)?”

Dikkatle baktı Piruz'un yüzüne (175).

Sen bakma bize yapıştirılan bu yaftaya (180).

Tam o sırada Piruz bir sır verir gibi eğildi kulağına (181).

Taht-ı Süleyman'daki ateşgâhtan bahsedilirdi bizim arkadaşlar arasında (183).

Taht-ı Süleyman ateşgâhından ayrılırken Trabzon'dan beri taşıdığım cümle büyüyordu beynimde (187).

Bir Rus zabıt mi ne varmış, işte o, Settarhan'dan kalan heybeyi göndermiş bizimkilere (190).

Nizam bu kez Gülcemal vapurunun resmini aldı eline (191).

Neredeyse alev alacak bir nefes işitiyorum kulağımın ta içinde (191).

İtişmeler, kakışmalar, bağrıış çağırışlar arasında Zehra son bir kez atıldı torbasını sırtına vurmuş İsmail'in boynuna (197).

Acı girdi etiyle tırnağının arasına (199).

Neden sonra dönebildiler eve (199).

Büyükhanım olsa şimdi bu fırtınayı bir yerden bulup çıkarır, adını söylerdi bize (204).

Acı bir tebessüm geçti içimden, içim doğranarak baktım bu beş satır, yedi cümleye (211).

Şefkatle baktı yüzüme (212).

Önce tavus kuşlu battaniyemiz seriliyor yere (214).

Sanki dedesini bir roman kahramanına dönüştüren, sonra da onun izini sürmek için yollara düşen benden başkasının İran'da seyahat etmesi için bir sebep yokmuş gibi geliyor bana (215).

Çay söylemiştim, bir fincan çay dolduruyorum kendime (216).

Ne işiniz var burada (222)?

“Bunun için gelmedik İran'a (222).”

İşlerini tamamlaması için iki gün yetti Settarhan'a (226).

Her şey iyi, hoş, lâtif ve berrak geldi ona (227).

Dinin tüccarlarından, pazarlıklar sürdüğü sürece gelinin ya da cenazenin bekletildiği törenlerden başka bir şey kalmamıştı ortada (232).

Dükkân sahibi bir parça aydınlık uğruna hiçbir zahmetten ve masraftan kaçınmamış, on dükkânı aydınlatmaya yetecek kadar ışığı bir araya toplamıştı, ama haklıydı bu israfta (235).

Kalktı, aynanın önüne geçti, önce gül küpeleri taktı kulağına (236).

Sıkılmıştı ki bir arabacı yaklaştı yanıma (252).

Dünyanın iki yüzü bir arada yaşıyordu burada (256).

Bütün Bakü'yü gösterdin bana (258).

Dışarı çıktığında “Yavaş sür” dedi Necef'e (258).

Grubun galiba en yetkilisi, işinin en tecrübelisi alaycı bir bakış fırlattı Settarhan'dan yana (261).

Ne yapacaklardı ki orada (261)?

Ne yapacaksın Trabzon'da (262)?

Her şey taşlara kazınmış burada (264).

İsmail'den gelen son haber, üzerinde Hilâl-i Ahmer hemşiresinin resmi olan kartpostalın arkasında kalmış, bir daha da haber çıkmamıştı kendisinden (272).

Hacıbey sendelemişti askeriye dairesinin koridorlarında (273).

Bu en büyük küfürdü Hacıbey'in ağzında (276).

Koca dağ gibi delikanlıların bile canı dayanmaz böyle yollara (277).

Kimler isyan etmişse onları yakalasınlar, kimler cinayet işlemişse onları assınlar Şark Meydanı'nda (278).

“Bir de...”lerin sonu yoktu anne yüreğinde (279).

Keyfiye ve Seher ise öbür sabah köydeki kabileyle çıkacaklardı yola (287).

Kesif bir karanfil kokusu doldu genzine (288).

O sırada Hacıbey geldi yanına (288).

Vakit yatsıyı bulduğunda hazırlık hemen hemen tamamlanmış, arabanın kasası iyice dolmuş, tentesi çekilmişti üzerine (288).

Yakıcı bir hasret hissetti kalbinin üzerinde (290).

Üç beş parça eşya alabildiler yanlarına (298).

İnsan, yaratıldığı günden beri önüne dikilen suya her defasında nasıl baktıysa öyle cinnetle bakıyorlardı suya (299).

Her kafadan bir ses çıkıyordu, insaniyetin de nezaketin de esamisi kalmamıştı burada (300).

Bir kayanın sırtını mekân tuttu kendilerine (300).

Yıldırım'ı bile beklemeden, “Kaç kişi alır bu kelek?” dedi adama (305).

Bir daha geri gelmeyecek ne kadar çok şeyi bırakmışlardı bu yollarda (313).

Bir ölünün başında bekler gibi beklediler başında (314).

Sabaha karşı yaslandığı erik ağacının altında bir ara nasılsa dalmıştı ki Büyükhanım, kendisini attı bu kısacık uykudan (314).

Kayaları atlayarak indiler buharlı suyun kıyısına (315).

Yaprağı yoksa kabuğunu atardık sıcak suya (316).

Hayvanı mı alayım gemiye (318)?

Tek gerçek var: Yezd'e gidiyorum, Behzat Amca'ya (320).

Çölün nemli sis tabakası arkasında dolunay renginde, donuk bir güneş ufka inerken varıyoruz Yezd'e (321).

Geçip gidiyoruz önünden (323).

Taş parçaları, topraklar yuvarlanıyor ayaklarımızın altından (324).

Dehşetli bir sahnenin resmi beliriyor gözlerimin önünde (325).

Kulenin duvarına tünemiş siyah kuşlardan en güçlü, en cesur olanı rahipler dışarı çıkar çıkmaz geniş kanatlarını açarak ok gibi inip konmuştu göğsüne (325).

Öyleyse benden bir şey kalmalı burada (326).

Settarhan içerlemişti, kırgın kırgın baktı Mirza Han'ın yüzüne (331).

Settarhan gururla baktı Piruz'a (334).

Bir başka bakışla baktı Azam'a (335).

Bir ateş topu düşmüştü ortaya (336).

Bir mücadele geçmedi ki Azam'ın kalbinden (337).

Dokunulacak kadar maddî bir sessizlik hâkimdi Taht-ı Süleyman'ın üzerinde (339).

Piruz kendi evini gezer gibi sekiyordu yıkık taşların üzerinde (339).

Göle baktı Settarhan, onun ürperen suyuna (342).

“Azam nerede?” diye sorduysa da böyle bir soruya cevap verebilecek cesarete biri çıkmadı aralarından (344).

Neden sonra içeri geçtiğinde Mirza Han, “Otur” dedi Settarhan'a (345).

Babasıyla aynı çatı altında nefes aldığını unutsa o da şu halı yastıkları birer hançer darbesiyle parçalayacak, camları çerçeveleri indirecekti tek mil yerinden (347).

Oysa kendisine hiç sorulmadan, zamanında verilmiş bir sözün kurbanı olarak gelmişti o günlere (350).

Settarhan bir yanıla korktu bu uluorta sözlerden (351).

Öyleyse üçü de ortaktı bu cümleye (359).

Ne yapacağım semaver başında (363)?

Çay şifa, semaver şifa-sazdı bu mecliste (364).

Karanlıkta sese yönelen körler gibi yönelmedi bu sese (366).

Dikildi döşeginin içinde (367).

Sanki bir el silgi geçirmişti üzerinden (367).

Eylemine nicedir aradığı gerekçeyi bulmuşların haz dolu gücüyle, haksızlığa uğradığını bilenlerin mutlu alacıklılığıyla baktı gölün yeşil, bulanık sularına (371).

Bir adım attı, yeşil su titredi gibi geldi Settarhan'a (371).

“Doğru mu görüyorum?” diye şüphe etti bakışı bulanmış gözlerinden (374).

“Haydi kızım” diye fısıldadı Serbülend'in kulağına (377).

Uzun uzun bakıyorum resme (379).

Adres tutuşturuldu eline (386).

Hem öyle olsa bile hatırlayamam ki nine, her gün yüzlerce asker geliyor bu hastaneye (387).

Büyükhanım şu aksi Hekim Binbaşı'dan korkmasa Zehra'yı kolundan çekecek, “Kalk kızım, gidelim” diyecekti, arkasına bile bakmadan çıkacaktı şu kapıdan (389).

Memleketi: Trabzon'da uyuşan üç İsmail daha geçti doktorun tırnağının ucundan (390).

İsmail'i hatırlarım, hemşehrim olduğu için kanım daha bir ısınmıştı ona (391).

Sabit kalemlerle "Kırık Kafiye" diye bir başlık atılmıştı ilk sayfaya (392).

Fakat çamurlara bata çıka bir yol arayarak beş altı saatte ancak varabildik çiftliğe (396).

Yiyecek lokma, içecek su yoktu yanımızda (396).

Binlerce kişi geçti yanımızdan (397).

Yanmayan yok bu alevde (398).

Doktorlar muayene için beni yatağımın içinde oturttuklarında bile koğuşun tavanı, pencereler, duvarlar dönüyor gözümün önünde (405).

Sen, ben, Büyükhanım ve Keyfiye var bu resimde (410).

Şimdi ben söylüyorum sana (413).

Allah aşkına git buradan (434).

İran'ı bu yüzden terk etmiş, Sofya biraz evvel odasına bu yüzden gelmiş, Settarhan onu bu yüzden reddetmiş, bu yüzden kaçarcasına çıkmıştı o odadan (439).

Bu hengâmeden burnu kanamadan kurtulacağına dair ilk ümit uyandı içinde (440).

Yaşlı olanın bile gösterdiği saygıya bakılırsa bu genç, reisleri olmalıydı, "Dikran" diye hitap ediyorlardı ona (441).

Settarhan'a öyle geldi ki yine başka biri onun yerine karar vermişti ve kendi iradesinin hiçbir payı yokmuştu bu kararda (444).

Batum-Trabzon arasında işleyen ticaret motorlarından birinin kaptanı, dünya yanarken bile dönüp geriye bakmayanlara mahsus sarışın bir sükûnetle baktı Settarhan'a (445).

Hemen gidelim buradan (445).

Opera sokağı diye bir sokak yoktur Batum'da (447).

Öyle bir kitapçı yoktur Batum'da (451).

Nasıl ayrılacağım onlardan (455)?

İşte şu Çerkez Arslanbey, Mustafa Reis'in kahvehanesindeki "tövbekâr" çıraklardan birinin oğluydu ve o da babası kadar düşküdü Mustafa Reis'e (465).

O gece Dağıstanlı Nakşî Şeyhi'nin tekkesinde çaya dair o kadar şey öğretilmişti kendisine (466).

"Bana bir önlük gelir" diye seslendi uykulu çırağa (468).

Kırmızı beyaz şeritli çay tabaklarını -kırmızı demi daha iyi gösterirdi-, kulplu kulpsuz, tabaklı tabaksız, metal zarfların içinde ya da zarfsız porselen fincanları; mavi beyaz, geniş ağızlı Mekke fincanlarını bir bir dizdi raflara (468).

Manalı bir bakış gönderdiler birbirlerine (470).

Söyle bakalım Acemoğlu, ne diyor burada (479)?

Sermaye de istemem senden (480).

İki yıl önce, hiç unutmamıştı, 15 Mart günü çıkmışlardı Trabzon'dan (486).

İki kulaçlık mesafe gibi görünse de sandalla rıhtım arası hiç bitmeyecek gibi geldi Büyükhanım'a (487).

Aş ve çay dağıtıyoruz muhacirlere (492).

Rum bir aile yerleşti oraya (493).

Sanki biri büyük bir oyun oynamıştı onlara (497).

Elini muhabbetle uzattı Settarhan'a (500).

Yaşlı kadın, yüzünde görmüş geçirmiş bir tebessümle bakmıştı konsolos da olsa, İran şahı da olsa kendisi için hâlâ minicik bir bebekten farkı olmayan oğluna (501).

Kendisini hiç terk etmeyecek bilgiler kaydedilmişti bu hüviyete (502).

Bense orada, kameriyenin dışında, korkuluklara dirseklerimi dayamış, safiyetle bakıyordum onlara (513).

İyice yanaştım yanlarına (513).

Kapağıyla mürekkebinin rengi bir türlü uyuşmayan kalemimle defterimi çıkarıyorum çantamdan (518).

Bu koleksiyonların hepsi, ırmaklarımın üzerinde aktığı onca şehrin dününü "gerçek" suretleriyle gösterdiler bana (523).

İstanbul'da on gün kaldıktan sonra döndüm Trabzon'a (523).

Ve ben, ne aradım yüzlerinde (523)?

Bir inci kolye taktım boynuma (525).

Bir kedi vardı kucağımda (525).

İran'dan bu yana kullanmadığım sırt çantamı çıkarıyorum kaldırdığım yerden (527).

Adresi veriyorum eline (527).

Evi tanıyorum ilk gelişimizden (527).

Yersiz ve anlamsız bir soruyla karşılaşanların hepsinde görülen o bakışla baktı yüzüme (529).

Gözlüklerini istedi Masume'den (531).

Bir tire koydum araya (533).

3.1.1.4. Zarf Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler

Otuz yıl önce postaya verildiği yerin harflerini okudum teker teker (11):

Bu çağrıya icabet etmemiş, Zehra'sının, Sehend Dağı'nın gölgesinde, o bambaşka coğrafyada, bambaşka alışkanlıkların, bambaşka insanların arasında yaşayamayacağını düşünmüştü en fazla (12).

“Oku azizcan” demişti bir keresinde (13).

Ama sonra bir gün, en olmaması gereken gün, beklenen cevap geldi, dedemin ölümünden iki gün sonra (13).

Benimle İstanbul Türkçesi ile konuşsa da özel isimleri kendi ağzında telaffuz ediyor genellikle (18).

Bir terasın korkuluklarına oturuyoruz sonra (19).

Bu kadar zaman yetiyor ona güvenmem için (19).

Trafiğin uğultusu, devasa şantiyelerin tozu toprağı, hayatın gürültüsü kesiliyor birdenbire (19).

İçerişehir'in daracık, dolambaçlı, kemerli, tünelli yollarında dolaşıyoruz bir süre daha (20).

İncecik limon dilimini fincanımın içine bırakıyorum yavaşça (21).

Meclis-i Mebusan'da alınan bir karardı evveleminde (29).

İki adım attım sırtımı ağaçtan ayırarak (29).

Çocuklaşarlardı ardına kadar açık pencerelerden Mayıs kokuları sınıfımıza dolarken (30).

Dururduk biraz (30).

Ciddileşirlerdi bu kez (30).

Her şey gelip, bilmekte çözüldü, onda düğümlendiği gibi (31).

Bunların hepsi öldü çoktan (32).

Uzulca süzıldüm kapıdan içeri (36).

Utançtan kıpkırmızı, terden sırlıklam ve korkudan titreyerek koşular içeri (38).

Oysa siyah cübbeli, kara sakallı papazların koşuşturduğu avluda kravatı, ceketini ve şapkasıyla tabiat dersinin öğretmenini görünmüştü çoktan (39).

Teneffüste bile ders kitabı okuyan iflah olmaz çalışkanları, gölgelerini uzata uzata koşan, suya taş atıp kaçan çocukları seyrettim bir süre (39).

Neden sonra etraftaki bıçak kesmez sessizliği fark ettiklerinde akılları başlarına geldi ama olan olmuştu çoktan (40).

Ne zaman bu yedi kapılı şehrin Fatih kapısından geçerek sur içine girsek, birkaç sokak ötede annem yerini gösterirdi, “Annemin baba evi buradaydı” diye (41).

Hacıbey’e kalsa çoktan mahkemenin kapısına dayanacak, bahçesine, mahremiyetine açılmış bu bir çift gözü kapattıracaktı külliye (46).

Nicedir tatsız haberler tatsız olaylar eksik değildi gerçi, ağızlarının tadı bozulmaya başlamıştı handiyse (46).

Sofanın ortasındaki yeşil çini sobanın ateşi geçmeye yüz tutmuş, bakır mangalda kıvama gelmiş közün külü açılmıştı çoktan (47).

Sağ tarafı birazcık sarkık hâlâ (49).

“Mart iyi geçiyor,” diye mırıldandı Keyfiye’nin getirdiği kahveyi alırken (52).

Kavakların yaprak dökme biçimi, ayvaların azlığı çokluğu, kestanelerin dökülme zamanı ve daha bir sürü şeyden Büyükhanım mevsimlerin nasıl geçeceğini tahmin edecek bilgiye az çok ulaşmıştı yıllardır (52).

O zaman İranlı Hafize Hanım onun içinden geçeni okumuş gibi, “Çekinmeyin. Nevruz sofrası Halil İbrahim sofrasıdır” demişti usulca (58).

Savaşta bir kez kaçmaya kalkışmış, kurşuna dizilmekten Hacıbey’in himmetiyle kurtulmuştu son anda (60).

Başını çevirdi sonra, hepsi kırkını çoktan devirmiş konsolos madamlarını inceledi bir süre (61).

Yataktan çıkamıyor epey zamandır (69).

Ani parlayışlarını ilk anda yadırgasalar da zamanla bu insanlara alışmış, onları anlamış ve sevmişlerdi fakat bu kapalı havaya hiç alışamamış, Manisa’nın güneşini hasretle anmışlardı sürekli (75).

Odaya giremediği zamanlarda da varlığını duyurmuştu olur olmaz gürültülerle (77).

İkide bir ya bir vazo devrilmiş ya kapılar açılıp kapanmıştı, “Ben buradayım, sakın kendinizi yalnız sanmayın!” kabilinden (77).

Fırçayı yer yer kaydırıyor, yer yer lekeler halinde tuvale dokunduruyordu, Celil Hikmet Bey'in öğrettiği gibi (78).

“Artık evlensen oğlum” diye başının etini yiyen annesini, kız kardeşini düşündü Zehra'nın dudağının üzerinde tomurcuklanan ter damlalarına bakarken (79).

Daha uzun daha cesur baktı, palete döndü neden sonra (79).

Kimi kırılmıştı yarı belinden kimi un ufak olmuş, toprağa karışmıştı çoktan (81).

Oysa yumuşak, sarımsı Şubat güneşinde yıkanan tül perdenin gül gölgeleri defterimin üzerinde oynayıyordu hâlâ (90).

Trabzon'a gelmiş, hantal makinesini sırtlamış, şehrin mesire yerlerini, tarihî eserlerini, görülmeye değer yanlarını kaydetmeye başlamış bir fotoğrafçı demek bu sevimli manzarayla karşılaşmıştı aniden (90).

Oysa ne kadar çok şey değişmiştir bu otuz yılda (95).

Öyle titizim ki tespihi yeniden dizdirdim kuyumcunun itirazlarına aldırmadan (96).

“Kaç yaşında?” diye soruyor gülümseyerek (97).

“Yoksa bebek mi henüz?” diye soruyor daha da içten gülümseyerek (97).

Şoför radyonun düğmesine dokunuyor o sırada (97).

Serin bir rüzgâr başlıyor Temmuz sonunda (97).

Sabah bir otel odasında başörtümü prova ediyorum ilk defa (99).

Her kapıyı teker teker çalarım gerekirse (101).

Sesim duyulmaz ama yine de kendimi tutuyorum çığlık atmamak için (103).

Gülümsedim hayretle (104).

Üzerimize dökülen ışık, bal rengi gözlerinin içinde hareler yaparken anladım, bundan böyle o önde ben ardı sıra sürüklenecektik bir müddet (104).

Her halının önce arkasına bakardı bu yüzden (105).

Çaylar geldi o sırada (106).

Hem rakip hem müttefikler bu yüzden (109).

Hemencecik ayırt edilen beyaz başlıklı Bahtiyarîler ve siyah başlıklı Kaçarlar gibi hangi kabileye mensup olduğu belli olmayan, kabilesi filan da olmayan üstü başı dökük, açlıktan nefesi kokan gençler, sırtı bükük ihtiyarlar İngiliz kasasına altın akıtan petrol borularını döşemek için yollara düşmüşlerdi çoktan (110).

Avucunun içinde sakladı bir süre (119).

Hafif bir kişneme işitti o sırada (119).

Sanat göstermek için önce iyi bir malzeme sonra da onu işleyebilecek usta gerekliydi Kirkor Usta'nın kanısınca (120).

Bir o yandan inceledi, bir bu yandan (120).

Serbülend'in dünya şemailinin ardında koşturuyordum bu defa (121).

Gerçi Gürcü'ye kalsa, dört bardak çay fiyatına bir fincan kahve içilse bile, kahveyi geçirmezdi eşliğinden, lakin bazı hatırlı müşteriler kahvede sebat etmişti bir kere (122).

Zümrüt yeşili cam gövdeden süzülen ışığın, halının üzerine dökülüşünü seyretti bir süre (123).

Dilinin şirazesi yoktu kısacası (124).

Peki, şahım, öyle olsun ama Rusya o dediğin yerlere girip çıkmadı mı yine de (125)?

Sen kenarda dur şöyle (125).

Osmanlı olmasa Rusya, Azerbaycan'ın altından girip üstünden çıkmıştı çoktan (125).

Soluklan biraz (126).

Çayı soğumuştü çoktan (127).

Görün bakın sizlerin canı bahasına koruduğu Meşrutiyet Tebrizi'nde neler oluyor şimdi (129)?

Bir halının ilk birkaç sırası örülmeden bekletilmesi işin ağır gideceğine alâmet edilirdi genellikle (138).

Onun düğümlerini düşündü başparmağını gizlice seyrederken (140).

“Hüsrev’in Baharı”na tutundu can havliyle (141).

Rüyanın başını değil sadece sonunu duyabildi bu yüzden (144).

Settarhan boyahaneye gitti bu kez (144).

Şakaklarından aşağı şelâlelerin döküldüğünü sandı ona her baktığında (144).

Şimdilerde böyle kumaşlar dokunmuyor artık (151).

Kadife bir kumaştı bu, dokumada altın ve gümüş teller de kullanılmış, renklerin aydınlığı artırılmıştı böylece (151).

Ayaklarının, bacaklarının ağrılarında şikâyet edip dururdu sürekli (154).

Ahund, İran milletinden bahsediyordu iyimserlikle (156).

Çölün ortasındaki Yezd'e gitmek, hem de bu mevsimde bu sıcakta, nereden icab etmişti şimdi (158)?

Güneşin doğmasına hâlâ zaman vardı ve serinde ne kadar yol alırlarsa o kadar kâr, kervanbaşının zihnindeyse harita hazırды bütününüyle (161).

Neden sonra şoförümüz sakın sakın “Ben yolu şaşırdım” diyor, otoyola giremediğini fark ederek (166).

Dayanıklılığının sınanacağı muhakkak olan zaif bedenime fısıldıyorum usulca (166).

Hepsinin üzerine eğiliyorum ilgiyle (167).

“Taht-ı Süleyman 55” diye bir yol levhasıyla karşılaşıyoruz sonunda (167).

O sırada Şahapzade “Önce Taht-ı Süleyman'a uğrayalım” diyor, Taht-ı Süleyman harabelerini kastederek (167).

Sasanî ateşgâhında tapınağın kalıntılarını, ebedî ateşin yandığı yer olan âteş-i cavidanî mahallini gezerken ateş tapınaklarının neden beni kendilerine böylesine

tutkulu bir ilgiyle çektiklerini de seziyorum Bakü'deki ateşgâhın bana eklediği duyguyu hatırlayarak (168).

Siz de yorgunsunuzdur, dinlenin biraz (171).

Küçük kalabalıkta yüzler kederli, benizler sarıydı ve sesler fısıltıyı aşmıyordu bir türlü (170).

Demek birazdan, yaşayanları bile neredeyse eritecek bu sığağın altında o yollar tırmanılacaktı, hem de ölü bir bedeni taşıyarak (174).

Güneş henüz tepeyi bulmadan bütünüyle beyaz giysiler içinde iki ölü taşıyıcı cesedi dirilerin arasından bir an evvel almak için acele edercesine girdiler kapıdan içeri (175).

Kimine İsa olarak görünür kimine Musa olarak, kimine Muhammed kimine Zerdüş olarak (179).

Piruz'un yüzünden bir incinmişlik ifadesi geçmedi ama “Bunu sormanı bekliyordum” dedi bembeyaz gömleğinin göğsünde esmer elini gezdirirken (180).

Öyle gösterilir özellikle (180).

Onun yüzüne baktı muhabbetle (182).

İkisi de yerlerinden doğruldular saygıyla (183).

Settarhan, yanı başında doğup büyüdüğü, çocukluğunu yıkıntılarının ya da ayakta kalmış duvarlarının arasında geçirdiği bu ateşgâha dair Piruz'la söyleşirken Taht-ı Süleyman'da ev sahibi mi misafir mi olduğunu düşündü ilk kez (183).

Aynı halının üzerinde karşılıklı oturuyorlardı şimdi (184).

Yanıma bir gecenin bol rüyalı uykusunu katmam gerekti bunu anlatmam için (187).

Ertesi gece, Tebriz'de oteldeyim şimdi (187).

Dedelerden hayatta kimse kalmamıştı, eskiler göçüp gitmişti külliye (188).

Buna hazırlıktydım doğal olarak (188).

“Bu ev o ev değil” diyecektim kendimi tutmasam (188).

“Adresleri de yok mu?” dedim inatla (189).

Settarhan 1917'den sonra vatanına dönmemişti bir daha (189).

“Bu kim?” dedim parmağımın ucuyla kadını göstererek (190).

“İsmail” diye haykırdı sesini uğultular arasında duyurmaya çalışarak (198).

İkinci geçmiş, ortalık alacakaranlığa bürünmüştü çoktan (199).

İranlı Hafize Hanım, bütün ricalara rağmen yüksekçe bir yere oturmayı reddederdi sohbet esnasında (201).

Şu bizim Karagöz bahçesinde Feyyaz'ın oyunlarından birini seyretmişsinizdir mutlaka (202).

Gök alçaldı, ufuk yok olurken dalgaların dağlara nasıl dönüştüğünü gördüm dehşetle (203).

Sisin, dumannın, pusun, dalga dağlarının içinde yol aldık bir süre (203).

Süvari köprüsüne çıktım bir ara (204).

Bunu ne Büyükhanım ne Zehra ne de Hacıbey görebilirler şimdi (211).

“Şems-i Tebrizî” redifli bir kaside işitiliyordu biz çaylarımızı yudumlarken (212).

“Gelirken uğradık” dedim hüznle (212).

Zöhre Hanım battaniyeyi sererken de şekerliği koyarken de bana bakıp gülümsüyor muzipçe (214).

Dilden üstte dil var çünkü (216).

Bir koltuğa oturuyorum usulca (216).

Yüzüne bakıyorum dikkatlice (216).

Hemi derdem hemî dâğem, diyecek şimdi (217).

“Oy!” dedi gülümseyerek (219).

Şimdi hepsi susmuş, başlarını kaldırmış ona bakıyorlardı hayretle (220).

Kısa saçlı kız “Ben Sofya” diye ayağa kalktı elini uzatırken (221).

Subay olacak yakında (221).

Baban öyle sayıyor çünkü (223).

Settarhan'ı beklemeden süzıldüm dükkândan içeri (229).

Araba bulamayız kolay kolay (231).

Sonra aniden “Acıktım” dedi, yan taraftaki yeme içme tezgâhlarını göstererek (232).

Karadeniz kıyısında Rus işgaline uğramış Osmanlı şehirlerine gidecek takviye kuvvetler, kendilerini götürecek gemileri bekliyordu saatlerdir (233).

“Aldatıcı parıltı” diye söylendi Sofya ayağıyla yere daireler çizerken. Ordunun, içten içe kaynadığını, kendisini sevk eden el ile arasındaki bağı nicedir çözüldüğünü bakışı keskin olanlar görebiliyordu çoktan (233).

“Yakıştı matmazole” dedi Sarafim keyifle (237).

Kuyumcu, hepsinin hikâyesini gözleriyle görmüş gibi anlattı, hiçbir ayrıntıyı ihmal etmeden (237).

İç içe geçmiş sayısız lâbirentin üzerinde Doğu geleneğine uygun olarak esnafa göre sıralanmış ve binlerce eşya üreten dükkânlar kapılarını kapatıyordu yavaş yavaş (243).

Hayret, bu binanın üzerinde böyle bir yazı yoktu geçen sene (243).

Pencereden sarkmış genç bir zabıt, “Burası neresi?” diye sordu o sırada (249).

Yanaklarından sağlık fişkırان genç bir kız durumu fark etmişti o sırada (250).

Tren uzaklaştıktan sonra istasyona bir ölüm sessizliği çöktüyse de uzun sürmedi, erkekler taşların üzerine atılmış dört cesedin başına toplandılar hızla (250).

Her zamanki gibi Bakü'deki dükkâna da telgraf çekmişti Settarhan, karşılanmayı bekledi bir müddet (252).

Senin petrol milyonerlerinden birinin sarayına gidiyoruz şimdi (255).

Açık Söz 'ü eline aldı bu kez (256).

Uğrarım, yarın (256).

Araba çok ağır bir petrol kokusu arasında tıngır mıngır ilerlerken Settarhan hem Latin hem Rus harfleriyle yazılmış işletmelerin isimlerini okuyordu bir yandan (256).

Zağros Dağları'nın ovaların gerisindeki saltanatlı silsileleri, daha da etkileyici olan yalnız ve ihtişamlı tepeleri arasında Şiraz yoluna düşüyoruz sonunda (263).

Otel değiştirerek, çanta açıp çanta toplayarak, gece konaklayıp sabah devam ederek, her şehrin “Tamam, bu yeter” dedirten anından sonra yeniden yola koyularak, dört tekerlek üzerinde olmayı artık doğal addederek alışkanlıklarımınla uyuşmayan bu seyahat tarzına ben de dâhil olmuşum çoktan (264).

Settarhan'ın tefeülünü hatırlıyorum gülümseyerek (265).

Otele dönüyoruz sonunda (266).

Hacıbey hükümet dairesine, askeriye gitmişti defalarca (273).

Geldiler sonunda (274).

Büyükhanım, “Demek bunu da görecekmışiz” diye düşünmüştü ilk anda (274).

Bu yollarda neler olduğunu duyuyoruz az çok (278).

‘Onun hakkını yemişsem diyetini buna ödesem’ dersin daima (279).

Hazırlığını yap sen, git şimdi (280).

Hacıbey başını yerden kaldırdı o esnada (280).

Cana gelince, Allah'a bir can borçları vardı nihayetinde (282).

Bir anlık uykudan kendini atmıştı sık sık (284).

Yıldırım kimi tek nefeste bir adım atmıştı kimi on nefes alması gerekmişti adım atmak için (285).

Her yanda Hacıbey gibi yüzlercesi vardı çünkü (286).

Patates al alabildiğin kadar (288).

Bahçesindeki nar ağacının yandığını görmüştü, alev alev (289).

Hepsi taşlıkta toplanmıştı şimdi (289).

Büyükhanım arabaya binmeden, bir şey hatırlamış gibi arka bahçeye geçti koşarak (290).

Büyükhanım sağ taraflarında uzanan bir gümüş tabak kadar parlak denizin yüzünde yunus sürülerini fark etti bir ara (292).

Kayıklara rüzgâr gücü, kol kuvveti; karadan gidenlere taban kuvveti; hepsine de Allah'ın inayeti lâzımdı şimdi (292).

Herkesin iştahı açılmıştı yol yorgunluğundan (292).

“Geliyorum” dedi, doğrulurken (296).

Bir tencere, bir kazan ya da benzer bir şey lâzımdı şimdi (296).

Şu kayıklar güya muhacir kabilelerine tahsis edilmişti ama Büyükhanım onlara da memur tabakasının ve çiçek saksılarının doldurulduğunu gördü öfkeyle (297).

İltimas, tarafgirlik ve acımasızlıkla birleşmiş; savaş zenginlerinin yolu açılmıştı çoktan (297).

Büyükhanım başını salladı yemenisinin ucuyla gözlerini silerken (302).

Olan para tükenmiş, yükler, azıklar erimişti çoktan (306).

Ordu'yu geçmiş, ağır ağır yürüyorlardı ki Yıldırım'ın yanlarında olmadığını fark ettiler, arkada kalıyordu nicedir (306).

Acaba o da gördükleri, yaşadıkları karşısında cinnet getiren kadınlar kafilesine karışmış mıydı çoktan (307)?

Günü, ayı karıştırmışlardı artık (309).

Ve ki bu bölgenin eşkıyalarına dair tevatür kabile arasında yayılmıştı çoktan (310).

Akşam bastıracak birazdan (310).

Dirilerin şerrinden korunmak için ölümlere sarılarak sabahı ettiklerinde eşkıyalar çekilmişti çoktan (312).

Az sonra kısık bir havlama duyuldu, art arda (312).

Üzerlerinde bunca sefaletin kiri pası, tozu toprağı; onca meşakkatin teri kanı, irini gözyaşı, ceset kokusu, yangın dumanı, çamuru, biti piresi, tifüsü kolerası vardı fakat ümit çiçek açmıştı bir kere (314).

Hadi öyleyse, ne duruyorsun o zaman (316)?

Çaresiz muhacirler o an için ihtiyaçları olmayan şeyleri almak zorunda kalıyorlardı bu yüzden (318).

Fırına, önündeki listeden isimleri tek tek okurken zadedegândan olanlar eski hizmetkârlarıyla bir hizaya girmişti çoktan (318).

Yanık mı yanık bir ses Hafız dan, Sadi'den gazeller okurken çöl yoluna giriyoruz; bir dağ, bir çöl, bir Allah, bir de biz varız şimdi (321).

Kahvaltı dediysem, öyle uyumuşuz ki vakit öğleye yaklaşmış çoktan (322).

Birbiri üzerine yıkılmaması için aralarına ağaç gövdeleri çatılmış yüksek kerpiç duvarlar, çatlamasın diye ahşap takozlarla delinmiş toprak binalar, hiçbir geometrik nizamı uymayan, üzeri sık sık kemerlerle kapanan, dehlizlere, tünellere dönüşerek uzayıp giden, tepesi bir demet ışık şelâlesi, gerisi loş, eğri büğrü, daracık sokaklarda ilerliyoruz şaşkın ve mutlu (323).

Sıcak, beynimi kaynatırken nasıl ineceğimizi düşünüyorum hayal meyal (324).

Yola başım açık devam ediyorum kısa bir süre (324).

Fırlatıp atsam şu yardan aşağı (324)!

Bir kanat sesinin hatırasında irkiliyorum aniden (325).

Bir köşeye sinmiştim o gün de (325).

Fotoğrafa doğru eğiliyorum çayımın bir yudum alırken (326).

Bir sergi salonunu gezer gibi duvarlardaki fotoğraflara bakıyorum bir bir (326).

Nasıl dönmüşüm geri (326)?

Mirza Han sengek ekmeğine uzanırken başını kaldırdı hayretle (331).

Bu tezgâhların her gün dinlemeye alışık olduğu artık ezberlenmiş emirlerini yağdırıyordu bu sabah da (334).

Piruz'a baktı usulca (334).

Azam başını kaldırıp geri baktığında Piruz bir yüz gördü bu defa (335).

Kızgın demirin çevrilmesi durdu bir parça (336).

Yakınlık getirmedi ama “Gidelim” dedi sıkıntıyla (336).

Settarhan daha fazla dinleyemedi, Piruz'un yanından ayrıldı sessizce (340).

Aynı duvara yaslandılar, yan yana (340).

Ne isterlerse yapmaya razıydı bundan böyle (342).

Mirza Han, ailesinin gelmiş geçmiş bütün kadınlarına karşı minnet ve şükran içindeydi şimdi (345).

Mirza Han akkor kesmiş gözlerini bambaşka bir dünyaya açmış, kan donduran bir soğukkanlılıkla konuşuyordu şimdi (346).

Kendisini heba etmeden bu acı öfke dinmezdi çünkü (347).

Ne olup bitene göz yumarak zillet altında yaşamak ne de o ikisini birden ortadan kaldırmak; bunların ikisi de Settarhan'a göre değildi bütünüyle (348).

Hiçbir kelâm etmeden Settarhan'ın yüzüne baktı uzun uzun (349).

Dünya yansa o alev almazdı artık, o denli yanmış, bütünüyle kavrulmuştu çünkü (355).

İçindeki sesler kendisini boğmaya azmetmiş olmalıydı ki gündüz vakti yolunu kaybetmeye başlamıştı çoktan (357).

Dün sabah annesinden bir mektup almıştı çünkü (357).

Yazlık havuz kapalıydı lâkin güneş şu birkaç saatlik saltanatında, değdiği yeri okşuyordu tatlı tatlı (357).

Gülümsemişti sessizce (359).

Bir çift kartal gözü, korku içindeki üç adama döndü bu kez (359).

Derviş çuvalı bağlamaya devam etti, başını kaldırmadan (362).

Dervişlerden diğeri Settarhan'a döndü eliyle kapıyı göstererek (362).

Bu mecliste sessizliği bozacak bir kaşık sesi duyulmamalıydı çünkü (365).

Bardaklar tepsiye dizilmişti evvelden (365).

Settarhan onun bileğine kadar suyun içinde gezinen elini, sonra avucuna aldığı suyu parmaklarının arasından akıtışını, başörtüsünün bir daha kaymasını, o, başörtüsünü düzeltirken ıslanan alnını; sonra Piruz'u, o ikisinin suya düşen yansımasını seyretti bir süre (369).

Onu buraya getirenin hangisi olduğunu zikretmedi, ikisi birbirine karışmıştı çoktan (369).

Üç gölgeydiler şimdi (370).

Şimdi şu uçurumun kenarında dursa, arkasında bıraktığı cennete de önünde uzanan cehenneme baktığı kadar uzun uzun baksa, yumruğunu göklere doğru sıkırsa, içindeki nefesi ciğerlerini patlatarak boşaltsa, haykırırsa; Kabil olacaktı o zaman (372).

Tırnakları morarmaya başlamıştı şimdiden (373).

Doğunun bu parçası kıyama kalkmış, tümüyle ayaklanmıştı ve onun insanları göğüslerinde çapraz fişeklikleri, tüfekleri, kılıçları ve mızraklarıyla, birer cephanelik gibi öle öldüre yürüyordu nicedir (375).

Kendime geldiğimde Yezd'deki otelde, çayhane fotoğrafının önünde ayaktaydım hâlâ (379).

Masumdular tümüyle (384).

Gelişlerinin ertesini sabahı Büyükhanım belindeki keseden çıkardığı elmas yüzüğü Saffet'e verdi, bozduğunu için (384).

Büyükhanım kendisini bıraksa muhacirlik yolunda düştüğü kuyulardan daha beterine düşecekti bu defa (384).

Arabacı "Burası" dedi iki kulesi ilk anda dikkat çeken büyük bir binayı işaret ederek (386).

Elimize bir kâğıt tutuşturdular hepi topu (387).

Bu hastanede diğerlerinden çok daha yeniydi fakat takati tükenmemiş olmalı ki, "Soralım" dedi güler yüzle (388).

Ama doğum tarihi uymadı; bu, öldüğünde yirmi sekiz yaşındaydı, bizim İsmail'se o kartpostalı yazdığında yirmisini bulmamıştı daha (390).

Bu hükümsüzlükte Celil Hikmet'in mektubunu bir kenara bıraktı usulca (394).

Çünkü yaşadıklarımı mektup kâğıtlarına aktarıp da sana, size yollayamam artık (395).

Yazdıkça kendime ve bütün bu olanlara uzaktan bakabiliyorum çünkü (396).

Kendi bedenini gören bir ruhum ben şimdi (396).

Celil Hikmet'le karşılaştık bir ara (396).

Kaçarcasına dönüyorlar geri (399).

Koleralı değilse bile açlıktan, soğuktan, yorgunluktan, uykusuzluktan, sefalet ve bakımsızlıktan, ölüme bunca yakın durmaktan hepsi aynı yüze sahip olmuş sonunda (400).

Kimi cinnete düşmüş çoktan (400).

Hiçbir alfabede "Z"den sonra harf yok çünkü (401).

Çatalca'ya vardık sonunda (402).

Bir yağmur uykusuna düştüm sonunda (404).

Beni neden tecrid etmediklerini sordum bu kez (405).

“Trabzonluyum” dedim gururla (407).

Epey bir süre karşılıklı sustuktan sonra “Celil Hikmet?” dedim korka korka (410).

Bu öksüz yetimler ne zaman gülse Büyükhanım'ın da ömrüne ömür katılır çünkü (411).

İsmail, heybede kartal olur mu hiç (413)?

Bir kapı atlıyoruz, her şey yabancı oluyor o zaman (419).

Ben Batum'un eski halini de görmedim mi Settarhan'ın bir adım arkasında sürüklenirken (420)?

Sofya'nın sesini duyuyorum önce, derin kuyulardan gelir gibi yankılı, baygınlıklardan uyanma anında duyulan sesler kadar puslu (421).

Usulca süzülüyorum içeri (421).

Üç beş dakikası vardı Sofya'ya iyi yolculuklar dilemek için (422).

Settarhan, solmuş siyah paltoyu üzerine örterken Sofya'nın yüzüne baktı şefkatle (423).

Rusya'nın başka bir yüzü daha vardı çünkü (424).

Çırak, fotoğrafhanenin hazır olduğunu haber verdi o sırada (426).

Sofya'nın kucağına ortasından açılmış küçük, zarif bir kitap bıraktı, elini de kitabın üzerine yerleştirdi dikkatle (429).

"Heyy!" diye bağırdı kendi sesinin yansımasına kulak kabartarak (430).

"Ne dersin Settarhan?" diye sordu, duman kaçan tek gözünü kısarak ve yaldızlar içindeki ağır oymalı görüntüsüyle bile insanı ezen devasa kapıyı işaret edercesine (430).

Yıkılmalı çünkü (431).

Sofya, Settarhan'ın yüzüne baktı hafifçe gülümseyerek (432).

Hayatına bundan sonra ne dolacaksa bunun hayatının evvelinde karşılığı olmayan bir şey olması gerektiğini hissetti, unutulmuş her şeyi bir daha unutmak için (432).

Settarhan'sa "Buraya nasıl geldin sen?" diye bağırdı telâşla yerinden doğrulurken (433).

Telgraf geldi bugün (433).

"İşte buradayım" diye fısıldadı ellerini uzatarak (434).

Siyah eski mantosunun düğmelerini açtı bir bir (435).

İnsanlar fırtınadan çok Petersburg tarafından kopacak tufandan korktukları için evlerine kapanmışlardı çoktan (436).

"Bak Türk" dedi düzgün bir Türkçeyle (441).

Batum yangın yerine döner birazdan (443).

Barakanın kapısı aniden açılmış, Vasili rüzgâr gibi girmişti içeri (443).

Beni yolcu edersin, kararlaştırdığımız gibi (447).

Hafif bir rüzgâr esti aniden (448).

Biricik değildim bu yüzden (449).

Aşk ve ahlâkı tartıp durdun aylar boyunca (449).

Her şeyin üstesinden gelen Sofya'nın, bu çetrefilin üstesinden gelemediğini, Settarhan'ın gittiğini, bir daha geri dönmeyeceğini çok iyi biliyordum çünkü (450).

Dün akşamüzeri aniden nereye gittiniz öyle (451)?

Tiflis'in de bir Eskişehir'i var ve ben bu şehre daha evvel gelmiştim Settarhan'la (452).

Arabaya binip yol alıyoruz bir süre (452).

Yine de kendi zamanımın gözüyle Eski Tiflis'i akşam inerken, güneşin altın yıldızıyla tüllemiş bir buğu arkasından, simya tozuna bulanmış bir ırmak vadisinde esrarlı parıltılar içinde yüzerken görüyorum ilk kez (452).

Zaman diye bir şey yok artık (452).

Rehberimiz ve şoförümüz geliyor birazdan (452).

Ne kadar çok otel odasına girip çıktım bütün bu yolculuklar boyunca dünyanın bana lâzım olan kısmını arşınlarken (454).

Senin paran puldur ha şimdi (459).

Cemil Kaptan parlamıştı aniden (460).

Çemil Kaptan, sana iki türlü borçlu kaldım şimdi (460).

Cemil Kaptan'sa bu genç adamın arkasından baktı bir müddet (460).

Sızdı kaldı çok geçmeden (461).

Acem taraflarından olduğu belliydi ama her taş da kendi yerinde ağırdı nihayetinde (463).

Yetmiş yaşlarında ama sırtı hâlâ dik, göğsü hâlâ geniş, kalbi hâlâ yanardağ alevi gibiydi ve Allah bilir, öyle de ölüp gidecekti; hiç düşmeden, çözülmeyen, ezilmeden, yitip gitmeden (463).

Sohumkale, Karadeniz kıyısında, Batum'un kuzeyinde, fenerinin güzelliğiyle meşhur, Rus egemenliğinde bir şehirdi o zamanlar (464).

Diğer yandan Mustafa Reis, valiye haber göndermişti, "Şayet Sohumkale fenerini çalıp Trabzon'a getirirsem beni affeder mi?" diye (464).

Vali, nargilesine kahve, kahvesine bahane eklerken geçkince karısı gözüne huriler gibi görünmüş, kendisini de Taht-ı Süleyman'da saltanatta zannetmişti o gece (465).

Ama iş bu raddeye varınca Mustafa Reis de sözünü tutmuş, en iyi bildiği iki şeyin birinden ebediyen el çekmiş diğerine sarılmış, kendisine bir kahvehane açarak yaşayıp gitmişti; ta ki bir lokantada yemek yerken beylik bir tabancayla arkasından vurulduğu ana değin (465).

Bir kitapçımın yanında çalıştım bir süre (466).

Kitaplardan da anlarım az çok (466).

Birkaç ihtiyar, kimi içeride, kimi çardağın altında, örülenmiş bir sorgun ağacının üzerine eğildiği kuru havuza karşı masalara kurulmuştu çoktan (469).

Orada pişirilen pilav da orada dokunan halı da Acem'dir bu yüzden (471).

Çerkez Arslanbey güldü Settarhan'ın sırtını sıvazlarken (471).

Ama bak, iki sokak ötede Acem bir kahveci vardır, tezgâhını dağıtacaktı duyduğum kadarıyla (472).

Sadece kahvehaneler her yerdeydi ve kendilerine bir fenalık yapılmayan köpekler hiçbir şeye aldırmandan yarı aç yarı tok yolun ortasına boylu boyunca serilmişlerdi, her zamanki gibi (472).

Buyur, gel içeri (473).

Lütfullah Bey'le karşılaştığında onun gözlerinin içine baktı kalbi titreyerek (474).

İran toprağını bu kadar özleyeceğini tahmin etmemişti hiç (475).

Kervan yükü perakende açılır mı hiç (475)?

Settarhan acı acı gülümsedi, kervan yükünün yol ortasında açılmayacağını bilmez miydi hiç (475)?

Settarhan'ın enderunu Asmalıkahve kadar Cemiyet-i Hayriye kapısına da açılacak kadar genişti en nihayetinde (476).

Kolunda büyükçe bir bohça ile geri döndüğünde güneş yolu yarılmıştı çoktan (478).

Hele karşıma otur şöyle (479).

Her taş kendi yerinde ağır olsa da denklerdi bundan böyle (480).

Çayından bir yudum daha aldı, "Beyzadem" dedi ağız dolusu (480).

Gülümseyerek eğiliyor masamın üzerine fincanı bırakırken (481).

Saffet, ismi gibi aydınlık haberlerle dönüyordu eve, ağzından cennet müjdeleri dökülüyordu biteviye (485).

Türk ordusu Rusların aldığı şehri Rum ve Ermeni çetelerinden geri almıştı bir bakıma (486).

Büyükhanım ise bitmez nutkuna başlamak için ağzını açmıştı çoktan (486).

Pazarkapı Mahallesi'nde Trabzon Sultanîsi'nin emekli müderrislerinden Hacıbey'i gördünüz mü hiç (489)?

"Kehkeşanı haraç mezat" edilmişti çünkü (491).

Bu işgalde ahşap, en fazla yok edilen meta olmuştu çünkü (491).

Bilen acı çekmez çünkü (497).

Nisan ayının yarısı geçmiş, güneş ısıtmaya, çiçekler beyazdan mora, mordan kırmızıya dönmeye başlamıştı çoktan (499).

Çerkez Arslanbey, İran konsolosunu bir çay ikram etmeden dünyada bırakmamış, güzelim Nisan havasında çardağın altında karşısına almıştı keyifle (499).

Ama çare tükenmez, aklına bir şey geldi sonunda (502).

Settarhan'a baktı yan gözle (504).

Ve evet, Halide'nin evine giden yola giriyoruz sonunda (505).

Bolşevik İhtilâli bile sanki bu yüzden patlak vermiş, Settarhan arkasında bir idam hükmü bırakarak bir motorla Trabzon'a kaçsın diye (506).

Zehra utanmıştı, görünen parmağının ucunu geri çekti aceleyle (508).

"Hayır" dedi Zehra hafif ama kararlı bir sesle (509).

"Ya Rabbim, bana bir yol göster" dedi Asmalıkahve'ye girerken (509).

Yerimden doğruldum bu kez (513).

İçeri girdim usulca (513).

Settarhan'a baktım ümitle (514).

Sessiz kelimesiz, eylemsiz hareketsiz olamazdım daha fazla (515).

Önce ben koşuyordum kendi isteğimle (515).

"Hee!" dedi dişsiz ağzına yayılan çok sevimli bir gülümsemeyle (516).

Akan burnumu sildim elimin tersiyle (516).

Sağ yanımdaki geniş pencerelerden dışarı bakıyorum bu defa (518).

Ve "Görün beni" diyerek oyunu bozmaya kalkışmayacağım bir daha (518).

Teşekkür ediyorum yarım yamalak (518).

Bana kalsa bu hikâyenin en güzel cümlesini tekrarlıyorum kendi kendime (518).

Yapraklar sararmaya başladı çoktan (523).

Onca hareket, hayat, maceradan eser yok şimdi (523).

Seyahatname'li bir romana benzeyen bu sergüzeştin sonuna iyice yaklaştım artık (524).

Sen Hazar'a bakan bir otelde bir oda tut şimdiden (526).

Aslında Tebriz'in ırmağı Karadeniz'e kavuştu çoktan (526).

Ama Nizam'dan bir mail geliyor sonunda (527).

"Sen Azam'ı da biliyorsun?" dedi gülerek (529).

"Biliyorum" dedim kalbim göğsümün üzerinde çarparken (529).

Ama evlendirdik kendi elimizle (530).

"Peki" dedim, daha önce düşünmediğim, o an aklıma takılan bir soruyu saklamayarak (530).

"Ne yani, şimdi sen beni görüyor musun?" diye sordu hayretle (532).

Otele doğru gidiyorum şimdi (532).

Yüzüne baktım içime acı dolarken (532).

Otuz yıl önce postaya verildiği yerin harflerini okudum teker teker (533).

3.1.1.5. Edat Tümlenci Dolayısıyla Devrik Cümleler

Okumam gereken final kâğıtları masamın üzerinde, “Taht-ı Süleyman” diye mırıldanıyorum ne yapacağıma karar vermişlere mahsus bir baş işaretiyle (25).

Bir daha sersemledim, kanım damarlarımda dondu sanki (29).

O yol boyunca ilerlemeye, ara sokaklara girip çıkmaya, arka sokaklara sapmaya başlayınca karşılaştım o bilmediğim yüzle (35).

Öyle büyüktü ki kaybettiği şey, doğum yatağındaki kızını ölüme verirken ruhunun kendisine ait olan yeri de sökülüp çıkarılmıştı içinden sanki (48).

Parçalanmış, dağılmış her hayatın hesabı bir parça ondan sorulurdu ve bir hayatın dağılması için yapılan şey kadar bir hayatın toplanması için yapılmayan şey de onun boynuna vebaldi sanki (50).

Ama şu kadar renk bu kaynamayı karşılamaya yetmezdi sanki (78).

Gelen seslerle daldığım düşüncelerden uyandım, daha doğrusu fısıltılar, gülüşmelerle (84).

Arapların, bu muazzam büyüklükteki halıyı parçalara ayırdığını, her birini ayrı ayrı sattığını, her parçanın sahibine bir hazine kazandırdığını bilmiyor muydu sanki (141)?

Hayatına ne diye girmişti sanki (172)?

Bu kadar papaza, diyakoza, rahibe gerek var mıydı sanki (232)?

Zehra ayaklarının ucuna dökülen bu saçları, bu kirli yığını boş gözlerle seyretti, hiçbir şey görmüyordu sanki (315).

Biraz dikkatli baksam kum üzerinde develerin uzayıp kısalan gölgelerini göreceğim, kulak kesilsem çingirak seslerini duyacağım sanki (321).

Atölye ışığa boğulmuştu sanki (334).

Çok geçmeden bir çift gözle göz göze geldi; ateşe yakın olurmuş, durgun su gibi kederli, yanardağ ağzı gibi tutuşmuş Settarhan'ın gözleriyle (355).

Başını kaldırdı, bir çift gözle göz göze geldi; bir çift alev nazarla, rengi olmayan bir kartal bakışıyla (359).

Settarhan iki adım attı kapıya doğru (362).

Kalbine dolan nefret de, o aşkın kendisi de, cürüm de indirildikleri gibi kalbinin üzerinden kaldırılmıştı sanki (377).

Hatta Yıldırım bile Büyükhanım'dan sorulacaktı sanki (384).

İçimde bir yanardağ, derimin bütün gözeneklerini patlatarak lav püskürtüyor sanki (402).

Bir tiyatroyu tekmil ediyoruz sanki (411).

Ne kadar uzağa yürürse, ne kadar yorulursa geri dönmesi o kadar imkânsızlaşacaktı sanki (436).

Nalincılar, nalbantlar, kuyumcular, terziler, şekerciler, lokmacılar, kavurmacılar, çizmeciler, bakırcılar sırta kadem basmıştı sanki (472).

Kaç yıl, kaç zihniyet, kaç uyanık kuşağın dikkati gerekecekti bunun için (491)?

Bu ihtiyar, bu eksik beden iyice kurumuş, kavrulmuş, küçülmüş, kısalmış, bir daha eksik kalmıştı sanki (493).

Olanlar olmamıştı sanki (497).

Rüzgâr vursa alıp götürecekti sanki (516).

3.1.2. Yüklemeden Sonra İki Öge Bulunan Cümleler

3.1.2.1. Belirtili Nesne ve Özne Dolayısıyla Devrik Cümleler

Tanıamaz mıydım kendi şehrimin havasını ben (28)?

Ne zaman söylemiş bunu Puşkin Efendi (246)?

Örttü üzerini Settarhan (336).

İrkilerek açtı gözlerini Settarhan (340).

O gece herkes uyduktan sonra bir fiske şamdanının ışığında açtı defteri Zehra (393).
Söyle de oraya götürsün beni şoför (447).

3.1.2.2. Zarf Tümleci ve Özne Dolayısıyla Devrik Cümleler

Büyükhanım'ın odasına koştu aceleyle Zehra (80).

Diğer insanlardan farklıydı ne de olsa sanatçı milleti (86).

Gümüş zarflı fincanlarda kahveler ikram edildi ardından, Zehra'nın çeyiz sandığından o gün için çıkarılan telkârî tepside ihlamur rengi billur bardaklarda şerbetler (89).

Nereden çıktı şimdi bu (97)?

Büyük bir halı olacaktı demek ki bu (134).

“Bak” dedi, uzakta, koyun tam karşısında petrol kuleleri, petrol yatakları, petrol tarlalarından ibaret bir hayal şehir gibi görünen bulanık bölgeyi işaret ederek Sofya (233).

Bunları düşünemedi bile Settarhan (359).

Haklarında anlatılan onca hikâyeyi, hikâye gibi dinlemişti şimdiye değin Settarhan (374).

Yezd'deki oteldeyim oysa ben (414).

Kalanları yeni fotoğraflarda tanımak güzel bir duygu, zamana tanıklık etmek çünkü bu (420).

Çerçeveleri yerinden indirdi bir bir Settarhan (469).

Ruslar gider yakında, adı batası Rum ve Ermeni çeteciler de (470).

Onlar geldiklerinde bunlar gitmişti, bunlar döndüğünde de onlar (490).

Burası işte bizim yerimiz (491).

Başımı Hacibey'in yüzüne çevirdi yeniden Büyükhanım (493).

Puran Hanım'ın hareli yeşil gözlerine, dudak üzerindeki mühür ben'ine, bu eksilmeyen güzelliğe bakmıştı sevgiyle Lütfullah Bey (501).

Yûsuf'tu sadece o (516).

3.1.2.3. Dolaylı Tümleç ve Özne Dolayısıyla Devrik Cümleler

“Haydi” dedi Keyfiye'ye Büyükhanım (60).

Bir araba içinde geçmişti Hacıbey'in önünden Sultan Hamid (70).

Bakü'den bile önce Doğu'nun kapılarını açmış bana bu şehir (98).

İlk kez görüyormuş gibi baktı ona Settarhan (136).

Durgun bir göl gibi göründü Settarhan'ın gözüne Azam (136).

“Biliyor musun?” der gibi baktı yüzüne Azam (141).

Yüzünü görmüyordu onun fakat bir beden olarak yaklaşıyordu yanına kadın (141).

“İyi ama nasıl olur? Yani ben Müslümanım” anlamında baktı Piruz'a Settarhan (172).

Cennet kurmuş kendilerine bu gâvurlar (258).

“Selamünaleyküm” dedi ortaya Settarhan (357).

Duvarı, Sohumkale fenerinin bir halk ressamı tarafından boyanmış resmi vardı, hemen yanında, camı hayli tozlu, yer yer güvelenmiş ahşap bir çerçevede Mustafa Reis'in yine bir halk ressamı tarafından acemice çizilmiş hayalî bir resmi (464).

İçi kıpır kıpır ayrılmıştı kahvehaneden Lütfullah Bey (499).

O sıkıntıyla döndü Asmalıkahve'ye Settarhan (509).

3.1.2.4. Özne ve Nesne Dolayısıyla Devrik Cümleler

Akşam sofrası toplanırken bir kez daha gördü Settarhan Azam'ı (157).

Dışarı çıktıklarında Settarhan bir fayton çevirmek için etrafına bakınca “Yürüyerek gidelim” dedi Sofya, “Araba bulamayız kolay kolay(231).”

3.1.2.5. Zarf Tümlenci ve Nesne Dolayısıyla Devrik Cümleler

Çünkü Türk'ü de Ermeni'si de aynı siyah giysileri giyiyordu daima, coğrafyanın ve şartların dayattığı giysiyi (375).

Açlıktan, susuzluktan, yorgunluktan, soğuktan bitkin, sabaha çıkamamaktan korkulu, her türlü ihtimali hesaba katarak bir iki adım attı, gizlemedi artık kendisini (375).

Biriyle duvardaki büyük aynayı parlattı, diğeriyle camları (469).

3.1.2.6. Özne ve Zarf Tümlenci Dolayısıyla Devrik Cümleler

Gel zaman git zaman, fakülteyken Fars bir arkadaşa bir mektup yazdırmıştım ben de, tam otuz yıl önce (13).

Meydan'daki mahşerin ortasında Cassandra'ydım ben şimdi (32).

Oysa az değildi "Bahçeme pencere açtın" diye kadı'nın, mahkemenin yolunu tutup davalı olanların sayısı bu devirde (43).

"Efendim!" diye cevap verdi Büyükhanım başını kaldırırken (54).

"Ya! Bir o güzel, bir de Balat'taki Mişon" dedi Büyükhanım öfkeyle (55).

Ama "Eyvah!" diye geçirdi içinden Büyükhanım başını, gaz lambasının ışığında onardığı potlu çarşaftan kaldırıp gözlüklerinin üzerinden bakarken (64).

"Halide nerede?" diye sordu Büyükhanım şaşkınlıkla (69).

"Tanımaz olur muyum?" dedi Celil Hikmet İsmail'e bakarak (75).

Öğleden sonra resim öğretmeni geldiğinde, "Gri" dedi Zehra soluk soluğa (79).

"Henüz tanışmıyoruz" diye mukabele ediyorum ben de gülümseyerek (97).

"Serbülemlend" diye cevap verdi Settarhan atının alnını okşarken (119).

Öyle ya, Azam'ın şaheseri için çözüğü germeye söz vermişti Settarhan daha dün gece (132).

Sonunda "Ben uyumaya gidiyorum" dedi Azam sıkıntıyla (141).

“Azam” diye seslendi Settarhan, yüzünde alev gülüşlerin en cüretlisiyle (145).

“Oy” dedi Azam, yerinden şöyle bir yekinirken (145).

“Hocam” diyor Yasemen, yüzüme bakarak (165).

“Kaybetmem” dedi İsmail gülümseyerek (197).

“Bir felâket bir başka felâketi kovar, korkma” diye teselli ederdi annesi başlarına bir musibet geldiğinde (272).

Başını iki yana sallamıştı Hacıbey güç belâ bir yudum su içerken (273).

Yağmur başlamış az sonra kara dönüşmüş ve Kop Dağı'nı tırmandıkları sırada kemik yığınınna dönüşmüş askerlerin birer birer düşerek oldukları yere yığılıp kaldıklarını görmüştü Hacıbey dehşetle (284).

Duvardaki oymalı ceviz aynayı, karşı duvarda iki kapılı ceviz dolabı, üç çekmeceli yüksek konsolu, üzerindeki karpuzlu çift lâmbayı, yerdeki taban halısını inceledi Büyükhanım kapının pervazına dayanırken (296).

Bunları anlatmıştı Remziye uzun uzun ve hasretle (303).

“Telgraf?” dedi Büyükhanım endişeyle (317).

“Birazdan çöle gireceğiz” diyor Selman Bey, üzerimdeki yalnızlık duygusu elle tutulacak kadar artarken (320).

Candan yürekten “Gel” demişti Settarhan tatlı bir heyecanla (331).

“Ev de senin üzerine yıkıldı, he mi?” diye tamamladı Çiçek Hala, çubuğundan derin bir nefes çekerken (350).

Nereden aklına gelmişti bu şimdi (412)?

"Sen kıyafet değiştirmek istemez misin Settarhan?" dedi Sofya tülünü dantelini çekiştirirken (428).

"Peki, bunu giymek isteyen var mıydı?" diye sordu Settarhan, Sibiryaya elbiselerini göstererek (428).

"Ya bunlar?" dedi Settarhan bu kez kabarık etekli balo elbiselerini göstererek (428).

Kalbinde Sofya'nın, Vasili'nin, Serbülend'in sızısıyla başımı çevirip Batum'a bakmak istedim ben de, Karadeniz'in simsiyah sularında tan daha atmamışken (447).

Duvardaki destanın mısralarını mırıldanan Settarhan'a karşısında yer gösterdi Çerkez Arslanbey, alçak hasır iskemleyi ona doğru iterek (466).

"Yok" dedi Çerkez Arslanbey başını iki yana sallayarak (466).

Sadece ona gösterilen bir oyundu bütün bunlar; sadece onun atacağı adım, onun ne düşüneceği, neye gayret neye niyet edeceği görülsün diye (497).

"Hem" dedi Lütfullah Bey, siyah deri kapaklı küçük bir cüzdanı Settarhan'a uzatırken (501).

Sonsöz mührü pilavdan sonra, çay faslında Tebriz'in kuruyemişlerinin biri gelip biri giderken, "Settarhan" dedi Lütfullah Bey, gözlerinin içinde büyük ve güzel bir şeyin gerçekleşmesine vesile olmanın her insanın gözlerine sindirdiği o parıltılı mutluluk ile (501).

"Bizim Acemoğlu görücüye çıkıyor" diye mırıldandı Çerkez Arslanbey keyifli keyifli (504).

"Hoş gelmişsiniz" dedi Settarhan, Zehra'ya oturması için yer gösterirken (507).

"Bizim memlekette de vardır" dedi Settarhan can havliyle erik dalına tutunurken (507).

"Zehra Hatun" dedi Settarhan bu kez dünya kelimeleriyle (508).

Bu binlerce fotoğrafa alıcı gözüyle baktım ben, manzaradan çok hayata, harekete, insana dikkat kesilerek (523).

3.1.2.7. Dolaylı Tümleç ve Zarf Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler

Bu kadar az şey mi almış yanına geçmişinden geçerken (25)?

Elimi bastırdım kalbime, yerinden çıkmasın diye (29).

Siranuş Hanım'a gittikleri gün, annesi kadar suratsız olan Marta, Zehra'yla iki kelam etmeye yanaşmayınca Siranuş içinde türlü türlü fotoğraflar, rengârenk kartpostallar bulunan kocaman bir kutu getirmişti önlerine, oyalansınlar diye (67).

Settarhan daha ilk halıdan itibaren o kadar keyiflendi ki yarı uzandı balyaların üzerine, her zamanki gibi (148).

“Bir şey yok mu?” dedim Nizam'a son bir ümitle (190).

Üzerine kaynar su kat semaverin çeşmesinden, döndüre döndüre (364).

Teşbih hatalı kaçtı diye geçirdi içinden utanarak (366).

Devriyeler görünüyordu köşe başlarında tek tük (430).

"Hala" diyor Büyükhanım'a, bahçeden birkaç basamak yukarıdaki kapıyı işaret ederek (505).

"Demek burada gördüler birbirlerini" diye geçiriyorum içimden gülümseyerek (506).

"Gör beni ne olur" diye yalvardım ikisine de ayrı ayrı (513).

"Kimsin sen?" dedim ona, bir mezar taşına sırtımı dayayarak otururken (516).

3.1.2.8. Nesne ve Zarf Tümlenci Dolayısıyla Devrik Cümleler

Beş Şehir'in “İstanbul” bahsinde son bölümü sınıfta okurken oynardık bu oyunu, Tanpınar'ın “mazi ile hangi seviyede ilişki kurmamız gerektiğini” irdelerken uyardığı şeyi anlamaya çalışırken (30).

“Ya Rabbim” diyorum “Zehra nerededir şimdi, ne yapıyordur?” onun bitimsiz bir zaman içinde bir yerlerde yaşadığını artık iyi bilerek (191).

Ne diye zorla içeri sokuyorlar bizi böyle (247)?

Çevirme benim kaderimi geri (338).

Gerekçelerini, savunularını, ithamlarını, infazlarını sıraladım; sanığı da savcısı da yargıcı da sen olan bir mahkemede yargılayıp durdun kendini defalarca (449).

"Biz" kılmıştı kendilerini çoktan (509).

3.1.2.9. Zarf Tümleci ve Zarf Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler

Fotoğrafçılar övünüp dururlardı hani, “Fotoğraf, görünmeyeni bile gösterir” diye (91).

Masal'ın başını okşamıştı şefkatle, “Bu sizin mi?” diye sorarken (302).

Üstelik o hayâsızları Taht-ı Süleyman gölünün başında görenler olmuş bir keresinde, sabahın çok erken bir vaktinde (357).

Sen gülerdin bu kez korkuyu unutarak (413).

"Sofya" dedi bir kez daha yüzünü ona doğru çevirerek (432).

İstimbot düdüklere duyuldu o sırada, perde perde (432).

Geri döneceğim birazdan çünkü (447).

Zehra ise onun giysisine bakıyor önce, yüzüne bakamadığından (506).

Ama o -dili geçmiş zamanlı bir cümle kuruyordu şu anda, hepimiz için (533).

3.1.2.10. Zarf Tümleci ve Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler

Balkan Harbi seferberliğinin ilan edildiği gün gelmişim ilk kez eski Trabzon'a (43).

Melaike girmez sonra evime (56).

Zehra önce yerdeki halının zavallı çiçeklerine baktı, sonra tekrar bulutlara (88).

Bebekler de vardır belki kundakta, beşikte, kucakta (96).

Dünyanın her yeri kaynarken işgal altına girmemiş çok az yer kalmıştı neredeyse haritaların üzerinde (262).

Balkan Harbi bittikten sonra 87. Alay gibi Gönüllü Taburu'ndan da bir iki kişi dönebilmişti ancak geriye (272).

Meşhur takviminde “Büyük Fırtına” diye yazmıştı iri harflerle Mart ayının karşısına (293).

Yakın geleceğe ilişkin felâketler okumuştur rüyaları daha dinlemeden onların sahiplerinin yüzünden (349).

Yoluna devam etmeden, önce yanındaki gençlerden birine baktı, sonra Settarhan'ın yerde tozlar içinde yatan papağına (359).

Zehra'nın hikâyesine geçtiğimde aklım Settarhan'da kalıyor, Settarhan'inkine geçtiğimde Zehra'da (414).

Hele sen de gel şöyle yamacıma (470).

"Olur mu?" demişti o gece baş başa kaldıklarında Puran Hanım'a (500).

Kalın bir fırçayla, ışık dolu, top top bulutlar resmedilmiş sanki üzerine (518).

3.1.2.11. Nesne ve Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler

Peki, ne işi vardı Gülbahar Sultan'ın Trabzon'da (82)?

Nicedir güzelliğin de sahtesinin boy gösterdiğinin farkında, "Gözümü alamıyorsam saf firuzedir" diyerek katmıştı bunu da diğerlerinin arasına (118).

Ne işi var Reuter cenaplarının İran'da (126)?

İkinci ve üçüncü kadehi ayakta devirdi, dördüncüyü kapı ağzında (361).

Hiçbir şey çıkaramazdı onu düşüğü kuyudan (370).

Tök olari yaliya (445).

Tak oni barmağına (460).

3.1.2.12. Özne ve Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler

İnanılır gibi gelmedi bu durum bana (33).

"Yoo" dedi İsmail Büyükhanım'a (50).

Çok geçmeden "Nine!" diye seslendi Zehra dışarıdan (54).

Havuz başına geldiklerinde, "Bahman Mansurî ile görüşmek için gelmişim" dedi Settarhan hizmetkâra (170).

Yarısı kendinde kaldı ayrılık acısının yarısı İsmail'de (199).

Tiyatro binasının önünden geçerlerken Üzeyir Hacıbeyov'un "Aslı-Kerem" operasının ismini okudu Settarhan afişte (255).

Ne işimiz var bizim bu yolda (398)?

Settarhan kaptana baktı, kaptan da ona (446).

Nasıl düştü yolun buralara (466)?

3.1.3. Yüklemeden Sonra Üç Öge Bulunan Cümleler

3.1.3.1. Dolaylı Tümleç, Özne ve Zarf Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler

Neticede alan razı veren razı; Halide dünden razı gelmişti bu işe, Halil Safa ezelden (69).

3.1.3.2. Özne, Zarf Tümleci ve Zarf Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler

"Olur kızım, olur" diyor Büyükhanım heyecan içinde, telâşlı hatta korkulu (505).

3.1.3.3. Özne, Dolaylı Tümleç ve Zarf Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler

Anlatılmış mıdır bu hikâye aile içinde kuşaktan kuşağa (95)?

"Sen git" dedi Settarhan çırağa atları duvardaki halkaya bağlarken (170).

Kapının önüne gelebildiklerinde "Oku kızım şu yazıyı" dedi Büyükhanım Zehra'ya yüksek kitabeyi göstererek (386).

3.1.3.4. Zarf Tümleci, Dolaylı Tümleç ve Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler

Zehra'ya göz attı yine de, Anuş'a, Hasan'a (384).

3.1.3.5. Zarf Tümlenci, Zarf Tümlenci ve Dolaylı Tümluç Dolayısıyla Devrik Cümleler

Azam'sa başını kaldırdı ve omuz hizasında dikilerek büyülenmiş gibi kendisine bakan Piruz'a baktı önce; sonra da “Onu buraya neden getirdin?” der gibi, aynı büyüünün içinde kendisini seyreden Settarhan'a (335).

3.1.3.6. Zarf Tümlenci, Zarf Tümlenci ve Zarf Tümlenci Dolayısıyla Devrik Cümleler

“Nine! diye bağırıldılar bir daha, aynı anda bir ağızdan (54).

3.1.4. Yüklemeden Sonra Beş Öge Bulunan Cümleler

3.1.4.1. Belirtili Nesne, Özne, Dolaylı Tümluç, Özne, Dolaylı Tümluç Dolayısıyla Devrik Cümleler

Berber Isfendiyyar şahdamarına dayanan usturaya aldırmasından anlamıştı Settarhan'ın âşık olduğunu, Kirkor Usta geriye bıraktığı firuzenin renginin alev almasından; Çiçek Hala ise bakışlarından (351).

3.2. TAMLAMA DOLAYISIYLA DEVRİK CÜMLELER

Tamlamalarda tamlayanla tamlananın yer değiştirdiği devrik cümlelerdir.

3.2.1. Belirtili İsim Tamlaması Dolayısıyla Devrik Cümleler

Çocukluğun taşıyamadığı merak yegâne müdafaam benim (12).

Yüzü pembeleşiyor, ışıyor Yasemen'in (20).

Görürsünüz işte, eğer bilmiyorsak bir anlamı yok ne olup bittiğinin (31).

Tellalın davuluna inen tokmak damarlarımdaki kanı dondurmasa tadını çıkarabilirdim mucizeye benzer bu tecrübenin (31).

Aman Allah'ım, aklım başımda benim (33).

Hiçbirini bilmiyor anneannem bunların (33).

Bizim, Meydan olarak bildiğimiz bu yere onlar Meydan-ı Şarkî yani Doğu Meydanı diyorlar, dahası Hıristiyan nüfus burada yoğunlaştığından adı halk dilinde Gâvur Meydanı buranın (34).

Dahası yoktu bunun (41).

Ama gözünden kaçmazdı Büyükhanım'ın, bir tarafları hep eksik kalmıştı onların (48).

Bir adı vardı elbet onun da (49).

Çünkü kuralları belliydi Büyükhanım'ın (52).

Ama yıllık iklim haritasını çıkarmak için daha kesinlikli bir yolu vardı onun (53).

Böyle bir ders vermek aklına nereden gelmişti Hafize Hanım'ın (57)?

Keyfiye, eline doğmuştu Büyükhanım'ın (60).

Çetelerle münasebeti varmış adı batasicanın (62).

Zehra sözünü kesti onun (65).

Artık geri dönüşü yok bunun (72).

Zannınca artık bu soruya da verecek bir cevabı olamazdı Halil Safa'nın (73).

Bir yanı kırık Yasemen'in (102).

Yüzü hayretten hayrete girmişti Berber İsfendiyar'ın (114).

Üç kızın üzerine Allah kendisine bir oğul nasip ettiğinde Mirza Han, karşısında yükselen dağ gibi güçlü olsun diye adını Sehend koymuştu oğlunun (115).

Bir yerde Rus devriyelerinin sorgusuna uğradı Settarhan, bir yerde İngiliz askerlerinin (130).

Ama işte ortaya bir söz atması lazımdı Settarhan'ın (140).

Boyam da bitkilerden, ağaçlardan, köklerden elde edilir, hakikidir benim (140).

Yeteri kadar noktam, çizgim, yıldızım, ağacım, yaprağım, çiçeğim dalım var benim (140).

Ürktüğüm şeydu ki bu özgüvende de bu kendini beğenmişlikte de hatta bu kibirde bile hakkı vardı Azam'ın (140).

Daha ötesi yoktu bu rüyanın (141).

Dağlar taşlar işaret dolu olsa da okumam yazmam yok benim (143).

Damgalı semaverler, giyilmiş de eskitilememiş üniformalar, tüylü şapkalar, madalyalar, muşamba fenerler, karpuzlu lâmbalar, yarı değerli taşlardan olsa da eski olduğu için kıymeti değerli taşlarla yarışan gerdanlıklar, küpeler, yüzükler, gül rengi, şarap rengi, şafak rengi, kırmızının rengârengi kadehler arasında kendisi de en az sattığı eşyalar kadar eski görünüyordu Sohrab'ın (150).

O kadar bütündü ki hanedanlar gelip geçmişti Şahlık makamından. Kimi Fars, kimi Türk, kimi Kürt, kimi Arap idi bunların (155).

Bütün gençliği deve ya da at ve katır sırtında geçmişti Mirza Han'ın (159).

İçi gururla doldu Mirza Han'ın (160).

Elinde bir tepsi vardı ve Anuş da yanındaydı Büyükhanım'ın (200).

Bir mutluluk boğazına dayandı Settarhan'ın (226).

İyi kâr kalmıştı, keyfi yerindeydi Settarhan'ın (226).

Fakat Ortodoks kilisesinin kapısından içeri daha ilk adımı attıkları anda içyağından mumlarla karışık günlük buhurunun kokusu yüzüne çarptı Settarhan'ın (231).

Gizlisi saklısı yoktu Sofya'nın (234).

Settarhan “Biliyorum” diye sözünü kesti kuyumcunun (236).

Gül küpelere küçük bir servet yatırınca yanında yeteri kadar para kalmamıştı Settarhan'ın (238).

Özlem, içini sızlattı Settarhan'ın (244).

“Koyu çay rengi”; başka adı olamazdı bu rengin (246).

Bir kısmı da buraya kadar geldi zavallıların (254).

Ne kadar çok yazar, ressam, arkeolog, tarihçi, bilim adamı olduğundan haberin var mı senin (261)?

İsmi ne olacak gazetenizin (261)?

Dört yıldır kolu kanadı zaten kırıkta bu evin (272).

Hiçbir şeyi beklemeye tahammülü yoktu sabırsız kadının (303).

İmanı kuvvetliydi Büyükhanım'ın (311).

Düşündüğü gibi de oldu Settarhan'ın (333).

Gözleri karardı Azam'ın (336).

O azabın mantığı yok ihtimali vardı sadece ve kendisini güven duygusu üzerinden ölçtürmek de kahrolası âdetiydi kıskançlığın (336).

Bütün bunlar silik soluk birer düşünce, rüyalarda görülen hayaller gibi geçti aklından Azam'ın (337).

Ruhları huzur bulmayacaktı bu ailenin hiçbir ölü ferdinin (346).

“Ona” -Azam'a yani- duyduğu muhabbet şimdi her zamankinden daha fazlaydı aslında Mirza Han'ın (346).

Bundan böyle Tebriz'de de Taht-ı Süleyman'da da başı yerden kalkmayacaktı Settarhan'ın (367).

Sehend Dağı'nın ilk üç zirvesini aşması zor olmadı Settarhan'ın (368).

İçinde “Söyle” diye başlayan bir soru, üç beş kelâm gezindi Settarhan'ın (369).

O sırada çarşafının üst kısmı başından bir daha kaydı Azam'ın (371).

Artık düşünmeye takati kalmamıştı Settarhan'ın (374).

Yollarda işaret ağaçlarım var benim (377).

Keder, acıma, öfke ve çaresizlik kalbinden aynı anda geçti Binbaşı'nın (388).

Hepsi farklı makamlara farklı muhataplara yönelmişti bu duyguların (388).

Başka da bir şeyi yoktu fukaranın (392).

Sonu gelmiyor bu kabilelerin (397).

Bir bozgunun üzerine geldik biz, bir hezimetin, bir hacaletin; çözülen, geri çekilen, dağılan, bir kısmı düpedüz kaçan Osmanlı ordusunun (399).

Böyle bir ölüme nasıl bir sebep gösterilebilir, adı ne koyulabilirdi bu illetin (402)?

Allah ne verdiyse biri gelip biri gidecek tepsilerin (410).

Sen sözü ağzından alıyorsun Büyükhanım'ın (411).

Gözüm de gönlüm de Yezd'de kalıyor benim (414).

Kalbi derin bir heyecanla doldu Settarhan'ın (432).

Settar, aşk dediysem hesabım yoktu benim (434).

Etin kaç dirhem senin (435)?

Bilmediğin bir adımız daha var bizim (441).

Çünkü bu gün alduğunu yarın alacak gücü yoktur onların (445).

Puldur da, hükmi yoktur onların (446).

Yatacak yerin yoktur, paran da pul olmuştur şimdi senin (467).

"Burada" dedi, "Oğul" diye ekledi, gönlünü kırmaktan korkmuştu Settarhan'ın (471).

Bunları yapan başka kahveciler de vardı ama Settarhan'ın çayında başka bir şey vardı ve Trabzon şehrinde bir eşi menendi daha yoktu bunun (476).

Ve dahi isimlerini henüz aynı bölüm içinde zikretmedim ben onların (481).

Hafızası yaralıydı bundan böyle bu şehrin (491).

Hiçbir diyeceği yoktu Settarhan'ın (501).

Şu kahvehaneye adım attığı ilk günden bu yana Settarhan, demliğe aldığı suyun miktarında hiç yanılmamış, her zaman kıvamını tutturmuştu çayın (504).

Bu yolculuğa başladığım, görünmeden gördüğüm, duyulmadan işittiğim, su ışığı zamanı yarararak geri döndüğüm, mekânı aştığım ilk günden itibaren en çok da şu "görünmezlik" hali hoşuma gitmişti benim (513).

Etrafında meczup menkıbeleri birikmemişti Yûsuf'un (516).

Şimdi kalbim de kanıyor benim (518).

Hiçbiri yaşamıyor bugün bunların (523).

Anlıyorum ki zamanı ve mekânı bir anın derinliğinde dondurup genişleten, dürüp çeviren Taht-ı Süleyman'ım, "kaybolmuş bir dünyanın canlı resimleri"ni gösteren fotoğrafımış benim (524).

Başını yere eğdi ailemizin (530).

3.2.2. Sıfat Tamlaması Dolayısıyla Devrik Cümleler

Meydan'da bir kalabalık var, hıncahınc (26).

3.3. DEYİM DOLAYISIYLA DEVRİK CÜMLELER

“Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği” şeklinde tanımlanan deyimler, dilimizin söz zenginliklerindedir. Deyimlerdeki fiil bölümünün yüklem olarak kullanılıp deyim diğer bölümünün yüklemden sonra kullanılmasıyla bu bölümdeki devrik cümleler oluşturulmuştur.

Çok geçmedi, mahşerî bir gürültü doldurdu kulaklarımı (27).

Hayatın o sıcak uğultusu, rutubetli sıcağın içinden çarptı yüzüme (27).

Şu anki şuurumuzu alacağız yanımıza (30).

Daha yüksek bir gerekçeyi sahiplenerek dönmüştü sözünden (32).

Çıkamadım içinden (33).

Dersliğin açık kapısından içeri uzattım başımı (38).

Denizin çoktandır unuttuğum kokusunu çektim içime (39).

Mimozalar patlamış, meyve ağaçları tomurcuklanmış, su yürümüştü bütün damarlara (60).

Deveyle, kervanla, kervancıyla; dünyanın yedi iklim dört bucağı üzerine devrilmiş bir bardak buzlu limonatayla, fırtınalar ve kafiyelerle dolu bir günün havaîliğinde eve dönmek için yola girdiklerinde ise hayatın iskelet eli bambaşka bir ayna tuttu yüzlerine (66).

Yumdu gözlerini (82).

Bu güzelliği başkalarının da fark edebileceğine dair hissettiği duygu büyük bir korkuya bıraktı yerini (87).

Her zamanki garson yaklaştı yanıma (90).

Garip bir duygu geçiyor üzerimden (103).

“Altın takan yeni moda Müslümanlardan bu da herhal” diye geçirdi içinden (117).

Nicedir güzelliğin de sahtesinin boy gösterdiğinin farkında, “Gözümü alamıyorsam saf firuzedir” diyerek katmıştı bunu da diğerlerinin arasına (118).

Puslu bir aynanın önünden geçerken başını çevirdi, kendisine şöyle bir baktı, “Berber İsfendiyar’a sık sık uğramak gerek” diye geçirdi içinden (121).

Al baştan (126).

Kurtulduktan sonra bu kez Çiçek Hala'nın kollarında buldu kendisini (153).

Ama tam “Bitti, düze çıktık” derken yenisi dikiliyor karşımıza (166).

Tam o sırada Piruz bir sır verir gibi eğildi kulağına (181).

Bulut bulut üstüne binerken hızla karardı hava (203).

Tuttu kendisini (219).

Gönül almayı da başardı, nesi varsa döktü saçtı ortaya (236).

Kalktı, aynanın önüne geçti, önce gül küpeleri taktı kulağına (236).

Yüzüne merakla bakan Rus “Siz nereden biliyorsunuz?” diye mukabele ederken çubuğunu keyifle tüttürmekte olan dükkân sahibi girdi araya (244).

“Ah Necef!” diye geçirdim içimden (263).

Bıraktım düşünmeyi (263).

Yol boyunca Hafız'dan beyitler geçiyor aklımdan (265).

Bir otel penceresinden de olsa bu bambaşka dünyaya bu kadar yakından bakınca, onun çok çok uzağında olan Zehra geliyor aklıma (267).

“Ya Rabbim” diye geçirdi içinden (278).

Kop Dağı'nın eteklerine vardıklarında mevsim sonbahar olmasına rağmen erken bastıran bir kışın tam ortasında bulmuşlardı kendilerini (284).

Keyfiye ve Seher ise öbür sabah köydeki kabileyle çıkacaklardı yola (287).

Kesif bir karanfil kokusu doldu genzine (288).

Bu hicranlı kafilenin en çok da köprüsüz dereler kesiyordu önünü (294).

İçeriden Zehra seslenirse, “Nine!” demese bir daha kalkamayacaktı secdeden (295).

Karanlığın içinde önce nerede olduğunu anlamaya çalıştı; anladığında ise “Böyle bir sabaha keşke hiç uyanmasaydım” diye geçirdi içinden (295).

Bir kayanın sırtını mekân tuttu kendilerine (300).

Benim de Harşit kıyısında, Ordu çıkışında kopmuştu kıyametim (320).

Dört çölün ortasında kurulmuş Yezd şehrine vardığımız andan itibaren zaman içinde bambaşka bir zaman açılıyor önümüzde (321).

Yüzü kan içinde kalmış bir akbaba kanatlarını açıp gagasını kızgın taşın üzerinde bir o yana bir bu yana bilerken daha fazlasını görmeye tahammül edememiş, yummuştum gözlerimi (325).

Boşluğa dikti gözlerini (337).

Hangisini seçse aklının diğerinde kalacağı bir yol ayrımında bulmadı kendini (337).

Bıraktı kendini aşkın oluruna (337).

Bu saatlerde dışarıda olmak için ya İngiliz ya Rus askeri olmak gerekirdi ya da Ermeni çetecisi veya Türk milisi (361).

Her çay aynı türlü demlenmez, cinsine göre tutar kararını (364).

Hepsi var da bir tek o uçup gitmişti aklından (367).

Bir nefret kalmıştı ona bu kazadan geriye (369).

Piruz'un gölgesini ayırdı bu defa Settarhan, onu çıkardı aralarından (370).

Sıcak, bir daha kavuşamayacağı bir hayal gibi göründü gözüne (373).

En son buradan, bu hastaneden yazdığı bir kartpostal geçmişti elimize (387).

Bir perde daha kalktı Hekim Binbaşı'nın kalbinden (389).

Hazin bir veda sızıyor içime (398).

Yine de tek kurşun atmasam da gelişimin bir işe yaradığı hissi uyandı içimde (409).

Bu kez heybemdeki gerçek variyeti dökmüştüm ortaya (413).

Son kez geçiyoruz önlerinden (414).

Sonra dağlar giriyor araya (414).

Garip bir hüznün kaplıyor içimi (415).

Ne balkon, ne çözülen ışık, ne Karadeniz'in uğultusu, ne de yağmurun iri damlaları kalıyor geriye (421).

Görünmez bir anlaşma imzalanmıştı aralarında (423).

Petersburg'un bütün sosyeta, bütün kibar muhitleri, opera dönüşlerinde, isim günlerinde, Noel'de, Paskalya tatillerinde, düğün, nişan, madalya törenlerinde; balo kıyafetleriyle, üniformalarıyla, en güzel elbiseleriyle geçmişlerdi şu objektifin, gördüğünü yalansız yansıtan, hiçbir şeyi unutmayan gözünün önünden (426).

Yaşlı İranlı suçlar gibi bakıyordu yüzüne (436).

"Keşke tuttursaydım hem" diye geçirdi içinden (442).

Ne garip, kader şimdiye değin ondan esirgediği savaş kılıcını bir Ermeni'yi bir başka Ermeni'den kurtarması için tutuşturmuştu eline (442).

Kime sorsa gösterirler, Mirza Han'ın'ın evi diye (444).

"Sofya" diye geçirdi içinden (446).

Varlığım çıktı aradan (448).

O kimse, ondan başkasıyla dolmayan ve ona dolamayan yanınla dikildin karşıma (449).

"Hikâyen bitmedi mi daha?" der gibi bakıyor yüzüme (452).

Ertesi sabah deniz tarafından gelen ışıkla açtı gözlerini (461).

Hiç kimse görünmüyordu ortalıkta (468).

Şaşkınlıkla bakındı etrafına (470).

"Geldiler" diye geçirdi içinden (478).

Bir başka akşam Saffet elinde vapur biletleriyle döndü eve (486).

Birlikte geçtiler eve (499).

Cemile Hanımefendi'yi uğurladıktan sonra önce Hacıbey'e açtı meseleyi (503).

"Tebrizli" olduğunu işittiği daha ilk anda o cehennem dönüşü rıhtımda karşılaştığı Bakii Cemiyet-i Hayriyesi'nin fedakâr şahısları, hele de Mehdi geldi aklına (503).

Şimdi mi karşısına çıkmıştı bu levha, şimdi mi görünmüştü gözüne (511)?

Hay Acemoğlu, arılar soksun dilini (512).

Zehra kaldırdı başını (512).

Sonra Zehra'ya çevirdim yüzümü (514).

Bir inci kolye taktım boynuma (525).

Uğrayacağım bir yer kaldı geriye (526).

"Baba oğul ne kadar az benziyorlar" diye geçirdim içimden (528).

Yaklaşık karşılığını çıkardım zihnimden (529).

Behzat Amca hayretle kaldırdı başını (529).

Ama birden, bahçenin derinliğine doğru değiştirdim yönümü (532).

Sonra yere çevirdim bakışlarımı (532).

Hazar'a döndük yüzümüzü (533).

4. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

4.1. SONUÇ

Bu tez çalışmasıyla ilgili olarak yapılan kaynak taramalarında devrik cümle ile ilgili çalışmaların sınırlı sayıda olduğu görülmüştür. Özellikle işlev yönünden devrik yapıların incelenmesi çalışmaları daha da azdır. Bu açıdan bakıldığında yaptığımız çalışmanın önem taşıdığını söyleyebiliriz.

Nazan Bekiroğlu'nun, "Nar Ağacı" adlı eserinde, 13630 cümle içinde 1974 tane devrik cümle kullanmıştır. Bu cümleler eserin yaklaşık % 14,5'ini oluşturmaktadır. Yani eserde yaklaşık olarak her 7 cümleden 1'i devrik yapıdadır. Bu sayı devrik cümleleri işlev ve yapı yönünden inceleyebilmemiz için oldukça yeterli bir sayı. Eserin devrik yapı yönünden zengin olması yeterli ve nitelikli örnekler üzerinde çalışmamızı sağlamış oldu. Eserdeki devrik cümleler, sadece işlevleri yönüyle değil yüklemden sonra gelen ögenin durumuna ve türüne göre de incelenmiş oldu. Böylece konu seçimimizin yanında eser seçimimizin de doğru olduğunu söylememiz mümkündür.

Çalışmamız, devrik cümlelerin kurlsız cümle olmadığını, onun da kendi içinde kuralları olduğunu ortaya koydu. Cümlede öne çıkarılmak istenen ögenin yüklemden sonra kullanılmasıyla devrik cümlelerin bazı işlevleri üstlendiği görüldü. Bu işlevler "odaklama, vurgulama, belirtme, kuvvetlendirme, ekleme, kurgulama" işlevleridir. Bu işlevleri eserden aldığımız cümlelerle örneklendirecek olursak:

-Karıncaların su içmeye ince incinmeyeceği günlerden birinde çekilmiş olmalı *bu fotoğraf*.

cümlesinde odaklama yapılarak dikkat öznenin üzerine çekilmiştir. Bu cümledeki odak, "bu fotoğraf" sözcük grubu yani cümlelerin öznesi üzerindedir.

- Dersliğin açık kapısından içeri uzattım *başımı*.

cümlesinde odaklama nesneye yapılmıştır. Yani bütün dikkat, nesne olan "başım" sözcüğünün üzerinde yoğunlaşmıştır.

- Hepsi ölümü tattı *bile*.

cümlesinde ise bir odaklama yoktur, “bile” sözcüğü kullanılarak bitmişlik vurgulanmaktadır.

- Ama sen bunları düşünme *artık*.

cümlesinde, belirtme işlevi ön plandadır ve itibarî zaman belirtilmektedir.

- Önünde diz çökuverdi *sonra*.

örneğinde sıralamanın kuvvetlendirildiğini görmekteyiz. “sonra” sözcüğü yüklemden sonraya bırakılarak bu cümlede sıralamanın önemli olduğu anlatılmıştır.

- Biraz dikkatli baksam kum üzerinde develerin uzayıp kısalan gölgelerini görecekim, kulak kesilsem çingirak seslerini duyacağım *sanki*.

cümlesinde hayal edilen, varmış gibi düşünülen durumun bir kurgu olduğunu yüklemden sonra kullanılan “sanki” sözcüğüyle anlıyoruz.

Bu örneklerde de görüldüğü gibi devrik cümle çok farklı işlevlerde kullanılmaktadır. İncelediğimiz eserdeki devrik cümleleri işlevleri yönüyle sınıflandırdık ve bunu tablo hâline getirdik. Aşağıdaki tabloda işlevlerine göre cümlelerin sayısı ve bu işlevlerin diğer devrik cümlelere oranı verilmiştir.

Tablo 1. İşlevleri Yönüyle Devrik Yapılar

İşlev	Sayı	Oran %
Odaklama	1601	81,10
Vurgulama	275	13,93
Belirtme	29	1,47
Kuvvetlendirme	24	1,22
Ekleme	26	1,32
Kurgulama	19	0,96
Toplam	1974	100

Bu tablodan da görüleceği gibi devrik cümlelerde en çok rastlanan işlev, odaklama işlevidir. Çünkü odaklama işlevi cümlede en çok dikkat çekilmek istenen sözcük ya da sözcük grubu için kullanılır. Odaklama işlevinden sonra en çok görülen işlev vurgulama işlevidir. Diğer işlevlerin sayısı daha azdır ve birbirine yakındır.

Aşağıdaki tabloda odaklama işlevi cümlelerin öğelerine göre incelenmiştir.

Tablo 2. Cümle Öğeleriyle İlgili Odaklamalar

Odaklama Türü	Sayı
Özne Odaklama	567
Doğrudan Özne Odaklama	253
Öznede Kişi Odaklama	314
Nesne Odaklama	108
Belirtisiz Nesne Odaklama	7
Belirtili Nesne Odaklama	101
Dolaylı Tümleç Odaklama	235
Dolaylı Tümleçte Yönelme Odaklama	130
Dolaylı Tümleçte Bulunma Odaklama	65
Dolaylı Tümleçte Ayrılma Odaklama	40
Zarf Tümleci Odaklama	424
Zarf Tümlecinde Tarz Odaklama	165
Zarf Tümlecinde Zaman Odaklama	180
Zarf Tümlecinde Miktar Odaklama	28
Zarf Tümlecinde Sebep Odaklama	40
Zarf Tümlecinde Yön Odaklama	11

Tabloya baktığımızda odaklama işlevinin özne üzerinde en çok yoğunlaştığını görmekteyiz. Devrik cümleler içinde kişilerin daha ön plana çıkarılarak odaklandığı dikkatimizi çekmektedir. En fazla odaklanan ikinci ögenin zarf tümleci olduğu

görülmektedir. Dolaylı tümleç ve nesne odaklama, diğer ögelerin odaklama sayısına göre daha azdır.

Odaklama işlevini, sadece cümlelerin ögelerinde değil başka durumlarda da görüyoruz. Aşağıdaki tabloda cümle ögeleri dışındaki odaklama türlerinin sayısı belirtilmiştir.

Tablo 3. Cümle Ögelerinin Dışındaki Odaklama Türleri

Odaklama Türü	Sayı
Açıklama Odaklama	4
Aykırılık Odaklama	2
Çıkarım Odaklama	9
Hitap Odaklama	38
İhtimal Odaklama	25
İkaza Odaklama	6
İkna Odaklama	1
İstek Odaklama	2
Kabul Odaklama	2
Koşula Odaklama	8
Öncelik Odaklama	17
Özetleme Yoluyla Odaklama	2
Öznellik Odaklama	7
Paralellik Odaklama	1
Sonuç Odaklama	7
Süreklilik Odaklama	1
Şart Odaklama	1
Tekrara Odaklama	28
Ünleme Odaklama	18
Yüklemde Fiil Odaklama	88

Bu tabloya bakarak, cümlenin öğeleri dışındaki odaklama türlerinden “yüklemde fiil odaklama”nın en çok kullanıldığı sonucunu çıkarabiliriz. Hitap odaklama ve tekrara odaklama işlevi yine çok kullanılan işlevler arasındadır.

Odaklama işlevinden sonra en çok kullanılan işlev olan vurgulama devrik cümlelerde aşağıdaki tabloda verilen sayılarda kullanılmıştır.

Tablo 4. Vurgulama İşlevinin Bulunduğu Cümleler

Vurgulama Türü	Sayı
Başlamışlık Vurgulama	9
Başlamamışlık Vurgulama	10
Bitmişlik Vurgulama	28
Benzerlik Vurgulama	20
Durum Vurgulama	1
Ekleme Vurgulama	1
Gerçeklik Vurgulama	45
İstisnailik Vurgulama	33
İşaret Vurgulama	19
İtiraz Vurgulama	14
İyelik Vurgulama	83
Kesinlik Vurgulama	2
Küçümseme Vurgulama	1
Sebep Vurgulama	2
Vasıta Vurgulama	2
Yaklaşma Vurgulama	3
Yorum Vurgulama	1
Yönelme Vurgulama	1

Vurgulama işlevini en çok iyelik vurgulama şeklinde görmekteyiz. Tabloyu incelediğimizde gerçeklik vurgulamanın ikinci sırada yer aldığını görürüz.

Aşağıdaki tabloda kuvvetlendirme işleviyle ilgili veriler listelenmiştir.

Tablo 5. Kuvvetlendirme İşlevinin Bulunduğu Cümleler

Kuvvetlendirme Türü	Sayı
Örneklendirmenin Kuvvetlendirilmesi	5
Sıralamanın Kuvvetlendirilmesi	8
Sorgunun Kuvvetlendirilmesi	9
Temenninin Kuvvetlendirilmesi	2

Kuvvetlendirme işlevi incelediğimiz kitapta çok rastlanan bir işlev değildir. Sayıları birbirine yakın olmakla birlikte en fazla sorgunun ve sıralamanın kuvvetlendirilmesi işlevlerine rastlamaktayız.

İşlevlerine göre devrik cümlelerle ilgili diğer tablolar aşağıdadır.

Tablo 6. Belirtme İşlevinin Bulunduğu Cümleler

Belirtme Türü	Sayı
Ek Nitelik Belirtme	24
İtibari Zaman Belirtme	5

Tablo 7. Ekleme İşlevinin Bulunduğu Cümleler

Ekleme Türü	Sayı
Olumlu Ekleme	15
Olumsuz Ekleme	11

İşlevlerine göre devrik cümlelerle ilgili daha önceki çalışma Orhan Pamuk'un "Beni Adım Kırmızı" adlı eseri üzerinde yapılmıştır. İşlevleri yönüyle devrik yapıların oranları karşılaştırılacak olursa aşağıdaki tablo karşımıza çıkar.

Tablo 8. Nar Ağacı ve Benim Adım Kırmızı Adlı Eserlerde İşlevleri Yönüyle Devrik Yapıların Oranları

İşlev	Nar Ağacı	Benim Adım Kırmızı
Odaklama	%81,10	%83,6
Vurgulama	%13,93	%7,3
Belirtme	%1,47	%4,2
Kuvvetlendirme	%1,22	%2,3
Ekleme	%1,32	%1,8
Kurgulama	%0,96	%0,5

Bu tablodan, iki eserde de işlevleri yönüyle devrik yapıların birbirine yakın oranda kullanıldıkları sonucunu çıkarabiliriz.

Aşağıdaki tabloda, Nar Ağacı adlı romandaki devrik cümlelerin sayısı, yüklemden sonraki durumlarına göre sınıflandırılmıştır.

Tablo 9. Yüklemden Sonraki Durumlarına Göre Devrik Cümleler

Cümle	Sayı	Oran %
Yüklemden Sonra Bir Ögenin Bulunduğu Cümle	1224	78,76
Yüklemden Sonra İki Ögenin Bulunduğu Cümle	145	9,33
Yüklemden Sonra Üç Ögenin Bulunduğu Cümle	8	0,51
Yüklemden Sonra Beş Ögenin Bulunduğu Cümle	1	0,06
Deyim Dolayısıyla Devrik Cümle	88	5,67
Tamlama Dolayısıyla Devrik Cümle	88	5,67

Devrik cümlelerin yaklaşık %79'unda yüklemden sonra bir öge bulunmaktadır. Deyim dolayısıyla ve tamlama dolayısıyla devrik cümlelerin sayısı bu eserde eşit çıkmıştır.

9. tabloda; yüklem türü, yapısı ve anlamına göre gruplandırma yapılmıştır.

Tablo 10. Türlerine Göre Devrik Cümleler

Cümle Türü	Sayı
Fiil Cümlesi	1582
İsim Cümlesi	392
Toplam	1974
Basit Cümle	726
Birleşik Cümle	965
Sıralı Cümle	219
Bağlı Cümle	64
Toplam	1974
Olumlu Cümle	1722
Olumsuz Cümle	252
Toplam	1974

Yukarıdaki tabloyu incelersek, devrik cümlelerde, fiil cümlelerinin isim cümlelerine göre fazla olduğunu görürüz. İsim cümleleri fiil cümlelerinin yaklaşık 4 katıdır. Yapılarına göre devrik cümlelerde ise birleşik cümle diğer cümle yapılarına göre daha fazladır. Anlamına göre devrik cümlelerde olumlu cümle sayısı olumsuz cümle sayısının beş katından fazladır.

4.2. DEĞERLENDİRME

Düz cümle de devrik cümle de Türkçenin söz diziminde vardır. Devrik cümleler kendi içinde kuralları olan yapılardır. Anlatımdaki monotonluğu gidermede, yazı dilinin konuşma diline yaklaştırılmasında etkisi büyüktür. Daha çok konuşma dilinde, soru cümlelerinde, şiirlerde ve duygu ağırlıklı cümlelerde karşılaştığımız devrik cümle anlatımı güçlendirir, dile renk ve zenginlik kazandırır.

KAYNAKÇA

- ACARLAR, Kevser. “Devrik Cümle”, *Türk Dili*, Cilt 19, Sayı 210, 1969, sayfa 755-758.
- AKÇATAŞ, Ahmet. “Türkçede Devrik Cümlelerin Kullanımı Üzerine Bir İnceleme”, *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, 2002, sayfa 81-87.
- AKÇATAŞ, Ahmet. “Türkçede İşlev Bakımından Devrik Cümleler” *Türk Dili*, Sayı 609, , Eylül 2002, sayfa 604-607.
- ATAÇ, Nurullah. “Yanıt”, *Türk Dili*, Aralık 1954, sayfa 645-647.
- BANGUOĞLU, Tahsin. *Türkçenin Grameri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1998.
- BİLGEGİL, M. Kaya. *Türkçe Dil Bilgisi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 1982.
- EDİSKUN, Haydar. *Türk Dilbilgisi*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1985.
- ERGİN, Muharrem. *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım/ Yayım/ Tanıtım, 2008.
- GÜLENSOY, Tuncer. *Türkçe El Kitabı*, Kayseri: Bizim Gençlik Yayınları, 1995.
- HATİBOĞLU, A. Necip. *Üniversitelerde Örnekli-Uygulamalı Türkçe Dersleri*, Eskişehir: Bilim ve Teknik Yayınevi, 1989.
- İNAN, Gamze Doğan. Eski Anadolu Türkçesi Metinlerinde Devrik Cümle Meselesi, Basılmamış Doktora Tezi, Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2008.
- KARAHAN, Leylâ. *Türkçede Söz Dizimi*, Ankara: Akçağ, 1998.
- KARAÖRS, Metin. *Türkçenin Söz Dizimi ve Cümle Tahlilleri*, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Basımevi, 1993.

KORKMAZ, Zeynep. *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1992.

KUDRET, Cevdet. “Devrik Cümle Üzerine I” *Varlık*, İstanbul, 1960, “Devrik Cümle Üzerine II” *Varlık*, İstanbul, 1960, “Devrik Cümle Üzerine III” *Varlık*, İstanbul: 1960.

KÜÇÜK, Nabi. Yaşar Kemal’in “Kuşlar da Gitti” Adlı Eserinde Devrik Yapı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İÜ SBE Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı, 2001.

TEKİN, Fatih Cihangir. Kemal Tahir’in “Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu, Yol Ayrımı” Adlı Eserlerindeki Devrik Yapı, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2006.

TORUN, Yeter. Nurullah Ataç’ın Denemelerinde Devrik Yapılar, Basılmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, 2005.

Türk Dil Kurumu, Türkçe Sözlük, Ankara: 2010.

YILMAZ, Erkan. Orhan Pamuk’un “Benim Adım Kırmızı” Adlı Eserinde İşlevlerine ve Yapılarına Göre Devrik Yapılar, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Uşak, 2014.

Türk Dil Kurumu, Yazım Kılavuzu, Ankara: 2008.

Dijital ve Elektronik Kaynaklar:

http://www.turkedebiyati.org/yazarlar/nazan_bekiroglu.html [28.05.2016]